هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

52

سالّی/ 2009 – بەرگی پەنجاودوو

چاپی یەکەم/ سالّی 2009

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/4/16 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/4/20 ل55

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن –سێ شەممە 2009/5/5 ل143

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/5/6 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/5/11 ل215

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/5/12 ل329

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/5/13 ل345

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/5/18 ل379

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/5/27 ل439

بەڵام بە داخەوە نوسخەیان نەگەیشتووتە دەستمان، هیوادارین بەلایەنی خوێندنەوە یەکەم نوسخەی زووتر بگاتە ئەندامان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە لەسەنگەر دای بۆ ئەوەی نوقتەی نیزامیەك پەیدا بکەی! ئەوەڵەن ڕوونکردنەوەکەی من پێیم وابوو کە داوای لێ بوردن دەکەم کە تەئخیر بووین، پێم وابوو ڕوونکردنەوەکە ڕوونی دەکاتەوە کە بۆچی دواکەوتین، ئەو سەعاتەی کە دواکەوتین، لەگەڵ کۆمسیۆنی باڵا دانیشتمان هەبوو بەلای کەمی 40 دەقیقەی بۆ ئەو مەوزوعە بوو کە یەکلای بکەینەوە، هەروەها باسی یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستانمان کرد، کە یەك، دوو تێبینیان دا بە ئێمە کە پێویستە بخریتە بەردەم ئێوە لە هەفتەی داهاتوو دا، پێویستیان بە هەندێك هەموار کردنی پێویست هەیە، بە تایبەتی لەوەی ئەو کەسانەی کە خروقات دەکەن لە هەڵبژاردندا لە کاتی حەملەی ئینتیخابی دا، هەروەها هەندێك کەموکوڕی هەیە لە یاساکە لەسەر مەسەلەی کۆتا، لەسەر مەسەلەی ماوەکان، هەفتەی داهاتوو، بۆیە دواکەوتین، وام تەسەور کرد کە ئەو قسانەم تەبریر بوو،قسەی دووەمت ڕەت دەکەمەوە، لەبەرئەوەی کۆپی ئەو پرۆژانە پاش ئەوەی خویندنەوەی یەکەمی بۆ دەکرێت ئەوجا ئاڕاستەی ئەندامی پەرلەمان دەکرێت، نەك وا، هەموو پرۆژەکانیش هەر وا ڕۆیشتووە، ئەوانەش هەر وان، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم خاڵی یەکەم لە بودجەی هەرێمی کوردستان، ئیقتراحێك هەیە لەلایەن لیژنەی یاسایی و کاك فرستیش، ئەوە زۆرە بۆ ئەوەی وەختەکەمان هین نەبێت، تەنها ئاماژەی پێ بکرێت و ئاڕاستەی لیژنەی پەیوەندار و لیژنەکان بکرێت، خاڵی یەکەم زەروریە بخوێندرێتەوە، (خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2009 کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە بە نووسراویان ژمارە 977 لە 2009/4/26)، فەرموون بۆ خوێندنەوەی، کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژەکە هەر بە عەرەبی لەبەر دەستی ئێمە دایە.

بسم الله الرحمن الرحيم.

اقليم كوردستان – العراق

رئاسة الاقليم

الرئيس

باسم الشعب

قرار

رقم ( ) لسنة 2009

قانون موازنه اقليم كوردستان – العراق لسنه 2009

وفقا للفقرة الاولى من المادة العاشرة لقانون رئاسة اقليم كوردستان – العراق رقم (1) لسنة 2005 المعدل وبناء على ما شرعه برلمان كوردستان – العراق فى جلسته المرقمة ( ) والمنعقدة فى / / 2009 قررنا اصدار:

قانون رقم ( ) لسنة 2009

قانون موازنة اقليم كوردستان – العراق لسنة 2009

المادة الاولى:

يرصد لنفقات السنة المالية /2009 مبلغ قدره (8,857,263) فقط (ثمانية ترليون و ثمانمائة وسبع وخمسون مليار و مائتان وثلاثة و ستون ملون دينار) فقط ويوزع كالاتى:ـ

اولا/ مبلغ قدره (2,303,338) فقط (اثنان ترليون و ثلاثمائة وثلاثة مليار وثلاثمائة و ثمانية وثلاثون مليون دينار)لنفقات المشاريع الرأسمالية.

ثانيا/ مبلغ قدره (6,553,925) فقط (ستة ترليون وخمسمائة وثلاثة خمسون مليار وتسعمائة وخمسة وعشرون مليون دينار) للنفقات التشغيلية.

المادة الثانية:

تقدر ايرادات الموازنة للسنة المالية /2009 من اجمالى نفقات الموزانة الفدرالية (8,857,263) فقط (ثمانية ترليون و ثمانمائة وسبع وخمسون مليار و مائتان وثلاثة و ستون مليون دينار).

المادة الثالثة:

فى حالة حصول عجز فى موازنة حكومة اقليم كوردستان يخول وزير المالية بتخفيض المبلغ الاجمالى للموازنة بنفس النسبة التى حصل فيها العجز.

المادة الرابعة:

يحصر الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية (المنح، الاعلانات، موجودات غير المالية، نفقات المشاريع الرأسمالية) من الموزانة العامة لحكومة اقليم كوردستان ولوزير المالية تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف مباشرة على بعض مستويات الحسابات الرئيسة.

المادة الخامسة:

1 ـ تتولى وزارة المالية لاقليم كوردستان ـ العراق تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة.

2 ـ تضاف ايرادات البلديات الى ميزانياتها الخاصة وتقوم وزارة المالية بمراقبة هذه الايرادات وكيفية صرفها.

المادة السادسة:

لرئيس المجلس الوطنى لكوردستان - العراق اجراء المناقلة ضمن الميزانية الخاصة بالمجلس الوطنى.

المادة السابعة:

لرئيس مجلس القضاء اجراء المناقلة ضمن الميزانية الخاصة بمجلس القضاء.

المادة الثامنة:

اولا/ يخول وزير المالية صلاحية المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولايجوز النقل منه.

ثانيا/ لوزير المالية اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التى يتقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن الفصل الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

ثالثا/ لايجوز اجراء المناقلة بين تخصيصات التنمية بين المحافظات.

المادة التاسعة:

تقدم وزارات و دوائر الدولة كافة حساباتها الشهرية (موازين المراجعة) فى موعد لاتتجاوز مدته (10 ايام) من نهاية كل شهر الى الوزارة المالية- مديرة المحاسبة.

المادة العاشرة:

يخول وزير المالية اضافة الاعتمادات الاجمالية المصدقة للميزانية للسنة المالية 2009 بنسبة (1٪) من اجمالى الاعتمادات المصدقة للميزانية للاغراض التالية:

اولا/ اعتماد المبالغ اللازمة لميزانيات الادارات المستحدثة خلال السنة المالية 2009.

ثانيا/ اضافة اعتمادات جديدة فى ميزانيات الوزارات والادارات للحالات الطارئة والتى يقررها مجلس الوزراء.

المادة الحادية عشرة:

تتولى وزارة المالية بالتنسيق مع الوزارات الاخرى اعداد مفردات ملاكات جميع الوزارات لاقليم كوردستان العراق للسنة المالية 2009 والمصادقة عليها وعلى ضوء كلف الرواتب المصدقة فى الميزانية.

المادة الثانية عشرة:

لايجوز لاية جهة الحكومية بضمنها رئاسة مجلس الوزراء تنفيذ مشاريع خاصة ضمن موازنتها.

المادة الثالثة عشرة:

اولا/ للوزير المختص صلاحية الصرف بما لايزيد على مائتان وخمسون مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف مالا يزيد على (100) مائة مليون دينار.

ثانيا/ لرؤساء الدوائر غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما يزيد على (150) مائة وخمسون مليون دينار لكل حالة مع مراعاة ما يلى:

1 ـ ان يتم الصرف وفقا للاعتمادات المصادق عليها فى الموازنة السنوية وللاغراض المحددة لها.

2 ـ التقيد بالاعتمادات المخصصة فى الموازنة ولايجوز الدخول فى الالتزام بالصرف بما يزيد عما هو مخصص فى الموازنة.

المادة الرابعة عشرة:

لوزير المالية اضافة تخصيصات مبالغ الايرادات الشهرية التى تحققها وزارة الصحة لكافة دوائرها الى موازنة وزارة الصحة لاغراض شراء الادوية وتدارك نفقات الصيانة بانواعها وحسب طلب وزارة الصحة مشفوعا بجداول الايرادات المتحققة فعلا.

المادة الخامسة عشرة:

تقيد مبالغ التبرعات الممنوحة للوزارات والجهات غير مرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية، ايرادا نهائيا للميزانية العامة على ان يقوم وزير المالية بتخصيصها من اعتمادات الوزارة او الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الاغراض التى منحت من اجلها.

المادة السادسة عشرة:

ايقاف التعينات بعقود كافة الا بعد موافقة وزارة المالية.

المادة السابعة عشرة:

لاتزيد المكافات للموظفين على ثلاثة ملايين دينار سنويا للشخص الواحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة وبموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية.

المادة الثامنة عشرة:

يحال رئيس الدوائر لوحدة الانفاق الى التحقيق وفق القواعد القانونية والتعليمات النافذة، الذى يتخلف عن تقديم الحسابات الختامية لسنة 2009 لدائرته بعد نفاذ القانون.

المادة التاسعة عشرة:

اعفاء الشركات المتعاقدة مع حكومة الاقليم ومؤسساتها على مشاريع المناهج الاستثمارى من جميع الضرائب والرسوم بضمنها رسم الطابع المترتبة عليها فى الاقليم نتيجة اعمالها المذكورة فى اطار العقد.

المادة العشرون:

لايعمل باى قرار مخالف لهذا القانون ولاتتحمل الخزينة اى اعباء مالية لهذا القرار مالم يكتسب الشرعية القانونية ويصادق فى المجلس الوطنى.

المادة الحادية والعشرون:

على وزارة المالية تقديم تقرير دورى كل ستة اشهر عن الوضع المالى للاقليم للمجلس الوطنى لكوردستان ـ العراق.

المادة الثانية والعشرون:

لوزير المالية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون خلال اسبوعين من تاريخ اصداره.

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

53

ساڵی/ 2009 – بەرگی پەنجاوسێ

چاپی یەکەم/ ساڵی 2009

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/6/10 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/6/11 ل57

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/6/15 ل129

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/6/16 ل187

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/6/22 ل237

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/6/24 ل277

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/7/9 ل353

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ / سەرۆکایەتیی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

بابەت / راپۆرتی لیژنەی یاسایی

لیژنە، ئێوارەی رۆژی یەك شەممە 27ی گوڵان / 2709 كوردی ڕێكەوتی 17/ 5/ 2009 بۆ لێكۆڵینەوەی پرۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2009ی هەرێمی كوردستان ـ عیراق كۆبووەوە، كە دوای خوێندنەوەی یەكەمی لەپەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (10)ی رۆژی 2009/5/6 بۆی نێردرابوو. پاش گفتوگۆ و راگۆڕینەوەش، لیژنە، راپۆرت و راسپاردەكانی خۆی دەربارەی پرۆژەكە، بەم شێوەیەی خوارەوە پێشكەش دەكات:

1/ هەق وابوو، بوجەكە لەسەرەتای مانگی تشرینی یەكەم، بەر لەساڵی دارایی پێشكەش بە پەرلەمان كرابا بەپێی ماددەی (79) لە پێڕۆی ناوخۆی پەرلەمان.

2/ هەق وابوو، لەماوەی یاسایی خۆیدا، حساب و حسابكاریی كۆتایی (الحسابات الختامیه) ساڵی دارایی (2008) بداریە بە پەرلەمان، بۆ ئەوەی پەرلەمان چۆنییێتی خەرجكردنی داهاتی ساڵی پاری زانیبا، بەڵام بەهۆی ئەوەی كە ناردنەكەی دواكەوت، لیژنەش بۆی نەكرا لێی بكۆڵێتەوە و گفتوگۆی لەسەر بكات.

ئەوە بوو، ئێمەش، بەپێی نووسراومان ژمارە (172)ی رۆژی 30/ 12 / 2008 كە بۆ سەرۆكایەتی پەرلەمانمان نارد، تەركیزمان لەسەر ئەوە كرد كە پێویستە راپۆرتەكە بدرێت بە دیوانی چاودێری دارایی تا بتوانێت لێی بكۆڵێتەوە و، پاشان بنێردرێت بۆ لیژنەكانی پەرلەمان بۆ ئەوەی بتوانن لێی بكۆڵێنەوە ئینجا بخرێتە پێش چاوی پەرلەمان بۆ گفتوگۆكردن.

3/ نەناردنی بودجە تەواوكارەكەی ساڵی 2008، وێڕای ئەوەش كە لیژنەكەمان بەنووسراوی ژمارە (129)ی رۆژی 21/ 9/ 2008 پێشنیازمان كردبوو بۆ سەرۆكایەتی پەرلەمان كە داوای بكات لە وەزارەتی دارایی.

4/ لیژنە پێشنیازدەكات سیاسەتی بارسووكی ئیداری (الترشیق الاداری) بە جۆرێ بنیات بنرێ، كە خەرج و مەسرەفی لەسەر ئیش دامەزراندن كەم بكاتەوە و، خەرج و مەسرەفی بوجەی سەرمایەداری وەبەرهێنان زیادبكات لەپێناوی وەدەستهاتنی گەشەسەندندا.

5/ لێژنە، رای وایە كە بنەمای هاوسەنگی لە نێوان كەرتە جۆربەجۆرەكاندا، لەرووی تەرخان كردنی خەرج ومەسرەفی وەربەرهانین و مەبدەئی لەبەرترینەكان (الاولویات) رەچاوبكرێت، لەبەر رۆشنایی سیاسەتی هاوسەنگ كردن لەنێوان پەرەپێدانی بنیادی ژێرخانی و پرۆژەكانی بەرهەم هێناندا.

6/ پێویستە هاودەنگی لەنێوان وەزارەتەكاندا هەبێت لە جێبەجێ كردنی پرۆژەكاندا.

7/حکومەت پرۆژە یاسایەکی دەربارەی جێبەجێکردنی یاسای بوجە، بۆ ڕێکخستنی سەڵاحییاتی خەرج و سەرف پێشکەش نەکردووە، وێڕای ئەوەش کە ساڵی پار ئەوەمان تەکەز کردووەتەوە.

8/مووچەکانی هەندێ گروپی فەرمانبەرانی هەرێم، یەکسان نەکراوە بە مووچەکانی فەرمانبەرە هاوتاکانیان لە حکومەتی فیدراڵ، وێرای ئەوەش کەلە یاسای بوجەی ساڵی (2008) دا تەکەزی لەسەر کراوە. رادەسپێرێ کە ئەو یەکسانکردنە بێتەدی.

9/ وەزارەتی دارایی، رێنمایی پێویستی بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی حکومەکانی یاسای بوجەی ساڵی پار، لەمیانەی ئەو ماوە یاساییەدا دەرنەچواندووە کە دەقەکەی لەماددەی (18)ی یاسای بوجە ژمارە (3)ی ساڵی (2008)دا هاتووە.

10/ پێشنیاز دەکەین، چاو بەو برە سلفانە دا کە بەهاووڵاتیان دەدرێن. بخشێنرێتەوە، بەشێوەیەك، کە سوودی هاووڵاتیانی تێدا زامن بکرێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نیشتەجێی. پێشنیازیش دەکەین مەرجەکانی سلفەدانی خانووبەرە (العقاریە) لە نێوان پارێزگاکانی هەرێمدا یەك بخرێن.

11/ بەرەچاو کردنی ئەو خاڵانەی سەرەوە، لیژنە سەرەتا تەئییدی پرۆژەکە دەکات و، پێشنیازیش دەکات کە دیباجەکەی بگۆڕدرێت، چونکە دیباجەی پرۆژەکە تایبەتە بەو جۆرەی کە سەرۆکایەتی هەرێم دەریدەچوێنێ، نەك بەو جۆرەی کە پەرلەمان بەپێی حوکمی برگە (1)ی ماددەی (56) لە یاسای ژمارە(1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو دەری دەچوێنێ. هەروەها، لیژنە پێشنیازدەکات، رێگای بدرێت، هەندێ ماددەی دووبارە وەك رێسای ئەو پرۆژە یاسایانە دابرێژێتەوە کە پەرلەمان پێرۆی دەکات و، راستکردنەوەی لایەنی رێزمانیش لە هەندێکیاندا ئەنجام بدات. ئیدی، لیژنەکەمان راپۆرتی خۆی، لەسەر یاسای بوجەی ساڵی 2009 بەم شێوەیەی خوارەوە پێشکەش دەکات:

یەکەم/ دەربارەی ماددەی یەکەم لە پرۆژەکە، لیژنە پێشنیازدەکات برگەیەکی تایبەت بە خەرج و مەسرەفی پەرلەمانی بۆ زیاد بکرێت و، برگەیەکی دیکەشی دەربارەی خەرج و مەسرفی دەسەڵاتی دادوەریی بۆ زیاد بکرێت، چونکە دەسەڵاتێکی سەربەخۆیە و بودجەی تایبەتی خۆی هەیە لە چوارچێوەی بودجەی گشتیی هەرێمدا بەپێی حوکمی ماددەی چوارەم لە یاسای دەسەڵاتی دادوەری ژمارە (23)ی ساڵی 2007، بەم شێوەیەی خوارەوە:

یەکەم:...........................

دووەم:.................................

سێیەم: بڕی تەنیا (71140000000) حەفتا ویەك ملیار و سەدو چل ملیۆن دینار بۆخەرج و مەسرەفی پەرلەمانی کوردستان.

چوارم: بڕی تەنیا(24881000000) بیست و چوار ملیارو، هەشت سەدوهەشتاویەك ملیۆن دینار بۆ خەرج و مەسرەفی دەسەڵاتی دادوەری.

ئەوانی تر لێژنە هیچ تێبینی لەسەر نیە، تکایە ئەمربفەرموون و، ئەسڵی پرۆژەکە و رای لیژنەش بخەنە بەردەمی پەرلەمان بۆ ئەوەی گفتوگۆی بکات و، رای لەباری خۆی لەسەر بدات، لەگەڵ رێزدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیستەمی موناقەشەکردنمان بەو شێوەیە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئاراستەی لێژنەکەمان کردیە، تێبینی گشتی ئەندامانی پەرلەمان لە راپۆرتی لێژنەکان دێت، بۆیە ڕاپۆرتەکان تەعبیر لە رای گشتی ئەندامانی پەرلەمان دەکات، دواییش کە راپۆرتەکان پەیدا بوون، جەنابی وەزیر و بریکاری وەزارەت، دەتوانن بە شێوەیەکی گشتی وەڵام بدەنەوە و روونکردنەوەی گشتی بدەن، ئیتر دێین مادده بە مادده موناقەشەی دەکەین بۆ ئەوەی قەراری بدەین، ئێستا داوا لە لێژنەی دارایی و ئابووری دەکەم بۆ خوێندنەوەی راپۆڕتەکەیان.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێژنەکەمان لە بەرواری 2009/5/24، کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی سازدا بۆ تەواوکردنی گفتوگۆ کردن لەسەر یاسای بودجەی ساڵی 2009، لە ئەنجامی چەند کۆبوونەوەیەکی یەك لە دوای یەك لەگەڵ وەزارەتی دارایی و رێکخراوە مەدەنیەکان و چەند پسپۆر و شارەزایانی دیکەی ئابووری گەیشتینە ئەم تێبینی و پێشنیارانەی خوارەوە:

یەکەم: بەهۆی قەیرانی ئابووری جیهان و نزم بوونەوەی نرخی نەوت لە بازارەکاندا، وە رەنگدانەوەی ئەو بارودۆخە لەسەر ئابووری ناوچەکەو عێراق، وە دواکەوتنی ئامادەکردنی بودجەی ساڵی 2009 لەعێراقدا، هەموو ئەو پێشهاتانە کاردانەوەی خۆی هەبووە لەسەر دواکەوتنی بودجەی هەرێمی کوردستان، ئەوە سەرەڕای ئەو کەم و کورتیانەی کە لەهەندێ دام و دەزگاکان و وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەبووە بەپێی (یاداشتی روونکردنەوە لەسەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی دارایی 2009). لەلایەن وەزارەتی دارییەوە پێشکەش کراوە.

دووەم: ئەوەی تێبینی دەکرێت لەلایەن لیژنەکەمانەوە، تەنیا سەرچاوەی داهاتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بریتی یە لەو برە پارەیەی کە لەلایەن حکومەتی فیدراڵەوە بەرێژەی 17٪ لە بودجەی گشتی عێراق بۆ هەرێم تەرخان دەکرێت. دوای بڕینی خەرجییە سەروەری و فەرمانڕەواییەکان(السیادیە والحاکمە) ئەوەی دەمێنێتەوە نزیکەی رێژەی 12٪ پێکدەهێنێت.

سێهەم: ساڵانی پێشوو، بەشێك ئەگەر کەمیش بووبێت، لەداهاتەکانی هەرێم خرابووە سەر بودجە، بەڵام بۆ ساڵی 2009 بەهۆی بڕینی ئەو داهاتانە لەلایەن حکومەتی فیدراڵەوە پێش وەخت ئەو سەرچاوەیەش نەماوە.

پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان تەنها پشت بەو برە پارەیە نەبەستێت کە لە حکومەتی فیدراڵەوە دێت. بۆیە پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان کاربکات بۆ زیادکردنی سەچاوەکانی داهات. وەهەروەها

داوا لـه وەزارەتـی دارایـی دەکـەین راپۆرتێـك پێشـکەش بـە پەرلـەمان بکـات سـەبارەت بـە وردەکـاری ئـەو داهاتانەی کە حکومەتی فیدراڵ بڕیویەتی.

چوارەم: ئەگەرچی وەزارەتەکان و دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردسـتان یـەکیان گرتۆتـەوە، بـەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت لەلایەن لیژنەکەمانەوە بودجـەکانیان بـە جیاجیـا هـاتووە، داواکـارین بودجـەکانیان یەك بخرێت، وەئەو وەزارەت و دام و دەزگایانەش کە میکانیزمی یەکگرتنەوەیان تـەواو نـەبووە بـەزووترین کات تەواو بکرێت و یەك بگرنەوە.

پێنجـەم: لـەراپۆرتی سـاڵانی(2007 وە 2008) داوامـان کردبـوو ئـەو وەزارەت و دام و دەزگایانـەی کـە کارەکانیان لەیەکەوە نزیکن یەك بخرێنەوە، وە ئەنجومەنی وەزیران نەخشەو پلانێك بۆ ئەم یەکگرتنەوەیە دیاری بکات، بەڵام تائێستا هیچ هەنگاوێك لەو بارەیەوە نەنراوە، بۆیە داوا دەکەین هەنگاوی جددی بنرێـت بۆ یەکگرتنەوەیان.

شەشەم: لەگەڵ ئەوەی پەرلەمانی کوردستان یاسای دەزگای چاودێری دارایی دەرکردووە، بەڵام تائێستا ئـەو دەزگایانە یەکیان نەگرتۆتەوە، پێویستە بە زووترین کات یەك بگرنـەوەو یاساکە بخرێتـە بـواری جێبـەجێ کردنەوە، بۆ ئەوەی دەزگای چاودێری دارایی بتوانێت بە ئەرکەکانی خۆی هەڵبستێت.

حەوتەم: پێویستە ئەو بڕە پارەیەی کە لە ساڵانی (2007 وە 2008) لەلای حکومەتی فیـدراڵ ماوەتـەوە، حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان بەدواداچـوونی بـۆ بکـات و بەدەسـتی بهێنێتـەوە، تـاوەکو لـە پرۆژەکـانی ئاوەدانکردنەوە بەکار بهێنرێ.

هەشتەم: ئەوەی تێبینی دەکرێت لـەئامادەکردن و تـاوتوێ کردنـی بودجـەی حکومـەتی فیـدراڵ نوێنـەرانی حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان پـەراوێز کـراون، ئەمـەش دەبێتـە هـۆی بێبـەش کردنـی خـەڵکی هـەرێمی کوردسـتان لـە بەشـێك لـە مافـەکانیان، بۆیـە داواکـارین هاوکـاری و هەماهـەنگی تـەواو هـەبێت لـەنێوان نوێنەرانی کورد لە حکومەتی فیدراڵ و حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی مافەکانی خـەڵکی هـەرێمی کوردستان پارێزراو بێت.

نۆیەم: بەپێی یاداشتی روونکردنەوە لەسەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی دارایی 2009، ژمارەیـەك لـە وەزارەت و دەزگاکـان کەمتەرخـەم بـوون لـە ئامـادەکردنی بودجـەکانیان بـۆ سـاڵی 2009، کەهەمان کەمتەرخەمیان هەبووە لە ساڵانی رابردووش، بەڵام حکومەتی هـەرێمی کوردسـتان تائێسـتا هـیچ لێپرسینەوەیەکی لەگەڵ نەکردوون. ئەمەش هۆکارێکە بۆ دواکەوتنی بودجە.

دەیــەم: دواکــەوتنی بودجــە ڕێگــرە لەبــەردەم جێبــەجێ کردنــی پرۆژەکــانی وەبــەرهێنان، ئەمــەش کاردانەوەیەکی نێگەتیڤی لەسەر باری ئابووری و کۆمەڵایەتی هەیە.

یانزەهەم: بۆ ساڵی2008 بودجەی وەبەرهێنان (2.879.079) (دوو ترلیۆن و هەشـت سـەدو حـەفتاو نـۆ ملیارو حەفتاونۆ ملیۆن)دینار بووە، کە لە(37.7٪)ی سەرجەم بودجەی گشتی پێك هێناوە.

بەڵام بۆ ساڵی 2009 بودجەی وەبەرهێنان (2.303.338) (دوو ترلیۆن و سێ سەدو سێ ملیارو سێ سەدو سی و هەشت ملیۆن)دینار بووە، کە تەنها (26٪)ی سەرجەم بودجەی گشتی پێك هێناوە.

دوانزەهەم: بودجەو جێبەجێ کردنی، ئامرازێکە بۆ پیادەکردنی سیاسەتی ئابووری، بۆیە پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان پلانێکی زانستیانەی هەبێت بۆ خەرج کردنی بودجە. بودجە چۆن ئامرازێکە بۆ پیادەکردنی سیاسەتی ئابووری، هەروەها رێگەیەکە بۆ چاودێری کاری حکومەت و هەڵسەنگاندنی. لەو روانگەیەوە لیژنەکەمان داوای لەسەرۆکایەتی پەرلەمان کرد کە داوابکات لە هەریەکە لە وەزارەتەکانی کشتوکاڵ، پلاندانان و دەزگای وەبەرهێنان، تا ئاگاداریان بکاتەوە لە وردەکاریەکانی پلانی گەشەکردنی کشتوکاڵی و، وردەکاری چۆنیەتی جێبەجێ کردنی پلانی وەبەرهێنان و ئەو مۆڵەتانەی دراون و وردەکاریەکانیان بەمەبەستی وەبەرهێنان....هتد. بەداخەوە جگە لەدەستەی وەبەرهێنان هیچ کام لە وەزارەتەکانی کشتوکاڵ و پلاندانان ئەو داوایەیان بەهەند وەرنەگرت و تا ئێستاش وەڵامیان نەداوەتەوە، گەر ئەوانیش ئەو کارەیان ئەنجام بدایە وەك دەستەی وەبەرهێنان دەتوانرا قسەی زیاتر لەسەر رەوشی ئابووری و وەبەرهێنان لە هەرێمدا بکرێت.

سەبارەت بەو زانیاریانەی لەدەستەی وەبەرهێنانەوە بەدەستمان گەیشتووەو بەمەبەستی چاو روونی هەمووڵایەك ئەم راستیانە دەخەینەروو:

1-لەسەرەتای دامەزراندنی دەستەی وەبەرهێنان تا کۆتایی مانگی مارتی 2009 (162) مۆڵەتی وەبەرهێنان دراوە، (15) لەو مۆڵەتانە هەڵوەشێنراونەتەوە کە دەکاتە نزیکەی (9.3٪) ی سەرجەم پرۆژە مۆڵەت پێدراوەکان. ئەو پرۆژانەی مۆڵەتەکانیان ماوە بریتییە لە (147)پرۆژە کە دەکاتە (90.7٪)ی سەرجەم پرۆژەکان.

2- ژمارەی ئەو مۆڵەتانەی راستەوخۆ دراونەتە وەبەرهێنانی بیانی (16)مۆڵەتە، کە دەکاتە نزیکەی (10٪)ی سەرجەم پرۆژەکان، سەرمایەکانیشیان (8.835.837.929) (هەشت ملیارو هەشت سەدو سی و پێنج ملیۆن وهەشت سەدو سی و حەوت هەزارو نۆسەدو بیست و نۆ)دۆلارە، کە نزیکەی (55.5٪)ی سەرجەم سەرمایەی وەگەڕخراو پێکدەهێنێ.

3- سەرجەم پرۆژە خۆماڵییەکانی وەبەرهێنان کە مۆڵەتیان وەرگرتووە تاکۆتایی مانگی مارتی 2009 بریتییە لە(117) پرۆژە، کە(72.2٪)ی سەرجەم پرۆژەکان پێکدەهێنێ، سەرمایەکانیشیان (4.965.163.153) (چوار ملیارو نۆسەدو شەست و پێنج ملیۆن و سەدوشەست و سێ هەزارو سەدو پەنجاو سێ)دۆلارە، کە دەکاتە(31٪)ی سەرجەم سەرمایەی وەگەڕخراو.

4- ژمارەی پرۆژەکانی وەبەرهێنانی هاوبەش (14)پرۆژەن کەدەکاتە(8.6٪)ی سەرجەم پرۆژەکان و کۆی سەرمایەکەشیان (2.110.739.579) (دوو ملیارو سەدو دە ملیۆن و حەوت سەدو سی و نۆ هەزارو پێنج سەدو حەفتاو نۆ)دۆلارە، کە(13.2٪)ی هەموو سەرمایەکان پێکدێنێ.

5- ژمارەی ئەو پرۆژانەی مۆڵەتیان وەرگرتووەو تائێستا دەستبەکار نەبوون (40)پرۆژەن، کە دەکاتە نزیکەی(25٪)ی سەرجەم پرۆژە مۆڵەت پێدراوەکان. هۆکاری دەستبەکار نەبوونیشیان دەگەڕێتەوە بۆ کێشەی جیاکردنەوەی زەویەکانیان. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە میکانیزمی کار لەو دەزگا بەرپرسانەدا بۆ جیاکردنەوەی زەویەکان و جێبەجێ کردنی کاری ئەو پرۆژانەی مۆڵەتی وەبەرهێنانیان پێدراوە وەك پێویست نیەو، حکومەت نەیتوانیوە میکانیزمێکی گونجاو بدۆزێتەوە.

6- دەستەی وەبەرهێنان (100)ملیۆن دۆلاری وەگەرخستووە بۆ سندوقی نیشتەجێ بوون کە بەم جۆرەی خوارەوە جێبەجێ دەکرێ:

هەولێر	3 پرۆژەی نیشتەجێ بوون	2750 یەکە لەخۆ دەگرێ
سلێمانی	5 پرۆژەی نیشتەجێ بوون	3072 یەکەو 120 شوقە
دهۆك	2 پرۆژەی نیشتەجێ بوون	900 یەکە

ئەم راستیانە ئەوە نیشاندەدەن کە یاسای وەبەرهێنان توانیویەتی گۆڕانکاریەك دروستبکات و، دەستەی وەبەرهێنان کارەکانی خۆیان ئەنجام داوە، ئەگەرچی تا ئێستاش سەرمایەی خۆماڵی وەك پێویست نەهاتۆتە گۆڕەپانەوەو، ئەگەر بەشێك لەو سوود وەرنەگرتنە کەمتەرخەمی کەرتی تایبەت بێ، ئەوا رۆتین و تەگەرەکانی دەزگاکانی حکومەتیش ئاستەنگێکە لەو رووەوە.

سیانزەهەم: لەساڵانی رابردوو بڕێك پارە لەلای حکومەتی فیدراڵ ماوەتەوە وەك پارەی (وەزارەتی پێشمەرگە، بەشە پارەی فەرمانڕەوایی و سەروەری-النفقات السیادیه والحاکمه-، پارەی وشکە ساڵی)، بۆیە پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان کاربکات بۆ گێرانەوەی ئەو بەشە پارانە کە مافی خەڵکی کوردستانە.

چواردەهەم: ئەوەی تێبینی دەکرێت حکومەتی فیدراڵ بۆ ساڵی2009 بڕی (723.599) (حەوت سەدو بیست و سێ ملیارو پێنج سەدو نەوەت و نۆ ملیۆن) دینار لەبودجەی هەرێمی کوردستان دەبڕێ لەبری داهاتەکانی ناوخۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەکاتێکدا سەرجەم داهاتی هەرێم بەپێی خەملاندنی وەزارەتی دارایی هەرێم بریتی بووە لە بڕی (375.129) (سێ سەدو حەفتاو پێنج ملیارو سەدو بیست و نۆ ملیۆن)دینار، جیاوازی نێوان ئەم دوو داهاتەش (348.470) (سێ سەدو چل وهەشت ملیارو چوارسەدو حەفتا ملیۆن) دینارە.

پانزەهەم: لێژنەکەمان پێشنیار دەکات وەزارەتی دارایی پێشینەی خانووبەرە (سلفه عقار) دابین بکات بۆ گوندەکان بەپێی رێنماییەکی تایبەت.

شانزەهەم: ئەوەی تێبینی دەکرێت بودجەی تەواوکاری ساڵی2008 و ژمێرەی کۆتایی شەش مانگی دووەمی ساڵی2008 نەهاتووە بۆ لیژنەی دارایی، کە دەبوایە لەکاتی خۆیدا بگەیشتبایە لیژنەی دارایی و ئابووری. راپۆرتی ساڵانە گەیشت، بەڵام دوایی نووسینی ئەم راپۆرتە گەیشتە دەستمانەوە، بەداخەوە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2009، لیژنەکەمان پشتگیری پرۆژە یاسایەکە دەکات بە شێوەیەکی گشتی، ئەم پێشنیار و تێبینیانە دەخاتە بەرچاوی بەڕێزتان:

یەکەم: (ماددەی یەکەم)

برگەی دووەم لەم ماددەیە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

(دووەم)

(أ) گۆژمەیەك بڕەکەی 66.140 **(شەست و شەش ملیارو سەدوچل ملیۆن) دینار بۆ خەرجیەکانی پەرلەمانی کوردستان.**

(ب) گوژمەیەك بڕەکەی 24.881 **(بیست و چوار ملیارو هەشت سەدو هەشتاو یەك ملیۆن) دینار بۆ خەرجیەکانی دەسەڵاتی دادوەری).**

(ج) گۆژمەیەك بڕەکەی 6.462.904 **(شەش ترلیۆن و چوارسەدو شەست و دوومليارو نۆسەدو چوار ملیۆن) دینار بۆ خەرجیەکانی جێبەجێ کردن لە دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان.**

دووەم: (ماددەی سێیەم)

لیژنە پێشنیار دەکات لەکۆتایی ماددەکەدا دەستەواژەی (بەرەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران) زیاد بکرێت.

سێیەم: (ماددەی چوارەم)

لەم ماددەیەدا لیژنە پێشنیار دەکات لەدوای دەستەواژەی (موجودات غیر مالیە- هەبووە نادارایيەکان) لەناو کەوانەیەکدا دەستەواژەی (موجودات الثابتة -هەبووە نەگۆڕەکان) زیاد بکرێت.

چوارەم: (ماددەی پێنجەم)

لیژنەکەمان پێی باشە دەستەواژەی (وەزارەتی دارایی هەرێمی کوردستان) ببێت بە

(وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان).

پێنجەم: (ماددەی یانزەهەم)

لیژنە پێشنیار دەکات لەکۆتایی ماددەکەدا ئەم رستەیەی بۆ زیاد بکرێت:

(دەبێت وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان راپۆرتێك لەو بارەیەوە پێشکەش بکات بە پەرلەمان پێش کۆتایی ساڵی2009).

شەشەم: (ماددەی سیانزەهەم)

لیژنە پێشنیار دەکات دەستەواژەی (سەرۆکەکانی کە بە وەزارەتەوە) بکرێت بە *(سەرۆکی دەزگاکان کە بە وەزارەتەوە).*

حەوتەم: (ماددەی حەڤدەهەم)

لیژنەکەمان پێی باشە پاداشتی ساڵانە بۆ هەر فەرمانبەرێك لە سێ ملیۆنەوە بکرێت بە یەك ملیۆن.

هەشتەم: (ماددەی هەژدەهەم)

لە کوردیەکەدا وشەی (لێتوێژینەوە) دەبێت بە وشەی *(لێکۆڵینەوە).*

نۆیەم:

لێژنە پێشنیار دەکات لەدوای ماددەی (19) ماددەیەك زیاد بکرێت بەناوی ماددەی (20) وە بەم شێوەیەی خوارەوە دابرێژرێتەوە:

(وەزارەتی دارایی پێشینەی خانووبەرە-سلفە عقار- بۆ هاوولاتیان دابین دەکات بەپێی رێنماییەکان).

بەم پێیە ماددەی (21) بەهەمان زنجیرە ئەمێنێتەوەو ماددەی (20) دەبێت بە ماددەی(22) ، وە زنجیرەی ماددەکانی دوای ئەوە بەو پێیە دەگۆڕرێت.

لەگەڵ رێزماندا..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، من دەمەوێ جەنابی وەزیر ڕەچاوی ئەوە بکەن، ئەم راپۆرتانە دوو بابەتن، بابەتێکیان تێگەیشتنی گشتییە، راو و بۆچوونی خۆیانە، بەشێکیشی بریتیە لە رەئیان لەسەر ئەو ماددانەی کە لە پرۆژەی یاساکەدا هاتووە، ئەوە پەیوەندی بە ماددەکانەوە هەبێت، دەخرێتە دواتر، وەلام ئێوەشە و موناقەشە کردنە ماددە بە ماددە، بەلام با ئەو سێ چوار راپۆرتەش بخوێنینەوە، ئینجا بە گشتی رەئی جەنابتان لەسەر هینەکان، بە کورتی چونکە دەبێ دواتر لەبەر رۆشنایی راپۆرتەکانی تر جوابدەینەوە، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە روونکردنەوەیەکمان هەیە لەسەر وەزعی میزانیە، رەنگە پێمان وایە، ئەگەر ئەوە روونبخرێتەوە زیاتر لەبەر چاوی برادەران و خوشکان روونتر دەبێ، چونکە ئەم میزانیەش بەڵکو گۆڕانکاری تێدا دەبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئەگەر ئیجازە بدەی، من پێم باشە ئەم راپۆرتانە بخوێندرێتەوە، دواتر ماوەیەکی باش وەربگرن بۆ روونکردنەوەی خۆتان، و هەردوو بریکاریش دەتوانن قسەیەك بکەن و بەشداری بکەن و هاوکاری بکەن بۆ روونکردنەوەکانیان، بۆیە ئێستا داوا لە لێژنەی تەندروستی دەکەم بۆ خوێندنەوەی راپۆرتەکەیان.

بەڕێز د.فؤاد بابان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان-عێراق

بابەت/راپۆرتی لێژنەی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی

لیژنەی تەندروستی و کارو کاروباری کۆمەڵایەتی ،لە رۆژی چوار شەممە رێکەوتی (2009/5/27)دا کۆبووەوە بۆ لێکۆڵینەوەی پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان-عێراق ساڵی (2009)،کە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی رۆژی (2009/5/6)دا پێشکەش بە لیژنەکەمان کرابوو.دوای گفتوگۆکردنی ماددەکانی یاساکەو سەرنجدانی هەموو بودجەی حکومەتی هەرێم کە لەلایەن

وەزارەتی داراییەوە پێشکەش کرابوو،پێوەندیمان کرد لەگەڵ بەڕێوەبەری حیساباتی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی ژینگە،لەسەر ئەوە ڕێکەوتین کە پێشوازی بکەین لە (یاسین ئەحمەد زەنگەنە-بەڕێوەبەری گشتی دیوانی وەزارەتی ژینگە، قادر سعید عثمان – بەڕێوەبەری ئیدارەوخۆیەتی وەزارەتی ژینگە)لە بارەگای لیژنەی تەندروستی و کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لە پەرلەمان .لەهەمان ڕۆژ،سەعات (10)ی بەیانی لەسەر پێداویستیەکانی وەزارەت گفتوگومان کرد،دانەیەك لە ڕاپۆرتی وەزیری ژینگەیان نیشان داین کە وەزیری ژینگە بە نووسراوی ژمارە (593)لە ڕۆژی (2009/3/29) بۆ وەزارەتی دارایی ناردبوو.

دوای گفتوگۆ کردن لەسەر پڕۆژە یاسای بودجەی هەرێم ،ئەوا لیژنەکەمان ڕاپۆرت وراسپاردەکانی خۆی لەبارەی پڕۆژەکەوە وەك ئەوەی خوارەوە پێشکەش دەکات:

1-لیژنەکەمان هەموو ئەو بڕگانە تەئیید دەکات کە لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاساییدا هاتووە ،لە (2009/5/18) دا پێشکەش کراوە ،تێبینیمان ئەوەیە کە :ئەو بڕە پارەیەی لە بڕگەی سێیەمدا لە لاپەرەی (12)ی ڕاپۆرتی وەزارەتی داراییدا هاتووە (66140)ملیار دینارە نەك(71140)ملیار.

2- پێشنیاز دەکەین پارەی دانراو بۆ هەریەرکە لە وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی زیاد بکرێت.

دەربارەی وەزارەتی ژینگە پێشنیاز دەکەین(7350)ملیار دینار بۆ پێداویستیەکانی وەزارەتی ژینگە و ئاسانکردنی کاروبارەکانی زیاد بکرێت بە تایبەتیش بە گوێرەی یاسای پاراستنی ژینگە ژمارە(8)ی ساڵی (2008) لە ماددەی دەیەمدا هاتووە کە (سندوقێك بۆ پاراستن و چاککردنی ژینگە لە هەرێمدا دەکرێتەوە،داهاتی سندوقەکە لەو پارەیە پێك دێت کە لە بودجەی حکومەتی هەرێمەوە دابین دەکرێت).

وامان پێ باشە کە پەرلەمان بزانێت کە:

پارەی دانراو بۆ وەزارەتی تەندروستی =(5.76٪)ی بودجەی بەردەست.

پارەی دانراو بۆ وەزارەتی کار=(1.81 ٪)ی بودجەی بەردەست.

پارەی دانراو بۆ وەزارتی ژینگە=(0.13 ٪)ی بودجەی بەردەست.

کۆی هەمووی =(7.7 ٪)

لەوەوە دەردەکەوێ ئەو پارەیەی بۆ ئەو وەزارەتە خزمەتگوزارییانە دانراوە هەمووی کەمێك لەو پارەیە زیاترە کە بۆ وەزارەتی ناوخۆ دانراوە کە ئەکاتە(13.07 ٪)ی بودجەکەو لە نیوەی پارەی وەزارەتی دارایی کەمترە کە ئەکاتە(20.16 ٪)ی بودجەکە.

3- ئەوەی پار وتمان کاتێ ڕاپۆرتی خۆمان لەبارەی بودجەی ساڵی (2008)ەوە پێشکەش کرد ،وا لێرەدا دووبارەی دەکەینەوە کە زۆر پێویستە حکومەتی هەرێم لەگەڵ حکومەتی فیدراڵدا هاوپشك بێت لە دیاری کردنی داهاتەکانی حکومەتی فیدراڵدا.

4- تەئکید دەکەینەوە لەسەر کەم کردنەوەی خەرج و مەسرەفی کارپێکردن.

5- داوا دەکەین وەزراەتی دارایی   هەموو خەرج و سەرفی بودجەکەی کە دەکاتە (20.16 ٪) لە بودجەی هەرێم بە تەواوی روون بکاتەوە،کە دەکاتە پێنج یەکی بودجەی هەرێم.

6- پێشنیارەکەمان دووبارە دەکەینەوە کە پێویستە پرۆژەی بودجە بۆ ساڵی ئایندە بخرێتە بەردەمی پەرلەمان پێش ئەوەی کە بەشێوەی کۆتایی پێشکەش بکرێت، بۆ ئەوەی بتوانین بە خەستی گفتو گۆی لەسەر بکەین. لە پەرلەمان بە ماوەیەکی گونجاو.

7-پێشنیاز دەکەین دووبارە چاو بخشێنرێتەوە بەو میلاکە گەورەیەی بۆ هەریەکە لە وەزارەتی دارایی و وەزارەتی ناوخۆدا تەرخان کراوەکە:

میلاکی وەزارەتی ناوخۆ =(100891).

میلاکی وەزارەتی دارایی =(61319).

لەگەڵ ئەو هەموو تێبینیانەشدا ،دەشبێ دەست خۆشی لەو پێشبینیە چاکانە بکەین کە لە بودجەی(2009)دا گیراوەتە بەر،بە نموونە:

قەرساندنی وەزارەتی کارەبا بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان =(19.50 ٪).

بەشی وەزارەتی شارەوانی لە پرۆژەکانی وەبەر هێنان =(15.19 ٪).

بەشی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ =(12.15 ٪).

دەبێ دەست خۆشی لە رێکخەرانی بودجەش لە وەزارتی دارایی بکەین کە هێچ کورتیەکی (عجز) تێ نەکەوتووە.

لە کۆتایشدا پێشنیاز دەکەین بوار بکرێتەوە بۆ دامەزراندنی لێهاتووەکان (اصحاب الكفاءات) چونکە وەها چاوەروان دەکرێت دوای هەناردنی نەوت لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە و بەرز بوونەوەی نرخی نەوت لە بازارەکانی جیهاندا بگاتە بەرز تر لە (50) دۆلار، داهاتی هەرێمیش زیاد بکات ،چونکە قەرساندنی بودجەی فیدراڵ لەسەر ئەساسی ئەو زیادە نرخە دانراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لێژنەی ئاوەدان کردنەوە، فەرموو کاك رەشاد نوقتەی نیزامی چیە؟

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نووسراوی سەرۆکایەتی ئاراستەی لێژنەی دارایی کرا، کە لێژنەی دارایی لەگەڵ لێژنەکان هەماهەنگی بکات، بەپێی تایبەتمەندی وەزارەتەکان، باسی لێوەکراو چەند شارەزا بانگ کرا، کۆبوونەوەمان لەگەڵ کرد، شتەك گەڵاڵە کرا و تاوتۆکرا ئەوەی لە راپۆرتی لێژنەی دارایی هات، ئەو لایەنانەی گرتەوە کەوا ئێستا ئێمە لەو راپۆرتانە دەیخوێنینەوە، بۆ ئەوەی کاتمان زۆر نەڕوات، بۆ جێبەجێ کردنی ئەو نووسراوەی سەرۆکایەتی، وابزانم ئەو راپۆرتانە ئاراستەی سەرۆکایەتی کراوە کە هاتیە، یەعنی خوێندنەوەیان دووبارە لێرە نازانم جەنابتان چۆن هەڵیدەسەنگێنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەموو لێژنەكان راپۆرتیان نەناردووە بۆ لێژنەی دارایی، ئەو مولاحەزەیە دوێنێش باسمان كردووە، بەڵام هەندێ لە لێژنەكان راپۆرتەكانیان دوێنێ و پێرێ ئامادەیان كردبوو، بۆیە هەندێ مولاحەزات هەیە لە راپۆرتەكانیاندا، لە راپۆرتی لێژنەی دارایی نەهات بوو، بۆیە وتمان ئەگەر چی وەختمان لێ دەكوژێت، بۆیە راپۆرتەكانیان بخوێننەوە ئەگەر تەفصیلاتیشی تێدا بێ، برادەرانیش سەبریان هەیە، فەرموو كاك زرار.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێش ئەوەی راپۆرتی لێژنەی ئاوەدان كردنەوەی بخوێنمەوە، من پێشنیارێكم هەیە، پێم باشە خوێندنەوەی ئەم راپۆرتانە لەكاتەكدا بێت، كە بودجەی نەفەقاتی تەشغیلی وەزارەتەكان لە نەفەقاتی ئیستیسماری پەسند دەكەین لە هەر وەزارەتێك، بۆ نموونە ئێستا وەزارەتی تەندروستی، لێژنەی تەندروستی راپۆرتی خۆی خوێندەوە، لە كاتی پەسندكردنی نەفەقاتی تەشغیلی و نەفەقاتی ئیستیسماری بۆ وەزارەتی تەندروستی، ئەو كاتی ئەو راپۆرتە بخوێندرێتەوە، دەور و تەئسیری زیاترە، من ئامادەشم ئێستا بیخوێنمەوە ئەگەر پێشنیارەكەم قبوڵ نەكرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

رەئی جەنابی وەزیر لەسەر ئەو موقتەرەحە چیە؟ لەكاتی مناقەشەكردنی برگەی هەر وەزارەتێك راپۆرتی وەزارەتەكان بخوێندرێتەوە، موناقەشە بكەین؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان باشە بەو شێوەیە بێت، چونكە دووبارە ئەبێتەوە، ئێستا ئەو مەوزوعە جارێكی تر دەخرێتە موناقەشە، بەڵام ئێمە نوسخەی ئەمانەمان وەرنەگرتەوە، دەبوایە پێشتر پێمانیان بدابایە، بۆ ئەوەی بتوانین ئێمەش وەڵامەكانی خۆمان باشتر حازر بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەواتە تەئیدی قسەكانی كاك رەشادی دەكەن، فەرموو كاك دكتۆر بۆ جێگای خۆت، هەردوو لێژنەكە رەئیان وایە و جەنابی وەزیریش رەئی وایە، من داوا لە جەنابی وەزیر دەكەم، ئەو بە شێوەیەكی گشتی هەندێ تێبینیمان بداتێ لەسەر بابەتەگشتییەكان لە راپۆرتی دارایی و راپۆرتی لێژنەی یاسایی، ئەو دوو راپۆرتەی كە خوێندرانەوە، لەگەڵ راپۆرتی لێژنەی تەندروستی، تەوزیحتان هەیە، بەڵام ئومێدەوارم تەوزیحەكانتان ئەم تەوەرەش بگرێتەوە كە هاتووە:یەك: هۆی دواكەوتنی بودجە، بەشێوەیەكی فەرمی بۆ خەڵك باس

بکەن، داهاتەکانی تری بودجە، جگە لە 17٪ەکە کە چۆن دێت و چۆنە، ئێتر داهاتەکانی تر چۆن حیساب دەکرێ، خەڵك ئاشنا بێتەوە بەوە، چ داهاتێك هەیە، چۆن حیساب دەکرێ، یەکگرتنەوەی وەزارەتی دارایی و ئابووری لە چ مەرحەلەیەکدایە، لە چ قۆناغێکدایە، یەکنەگرتنەوەی دیوانی چاودێری ئەوە رەنگە دەبێ من روونکردنەوەیەك بدەم، ئەگەر ئەمانە و هەروەها هەندێ وردکاری بودجە هەیە کە خۆتان دەزانن جێگای پرسیاری ئەندامانی پەرلەمانە، ئەگەر روونکردنەوەی خۆتان بدەن سەبارەت بە بودجەی حیزبەکانیش، ئەگەر چی نەهاتووە، بەڵام زۆر لەو ئەندامانە باسی دەکەن، لەسەر رۆژنامەکاندا باس کراوە، مەوزوعێکی گرنگە، حەز دەکەم روونکردنەوەی خۆتان لەسەری هەبێ، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی ئێمە راپۆرتێکمان ئامادە کردووە بۆ ئەوەی کەوا زیاتر روونبکەینەوە، روونکردنەوەمان هەیە دەربارەی پێشکەش کردنی ئەم بودجەیە، دوایش ئەو پرسیارانەی کە جەنابت وتت ئەوە لە زمنی راپۆرتەکە ئەگەر نەهاتبێت، وەڵامی ئەدەینەوە، سوپاسیشتان ئەکەم بۆ ئەوەی کەوا ئەو مەجالەتان داین بۆ ئێمە وەکو وەزیری دارایی و وەکیلی وەزیری دارایی بتوانین بەشداری موناقەشاتەکان بکەن، بە پێویستمان زانی بە بەڕێزتان رابگەینین کە بودجەی ساڵی دارایی حکومەتی هەرێم ئامادەکراو و دەیخەینە بەردەست بەڕێزتان بە مەبەستی پەسندکردنی، هەر لەو بارەیەوە بە پێویستمان زانی تیشکێك بخەینە سەر باری دارایی و بودجە لە هەرێمی کوردستان، ئاشکرایە ئەمساڵ ساڵێکی ئاسایی نیە لە جیهان و عیراق، لە کوردستانیشەوە بەهۆی ئەو تەنگژە داراییەی جیهانی گرتووتەوە و بوەتە هۆی شکستێکی ئابووری و دارایی و مەترسیدار لە هەموو بوارێکدا، لە عیراقیشدا گرنگترین ئاسەواری ئەم تەنگژەیە دابەزینی نرخی نەوت بوو لە بازاڕەکانی جیهان بە ڕاددەیەك کە نرخی بەرمیلێکی بەنزینی دابەزاند لە پتر لە 140 دۆلارەوە بۆ 32 دۆلار، بە نیسبەت نەوتی عێراقەوە، ئەم دابەزینە لە کاتێکدایە کە رێژەی داهاتی نەوت لە عێراقدا پتر لە 93٪، هەر بەو هۆیەوە وەزارەتی دارایی عێراق چەند جارێك لە بودجەی ئەم ساڵدا گۆڕانکاری کرد، لە سەرەتادا کۆی بودجە 95 ترلیۆن دینار بوو، لە کاتی پەسندکردندا لە پەرلەمانی عێراق گەیشتە 69.1ترلیۆن دینار، لە کاتێکدا ئەم بڕە خەملێنراوەش ئەتوانین بڵێین جێگای متمانە نیە، چونکە داهاتی بودجەی نەوت بەرمیلی دانراوە بە 50 دۆلار بۆ بەرمیلێك، و هەناردەی نەوتیش بە دوو ملیۆن بەرمیل رۆژانە، شایەنی باسە، بەو خەملاندنە پەسندکراوە، بودجەی عێراق ئێستا کورتی هێناوە بە بڕی 18.7ترلیۆن دینار، وە چاوەڕوان دەکرێ ئەگەر نرخی نەوت و هەناردە کردن بەم شێوازە بێت، بڕی کورت هێنانەکە لەوە زیاتر دەبێ، بەڕێزان، کاتێك وەزارەتی دارایی عێراق بە نووسراوی ژمارە 17698 لە 2008/5/28 داوای پێشکەش کردنی لیستی خەملێنراوی بودجەی داهاتی ساڵی 2009ی لێ کردین، ئێمەش بە نووسراوی ژمارە 12695لە 2008/6/8دا بەم شێوازەی خوارەوە پێشکەشمان کرد:

13.7.000.000.000 بڕی خەملاندنی بودجەی ئاسایی.

4.5000.000.000 بودجەی سەرمایەداری.

345000000000 دینار خەملاندنی داهاتی هەرێم.

ئەو کە ئێمە پێشکەشمان کردبوو.

وداوای پەسندکردنی میلاکی فەرمانبەرانمان کرد، کە 644452 پلە بوو، شایەنی باسە ئێمە وەکو حکومەتی هەرێم، هیچ بەشدارییەکمان نەبووە تا ئێستا لە دانانی بودجەی عێراق، دوای تەواو کردنی و ناردنی بۆ لێژنەی ئابووری لە حکومەتی فیدراڵ، ئەو کاتە بانگ دەکرێن بۆ ئاگادارکردنمان لە پشتی هەرێم و گفتوگۆکردن لەو بارەیەوە، ئەگەر سەرنج و تێبینیمان هەبێ لەسەری، ئەو ئیجرائاتانەش لەسەر وەزارەتمان پێویست بوو، ئێمە پێی هەڵساوین، بۆ نموونە بە نووسراوی ژمارە22043 لە 2008/9/24دا، داوامان لە وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێم کرد، کە لیستەکانی خەملاندنی بودجەمان بۆ بنێرن، جارێکی تریش بە نووسراومان ژمارە 23841 لە 2008/10/27دا جەختمان کردەوە لە وەزارەتەکان، بەلام بەداخەوە زۆر بە سستی بە دەنگ داواکاییەکەمانەوە هاتن، دواتر دوو لێژنەمان دانا یەکیکیان بۆ بودجەی ئاسایی و یەکێکیان بۆ بودجەی سەرمایەداری، بەهاوکاری لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان، بەرواری گفتوگۆمان دەستنیشان کرد، لەگەڵ وەزارەتەکان لە 2008/12/1، تا 12/31، گەیشتنە ژمارەیەکی سەرەتایی و دواتر چەند جارێك دەستکاریمان کرد بۆ ئەوەی بگونجێت لەگەڵ بودجەی عیراقی فیدراڵدا، لە کۆتاییدا گەیشتینە پوختەی ئەو ژمارانەی خوارەوە کە لە لیستەکانی هاوپێچی ئەم راپۆرتەیە:

یەکەم: لیستی خەملاندنی داهاتی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2009

بابەتەکان:

خەملێندراوی عێراق

ئەوەی ئەوان تەخمینیان کردووە	ئەوەی ئێمە تەخمینمان کردووە
باجەکان:436,503.000.000	660,129. 000.000
سوودی کۆمەلایەتی:4418.000.000	هیچمان دانەناوە
بەخشینی داهاتی تر:271,353.000.000	215,000.000.000
فرۆشتنی مەوجوداتی جێگر:1325داناوە	هیچمان دانەناوە

واتە کۆی داهاتەکان، ئەوەی کە عێراق تەخمینی کردووە، بە 723599 تەخمینیان کردووە، ئەوەی ئێمە تەخمینمان کردووە، بە 375129،

دووەم:لیستی خەملاندنی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2009ی دارایی

تەبیعی ئەمە دابین کراوی ساڵی 2009 و دابین کراوی ساڵی 2008 لە ئەوەی کە ئێمە ئێستاکە دامانناوە، مووچەی فەرمانبەران،2008، 3905951,000.000 ، دابین کردنی عێراق ساڵی 2009، ئەوەی کە ئەو دایناوە، 3390587، هەرێم 3,975,056، رێژەی جۆرەکانی خەرجی، ئەوە ئەکاتە 44,9٪ ، شمەك و خزمەت و چاککردن، 869523لە 2008، 14982 لە 2009، ئەوە هی عێراقە، ئێمەش ترلیۆنێك و

273657 داناوە، ئەکاتە 14,3٪، باربوو (اعانات)، دابین کراوی ساڵی 2008 57 بووە، 2009ی عێراق، 320 بووە، ئەوەی ئێمە داماناوە 80، لە 9٪ دەکات، بەخشینی مینەح، 2008، 187 بووە لە 2009 عێراق 317774بووە، ئێمە 156 داناوە، سوودی کۆمەڵایەتیەکان، لە 2008، 19030 بووە لە عێراق 168400 داناوە، ئێمە 134.50 ئێستا رەوانەی پەرلەمان کردووە، خەرجییەکانی تر، لە 2008، 680بووە، عێراق 465، ئێمە 671 بووە، ئەمەش لە 7,6٪، مەوجوداتی نادارایی، 353 لە 2008، 24،491 لە 2009، ئێمە 263 ناردووە 3٪، کۆی خەرجی بودجەی ئاسایی، 6154092 لە 2008، عێراق لە 2009 کە داویناوە، 6553925، ساڵی 2009 ئێمە کە دامانناوە 6553925، واتە لە رەقەمی نیهایەتەکەدا ئێمە یەك دەگرینەوە، بودجەی سەرمایەداری، 3387979 لە ساڵی 2008، عێراق لە 2009، 2303238، ئێمەش هەمان رەقەمین، 26٪، کۆی بودجەکە ئەکاتە ساڵی 2008، 9541371، ساڵی 2009ئێستا 8857263، ئەوەی ئێمەش لە میزانیەکەدا رەوانمان کردووە، هەمان رەقەمە، بەڵام ئەم رەقەمە ئەو رەقەمەیە کە لە پەرلەمان موصادەقەی لەسەر کرا، لە پەرلەمانی عێراقی کە رۆیی بۆ سەرۆکایەتی کۆمار، گەڕایەوە جارێکی تر، بودجەکە کەم کرایەوە، لە ئاخیردا لە خاڵێکدا دێنە سەر ئەوەی، تێبینی: شایەنی باسە، ئەو بڕە پارەیەی کە دابین ئەکرێ بۆ هەرێمی کوردستان، تا ئێستا بە وردی دیاری نەکراوە، بۆیە ئەگەر ئەو تەرخان کراوە کەمتر بوو لەو بڕەی کە لە عێراقەوە دابین ئەکرێ، ئەوان ناچار ئەبین بە کورت هێنانی بودجە ئەژماری بکەین، لە کاتێکدا ئەمساڵ کورت هێنان ناکرێت بە بودجەی تەواوکەر لەبەر ئەو بارودۆخە داراییەی کە ئاماژەمان پێکرد لەسەرەوە، بەڵکو پێچەوانەی چاوەڕوان ئەکرێت، ئەویش کەم کردنەوەی بودجەیە، بە پێویستمان زانی ئەم لیستەش رێژەی سەدی خەرجییەکان لەسەر بنەمای کۆی بودجە دەستنیشان بکەین:

بابەت:دابین کراوی ساڵی 2009، رێژەی سەدی

خەرجییەکان:

مووچەی فەرمانبەران 3975 ، 60,6٪

شمەك و خزمەت و چاککردن 1274، 19.5٪

باربۆ 80، 1,2٪

بەخشین 156، 2,3٪

سوودە کۆمەڵایەتییەکان 134، 2,1٪

خەرجییەکانی تر، 672، 10,2٪

مەوجوداتی نادارایی: 263، 4,1٪

6554 ، 100٪ دەکات

تێبینیەکان: لەو لیستانەی سەرەوە بەدی دەکرێ کە رێژەی مووچەی فەرمانبەران، بە نیسبەت بودجەی ئاسایی لە 60,6٪ ، ئەوەش بە دی ئەکرێ کە رێژەی بودجەی سەرمایەداری بە نیسبەت کۆی بودجەی

هەرێم 26٪ دەكات، شایەنی باسە، لەناو ئەو رێژەیەدا، بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاكانیشی تێدایە، دابەش كردنی بڕی دابین كراو بۆ پەرەپێدانی پارێزگاكان بەو شێوەی خوارەوەیە:

ناوی پارێزگا	ساڵی 2009	ساڵی 2008	رێژەی دابەزینەكەش
هەولێر	117ملیار	360ملیار	67,5 ٪
سلێمانی	130ملیار	400ملیار	٪67,5
دهۆك	75ملیار	230ملیار	٪67,4

كۆی گشتی ئەمساڵ ئەوەی كە دابین كراوە بۆیان لەناو بودجەی ئێمە وەكو هەرێمی كوردستان، 322 ملیارە، كەچی پارەكە 990 ملیار بوو، لیستی پرۆژەكانی بودجەی سەرمایەداری بەهاوكاری لەگەڵ وەزارەتی پلاندانندا دانراوە، داهاتی فیدراڵی حكومەتی هەرێم ئەگەڕێتەوە بۆ حكومەتی فیدراڵ، راستەوخۆ لە بودجەی ساڵانەی هەرێم بە یەك وەجبەی ئەیبڕن، تەبیعی ئێستا بۆ مەعلوماتتان ئەم ساڵ، ئەوەی تا ساڵی 2008 هەموویان بە یەك گۆژمەمان بریوە و تەفاصیلیشمان پێیە كە چۆن بڕاوە،

6-خەرجییەكانی وەزارەتی پێشمەرگە بۆ ساڵەكانی 2007 و 2008 كە بڕیار بوو حكومەتی عێراق بیداتەوە، تا ئێستا هیچ بڕێكی نەگەڕێندراوەتەوە بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان، شایەنی باسە، لە پرۆژەی یاسای بودجەی ساڵی 2009، هەمان دەستەواژە هاتووە كە خەرجكردنی مووچە و چەكدارکردنی نەسریەی پاسەوانی هەرێم لە رێككەوتنێك لە نێوان سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیرانی عێراق و سەرۆكی حكومەتی هەرێمی كوردستان داندرا خەرج ئەكرێت، بەڵام تا ئێستا ئێمە هیچمان وەرنەگرتووە، راپۆرتەكەی ئێستام لەسەر ئێستای بودجەكەیە كە هاتووە لە دوای ئەوەی كە لە وەقائیعی عێراق نەشر كراوە كەم بوویتەوە، بەڵام پاش گەڕاندنەوەی میزانیە جارێكی تر و ناردنەوەی دووبارە بۆ سەرۆكایەتی كۆماری عێراق، دەركەوت بودجەی كوردستان لە 8857263 كراوە 8283172، واتە 574,091.000.000 كەم كراوەتەوە، لەبەر دەستكاری نەفەقاتی سیادی و حاكمە، بودجە گشتییەكەی عێراق هەر وەكو خۆی ماوەتەوە، كە 69165523 ، دیارە ئەم كورت هێنانە كە بریتیە لە 574,091,000.000 لە بودجەی تەشغیلی كەم كراوەتەوە، بودجەی وەبەهەمهێنان هەر وەكو خۆی ماوەتەوە كە بریتیە لە 23303338، بەم شێوەی لێهاتووە، بودجەی تەشغیلی 6553995 بووە، ئەگەر 5979132 ئێستای لێ دەربكەین، ئەوە 574,091 دەمێنێتەوە، لەناو بودجەی وەبەهەمهێنان كە بریتیە لە 23303338، مەبلەغی 322 ملیار دیناری بودجەكەی(تنمیە الاقالیم) كە بەو شێوەیە، 117 ملیار بۆ هەولێر و 130 بۆ سلێمانی و 75 بۆ دهۆك، ئەوەشیان لێ دەركەوتووە، بۆیە مەبلەغی جیاوازی ئەم بودجەیە كە پێشكەش كراوە لەگەڵ ئەوەی كە دانراوە، ئیعتیبار ئەكرێت بە عجز، سوپاس، ئەوە بە نیسبەتی راپۆرتەكەمان بوون ئەو تێبینیانەی كە كردوومانە، تەبیعی برادەرانیش ئەگەر مولاحەزاتیان تەسجیل كردبێ، ئێمە جوابی ئەوانە هەندێكیان بدەینەوە، من حەز دەكەم ئەوەی بە جەنابتان بڵێم كە ئێمە وەكو وەزارەتی مالیە ئەوەی داوامان لێ كراوە، شەش مانگی یەكەممان ناردووە، راستە دوا كەوتووە،

بەڵام ناردمان، شەش مانگی دووەمیشمان نارد، داواکارییەکەی ئێوە و ئەمرەکەی ئێوەی بەڕێز بەو نەوعەیە کە شەش مانگ جارێك بینێرین، بەڵام ئەگەر ئەوەمان نارد و شەش مانگ بە شەش مانگ هەر 12 مانگمان ناردووە، ئەگەر هەندێ بە تەئخیر هاتیە دوای ئامادەکردنی راپۆرتەکە ئەوە ناتوانین هی دووەم بە تایبەتی، ئەوەش حیساباتێکی قانونیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابت ئەگەر تۆزێك راوەستی لەبەر ئەوەی کارەبایەکە گۆڕا،

بەڵێ ڕاستە، خۆی لە یاسای ڕۆژنامەگەری دا خاڵێکی گرنگە، گوێیان لێیە تەبعەن هەموویان، ئەوە خۆیان و ویژدانیان، مەسئولیەتە ڕۆژنامەگەری و کامیرە بەدەستەوە گرتن، مەسئولیەتە هەرئەوە نیە رسم گرتن و هین و ئەوە بکەن، بۆخۆیان مەسئولن، ئێمە هیچ دەسەڵاتێکمان لەسەریان نیە، بەڵام ئەوە مەسئولیەتێکی خۆیانە، دەتوانین پێیان بڵێین مەیێنە ژوورەوە، بەڵام حەزناکەین بگاتە ئەوە، ڕێز لە پەرلەمان بگرن، ڕێز لە ئەندامانی پەرلەمان بگرن، هەستی خۆیان بەکار بهێنن، لەو مەسئولیەتە تێبگەن، دەگەڕێینەوە سەر بابەتەکانمان، ئەو شتەی باسمان کرد، حەزدەکەم ڕوونی بکەنەوە، زۆر ئەندام پەرلەمان ڕەنگە شارەزاییان نەبێت، وە بەخۆشمانەوەش، فەرقی بەینی حیساباتی خیتامی و ئەو بڕیارەی ئێمە کە داوامان کردووە، ئاخر گوێتان لێی نابێت دوایی عەینی پرسیار دەکەنەوە، لەجیاتی ئێوە پرسیار دەکەم، دواتر عەینی پرسیار نەکەنەوە بڵێم ئەوە قسەی لەسەر کرا، ئێمە بڕیارێکمان هەیە دەڵێت، داهاتوو مەسروفاتی شەش مانگی هی حکومەت بنێرن، بۆمەتان ناردووە، درەنگ گەیشتووە، میزانیەکەتان نارد دواتر، تەقریبەی دوو هەفتە، دە ڕۆژ دەبێت ناردووتانە، لە 1/1 ەوە تا 2008/12/31، ئەم حیساباتی خیتامی تۆزێك فەرقی هەیە، لەگەڵ ئەو ڕاپۆرتەی هی شەش مانگ و شەش مانگتان ناردووە، تۆزێك بۆمان باس بکەن، وە وەڵامی ئەو پرسیارانە بدەنەوە کە دێنە پێشتان کە عەرزم کردن، کە هەندێکتان جواب دایەوە، هەندێکی تریش ئەگەر جواب بدەیتەوە، بەتایبەتی لەسەر هۆی یەك نەگرتنی وەزارەتی دارایی و ئابووری، ئێوە هینێکتان تەقدیم کردووە، نەفەقاتی مەشاریعی ئیستیسماری ساڵی 2009، دیارە ئەو ئیستیمارەتان وا بڕکردووە، پێش ئەوەی بڕیاری یەکگرتنەوەی وەزارەتەکانی ناوخۆو پێشمەرگە بدرێت، دەبوایە ئەوە لە ڕاپۆرتەکەتان وانەبێت، چونکە من دەزانم لە ناوەڕۆکی میزانیەکەتان تەوحید کراوە، بەڵام لێرەدا بەو شێوەیە هاتووە، یەکێك ببینێت دەڵێت وەزارەتی پێشمەرگە دوو وەزارەتەو، وەزارەتی ناوخۆ دوو وەزارەتە، جگە لە وەزارەتی دارایی، ئەوەمان بۆ ڕوون بکەنەوە، فەرموون.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت شەش مانگەکانەوە، ئێمە ناردوومانە، عادەتەن حیساباتی خیتامی و ئەوەی ئەخیر ئەکرێت بە حیساباتێکی خیتامی ئەوەلی، حیساباتی خیتامی کە هەمووی تەواو دەبێت، دائیمەن لەدوای ئەوەی مانگی شەش تەواو دەبێت، ئێستاش بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان ڕەنگە تا ئێستا 2007-2008 چەندەها وڵات تا

ئێستاکەش تەواو نەبووە، ئێمە ئەوەی کە داوا کراوە لێمان ناردوومانە، میزانیەی تەواو کەر کە باس دەکرێت، ئەوەمانیش لە وەختی خۆیدا ناردووەو هەموو نوسراوەکانم لەلایەو ئێمە ناردوومانە بۆ پەرلەمان، بە نیسبەتی یەکنەگرتنەوەی هەردوو وەزارەتی دارایی و ناوخۆ، بەڕاستی ئێمە ئێستاکە خەتوەیەکی زۆر زۆر باشیان هاویشتوە، ئەویش ئەوەیە ئێستاکە دوو وەزارەتەکە یەك وەزیر دەیبات بەڕێوە، ئەو تەعلیماتانەی دەردەچێت، لیژنەیەکە، لیژنەکە دیراسات و ئەو لیژنەیە وەکیل وەزیرەکانیش مسادەقەی دەکەن، ئەوجا دێت تەعلیماتێکی پێ دەردەچێت، ئەو تەعلیماتە هەمان ئەو تەعلیماتەیە لە هەموو لایەك ئێستاکە ئیشی پێ دەکرێت، بەنیسبەتی گومرگ و تەعریفەی گومرگیەوە، ئێستا لەسەرتاسەری کوردستان بە یەك تەعریفەی گومرگی ئیش دەکەین، قانونی تەقاعدی عام بەنیسبەتی کوردستانەوە هەمووی یەك قانونە لەهەموو کوردستان، بەنیسبەتی مووچەوە ئەوەیە بڕیاری پەرلەمانمان تەتبیق کردووە، یەك مووچەیەو یەك مخەسەساتە لە هەموو شوێنێك، ئەوجار دەمێنێتەوە با باسی ئەوە بکەم، حەزدەکەم بەڕێزتان ئاگاداربن، یەك خیتابی هەیە بە نیسبەتی حکومەتی عیراقیەوە، ئێمە ئێستاکە وەکو وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی بە هیچ شێوەیەك نەموفاتەحەی بەغدا دەکەینەوە ئەوە دوو ساڵ، سێ ساڵیشە، نە پارە وەردەگرین، پارە هەموو لە وەزارەتی دارایی لێرە وەردەگیرێت، پارە بۆ هەموو دائیرەیەکیش دەڕوات، ئەو دائیرانەی کە پێویستیان پێیەتی، میزانی مراجعە، یەك میزانی مراجعە هەیە، ئەو میزانی مراجعەیە مانگانە دەچێتە بەغدا، ئەگەر نەچێتە بەغدا ئەو میزانی مراجعەیە بەهیچ شێوەیەك پارە نادرێتە ئێمە بەڕاستی، یەعنی وەرگرتن و ناردنی مخاتەبات، هەرهەمووی وەزارەتی دارایی دەیکات، ئێستا بۆ مەعلوماتی بەڕێزیشتان ئەوەی کە باسم کرد، میزانی مراجعەکە هەمووی رەقابەی مالی عیراق تەدقیقی کردووە، رەئیان لەسەری داوە، تەدقیق دەکرێت هەموو جارێ، ئەگەر ئەو میزانی مراجعەیە نەڕوات، پارەمان پێ نادەن، ئێمە موشکیلەکەمان ئەوەیە پارەمان ئێستا بۆ نانێرن، باسی ئەوەشمان کردووە، بەلأم کە باس لەوە هاتووە زیاتر هەماهەنگیمان دەبێت، زیاتر بتوانین ئەو کێشانە چارەسەر بکەین، ئەویش ئەوەیە ئێمە ڕۆیشتنی وفودمان بەردەوامە، ئاخیر وەفدمانیش ڕۆیشتووە لەوێ کە کاك رشید و کاك دلشادیشی تیابووە، جەنابی کاك د.بەرهەم لەوێ بووە، لەلای ئێمەشەوە کاك د.محمد ئیحسانیش ڕۆیشتووە، دیارە لە نەتیجەی قسە کردنەکان، گەیشتونەتە ئەنجامێکی باش، وە فیعلەن دەرکەوت هەق هەقی ئێمەیە، کە ئەوانەمان بۆ ناردووە، بڕیار ئەویە کەلەمەو دوا پارەشمان بۆ بێت، ڕەنگە ئەوە لە هەندێك ئیش و کار دوای خستبێتین، میسالتان بۆ دێنمەوە، هەتاوەکو ئێستاکە ڕەنگە تەسەوڕ نەکەن لە $1/1$ هەتاوەکو ئەمڕۆکە یەك دیناری مەشاریعمان بۆ نەهاتووە، هی وەبەر هێنان، من ئەوانەی کە ئێستا لەبەر دەستمایە، من ئەوانە وەلأم دەدەمەوە، ئەو دوایەش ئەگەر لێم ببورن برادەران زیاتر لە ناو مەوزوعەکەدان، ئەوانیش با وەلأمی پرسیارەکانی تر بدەنەوە، دیارە باسی حیزبەکان کرا، ئێمە وەختی خۆی ئەم حیزبانە بەبۆنەی دوو ئیدارەییەوە کە سلێمانیش وەریان دەگرت، لە هەولێریش وەریان دەگرت، وە ڕەنگە بەهەندێ هینی جیاواز، لەوێ مەسەلەن پارەی پێشمەرگە وەردەگیراو هی خواردن وەردەگیراو

ئەمانە، ئەمانە هەر هەمووی هی سلێمانی و هی هەولێر تەوحید کرا، بڕیاری ئەنجومەنی وەزیرانی پێ دەرچوو، زیادیش کرا هەندێکیان، ئەتوانم بڵێم زۆر بەی زۆریان، دیارە لەدوای ئەوەی یاسایەك دەربچێت، بۆ ئەوەی کە تەحدید بکرێت کە چۆن سەرف دەکرێت، ئەنجومەنی وەزیران بە پێی ئەوەی ئینشا ئەڵڵا دەڕوات ئەویش تا ئێستاکە ئەنجومەنی وەزیران ئەو یاسایەی نەناردووە، یان ئەو یاسایە دواکەوتووە، علی کولین دیارە دەیەوێت، بەڵام حیزب ئێستا لە ئەنجومەنی وەزیران کە تەقدیر دەکرێت، بە پێی قەوارەو بە پێی حەجم و بە پێی تەسفیەو بە پێی ژمارەو ئەوانە، دیارە پارە وەردەگرن بە گشتی، بە نیسبەتی یەك ملاحەزەیەکم هەبوو، بۆ کاکە جوتیار دەڵێت بۆ مۆزەفین مکافەئات بکرێت بە یەك ملیۆن، من بەس تەو زیحێکم هەیە، سێ ملیۆن بۆ ساڵێك بۆ مۆزەفێك سێ ملیۆن، یەعنی بکرێت بەیەك ملیۆن بۆ ساڵێك هەر مۆزەفێك ئێمە لە ئەنجومەنی وەزیران پێمان باش بوو هەتا شەرت نیە سێ ملیۆنەکە وەربگرێت، بەڵام حەدی ئەعلا سێ ملیۆن بێت، ئێستا بەم حیسابە بێت ئەگەر بۆ ساڵێك بێت، وا تێگەیشتبێتین هەموو لایەك ئەوە باشە، ئەوە مەوزوعەکە دەگەڕێتەوە بۆ ئێوە، بەس بۆ ساڵێکە، نەوەك بۆ یەك وەجبە، من ئەم دوایەش داوا لە هەردوو بەڕێزان کاك دڵشاد و کاك رشید دەکەم کە وەڵامی ئەو پرسیارەکانی ترتان ئەگەر هەبێت لەسەر، با ئەمانە وەڵام بدەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ ئەم ڕوون کردنەوەیە، بەڵام من تەبعەن ئەو قسانە دەکەم لەبەر ڕۆشنایی تێبینی ئەندامانی پەرلەمانەوە ئەو ڕاپۆرتانەی کە بۆمان هاتووە، ئەو پرسیارەتان ئاراستە دەکەم بۆ ئەوەی زۆر پرسیار تیکرار نەبێتەوە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان، کۆم کردۆتەوە لەلای خۆم ئەو پرسیارانەی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە دێت، ڕاستەوخۆ ئاراستەتان دەکەین، وەکو باسمان کرد شەفافیەت، هەموو جۆرە شەفافیەتێك لە مەسەلەی بودجەدا پێویستە لە لایەن پەرلەمانەوە، لەلایەن وەزارەتەوە پێویستە، لە لایەن حکومەتەوە، دەبێت هەنگاوی باش بنێین بۆ ئەوەی دڵنیایی خەڵك بکەینەوە، ئەوانەی کە ڕەخنەشمان لێ دەگرن، کە ئێمە بەرەو ئەوە دەڕۆین هەمووشتێك زانیاری لەبەر دەستی خەڵك دابێت، دووسێ پرسیار کە دەمەوێت جواب بدەنەوە کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە بۆم هاتووە، یەکێکیشیان کە باسمان کرد بودجەی حکومەت، زۆر باس لەوە دەکەن کە پارتی و یەکیەتی هەریەکە 30 ملیۆن دۆلار دەبەن لە بودجەی حکومەت، دەمەوێت ئەوەی وەڵامم بدەنەوە، دووەم پرسیاریش ئەوەیە کە 35 ملیۆن، هەریەکە 35 ملیۆن دۆلار دەبەن، قۆرخی میزا نیەیان کردووە، ئەندامێکی پەرلەمان نازانم لە کوێ مەعلوماتی هێناوە، دەڵێت 75٪ بودجە دەچێت بۆ پارتی و یەکیەتی، حەزدەکەم ئەوەش روون بکەنەوە، جوابی ئەو ئەندام پەرلەمانەش بدەنەوە کە نەهاتووە ئەمڕۆ، پرسیارێکی تریش هەیە، دەڵێن داهاتی هەرێم هەیە، جگە لە 17٪ ، تکایە گوێ بگرن، بۆ ئەوەی ئەو پرسیارەش کە دەکەم تکام وایە ئەو ئەندام پەرلەمانەی کە دەیانەوێت ئەو پرسیارانە بکەن، نەیکەن، بۆ ئەوەی کاتمان لە دەست نەچێت، داهاتی حکومەتی هەرێم جگە لە 17٪ ، حەزدەکەم وردەکاریەکەی روون بکەنەوە، کە 17٪یەکە بەچەند دەگاتە

لای خۆتان، دووەم داهاتی تر هەیە لەلای خۆتان، باسی نەوت دەکەن، داهاتی نەوت بۆمان ڕوون بکەنەوە کە داهاتی نەوت چیە؟ داهاتی زەریبەی دەخل، زەریبەی عەقار، گومرگ، چۆن تەعامولی لەگەڵ دەکرێت، داهاتەکانی تر، ئایا حکومەتی عیراق پرسیارێك لێرەدا، ئەو داهاتانە دەچێتە سەر میزانیەی عیراقی یاخود لە 17٪ یەکە لێتان دەبڕنەوە، یان ئێوە تۆماری دەکەن وەکو داهاتێك بۆ حکومەتی هەرێم، یان لە میزانیە دەرناچێت، یان قۆرخ دەکرێت؟ وەکو هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان دەڵێن، ئەوانە ئەو پارانە هین ناکات، ئەو پرسیارانە گرنگن بۆ ئەوەی کات لە ئێوەو لە ئەندامانی پەرلەمان نەکوژین و وەڵاممان بدەنەوەو سوپاستان دەکەم، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری ئابووری و دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پێویست دەکات من ئەم وەڵامانە بدەمەوە، چونکە عامە، بەنیسبەتی حیزبەکان کە گوایە 35 ملیۆن دۆلار دەبەن هەریەکەی، من لە جەریدەکان و لە سەر تەلەفزیۆن و لە هەموو شوێنێك ئەوەم باس کردووە و وەڵامم داوەتەوە، کە ئەوە ڕاست نیە، ئەوەی کە ئەو بەڕێزەی کە دەفەرموێ کە 75٪ ە، ئەگەر بەڵگەیەکی هەیە با پێشانی بدات، ئەوەشی کە دەڵێت 35 ، ئەگەر بەڵگەیەکی هەیە با پێشانی بدات، ئەوەی زۆر خواری ئەوەش دەڵێت هەر بەڵگەیەکی هەیە، من ئەوە زۆر بە هێنەوە دەڵێم ئەوە وانیە، زۆر مزاعفیش حیساب کراوە، زیاتریش، ئەتوانن ئەو لە دواییدا خۆتان لەسەر ئەوە قسە بکەن، بە نیسبەتی نەوتەوە، ئەوەی کە مەعلوم بێت لەلای ئێمە، وەکو وەزارەتی دارایی هیچ داهاتێکی نەوت لە وەزارەتی مالیە موسەجەل نیە، چونکە ئەوەی مەعلوم بێت لەلای ئێمە، لە 6/1وەوە نەوت دەڕوات، هەموو داهاتێکیش، هەر هەموو داهاتێکیش لە هەرێمدابێت، لە ابراهیم خەلیل و باشماغ و حاجی ئۆمەران و هەتا بەسیت ترین داهات لە رسومات هەرهەمووی بە پێی وسولاتی قەبز تەسجیل دەکرێت، دەچێتە سجلاتەوە، ئەوەی دەچێتە سجلاتەوە قابیلە بۆ تەدقیق، ئێستاکە رەقابەی مالی تەدقیقی ئەو داهاتانەی کردووە، مەکتەبێکی تایبەتی پێشی ئێستا هاتن تەدقیقی ئەوەیان کرد، ئەو هەموو ئیشەکانی ئێمە ئەو مەکتەبە هی ئێرەش نەبوو، بەکرێ گیراوی عیراقیشە، مەکتەبێکی ئەجنەبی هاتن تەدقیقیان کرد، شەش مانگ، شەش مانگ تەدقیقی دەکەن، ئێستاش دیوانی چاودێری دارایی، بە تەنسیق لەگەڵ دیوانی چاودێری ئێرە داوای ئەوە دەکەن کە ئەوانە تەدقیق بکرێت، واتە ئەو داهاتانەش کە ئێمە هەمانبووە لە کوردستان، ئەو داهاتانە هەمووی حیساب کراوە، کە لەمیزانی مراجعەکانا دەرکەوتووە، ئەوان لەوێ یەکسەر بڕیویانە، لە تەخسیساتی ئێمە، مەقاسەیان پێ کردووە، تاوەکو ئێستاکە ئەوەی 2004 تا 2008 (625356604) ملیۆن دیناریان لێمان بڕیوە، هێشتاکە تەبیعی 2009 ئەوە بەردەوام دەبێت، ئەوە بەنیسبەتی ئەوەشەوە، بە نیسبەتی نازانم تەسجیل کردن، عەلا کولین ئەوانەی کە جەنابت پرسیارت کرد ئەوانە وەڵامەکانمانە، ئەگەر پرسیاری تریش هەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ كاك دڵشاد و كاك رشيد وردەكاری هينە، دەتوانن بە ميزانيەی پارتی و يەكيەتی كە وەكو حيزبەكانی تر پارە وەردەگرن بودجەيان يەعنی، ئايا ڕەقەمێكتان لا هەيە تەفسيلاتێك بدەنە ئەندامانی پەرلەمان، فەرموو.

بەڕێز رشيد طاهر/بريكاری وەزارەتی دارايی وئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هيچ تەوزيحێكی ئيزافەمان نيە كە ئەوەی جەنابی وەزير باسی كرد، بە نيسبەتی پارتی و يەكێتی، لە هيچ حيزبێك، لە هيچ بودجەيەكی عالەم دانيە، كە بودجە تەقديمی پەرلەمانی كوردستان بكرێت، ناوی حيزب و سەنديكاو كۆمەڵە تێدابێت، تەبعەن ئەو مەبلەغانەش لە فەسڵ و ماددەكان هاتووە، لە مينەح و تەحويلاتی ئوخرەو هی سەنديكاكانيش لە فەسڵی مينەح هاتووە، ئەوە لەوێ دەريش كراوە، بەڵام ئەو ڕەقەمانە كە دەڵێن ئەوەندەيە، وەكو جەنابی وەزير باسی كردووە، با ئاشكرای بكەم كە چەندە، نەك زوعف، سولسی ئەو مەبلەغەش ئەمن زياتر تەئكيد دەكەمەوە، هی حيزبەكانيش تەبعەن تەئييد لە لايەن سەرۆكايەتی ئەنجومەنی وەزيران هی هەموو حيزبەكان تەحديد كراوە، وە بەتەئييد سەرف دەكرێت، بە نيسبەتی داهات، داهات باسی كرد، ليژنەی دارايی باسی داهاتی كرد ساڵی 2009 داهاتی ساڵی پێشتر دەخرا سەر بودجە، نەخێر داهاتی ساڵی پێشتريش دەچووە بەغدا، هيچ ساڵێك داهاتی حكومەتی كوردستان نەبووە، ئەو داهاتی خاسەتەن زەرائيب و رسومات و گەمارگ، كە داوای كردووە ڕاپۆرتێك پێشكەش بكەين كە شێخ ئاشكرای كرد 625 مليار دينارە، ڕاپۆرتەكە لامە كە تەفاسيلی تيايە زەرائب چەندە، گەمارگ چەندە، رسومات چەندە، ساڵ بە ساڵ كە دايتمانە بەغدا، ئەگەر پێويستيان پێی بێت ئێستا پێشكەشيان دەكەم، بە نيسبەتی وەزارتی پێشمەرگەو پارەی ئێمە لە بەغدا، وەزارەتی پێشمەرگە بە خۆتان دەزانن ئەوە سێ ساڵە لە ساڵی 2007 و 2008و 2009 نەفەقاتی پێشمەرگە لە زمنی وەزارەتی ديفاعی عيراقە، كەلە زمنی ديفاعی عيراقيش و لە زمنی نەفەقاتی سياديە كە تا ئێستا هيچ پارەيەك بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان ڕەوانەيان نەكردووە، ئێمە مەجبور دەبين لە بودجەی خۆمان كە ميزانيە تەقديم پەرلەمانمان كردووە، بودجەی وەزارەتی پێشمەرگە لە ناو بودجەدانيە، ئێمە لە وەزارەتی دارايی بە واستەی سلف سەرف دەكەين، تا ئێستاش ئەوە شتێكی معەلەق ماوە، لەبەر ئەوە وەزعی دارايی لە هەرێمی كوردستان خراپە سەبەبەكەی وەزارەتی پێشمەرگەيە ئەو مشكيلە حەل نەبووە، ئێمە داوا لە پەرلەمانی كوردستان دەكەين، يارمەتی حكومەت بدەن كە ئەو مشكيلە لە بەغدا ساف بێت، جگە لەوە هەندێك نەفەقاتی تريش هەيە، نەفەقاتی سەفەرو جنسيە، ساڵی 2008ديسان دائيرەی سەفەرو جنسيە خستيە سەر نەفەقاتی سيادی ساڵی 2008 و 2009 وا تەواو دەبێت، هەتا مووچەی نەفەتاتی سەفەرو جنسيە سەرف ناكەن، پارەكەشی لای بەغدايە، نووسراوەكانمان محاوەلەكانمان لەگەڵ وەزارەتی داخلی موستەمرە، وەزارەتی دارايی عيراق و وەزارەتی ناوخۆی عيراق، هی 2008 (307) مليارمان سەرف كردووە، تا ئێستا نەيان داوەتەوە ئێمە،

پارەكانی ئێمە لە بەغدا كە دەبڕن تەبعەن بە كەيفی خۆيانە، بە هيچ موبەريرێك كە وەكو شێخ باسی كرد، كە هی ساڵی 2008 (263) ملياريان بردووە بەبێ هيچ سەبەبێك، كە ئەو سەبەبەش دەڵێن بۆ مەشاريع لە كوردستان تەنفيز دەبێت لە محافەزەكانی تر تەنفيز نابێت، موبەريری وادەهێنن كە مەنتق نەبێت، تەبعەن پارەش لە دەستی وانە، دەبڕن و ئەتو مەحتەل دەكەن، جگەلەوە هی ساڵی2009 كە دەڵێت هی مەشاريع(945) مليارييان گلداوە، دەڵێن ئەو حيساب ناكەين، تاوەكو وەلامی رەقابەی مالی نەدەنەوە، رەقابەی ماليش تەقريرەكيان نووسيوە، يەعنی هەتا ئينسان عقوبەی بخوات لە قانون مەفروزە خومسی راتبەكەی حجز بكرێت، ئەوە بە يەك رەقەم كە ڕەقەميان گلدابوو، ئەوەبوو سەفەرێكی بەغدامان كرد، من و بەڕێز كاك دڵشاد و بەڕێز د.بەرهەم بە وازحی بە ئاشكرايی بە وەزيری دارايی گوت، بەچ هەقێك تۆ ئەو مەبلەغە دەدەيە لايەك ئەوەبوو ديوانی رەقابەی مالی پشتگيری د.بەرهەمی كرد، وەعديان داوە عەلا ئەساس بۆمان جێبەجێ بكەن، بە نيسبەتی ئێمە، مشارەكەی ئێمە، هيچ مشارەكەمان لە بەغدا نيە، نە لە دانانی ميزانيە هيچ مەعلوماتێكمان نيە، نەدەزانين بەرميلی نەوت بە چەند تەقدير دەكەن، بە 50 تەقدير دەكەن، ئاگامان لە هيچ نيە موجەرەد ئێمە كە تەواو بوو، ميزانيەكە دەچێتەوە، ئەويش بە واستەی د.بەرهەم كە رەئيسی ليژنەی ئابووريە بانگمان دەكات كا رەئيتان چيە، دەچين رەقەمی ئيجمالی بەس دەزانين، نەفەقاتی سيادی بەكەيفی خۆيان سين و جيمی زياد دەكەن، بە كەيفی خۆيان دەكەن، ئەوە كەيفی خۆيانە، هەر ساڵێك دائيرەك دەكەنە نەفەقاتی سيادی، ئەگەر تەماشای بودجەی عيراق بكەين دەبينين وەزارەتی پێشمەرگە نەفەقاتی سيادی نەبووە لە 2004و 2005و 2006، لە 2007 بوو سيادی، شورتەو گەمارگ و جنسيە لە 2008 بوو سيادی، يەعنی بەكەيفی خۆيانە، چ نيسبەی زەوابت نيە بڵێن ئەوە سياديە ڕەقەمەكە، يەعنی داوامان كرديش نەفەقاتی سيادی لە سەدا ئەوەندە زياتر نەبێت، بەلام بێ فايدەيە، بە كەيفی خۆيانە، يەعنی مەبلەغێكی باش دەدەنە لايەكی بەناوی سياديە، مەبلەغێكی تريش دەدەن بەناوی نەفەقاتی حاكيمە كە پارە كەی ئێمە لە 17٪ لە بەغدايە، زمنی زۆری ئەو مەوادانە تا ئێستاش كە ڕاستە لە هەموو ساڵ دەنووسن، ئيحتيمالە لە يەك فلسيش سەرف نەكراوە، نەفەقاتی دەعاوی ملكيەكە پارەكەمان دەڕوات لەبەغدا لە 17٪ كە، يەك فلسيش بۆ كوردستان سەرف نەبووە، وە مستەمرە نەفەقاتی شيرائی وقودی مەوادی كەهرەبائی كە پێويستيمان پێی هەيە محتاجين كە لە 17٪يەكەش دەڕوات و ئەويش دەڕوات، وەفدەكەی ئێمە كە چووينە بەغدا، تەئكيدمان لەو مەوزوعە كردەوە، بۆ ئەوانە مەسەلەن كە دەڵێين داهاتی ئێمە هی ساڵی 2008 (212) يە لێيان بڕينە، ڕاستەو دەڵێت قەنەعەتمانە، ئێمەش كە حكومەتی هەرێمی كوردستان كە حەقی خۆمانە تەئكيدمان لێی كردووە كە نەفەقاتی سيادی لە 25٪لە ميزانيەی عيراق نەفەقاتی 17٪كەی بە لايەوە نيوەی سەرف نابێت، ديسان نەفەقاتی حاكيمە كە لە لای وەزارەتەكانە، ئێمە كە داوا دەكەين مەفروزە ئەوانيش بۆمان ئيعادە بكەن، مادام سەرف نەبووە و نەيان داوە بە ئێمە كە دەڵێت(بالتنسيق مع الوزارات المختصە فی الاقليم) بە نيسبەتی ئی ميزانيە كە تەقديمان كردووە، ليژنەی دارايی فەسلی كردووە، پەرلەمان مەبلەغی خۆی هەيە، ئی قەزا ئی خۆی هەيە،

سەرۆكایەتی هەرێم ئی خۆی هەیە، لە قانونەكانی هەموو وەزارەتەكانی عالەم ئی عیراقیش، ئی پەرلەمان و ئی حكومەت و ئی قەزا بەیەك رەقەم دێتە خوارەوە، ئەوە میزانیەی ئیعتیادیە، بەس تەفاسیلێ هەیە، پەرلەمان بابی خۆی هەیە و مەجلسی قەزا بابی خۆی هەیە، ئەوە تەفاسیلێ، سوپاس ئەگەر هەر شتێكیشم لە بیر كردبێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان/ بریكاری وەزارەتی دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاستان دەكەم بۆ ئەو ماوەیەی كە بە منتان داوە، بەراستی دەمەوێ هەندێك خاڵ كە ڕاپۆرتی بەغدا بەڕێزان لیژنەی یاسایی و لیژنی دارایی و ئابووری هاتبوو، تەئكیدی لەسەر بكەمەوە، زۆر جار ئێمە باسی ئەوە دەكەین، كە دەڵێین، ئەم شتە بۆ تەئریخ دەڵێم لە پەرلەمانی كوردستان، كە دەڵێن یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان، لە راستیدا بودجە بە تەعریفی مالی و قانونی كە لە قانونی ئسولی محاسەباتی عامەی عیراقی هاتووە، دەڵێت پێك هاتووە لەو جەداویلە خەملێنراوانەی كە خەرجی و داهاتی هەیە، بەڵام بودجەی هەرێمی كوردستان، تاك لایەنەیە، حەزدەكەم هەموو كەسێك و ئەم برادەرانە بیزانن، تاك لایەنەیە داهاتی تیانیە، ئەگەر بڵێی داهات، دەبڵ دەبێت، چونكە لە عیراق بە داهات تەسجیل دەكرێت، ئێمە لە كۆی داهاتی عیراق تەمویل دەكرێین، ئەوەی ئێمە وەری دەگرین تەمویلە، یەعنی هەتا بەمەعنا نزیكەكەی پێی دەڵێن فەنت، ئیرادات ڕڤینیو، جیاوازیەكی زۆر گەورە هەیە لە مستەلەحە قانونیەكانیان، بۆیە ئەمەی ئێمە وەری دەگرین لە عیراق، ئەوەی ئێوەش جەنابیشتان تەسدیقی دەكەن، تەسدیقی جەدوەلی نەفەقات دەكەن، ئیرادات ناكەن، كە تاك لایەنە بۆ بودجە نیە، ئەوە حەزدەكەم بۆ تەئریخ، وە بۆ ئەمساڵ تازە تێپەڕیوە، بۆئەوەی جەنابتان هەموو بیزانن، دووەم خاڵ: حیساباتی خیتامیە، ئەگەر جەنابتان داوای حیساباتی خیتامی بكەن، حیساباتی خیتامی درەنگ دەردەچێت، ئێستا ئی عیراق تا ئێستا 2004 لە پەرلەمانی عیراق نیە، لە 2004 تا ئێستا نەچۆتە پەرلەمانی عیراقەوە، حیساباتی خیتامی مەجموعەیەك تەسوییاتی محاسەبی دەوێت، جەنابت وەزیری دارایی بووی، 12/31 كە تەواو بوو، دوای ئەوە شەش مانگ مەجال دەدرێت بۆ تەسوییات، ئەو شەش مانگە كە تەسوییە دەكرێت فی شەش دادەخرێت ، دوای ئەوە بە سێ مانگی تر ئەو حیساباتە لە كفری، زاخۆو هینەوە كۆناكرێتەوە ببێت بە جەدوەل و بێتە وەزارەتی مالیەوە، بە تایبەتی تا ئێستاش بەداخەوە، حكومەتی ئەلیكترۆنیمان نیە، بە ڕێز كاكە ڕەشید باسی ئەوەی كرد موچەو ئیستیسمار زیاد بكەین، بەراستی ئێمە زۆر حەز دەكەین، ئەگەر بكرێت بتوانین بودجەیەك بۆ وەبەرهێنان بكەین، بە دوو قات ئەم وڵاتە وێرانەی ئێمە پێویستی بە هەموو شتێك هەیە، بەڵام ئایا لەبەرامبەرادا ئەتوانین ئەو مووچە خۆرانەی كە هەمانە وازیان لێ بێنین؟

نـەخێر، ئەمـە تەشـجیعی کـەرتی تایبـەتی دەوێـت، کـەرتی تایبـەتیش بـە سـاڵێك ودوو سـاڵ هەڵناسـتێت، بتوانێت هەموو ئیستیعابی هێزی کار لە کوردستان بکات تازەو کۆنیش، بۆئـەوەی خـەڵك واز لـە حکومـەت بێنێت، دەست بەوەوە نەگرێت بڵێت مووچەیەکم هەبێت لە حکومەت هەر باشە، ئێستا ئێمـە لـەو حالەتـە دەژین وەکو مووچـەیەکی سۆشـیال، لەبـەر ئـەوە بەداخـەوە مولاحـەزە دەکـەی لـە 60٪، بـە تەئکیـد ئەمـە بەرپرسین بەرامبەری وەکو وەزارەتی دارایی لە 60٪ ئەو پارەیـەی دێـت بـۆ هـەرێمی کوردسـتان (60,5) شەست پۆینت پێنـج بۆ مووچە دەچێت، جەنابی باسی سەلاحیەتی کرد کە ئێوە تەئکیـدتان کردۆتـەوە پـار لە بودجە، سـەلاحیەتی خـەرجیش دیـاری بکرێـت، عادەتـەن لـە قـانونی موازەنـە کـە دەردەچێـت، وەزیـری دارایی تەعلیماتی تەنفیزی موازەنە دەردەکات، ئـەو تـەعلیماتی تـەنفیزی موازەنـە، دەسـەڵات دەنێرێـت بـۆ وەزیری دارایی، ئەو خەرجیانەی هەموو تیایە، قانونی هەر وەزارەتێکیش دەڵێت، وەزیر باڵاترین دەسەڵاتە وە بەپێی یاساکان دەتوانێت خەرجی ئەنجام بـدات، وەبـۆی هەیـە تـەخویلی دەسـەڵات بکـات بـۆ ئاسـتەکانی خـوار خـۆی، عـەقاری بـۆ گونـدەکان، ئێمـە زۆرمـان پـێ خۆشـە ئەگـەر بتـوانین بـانکی پیشەسـازی و بـانکی خانووبەرە هەموو بانکـەکانی کشـتوکاڵ زۆر بـە ئـەکتیڤی ئـیش بکـەن، بـەڵام لەبەرامبـەر حاڵەتێکدا ئێمـە دەژین، ئیعتیمادی تەواومان بۆ خەرج لەسەر بودجە لەسەر ئەو تەمویلە کەلە عیراق هەیە، ئەو تەمویلـەی لە عیراقەوە دێت، ئێمە دەتوانین تەسەروفی پێ بکەین، هەموو داهاتەکانی تر، بەبێ ئەوەی ئێمـە بینێـرین خۆیان دەی بڕن، کە میزان دەنێرین، میزانی مراجەعە خۆیان دەی بڕن، لە حاڵەتێکا ئێستا عـیراق کێشـەی نیە، ئێمە باسمان کرد لەگەڵ بەڕێز وەزیری مالیەی عیراق، دەڵێـت مەسرەفی رافیدەین 500 ترلیـۆن بـەس سیولەی نەقدی هەیە، رەشیدی عـیراق هـەمان تـەراکمی کـردووە، نـازانم چیـە، ئـەتوانن بـەکاری بهێـنن بـۆ عەقاری، بۆ زراعی، بۆ ئەوانی تر، بەڵام ئێمە چونکە حکومەتێکی هەرێمین، نـە دەسـەڵاتی ئـەوەمان هەیـە خەرجی گشتی وەرگرین، نە دەسـەڵاتی ئـەوەمان هەیـە پـارەی تـازە دەربکـەین، نەدەسـەڵاتی ئـەومان هەیـە سەنەداتی قەرز دەربکەین، لەبەر ئەوە کێشەی ئێمە کێشەی سیولەی نەقدییـە، بۆیـە نـاتوانین فـراوان زۆر فراوان بین لە عەقاری و زەراعی و سەناعی، مەوزوعێك هەیە موجوداتی سابتەو مەوجوداتی غـیر مـالی کـە جەنابی ئیشارەتی بۆ کرد، حەزدەکەم بزانن موستەلەحاتی تازەی محاسەبی لـە عالـەما شـتێك نـەماوە پێـی بڵێن مەوجوداتی سابتە، یەعنی ئەو بە نیزام دەگۆڕێت بە مەعاییر محاسەبی، دوەلیە دەگۆڕێت، لەبەر ئەوە پێی دەڵێن مەوجوداتی غیری مالیە، بۆیە ئێمەش ئیعتیمادمان کردە سەر ئەوە، میزانیـەی وەزارەتـی مالیـە بۆ 20٪دایە، حەقتانە بپرسن، بۆچی لە 20دایـە؟ دەبێـت ئـەو بزانرێـت مەبلـەغێکی زۆر باشـی ئیحتیـاتی تیایە، لەناو ئەو بودجەیـەی وەزارەتـی دارایـی، بۆئـەوەی لـە کاتێکدا لـە هـەر شـوێنێك پێویست بـوو، هـەر فەرمانگەیـەك کرایـەوە، تـەحویل بکرێـت بـۆ ئـەو فەرمانگەیـە، ئـەو بـۆ وا دایـنـاوە، میلاکـاتی زۆربـەی کـە دایناوەزرێنن وەفر دەبێت، پارەکەی دەخرێتە ئەوێوە، بۆیە وەزارەتی دارایی ڕێژەکەی زیاتر بووە، لە چاو، دوای ئـەوە ئێمـە کارەبامـان هەیـە، موئەسەسـەی کارەبـا، موئەسەسـەی کارەبـا عجـزی هەیـە هـەمووجار، جەنابتان دەیزانن، یەعنی قەت بەو پارەیەی کـەکۆی دەکاتـەوە لـە هاووڵاتی نـاتوانی ئـەو خەرجیـەی پـێ

بکەی، ئەو جیاوازیە لە کوێوە دێت، عجزی موئەسەسەی کارەبا وەزارەتی دارایی مانگانە دەیداتێ، هەموو شارەوانیەکان، هەموو شارەوانیەکان لەسەر ئاستی پارێزگاو قەزاو ناحیەکان، ساڵانە بودجەیەك تەقدیم دەکەن بەداهات و خەرجیان، هەمووشیان عجزیان هەیە لەبەر پرۆژە، بۆیە ئەو حجزە کێ دەیدات، هەموو مانگێك وەزارەتی دارایی دەیدات، لەبەر ئەوە دەبینین وەزارەتی مالیە بودجەکەی قەبە ترە لە وەزارەتی تر، یەك حاڵەتی تریش هەیە، لەسەر داوای جەنابی کاك سەعد روونی دەکەمەوە، ئێمە بەڵێ لە 17٪ بۆمان دیاری کراوە، ناشتوانین بڵێین لە 17٪ وەرناگرین، بەڵام جیاوازیەك هەیە، نەفەقاتی سیادی لەناو نراوە، مەسەلەی پەرلەمانی عیراق، ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی کۆمارە، ئەمانە فیعلەن ئێمە نوێنەرمان تیایەتی لە حکومەتی عیراقیدا، بۆیە ناکرێت بەشە پارەی خەرجی خۆمان لەوە نەدەین، قەرزی کوێت لە 5٪ هەموو داهاتی عیراق دەچێتە کەرکوکەوە هەموو مانگێك، ناکرێت هەرێمی کوردستان بەشی خۆی ناسەنێت، لەبەر ئەوە نەفەقاتی سیادی دەردەکرێت لەموجمەلی موازەنە، ئی عیراق، دوای ئەوە مەجموعەیەك نەفەقات هەیە کە ناویان ناوە نەفەقاتی حاکیمە، نەفەقاتی حاکیمە عیبارەتە لە خواردن، بیتاقەی تەموینی، وقود، تاقەی کارەبایی کە ئیستیرادی دەکەن، نەفەقاتی حەج، مەجموعەیەکی شتی وایە، ئەم نەفەقاتانە ئیستیرادی مەواد ئەدویەی سەحی، ئی توبی، ئەمانە هەمووی ئێمە ئیستیفادەی لێدەکەین حسەی خۆمان وەردەگرین، بەڵام بەداخەوە وەك پێویست ئەکتیف نەکراوە، چونکە لە یاسای بودجەی عیراق بۆ ساڵی 2009 زۆر بە سەریحی داوە بۆ هەموو ساڵەکان، ئەڵێت نەفەقاتی حاکیمە هیچ وەزارەتێکی عیراق بۆی نیە دینارێکی لێ خەرج بکات، بەبێ موافەقەتی وەزیرەکەی بەرامبەری لە هەرێمی کوردستان، بەداخەوە تا ئێستا ئێمە وەزارەتەکانمان نەیانتوانیوە هاتوچۆی ڕاستەقینەیان هەبێت لەگەڵ وەزارەتەکانی عیراق، ڕاستەوخۆ مباشەرەتەن تەفاوز بکەن، بۆ ئەوەی ئەو پارەیەی هەرێمی کوردستان بەو شێوازەی ئێستا خەرج نەکرێت کە ئاگامان لێی نیە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، روون کردنەوەیەکی گرنگ بوو، بەڵام پرسیارێك لەبەر ڕۆشنایی قسەکانتان بۆ مەوزوعی سیولە، یەك لەو شتانەی کە لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا هەیە بەردەست دەکرێت، بانکەکانی هەرێم رەبتی بانکەکانی بەغدا نەکراوە، ئەمەش نازانم بۆمان روون بکەنەوە پێمان وایە زەرەری هەرێمە، بە تایبەتی بانکی ناوەندی، بۆچی هەنگاو نانێن بۆ رەبت کردنی بانکی ناوەندی ئێرە بانکی هەرێم لەگەڵ بانکی ناوەندی، وە بانکەکانی تریش ئەو سیولەتان دەخاتە بەردەست، کار ئاسانی دەکات بۆ خەڵك، فەرموو.

بەڕێز دلشاد عثمان/ بریکاری وەزارەتی دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت بانکی مەرکەزی عیراقیەوە، مافی خۆیانە لقەکانی سلێمانی و هەولێر، ببەستنەوە بە بانکی مەرکەزی عیراقی، لە قازانجی ئێمەشدایە تارادەیەکی زۆر باش، چونکە بەهۆی ئەو بانکی مەرکەزیەوە ئێمە

سیولەمان دەست دەکەوێت، ئەتوانین کەی پێویستیان بوو داوای بکەن، بانکەکانی تریش کەی ویستیان داوای بکەن، ئێستا لە مفاوەزاتی ئەخیرداین، لە بارەی ئەوەوە گەیشتۆتە ئەوەی موافەقەت بکرێت لە ماوەی دوو هەفتە، ئەو دوو بانکە مەرکەزیە ڕەبت بکرێت بە عیراق، بەڵام بانکی رافیدەین و ڕەشید کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان دایە، بەڕێزتان هەمووتان ئاگادارن لە ساڵی 1991 کە عیراق ئیداراتی بەجێ هێشت، ئیلتیزامەتێکی زۆر گەورەی لەسەر ئەو بانکانە بەجێهێشت، بەرامبەر حقوقێکی زۆر کەم، یەعنی بۆ نموونە لە هەموو بانکەکانی سلێمانی 15 ملیۆن دیناری تەبعی تیانەبوو، سەدەها ملیۆن ئیلتیزاماتمان بوو بەرامبەر بە خۆمان، لەبەر ئەوە وابە ئاسانی ناتوانین ئەو بانکی رافیدەین و رەشیدە ڕەبت بکەینەوە بە وانەوە، لە عیراقیش بانکی رافیدەین و رەشید مەربوتە بە وەزارەتی داراییەوە، ئێمەش بە پێی یاسا دەجولێینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، یەعنی بۆ ئەوەی زیاتر قسەکانی ئەوان روون ببێتەوە، لە مەوزوعی داهاتەکانی هەرێم، یەعنی باسمان کرد زەریبەیەو نازانم هین و ئەوانەیە، لەلایەن حکومەتی عیراقەوە، وەزارەتی دارایی عیراقەوە داوایان لێدەکەین کەشفیان بنێرن، بەدواداچوونی دەکەین، لەبەر ئەوە ئەو کەشفە ملزەمە کە دەیان دەینێ ڕەقەمەکە، ئەو پارەیەی کە بۆ حکومەتی هەرێم دێت، ئەو پارەیەی داهاتی خۆیان لێی دەبڕن، بۆیە کاك دڵشاد روونی کردەوە دەڵێت، ئێمە داهاتی خۆمان نیە، پرسیار هەبێ بڵێ ئەو داهاتە لەکوێ بوو؟ ئەو پارەیە بۆ کوێ دەڕوات؟ زەریبەی گومرگە، زەریبەی عەقارە، زۆر داهاتی ترە، جەبرەن دەبێت تەقدیم بکەن بۆ وەزارەتی دارایی عیراق، تیایدا روونی بکەنەوە ئەوە داهاتەکانمانە ئەوان ڕەچاوی دەکەن لەو برە پارەیەی بۆ حکومەت ئەو داهاتە دەبڕن، بۆیە بەو شێوەیە کە داهاتمان نیە، ئەگەر لە واقیعدا داهاتمان هەیە، بەڵام ئەو داهاتە ڕاستەوخۆ بۆ خۆمان تەرخان ناکرێت، بەس ئاخیر پرسیار هەم دیسان پرسیارانی ئەندامانی پەرلەمانە، ئەو لە 17٪ کە باس دەکرێت زۆر جاری ئەوها تەسریح دەدەن دەڵێن، دوازدە دەگاتە ئەوێ، یازدە دەگاتە ئەوێ، 13 دەگاتە ئێمە دەتوانن ڕەقەمەکمان بدەنێ، تێگەیشتن ئەو نەفەقاتی حاکیمەیە، نەفەقاتی سیادیە دەبڕێن، بێجگە لەوە شتێکی تر هەیە، حکومەتی عیراق لێتان ببڕێت، ڕەقەمێك هەیە بڵێن لە 12٪یە لە میزانیەی عیراق یان لە 11٪ یە بە دەستمان دەگات، بۆئەوەی خەڵك بزانێت میزانیەی ئێمە چەندە، لە چاو میزانیەی عیراق.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری ئابووریو دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەموو جارێك باسی ئەومان کردووە، دیارە ساڵی پاریش هەر باسم کرد ئەو مەوزوعە، کە میزانیەی عیراق دادەنرێت ئەوانەی کە ئێستا کاك دلشادیش باسی کرد، نەفەقاتی سیاسی و حاکیمە کە لێی دەردەچێت ئەوجار دێن پارەکە لە 17٪، لە دوایی ئەوانەی لێی دەردەکرێت ئەوجا لە 17٪یەکەی دەدەن بە کوردستان، بە هەرێمی کوردستان، ئەوەش ئێستاکە ساڵ لەگەڵ ساڵ ئەوەی کە ئێمە ملاحەزەمان

کردبێت، ڕەقەمەکەی ئێمە کەم دەبێتەوە، چونکە دەستکاری ئەو نەفەقاتی سیادیە دەکرێت، مەسەلەن ئێستا پەرلەمانی عیراق، ئەنجومەنی وەزیرانی عیراق، سەرۆکایەتی کۆماری عیراق، وەزارەتی خاریجیە، وەزارەتی دیفاع، ئەوانە هەر هەمووی هەرساڵە بابەتێکی تێ زیاد دەکەن، ئەم ساڵەکە لە پارەکەوە وەکو کاك رشید باسی کرد، موازنەی سەفەرو جنسیەشیان ئیزافەکرد، ئەنواع و ئەشکال لەو عەناوین و میزانیانە دەخەنەسەر نەفەقاتی سیادی، دەبێتە هۆی ئەوەی ڕەقەمەکان متەغەیر بێت، ئێستا لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە لە حدودی 12٪، ڕەنگ هەیە ساڵێکی تر لە 11٪ بێت، ساڵ هەبووە لە 10٪ و پۆینت بووە، ئەو نەفەقاتی سیادیەو حاکیمە دەبێتە هۆی ئەوەی کەوا پارەکانی ئێمە یەعنی سابت نەبێت لەگەڵ میزانیەی عیراق، میزانیەی عیراق هەموو ساڵێك یەك ڕەقەم نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، لە مەوزوعی نەوت ئێوە دیار بوو جوابەکانتان ئەوە بوو، ئێوە ئاگادار نین لە داهاتی نەوت، داهاتی نەوتیش لەو ڕۆژەی کە نەوت بە ڕێگای عیراقەوە تەصدیر دەکرێت، مەسئولیەتی حکومەتی عیراقی فیدراله معامەلە لەگەڵ ئەوە بکات، داهاتەکەش دەچێتە موازەنەی عیراقی بە شێوەیەکی گشتی، بەلاّم خەڵك باس لەو گرێبەستانە دەکات کە کراوە لەلایەن حکومەتی هەرێم لەگەڵ ئەو کۆمپانیایانە، لە بڕی ئەو گرێبەستانە، بڕێك پارە تەرخان دەکرێت، بۆ ڕێگاو بان، بۆ ڕوبەڕوو بوونەوەی پیس بوونی ژینگە، ئەو بڕە پارەیە جاری پێشوو ئێمە لە سەرۆکی حکومەت و وەزیری سامانە سرۆشتیەکانمان پرسی، گوتیان ئەو بڕە پارە هەیە، دانراوە لە بانقیشە، ئێمە لێرە کە بۆ ئەوەی ئەو مەوزوعە زۆر بەکار نەیێتن لێرەو لە وێ، پێم باشە لە پەسەند کردنی ئەو بودجەیەدا بڕگەیەك ئاماژە بەو بکات، کە پێویستە لە حکومەتی هەرێم ئەو پارەیەی کە لە ئەنجامی گرێبەستەکاندا بۆ هەرێم، وەکو داهات هاتووە ڕوونی بکاتەوە، بۆ ئەوەی خەڵك پێی ئاشنا بێت، هەروەها وردەکاری ئەو گرێبەستانە وەئەگەر پێویستیشی کرد وەزیری سامانە سروشتیەکان بانگ دەکەین بۆ ئەوەی زیاتر بۆمان ڕوون بکاتەوە، هەروەها لەو قسانەی باسمان کرد، ئەو قسانەم ئاراستەی لیژنەی یاساییە، کە ماددەیەکیش ئیزافە بکرێت جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە هەنگاوەکانی ئەوەی ماوە بۆ یەکخستنەوەی وەزارەتی دارایی و ئابووری، دیوانی چاودێری زیاد بکرێت، دواقسەم ئەویە لەسەر دیوانی چاودێری دارایی بۆچی یەکنەخراوە یاسایی خۆی هەیە، لەڕاستیدا مەسئولیەتەکە ئی سەرۆکایەتی پەرلەمانە زیاتر لە هەموو کەسێك، ئێمە لەبەر ڕۆشنایی تێگەیشتنمان بۆ واقیعەکەمان، بەدواداچوونمان هەبووە بۆ هەنگاوەکانی وەزارەتی دارایی وئابووری، چەند هەنگاویان ناوە بۆ یەکخستنەوە، ئێمەش هەنگاومان ناوە بۆ ئەوەی دیوانی چاودێری دارایی یەکبخرێتەوە، چەندین کۆبوونەوە کراوە بەینی هەردوو دیوانی چاودێری دارایی هەولێرو سلێمانی، قسەش کراوە بۆ ئەوەی وەکو بڕیار، دەست نیشانی کەسایەتیەك بکەین بۆ ئەوەی ببێتە سەرۆکی دیوانی چاودێری و بە هەنگاوەکە هەڵبستێت، بەلاّم من پێموایە هەنگاوتان ناوە بۆ یەکخستنەوەی وەزارەتی دارایی و ئابووری، ئێستاش وەکو خاڵێك ئاماژە بەوە دەکەین و جەخت دەکەینەوە وەزارەتی دارایی و ئابووری بەتەواوەتی یەك بگرێتەوە،

وەزارەتی هەرێم نەمێنێت، پێموایە لەگەڵ ئەوەشدا دیوانی چاودێری دارایی ئومێد دەکەم لەم چەند ماوەیەی کە ماوە ئەنجام بدرێت، ئەوەش ویستێکی خەڵکە، پێموایە جوابی زۆر لەپرسیارەکانتان درایەوە، بۆیە پێمباشە بچینە سەر ماددەکان، مادده بە مادده قسەی لەسەر بکەین، ئیلا ئەگەر نوقتەی نیزامیتان هەبێت، پرسیارێکتان هەبێت نەکرابێت، کاک عبدالرحمن نوقتەی نیزانمی هەیە، جارێ بابزانین، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاسی بەڕێزتان دەکەین، هەندێك پرسیارو پێشنیار هەبوون کردتان لە بەڕێزانی وەزارەتی دارایی، بەڵام بە شێوەیەکی یاسایی بۆ بودجەو موازەنە، هەر لە حیساباتی خیتامی، لە پڕۆژەی وەزارەتی دارایی، هەروەها ئێمە لە سەعات 12 خشتەیەك دابەش کرا، خشتەی بەکار بردن و وەبەرهێنان، سەعات 12 ی ئێستا، لە نیزامی داخیلی لە ماددەی 82 دەڵێت، ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری بەسەر ئەندامان دابەش دەکرێت، هەتا 2 ڕۆژ بەسەر دابەشکردنی ڕەت نەبێت، لەلایەن ئەنجومەنەوە دەست بە گفتوگۆ کردن ناکرێت، ئەم سێ ڕاپۆرتە ئەمڕۆ دابەش کران، داوا لە بەڕێزتان دەکەم بۆ دیراسەت کردن، بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان لیژنەکان بەدواداچوونێك بکەن، حیساباتی خیتامیش بێتە بەردەممان، کەهاتۆتە پەرلەمان، لەبەر ئەوەی بە ڕێك و پێکی موازەنەو بودجە مناقەشە بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خۆ ملاحەزەکەت کاك عبدالرحمن بەجێیە، بەڵام لە ڕاستیدا ئێمە کە خوێندنەوەی یەکەممان بۆی کرد، داوامان لە ئێوە کرد هەر ئەندامێکی پەرلەمان بۆی هەیە بچێتە لیژنەی دارایی و ئابووری، وردەکاریەکان داوابکات، لیژنەی دارایی و ئابووری هەموو شتەکانی پێ بڵێت، ئەگەر کەسێك نەچوبێتە ئەوێ، ڕەنگە ڕاپۆرتەکە دەبوایە تەوزیح بکرێت، بەڵام ئەو حەقەتان هەبوو بچن لەوێ بیکەن، جگە لەوەش لیژنەکان پێمان وتن، هەر لیژنەیەك دەتوانێت لەگەڵ لیژنەی دارایی دابنیشێت بۆ وردەکاری، بێجگە لەوەش ئێستا ڕاپۆرتی لیژنەکان ماوە، ئێوە کەستان نیە لە لیژنەکەدا لە لیژنەیەکدا ئەندام نەبێت، تەعبیر لەنەزەریەی هەمووتان دەکات، ئەگەر پرسیارە، زۆرمان کردووە، ئێمە هێشتا دەستمان بە مناقەشە نەکردووە، مادده بە مادده مناقەشەی دەکەین، خۆ ئێستا ناکرێت، من لە جیاتی هەمووتان ئەو پرسیارانەم کرد، ئەگەر پرسیارێکیشتان هەبێت، ناوەکان دەخوێنمەوە، بەسە کەسی تر زیاد ناکەین، ئەو مناقەشە عامە، بەڵام ئەگەر یەکێك پرسیاری کرد، پرسیارەکە کرابێت، جواب درابێتەوە، مقاتەعەی دەکەم، داوای لێبوردنتان لێدەکەم، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیارێکم هەیە، پێش ئەوەی پێشنیارەکەم بکەم، یەك دوو ڕوونکردنەوەی بچووکم هەیە، ئێمە ئەوە سێ ساڵە بودجە تەسدیق دەکەین، هەموو ساڵێك دەڵێن تکایە حکومەت ساڵێکی تر وەزارەتی دارایی با یەك بگرێتەوە، یەك ناگرێتەوە، تکایە حکومەت ساڵی داهاتوو لەکاتی خۆی بودجە بنێرن دوای شەش مانگ، حەوت مانگ ئەی نێرن، هەمووساڵێك بودجە تەسدیق دەکەین و نازانین ساڵی پار بودجە چۆن سەرف کراوە، ئێمە ئێستا نازانین بودجەی ساڵی 2007 چۆن سەرف کراوە، ئەگەر گومانێکمان لەسەر شەفافیەت هەبێت، ئەگەر ئێمە ئەوەمان مناقەشە بکردایە لێرە حەتمەن ئێمە ئەو گومانەمان نەئەما، بۆیە ئێمە ئێستاش لە کۆمەڵێك گومان و ئەوەداین، ئەگەر من بیزانم ئەو مینحەو ئەو هاوکاریانەی کەلە 20٪ ی وەزارەتی دارایی لێرە بیزانم و بە ئەرقام لام بێت، من ئەو گومانەم لانابێت کە حیزبەکان چۆن ئەم پارەیە وەردەگرن، جگە لەوەی پار حکومەت بەبێ ئەوەی ئێمە تەسدیقی بودجەی خیتامی بۆ بکەین، عەفوەن تەکمیلی بۆ بکەین، بودجەکەی سەرف کردووە، ئەمەو کۆمەڵێك مەسەلەی تر، من پێشنیار دەکەم، ئێمە ئەم بودجەیە تەسدیق نەکەین، هەتاوەکو وەزارەتی دارایی نەڵێن هەموو شتەکانی تەواو بووە، بەڕەسمی یەك بگرێتەوە، دیوانی چاودێری دارایی هەموو شتەکانی تەواو نەبووە، باسەرۆکەکەی بێت لێرە سوێند بخوات و یەك بگرێتەوە، با هیچ نەبێت بودجەی خیتامی ساڵی پار ببینین بزانین چۆن سەرف کراوە، چی ماوەتەوە؟ بودجەی وەبەرهێنان چۆن سەرف کراوە؟ کە هەندێکی سەرف نەکراوە، هەموو ئەو شتانە کە لە ڕاپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی هەیە، ئەم کێشانە کە سێ ساڵە بە تەوسیات دەدەین بە حکومەت و جێبەجێی ناکات، لەماوەی 10 ڕۆژ، پازدە ڕۆژ بکەین، خۆ بودجەکە هەر تەئخیر بووە، هەر سەرفیشی دەکەن با ئەم 15 ڕۆژە ئەم شتانە جێبەجێ ببێت، دواتر ئێمە بودجەکە مناقەشە بکەین و تەسدیقی بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرمووو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارم ئەوەیە بۆ بەڕێز وەزیری دارایی، یەکەم: میکانیزمەکە چیە کە وا لە ئێمە بکات لەم گەرمەی کێشەی بەغداو ئەمان داتێ و نامان داتێ، لێمان دەبڕێ و لێمان نابڕێت نەجاتمان بێت، یەعنی دەبێت چی بێت، میکانیزمێك خۆیان پێشنیاری میکانیزمێك بکەن، چونکە ڕوویان کردە پەرلەمان دەبێت چارەسەری ئەم کێشانە بکات، من نازانم پەرلەمان چ ڕۆڵێکی دەبێت، سەبارەت بە بودجەی تەکمیلی منیش هەمان ملاحەزەم هەیە، ئێمە پار بیستمان کە بودجەی تەکمیلی هاتووە، بەڵام هیچ وردەکاریەکی لەسەری نازانین، چۆنیەتی سەرف کردنی بودجە، چونکە ئێمە خۆمان بەدواداچوونمان کردووە لە لیژنەی پەروەردە لەسەر چۆنیەتی سەرف کردنی بودجە، هینی وەزارەتەکە کۆمەڵێك خاڵمان بۆ دەرکەوتووە، بەس ئێمە نەمان کرد بە ڕاپۆرت، بڕیارماندا خۆمان بە قسە کردن قسەی لەسەری کرد، بۆمان دەرکەوت کۆمەڵێك خەلەل هەیە لە سەرف کردنی بودجە، یەکێك لەو خەلەلانەی کە زۆر زۆر دیارە، جارێکی تر بودجە لەدوای تەسدیق

کردنیەوە لەلایەن سەرۆکایەتی هەرێم کە دەچێتە ئەنجومەنی وەزیران دەچێتەوە وەزارەتی دارایی جارێکی تر تەسدیق دەکرێتەوە، ئەوە قسەی ئێمە نیە، قسەی خۆیان بووە، وای لێهات پار مانگی 11 بودجە گەیشتەوە دەستی وەزارەتەکان، یەعنی من ئەو پرسیارەم هەیە، جەنابیان وتیان سولفەی عەقار ڕێنماییەکانی یەکە، من دەڵێم نەخێر ڕێنماییەکانی یەك نیە، لە سلێمانی بە نەوعێك دەدرێت، لە هەولێریش بە نەوعێك دەدرێت، لە هەولێر شارەوانی بڕیاری داوە نەیدات بە 100 مەتری، لە سلێمانی وانیە، ئەی ئەوە چۆن ڕێنماییەکی موەحەدە، یەعنی ئێمە دڵمان بەوە خۆشە کە پێمان بڵێن بەڵێ ڕێنماییەکان موەحەدەو بۆشمان ئیسپات بکەن کە موەحەدە، خۆ هەموو لەبەرچاومان بوو خەڵکەکەی کە هینی کرد هاتە بەردەمی پەرلەمان 100 مەتریەکان داوای ئەوەیان کرد سلفەی عەقاریان بدرێتێ، کەواتە هێشتا یەکی نەگرتۆتەوە و نیە وەنەبێت قسەکەی من تەواو نەبێت، خانەنشینان، ئێمە پار مووچەمان زیاد کرد بۆ فەرمانبەران، بیرمان لەوە نەکردەوە لەگەڵ زیاد کردنی هەموو فلسێك لە بازاڕ سێقات و چوار قات بەدیلی سعر زیاد دەکات، تا چین و توێژ کە هیچ سوودێکیان نەبوو، خانە نشینەکان بوو، بە تایبەتی خانە نشینە کۆنەکان ئەوانەی 45-50 ساڵ هینیان هەیە خزمەتیان هەیە، تا ئێستا زیادی نەکردووە بەهیچ جۆرێك بڕەپارەکەیان، ئەگەر زیاد دەکرێت مەفروزە نسبەت هەبێت، لەگەڵ نسبەتی بازاڕ هەموو شتێکمان دەبێت بە دیراسە بێت، نەوەکو وا لە خۆڕاو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەگەر پێتان باش بوو ملاحەزەکان وەربگرن، ئەو قسانە دوایش هەمووی بەیەکەوە بۆمان جواب بدەنەوە، ئەو پرسیارانەتان لێدەکرێت، لای خۆتان ئەو ئەندام پەرلەمانەی کە قسە دەکات ناوی بنووسن و پرسیارەکەشتان دوایی وەڵامەکەی بۆ حازر بکەن، گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کاتی تەسدیق کردنی بودجەی 2008 ئێمە چەند تەوسیاتێکمان پێشکەش بە حکومەت کرد، بۆئەوەی هەتا ئەم کاتە جوابمان بدەنەوە، بۆمان جێبەجێ بکرێت، من بەداخەوە نازانم تا چەند جێبەجێ کراوە، بەڵام ئەوەی دەزانم بەشێکی باشی جێبەجێ نەکراوە، یەکێك لە تەوسیاتەکان ئەوەبوو کە بودجە لەکاتی خۆیدا بێت، بەداخەوە ئەمساڵ هەم دیسان دواکەوتەوەو لەگەڵ ئەوەی کە دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وتم عەفوم دەکەی، چونگە گێلاس خان وتم ئەو پرسیارانە مەکەن کە کراوەو جواب دراوەتەوە، ئەو پرسیارە من کردم، کاك دڵشاد بە ڕوونی جوابی دایەوە و هەندێك شتی روون کردەوە دەڵێت ئەوە ناویشی بودجە نیە، لەبەر ئەوە جوابی پرسیارەکە درایەوە، تکایە ئەو پرسیارانە بکەن کە جواب نەدرابێتەوە و نەکرابێت.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەلاّم بودجە دەکرێت بە تەخمینی تەقدیم بکرێت دوایی لە زیادو کەمەکە تەعدیل بکرێت، ئەوەش هەر نەکراوە، یەکێکی تر لە خاڵەکان ئەوەیە کە یەکگرتنەوەی هەردوو وەزارەتەکە، ئەوە وەزارەتی دارایی و ئەوە یەکێك هەردوو وەزارەتی داراییەکە یەکیان نەگرتۆتەوە، بەڕاستی بودجە ئەوە بناغەیەکی هی وەزارەتی داراییەکانە، ئێمە نازانم بۆچی مناقەشەی بودجە دەکەین ئەو دوو وەزارەتە تا ئێستا یەکیان نەگرتۆتەوانێ، وابزانم ئەگەر مناقەشەشی بکەین هینێکی ئەوتۆی نابێت، هەرچەندە لە ڕاپۆرتەکەی دارایی خاڵی چوارەم دەڵێت، ئەگەرچی وەزارەتەکان و دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان یەکیان گرتۆتەوە، بەلاّم ئەوەی تێبینی دەکرێت لەلایەن لیژنەکەمانەوە بودجەکانیان بە جیا جیا هاتووە، نازانم ئەمە مانای چیە؟ حەزدەکەم ڕوون کردنەوەیەکمان بدەنێ، ئەگەر بودجەکان هەر بە جیاجیا بێت، یەعنی یەکگرتنەوە بۆچی؟ یەکێکی تر لە خاڵەکانی کەپار لە بودجەی پار داوامان کرد، یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ هاوولاّتیانی بێ دەرامەت، تا ئێستا ئەسلەن هەر باسی نەکراوەو سندوقی نیشتەجێ بوون جێبەجێ کرا، کە ئەوە من تەحەدا دەکەم یەك هاوولاّتی بێ دەرامەت ئیستیفادەی لەو پرۆژەیە نەکردووە، بۆچی تا ئێستا دابین کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون لەلایەن حکومەتەوە جێبەجێ نەکراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس گێلاس خان، بەلاّم تەحەدا مەکە، چونکە من دەزانم پێش فەتریەك سێ سەد شوقەیان بەسەر کەم دەرامەت تەوزیع کرد لەو هەولێرە، زۆریش بەدواداچوونمان کرد هەر هەژارەکان وەریان گرت، بڵێی کەم تەرخەمی هەیە، کەم کراوە، وەکو پێویست نەکراوە قەیناکا، ئەوە بۆ مەعلومات حەزدەکەی دوایی وەرە پێشت دەڵێم لە کوێیەو خەڵکەکانیش کێن، بەڵێ کاك ئیحسان، نوقتەی نیزامی، ئاخر جەنابت وتت تەحەدا دەکەم کە یەك شت کرابێت، ئیتر ئەمە لە قانونەکە داوامان کرد، کراوە و لەوێش کراوە، بەلاّم وەکو پێویست نیە، فەرقی هەیە بڵێی نەکراوە، لەوەی بڵێی هیچ نەکراوە، کاك ئیحسان قسەت هەبوو فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دانیشتنەی پەرلەمان بڕگەی 2 کارنامە دەبێژێت پێش چاو خستنی گفتوگۆ کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، ئەمە پێدەچێت حەقیقەت ئێمە موسائەلەی وەزیر دەکەین لەسەر کۆمەڵێ مەسەلە ئەسلەن ئەم جەلسەیە بۆ ئەمە نیە، ئێمە مناقەشەی بودجە دەکەین، ئەوە دیارەو پرۆژەکە حازرەو با مناقەشەی بودجە بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو قەیناکا ملاحەزەکەت بەجێییە، بەڵام بودجە بە شکلێکی گشتی کارێکی گرنگە یەکێك لە سێ ئەرکی ئەساسی پەرلەمان، وەختیش بخایەنێت، جەنابی وەزیریش سەبری هەیە، هەردوو بریکاری وەزارەت سەبریان هەیە، ئامادەشن پێشیان خۆشە لەبەر ئەوە چی هەیە، قسە هەیە، لە جیاتی ئەوەی لە ڕۆژنامە بیکەن، لێرە بیکەن باشترە، بەڵام جارێکی تر داواتان لێدەکەم، تکادەکەم، تکراری پرسیارەکان مەکەنەوە، کە جوابیشیان دراوەتەوە بە تایبەتی، کاك غەفوور، فەرموو.

بەڕێز غەفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت بودجەی کوردستان، بەڕاستی ئەو بەڕێزانەش و ئەو خۆشکانەی کە قسەیان کرد، شتی باشیان باس کرد، بەڵام ئەوەی کە ئێمە تێبینی دەکەین، پار کۆمەڵێك سەرنج و تەوسیات هەبوو، ئێستاش لە ڕاپۆرتەکان ئەو سەرنج وتەوسیاتانە هەمووی دووبارە بوونەتەوە، کەواتە پار زۆربەی هەرە زۆری داوامان کردبوو جێبەجێ نەکراوە، هەر بۆ نموونە: ئێمە لە 2007 داوامان کرد مەسەلەی داهات، ڕاپۆرتێك بێت کە داهاتی کوردستان چەندە، ئێستاش ئێمە نازانین داهاتی کوردستان چەندە ئەو خاڵێك، یەعنی ئەو ڕەقەمانەی کە دەدرێت شتی تەخمینین زیاتر، هی عیراق شتێك تەخمینی کردووە، هی کوردستان شتێکی تر تەخمینی کردووە، لەهەمان کاتدا مەسەلەی چۆنیەتی خەرج کردنی بودجە2007- 2008 -2009 یەعنی ئێستا ئەوە مانگی شەشە نیوەی ساڵەکە ڕۆیشتوە، ئێمە بەڕاستی ئێستاکە بەلای کەم دەبوایە ئەو شەش مانگەمان وەربگرتبایە 2009 چۆن سەرف کراوە، بەڕاستی مەسەلەی چۆنیەتی سەرف کردنەکە بۆ پەرلەمان نایێت، ئەوە لێرە کە قسە لەسەر نەبوونی شەفافیەت دەکرێت لە سەرف کردنی بودجەی کوردستان، بۆیە بەڕاستی ئێمە هەندێك شت هەیە کە بیکەین ئێستاکە، مەسەلەن ئێمە پێشتر وەکو پەرلەمانی کوردستان وتمان هیچ پڕۆژە یاسایەك لە هەردوو ئیدارە وەرناگرین تاوەکو هەردوو ئیدارە یەك نەگرێتەوە، هەقە ئێستا ئێمەش ئیلتیزامەن بەو وەعدانەی کە پێشان بە خەڵکی کوردستانمان داوە، ئیلتیزام بە وەعدی خۆشمان کە پار وتمان یەك بودجە پەسەند دەکەین، ئێستاش تەماشا دەکەین دوو وەزارەتی مالیە هەیە، دوو ئاسایش، کۆمەڵێك دوو دوو هەیە لێرەدا، بۆیە بەڕاستی پێشنیاری ئەوە دەکەم وەکو جەختێك هەموو شتێك تەواو بووە، تەئکید بکرێتەو لەسەر یەکخستنەوەی ئەو دوو وەزارەتەش، چونکە تاوەکو حکومەت یەك نەگرێتەوە، کەواتە دوو سیاسەتی جیامان هەیە ئێمە ئێستاکە، یەعنی سیاسەتی ئابووریەکە ڕوون نیە لەو مەسەلەیە، بۆیە دەبێت جەخت لەسەر ئەو مەسەلەیە بکرێتەوە، دواتر مەسەلەی خەرج کردنی سولفەی عەقار، یەعنی بەڕاستی لە هەولێر وەکو باسیان کرد، 100 مەتریەکان سوودمەند نەبوون، خەڵکێکی فەقیر دەبێت سوودمەند بێت، شوێنی نیشتەجێ بوون بۆ خۆی دابین بکات، دوایی کە تەماشادەکەی یەکنەگرتنەوەی وەزارەتی دارایی، وای کردووە دوو تەعلیمات

دەربچێت، لە سلێمانی شتێك دەربچێت، لە هەولێر شتێکی تر دەربچێت، ئەوش لە زەرەری خەڵك تەواو دەبێت، وەلەهەمان کاتدا پێویستە ئێستا ئێمە لە پێشنیارەکەی ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی هەیە، لیژنەی دارایی هەیە کە دەڵێت، بدرێت بە گوندەکانیش، یەعنی خۆ پێشتریش ئەوە هەبووە، داوامان کردبوو ئەوکاتیش کۆمەڵێك سەرنج و پێشنیار بەداخەوە سەیرم دێت کە نەکراوە، لەسەر مەسەلەیەکی تر مەسەلەی کەم ئەندامان و هەندێك چین و توێژ هەنە کە یارمەتی دەدرێن لە حکومەت، بەڕاستی ئەو یارمەتیەی کە دەیان درێتێ وەکو ئیهانەیەك وایە، 30 هەزار دینار چی پێدێت، بەشی دوو کارت موبایلەکەی ناکات، هەقیشە بەڕاستی لە بودجە حیسابێك بۆ ئەم مەسەلەیە بکرێت، خەڵکی هەژارە، خەڵکی کەم دەرامەتە ئەوەی کە پێویستە حکومەت هاوکاریان بکات، بە شێوەیەکی وابێت بەلای کەمی بتوانێت بەشێك لە پێویستیەکانی خۆی تەئمین بکات، جەنابی وەزیر باسی لە مەسەلەی بودجەی حیزبەکان کرد، بودجەی حیزبەکان لەسەر بنەمای میزاجی شەخسی لە کوردستان دابەش دەکرێت، لەسەر بنەمای هیچ معیارێك دابەش ناکرێت، هیچ پێوەرێك نیە، تەنهاو تەنها میزاجی شەخسیە، ولاتی ئێمە لەسەر بنەمای میزاجی شەخسی ئیدارە دەکرێت، بۆیە ئێمە ڕووبەڕووی ئەو هەموو گرفت و کێشانەش دەبینەوە، مەسەلەی تر ئەگەر باسی بکەین، بەڕاستی مەسەلەی مووچەو ئەوەی خانە نشینان ناکەین پێشتر تەحدید کرا، تەماشادەکەی ئێستاش کەمترین مووچە پێشمەرگە وەری دەگرێت، یەعنی هەقە لەو مەسەلەیەش ڕەچاوی ئەوە بکرێت، چاو بە مووچەی پێشمەرگەو مووچەی هێزەکانی ئاسایش و هێزەکانی پۆلیس هەمووی دابخشێنرێتەوە، یەعنی بەڕاستی مەسەلەی پۆلیسی هاتووچۆیە، هەر هەموو پێویستیان بەوە هەیە چاو بە مووچەکەیان دابخشێنرێتەوە، پێویستە ئێمە سیاسەتێکی وامان هەبێت لە ڕووی ئیداریەوە، لە ڕووی مالیەوە لە کوردستان، عەدالەتێك هەبێت لە بەینی مووچە، نەوەکو ئەو فەرقە جیاوازە هەبێت، خەڵکێك لە خواری خوارە بێت و خەڵکێیش لە سەری سەرەوە بێت، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش هەمووشتان خۆمان، ئەندامی پەرلەمان پێش هەموو کەسێك، فەرقی مووچە دەبێت لە ئەندام پەرلەمانەوە دەست پێی بکات، کاك محمد فەرەج، فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەوە مەسەلەیەکی گرنگە، پەیوەندی بە هەموو تاکێکی کۆمەڵەوە هەیە گەورە تا بچووك، ئێستا لە ولاتانی پێشکەوتوو، تەنانەت لە عیراق لە بەینی کۆمەڵێك دیواری ناوچەی سەوز، ئێستا قسە لەوە دەکەن کە تاکەکان سەرمایەکانیان دیاری بکەن، یەعنی ئەمە لە عیراقێکی ئاوا پڕ لە ئاڵۆزی و پڕلە مەترسی و توندو تیژی، ئێستا بەدوای ئەوە دەگەڕێن تاکەکان سامانەکانیان دیاری بکەن، یەعنی ئەگەر ئێمە لەسەر سامانی ئەم ولاتە بۆ هاوولاتیەکانی زیاتر بکۆڵینەوە، پێموایە واجبێکی سەرشانمانە ئیشی پەرلەمان سێیانە، یەکێکیان ئەمەیە، لەبەر ئەوە زۆر هین نەبین یەعنی پەلە نەکەین و تەنگە تاویش

نەبین لە قسە كردندا، من لە قسەیەكی جەنابتەوە دەست پیّ دەكەم، ساڵی پار لە دیكۆمێنتەكە سەیرم كردووە، كە ئێمە بۆ 2009 ئەگەر دوو شت نەكرا، بودجە ڕادەوەستێت، یەكەم حیساباتی خیتامی بەرلە بودجە دەبێت بێتە پەرلەمان، دوو ئەم دوو وەزارەتە یەك بگرێتەوە، وەكو ئەو برادەرانە ئیشارەتیان كرد یەكی نەگرتۆتەوە، لە لیژنەی دارایی لایەزال پارەكە وەكو ئەمساڵ دابەش دەكرێت، لە بەغدا دێت بەشێكی بۆ هەولێر، بەشێكی بۆ سلێمانی، وەزارەتی دارایی وتیان وانیە، تەمەنا دەكەم وانەبێت، پیمخۆشە كە ئەوە بەو جۆرە بێت، دووەم دێمە سەر ڕاپۆرتەكە، ئەو قسانەی كە بەڕێز وەزیری دارایی كردیان، لەم پڕۆژەیە یان لەم موازەنە دووشت دیار نیە كە لە پەرلەمانی عیراق زۆر زەقە، یەكەم ئەولەویەت دیار نیە، بەلاّم ئەگەر سەیری ئەم وەرەقەیە بكەین، ئەولەویەتەكە لەلای وەزارەتی ناوخۆو ئاسایشە، یەعنی زۆرترین ڕێژەی پارە لەلای ئەوانە، ئایا ئێمە ئەوەندە لەمەترسیداین، ئەمە كە یەكێك لە دەرەوە سەیری ئەمە دەكات، كەوابوو تەواوی قسەی بەرپرسانی هەرێمی كوردستان بە ناڕاست لە قەلەم دەدات، لە كاتێكدا كە ئێمە گەورەترین نعمەت لەلای ئێمە ئەوەیە كە ئەم ولاّتە لە ئەمن و ئاسایشدایە، بەلاّم كە سەیری ئەم میزانیە دەكەین، یەكێك لە دەرەوە سەیری بكات لێرە نا، بەلاّم كە یەكێك لە دەرەروە سەیری دەكات، دیارە ئەولەویەت لەم كوردستانە هێشتا بۆ مەسەلەی ئەمنیە، پێموایە مەسەلەیەكی زۆر مەترسیدارە، جێگەی قسە لەسەر كردنێكی زۆر گرنگە ئەوە، دووەم ئەم داهاتانەی كە لە هەرێم قسەی لەسەر دەكەین، عەفوەن پێش ئەوە، بڕیار بوو ئەم دوو دەزگای چاودێریە یەك بگرنەوە، كە زۆر مەسەلەیەكی گرنگە یەكی نەگرتەوە، قەرار وابوو پەرلەمان و وەزارەت بەیەكەوە هەماهەنگیان هەبێت لە دانانی بودجە، ئەوەش نەبوو، لە لیژنەی یاسایی لە كۆی 10 خاڵ، 8 خاڵیان نەرێیە، ئەوە مەفروز وابوو وابێت، لە لیژنەی دارایش چوار خاڵیان وتووە، یەعنی ئەمە 11 خاڵ، ئەوە سێ ساڵە بەلای كەمەوە 2007- 2008- 2009 تكرار دەبێتەوە، ئایا ئەمە جێگەی ئەوە نیە لە جێگایەكا لێی بوەستین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە نازناز خان، لەسەر قسەكانت بزانین چیە، فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕێزم بۆ كاك محمد، جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، جەنابیان گوتی ئەولەویەت دراوە لەو وەرەقەیە بە وەزارەتی ناوخۆ، من قسەكەی ڕاست دەكەمەوە، زۆرترین میزانیە دراوە بە وەزارەتی پەروەردە، لە دوای هەرسێ دەزگاكەمان، ئینجا وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە، ئینجا وەزارەتی كشتوكاڵ، لە چوارەم ڕیز بەندی وەزارەتی ناوخۆ دێت، بۆ ئەوەی ڕاستیەكان وەكو خۆی بوترێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێمە جوابمان دەدایەوە، بەلاّم سوپاست دەكەین، فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازناز خان بەداخەوە، یەعنی قسەی خۆی ناکات، هەموو جار لە سەر قسەی یەکێکی تر قسە دەکات، ئەوە دوو وەزارەت، قسەی خۆت کرد، ئەوە دوو وەزارەت وەزارەتی ناوخۆ وەزارەتی کاروباری ناوخۆ، هەردووکیان لە13٪ داهاتی کوردستان دەبەن، وەکو بەڕێز وەزیری داراییش وتی، دیوانی چاودێری دارایی هەردووکیان لە 16٪ داهاتی هەرێمی کوردستان دەبەن، بەڵێ ئێستا ئەو وادەزانێ یەك وەزارەتە ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك بکر.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ویستم باسی کەم، ئەوەیە کە لەو بودجەدا کە تەوزیع کراوە، من پێم باش بوو تەوزیع بکرێ، مەسەلەن بوجەی ریئاسەتی هەرێم پێی دەڵێن، بودجەی پەرلەمان ئەوەی کە بۆ پەرلەمان دانراوە، ئەوەی کە بۆ ریئاسەتی هەرێم دانراوە، ئەوەی بۆ مەجلیسی قەزا یان دەزگای قەزایی دانراوە، بودجەیەکی تریش کە حەقە دەستنیشان کرابایە، بودجەی (ئێن-جی-ئۆ) کان، مەسەلەن ئەو پارەی کە دەردەچێ بۆ (ئێن-جی-ئۆ) کان، پارەیان تێدا سەرف دەکەین، خۆ ئەوە نابێ حوکمەت ئەو شتانە بدات، دەبێ ئەمانە بودجەی هەرێم بیدات، نەك حوکمەت، چونکە ئەگەر (ئێن-جی-ئۆ) یێك لە حوکمەت پارە وەرگرێ، ئەوە بۆ حوکمەت کار دەکات، (ئێن-جی-ئۆ) لێرە حکومییە و، هەروەها بودجەی حیزبەکان، حەز دەکەم یەك تەوزیح بدەم لەسەر بودجەی حیزبەکان، لە هەموو شوێنێکی دونیا حیزبەکان پارە وەردەگرن لە دەوڵەت و، پارەکەش بە پێی مەقعەدەکانیانە لەناو پەرلەمان، مینحەیان دەدرێتێ جا ساڵانەیە یان مانگانەیە؟ بە پێی مەقعەدیانە لە ناو پەرلەماندا پارە وەردەگرن، ئەمە شتێکی شەرعییە، نا شەرعی نییە کە پارە وەرگرن، بەڵام حەقە ئەوەش بە ئاشکرایانە ڕوون بێت، بە شەفافانە بڵێن بابە بودجەی ئێمە، مەسەلەن ئەو حیزبەی کە دەسەڵاتی هەیە یان ئەو حیزبەی کە مەقعەدی زیاترە، ئەوەندە بودجە لەدەوڵەت وەردەگرێت، هیچ شتێکی ناشەرعی نیە، بەڵام بە پێی قانون بێ ، بە یاسا دابڕێژرێ، نوقتەیێکی تر کە پێشنیاری دەکەم ئەوەیە، ئایا ئەم هەرێمەی ئێمە پارەی ئیحتیاتی هەیە؟ مەسەلەن ئەگەر ڕۆژێ بوومەلەرزەیێك، کارەساتێکی سروشتی ڕوویدات ئێمە پارەیەکمان هەیە لە وێدا؟ ئێمە ئەو پارەی کە وە رئەگرین، هەموویان سەرف کراوە بۆ ئەم شتانە، وەکو ئەوەی کە لە جەدوەلەکەدا هاتووە، مەفرووزە دەرگاییێکی هەبێ، پارەییێکمان هەبێ کە پارەی ئیحتیاتی بێت، کە بتوانین ڕوو بە ڕووی ئەم کارەساتانە بین، ئەگەر خوا نەخواستە لە دوا ڕۆژدا ڕوو بە ڕووی ببینەوە، نوقتەییێکی تر ئەو برادەرانە باسیان کرد، ئەوەی کە حەز دەکەم یەعنی بەڕاستی مەسەلەی مووچەی کەم ئەندامەکان و مووچەی خانەنشینەکان چاوێکی پێدا بخشێننەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم قسەکانمان پێ نەبڕی، لەبەر ئەوەی بەڕاستی وەڵامەکان جێگای دڵنیابوون نەبوون و، بەڕاستی لە موازەنەش کەم و کوڕی زۆرە، بۆیە هیوادارم ڕێگامان بدەی قسەکانی خۆمان بکەین، بەڕاستی زۆر سوپاسی ئەندامانی پەرلەمان دەکەم، قسەی زۆر باشیان کرد و، منیش پێم وایە نەدەبوو پەرلەمانی کوردستان ئەو بودجەی ئەمساڵ موناقەشە بکات، تا دڵنیا دەبوو لە چۆنیەتی خەرج کردنی بودجەی ساڵانی پێشوو، کە ساڵ پار لێرە بڕیارمان دا، لەبەر ئەوەی پەسندی بودجەی ساڵی ڕابردوومان کرد کە ساڵی داهاتوو هەر موازەنە بهاتبایە و، چۆنیەتی خەرجی بودجەی ساڵی پێشوومان لێرە موناقەشە بکردایە، کە بەداخەوە بڕیارەکەی خۆمان جێ بەجێ نەکرد، خاڵێکی تر، بودجەی کوردستان بەڕاستی نا شەفافییەتی تیایە، چی لە 17٪ ی لە بەغدا وەریدەگرین، چی ئەم باج و داهاتانەی لە ناوخۆی کوردستان کۆی دەکەینەوە، حکومەتی هەرێم جگە لەو 17٪ ی وەریدەگرێت، چەندین پارەی تر لە بەغدا وەردەگرێ، نادیارە وەکو بودجەی تەکمیلی، پارەی نەفەقاتی سیادی و، پارەی مینحە، بەڕاستی پارەی مینحە شتێکی خەیاڵییە، نازانم 4٪ ؟ چەندە؟ پارەیێکی یەکجار زۆرە، جگە لەمانەی سەرەوە، دەربارەی فرۆشتنی نەوتی کوردستان، کە دوو ساڵە دەفرۆشێ، پارەکەی ناچێتە خەزینەی هەرێمی کوردستانەوە، بە شاهێدی جەنابی وەزیرەکانی مالیەی هەرێمی کوردستان، هەر لە دوای پرۆسەی ئازادی عێراقەوە تا ئەمڕۆ حکومەتی هەرێم (28) گرێبەستی لەگەڵ کۆمپانیا بیانیەکان ئیمزا کردووە بۆ دەرهێنان و فرۆشتنی نەوت و غازی هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەوەی جێگای پرسیارە لەلای هاووڵاتیانی کوردستان، ئەم گرێبەستانە لە پشتی پەردەوە کراون، بە بێ ئاگاداری جەماوەری کوردستان و پەرلەمانی کوردستان، دەکرێ بپرسین کێن ئەوانەی لەسەر گرێبەستەکان ئیمزایان کردووە؟ حکومەت؟ یان حیزب؟ یان گروپێکی ناو دەسەڵاتی سیاسی کوردستان؟ یان دەست ڕۆیشتووەکانی ناو حکومەت کە کۆمپانیای کەرتی تایبەتیان هەیە؟ بە پێی زانیارییەکان، حکومەتی هەرێم تا ئەمڕۆ 250 بۆ 300 ملیۆن دیناری، وەك 200 ملیۆن دۆلاری وەکو شیرینی وەرگرتووە لە کۆمپانیا بیانییەکان، پرسیار ئەوەیە ئەم پارەیە چۆتە خەزێنەی حکومەت و ئیزافەی سەر بودجەی هەرێم کراوە یان نا؟ ئەوە جێگای پرسیارە، بە پێی وتەکانی بەڕێز کاك ئاشتی هەورامی، وەزیری نەوتی کوردستان، لە ئێستا دا ڕۆژانە دە هەزار بەرمیل نەوت ڕەوانەی دەرەوە دەکرێت، بۆ کۆتایی ئەم ساڵ ئەم ڕێژەیە بەرز دەبێتەوە بۆ بیست و پێنج هەزار بەرمیل لە ڕۆژێك دا، بەم پێیە بێت ساڵانە حوکمەتی هەرێم دوو ملیار دۆلار دەخاتە سەر بودجەی حکومەتی عێراقەوە، بە بێ ئەوەی حکومەتی عێراق تێچووی دەرهێنانی نەوت بداتەوە کۆمپانیاکان، کە گوایە لە بودجەی هەرێمی کوردستان خەرجی دەرهێنانی نەوت دەدرێتەوە کۆمپانیاکان، پرسیار ئەوەیە، بۆچی حکومەتی هەرێم ئەم کارە دەکات؟ ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان ناکرێت وەختەکەت مەفتووح بێت، دوو دەقەی ترت ماوە.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بۆ پەسند کردن و بە یاسا کردنی بودجەی کوردستان لە چوار چێوەی لیستێکی ژمێریاری ساکاردا، نەدەبوو پەرلەمانی کوردستان بیخاتە کارنامەی کۆبوونەوەی خۆیەوە، لەبەر ئەوەی بودجە و داهاتەکانی کوردستان بە شێوەیەکی ئاشکرا و ڕوون دیارنین، چونکە ئەمە دەبێتە دان پێدانانێکی ئاشکرای پەرلەمانی کوردستان بە نا شەرعییەت بوونی گەورەترین پرۆژەی وڵات، کە ئەویش بودجەیە، کە ژیانی گەلی پێوە بەندە، ئەگەر بەم شێوەیە بودجە پەسند بکرێت، شەریك بوونێکی ئاشکرای پەرلەمانی کوردستانە بە دان پێدانان و بە یاسایی کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان، پرسیار ئەوەیە، ئایا پارەیێکی زۆری دەوری دەگەڕێتەوە خەزێنەی حکومەتی عێراق کە 17٪ ی بەر هەرێمی کوردستان دەکەوێت، ئایا ئەو پارەیە وەرگیراوە یان نا؟ ئەگەر نا بۆچی؟ ئایا حکومەتی هەرێم خەزێنەی هەیە یان نا؟ ئەگەر هەییێتی، چەند پارەی تیایە؟ پرسیار ئایا پارەی مەدەوەری ساڵانی پێشووی هەرێمی کوردستان گەڕاوەتەوە خەزێنەی حکومەتی هەرێمی کوردستان؟ ئیزافەی سەر بودجەی کوردستان کراوە یان نا؟ پێشنیار دەکەم دەسەڵاتی هەر سێ سەرۆکایەتی هەرێم بە یاسایێك ڕێك بخرێ لە مەسەلەی سەرف و وە بەردەستەکانی کەم بکرێتەوە و، هەروەها بودجەی حیزبەکان باسیان کرد، لێرەش دا ئەمن دیسان داوا دەکەم بە یاسایێك ڕێك بخرێ، پێشنیار دەکەم سولفەی عەقار، کە برادەرانیش باسیان کرد، بەڕاستی لە هەموو کوردستان وەکو یەك موعامەلەی لەگەڵ بکرێ، مەسەلەی سەد مەتری بەڕاستی حەقە ئێمە تەشجیعی ئەوە بکەین، بۆچی دوو سەد مەتر بکرێ بە سەکن؟ بۆ سەد نەکرێ؟ یەعنی هەر باشە بۆ ئەرازیش، بۆ زەویش باشە و، دوا پرسیارم ئەوەیە، پێشنیاردەکەم ئەم کۆبوونەوەیە موناقەشەکەی بوەستێندرێت، تاکو خەرجی بودجەی ساڵی 2008 تەسفیە دەکرێ کە پار ساڵ لێرە بڕیاری لەسەر درا و، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەیە کاك ئارام، فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من حەز دەکەم لێرەوە **ڕەخنەیێك** ئاراستەی سەرۆکایەتی بکەم، بەداخەوە خۆتان پابەندنین بەو سیستەمەی کە داتان نا بۆ موناقەشە کردنی بودجە، ئەمە یەکەم، دووەم حەز دەکەم خاڵێکی تر لەبەردەمی سەرۆکایەتی و ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان باس بکەم، ئەگەر لە هەر شوێنێك، بەتایبەتی لە ڕۆژنامەکان یان لەدەرەوە، لە بازاڕ، لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن، کەسێك بۆ خۆی قسە بکات لە خۆیەوە زانیاری جۆراو جۆر باس بکات، لەوانەیە عەیبر ببێت، بەڵام لە زۆر سیستەمی جیهانی، لەزۆربەی وڵاتان ئەندامی پەرلەمان زانیاری بە هەڵە بدات بە هاووڵاتیانی خەڵکی کوردستان کە لە ڕێگای ئەو جەلسەوە گوێ بیستی دەبن، بەڕاستی ئەمە خەتایێکە و، دەبێ سەرۆکایەتی پەرلەمان لەسەری بوەستێ، هەر ئەمڕۆ

ئێمە گوێ بیستی چەندین پرسیار بووین، جەنابتان باسی پرسیارێکتان کرد، کە ئەندامێکی پەرلەمان باسی ئەوە دەکات 70٪ ی بودجەی کوردستان بۆ دوو حیزبەکە دەڕوات، ڕوون کرایەوە کە شتەکە بەم شێوەیە نیە، داوا دەکەم سەرۆکایەتی پەرلەمان ئیجرائاتی خۆی وەربگرێت و، هەندێ شتیش لێرە باس دەکرێت هیچ پەیوەندی بە بودجەوە نیە، بۆیە دووبارە من داوا دەکەم سەرۆکایەتی پەرلەمان پابەند بێ بەو سیستەمەی کە بە خۆی داینا لە موناقەشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، قسەی خۆت کرد کاك عوسمان، تەواو جوابی نیە، نا، نا، جوابی نیە، ئەوە ڕەخنەیێکی لە من گرتووە، لە تۆی نەگرتووە، ڕەخنەیێکی لە من گرتووە و جەوابەکەشم بەو شێوەیە، ئەوە بە عەکسەوە کاك ئارام، لێرە من بە تەواوەتی عەکسی ئەوە دەزانم، چونکە ئەوە فورسەتێکە، ئەوە قسە دەکات مەجالی ڕەتکردنەوە هەیە، ڕوون کردنەوەی هەیە، خۆ لە ڕۆژنامە قسە دەکات، ناشتوانی ڕووبەڕووی ببیتەوە، مەجالیشت نیە، لێرە با قسەی خۆی بکات، جەنابی وەزیر لێرەیە، ئەندامی تر مەعلوماتی تری هەیە، جوابی دەدەنەوە، وەڵامیش دەدەنەوە، بەڵام کاك عوسمان لە قسەکانی دا زۆر شت هەبوو باس کرابوو، پرسیار هەبوو جەوابیش درا بوو، بەڵام ئەوە لەبەر ئەوەی خوتبەکەی نووسیبوو، پازی نەدا لەسەر هیچ بڕگەیێك، د. شوکریە فەرموو.

بەڕێز د. شوکریە رسول إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ خاڵم هەبوو، دووانی باس کرا، کە دەربارەی بودجەی تەکمیلی و، دەربارەی چۆنیەتی سەرف کردن و هەروەها خانەنشین و خەلەل لە سەرفەکان دا، پرسیارێکم لە وەزیر هەیە، ئەگەر وەڵامم بداتەوە، بەڕێزی باسی مەشاریعی ڕەئس مالی دەکات، ڕەئس مالیە، حەز دەکەم بۆم ڕوون بکاتەوە لە کوێوە هاتووە، چونکە بەڕێزتان هەر ئەم وەرەقەیەتان دابەش کردووە، دەڵێت (مشاريع الإستثمارية)، ئەو ڕەئس مالیە لە کوێ هاتووە، من کتێبەکەی کارل مارکسم هاتەوە بیر (الرأسمالية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. هالة فەرموو.

بەڕێز د. هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکەی من دەربارەی تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتییە، ئایا ئەو بڕە پارەیە لە بەغداوە ڕەوان دەکرێ یان نا و، ئەو بڕە پارەیە زۆر گرنگە لەبەر ئەوەی دەدرێتە ئەو کەسانەی لەژێر هێڵی فەقر دان، زۆر موهیمە لەبەر ئەوەی چارەسەری کێشەی هەژاری دەکات و، چارەسەری ئەو بڕە پارەیە کە 30 هەزارە دەدرێتە ئەو

عائیلانە، لەبەر ئەوەی ئێستا پلانی تازە هەیە لە وەزارەتی کۆمەڵایەتی و تەقییمی تازە هەیە، ئەو بڕە پارەیە دەگۆردرێ و، تا ئێستا یەکجار دراوەتە وەزارەتی کۆمەڵایەتی لە ساڵی 2005، یەکجار دراوەتە ئەو عائیلانە، لە هەموو شارەکانی عیراق دەدرێ و، نازانین بە نیسبەت هەرێمی کوردستان چۆنە و چۆن دەدرێ؟ و، هاتنەکەی زمنی 17٪ کەیە یان سەربەخۆیە و، پلانی وەزارەتی مالیە چییە؟ ئەگەر نەدرا، ئەمە چارەسەری ئەم کێشەیە چۆن دەبێ؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی منیش 16 خاڵم هەبوو، بەڵام نۆی لێ دەگەڕێم، بەس پێنجی باس دەکەم، داوای لێبووردن دەکەم، خاڵی یەکەمم، بە حەقەت سەبارەت بە داهاتەکانی هەرێم، نە ڕوون کردنەوەکەی جەنابت و، نە ئی جەنابی وەزیر و، جەنابی وەکیلەکان هیچ موقنیع نەبوو، ئەوان رەقەمێکیان لەگەڵ بەغدا موناقەشە کردووە، بەغدا بە تەخمین دوو ئەوەندەی داناوە، هەر ئەو کەشفەی کە بۆ بەغدایان کردووە، بۆ پەرلەمانی کوردستانیشی بکەن، بزانن داهاتی ئەو وەزارەتانە چەندە؟ دەسەڵاتی دادوەریش داهاتی خۆی هەبێ لە زاری مەحاکم، کە چەندە و، دوایی چۆن سەرف دەکرێ؟ لە کوێ جێی کراوەتەوە لەو خشتانەی کە لەبەر دەستمان دایە؟ هەتا ئێستا وازح نیە و، ڕوون کردنەوەکانیش موقنیع نیە، داوا دەکەم ڕوون کردنەوەی تەواومان بدەنێ، هەر وەزارەتێك داهاتەکانیان چۆنە؟ ئەوەی رسوومە چییە؟ ئەوەی غێر رسوومیشە چیە؟ خاڵێکی تر، ئەوەی ئەمە بزانین بودجەی 2008 تەواو بووە، بودجەی 2009 ش تا ئێستا پەسند نەکراوە، کەچی لە ئیعلام زۆر بە گەرمی پرۆژە وا جێ بەجێ دەکرێ و، پرۆژە بڕیار دەدرێ، ئەو پارەی لە کوێیە؟ نازانین لە کام بودجەیە، ئەوەی 2008 ە کە تەواو بووە، یا ئەوەی 2009 یە، کە تا ئێستا پەسند نەکراوە، من تەئکیدم کردووە لە ڕاپۆرتەکەی تەندروستیش دا هاتبوو، بە پێچەوانەی زانیارییەکانی نازناز خان، ناوخۆ 13.34٪ ، ئەوەی کە بۆی دەستنیشان کرابوو، لە ڕاپۆرتەکەی تەندروستیش دا هاتبوو، ئاماژەی پێ کرابوو، ئەو ڕاپۆرتەی کە بەڕێز وەزیری دارایی خوێندیەوە، زۆر پێویستە لەبەر دەستمان بێت بەڕاستی، لەبەر دەستمان نەبێ ئێمە ناتوانین گفتوگۆ لەسەر ئەم بودجەیە بکەین، خاڵێکی تر، بەڕاستی بەشی یەکەمی ڕاپۆرتی دارایی، لیژنەی دارایی، لیژنەی یاسایی، بەڕاستی زۆر جێگەی دەستخۆشییە و، کۆمەڵێك خاڵی مەترسیداریان دەستنیشان کردییە، کە ئەو واقیعە ڕووخاوەی ئابووری هەرێمی کوردستان پێشان دەدا، ناکرێ ئێمە هەر بە تەوسیات و ئامۆژگاری و، بە پێشنیار تێپەڕین و، یەکسەر دەست بە موناقەشەی مادده ماددەکانی پرۆژەکەی بکەین، بۆیە من داواکارم بەڕاستی ئەو بودجەی کە بە شێوەی دوو ئیدارەییش

لـه بۆمـان هـاتووه، ئێمـه ڕەتـی کەینـەوە، ئێمـه تەکریسـی دوو ئیـدارەیی ناکـەین ، بڕیارمـان داوه یـەك بگرێتەوە، با بچن ئەوراقەکانی خۆیان تەرتیب کەن سەر لە نوێ، وەزارەتی ناوخۆ بـە یـەك وەزارەت بۆمـان بنووسن، دارایی بە یەکی بنووسن، بەو شێوەی ئێستا هاتییە، ئەگەر ئێمە قبوڵی کەین، موناقەشـەی لەسـەر بکەین، وەکو تەکریسی دوو ئیدارەیە و، بە هیـچ شـێوەیێك ئێمـە پشـتگیری ناکـەین، بـە پێـی زانیـاری مـن، لێکۆڵینەوەشم کردووە لە هەنـدێ لـە وەزارەتـەکان، هـەر مـانگی هەشـت، کـە هـات مـانگی هەشـت وەزارەتـی دارایی هیچ پرۆژەیێك وەرناگرێ، دەڵێ هەرچی هەتانە بیخەنە بودجەی 2009.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەسە، قسەت پێ دەبڕم کاك زانا، لەبەر یەك جوملە لە قسەکانت دا هاتووە، حـەز دەکـەم چاکی بکەیتـەوە، کە وتت ئێمە قبوڵی ناکەین، بە ناو کێ قسە دەکەی؟

بەڕێز قادر سعید خضر (زانا):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە، مەبەستم ئەوە نەبووە کە قبوڵی ناکەین، مەبەستم ئەوەیە کە ئەو ڕاپۆرتە پێویستـە بخرێتـە بـەر دەسـت ئینجـا، مـن ئـەو قسـەیە سـەحب دەکـەم، مەبەسـتم نـەبوو، داوای لێبـووردن دەکـەم، بـە نیسـبەت وەزارەتەکان من لێکۆڵینەوەم کردووە، وەزارەت هەیـە لـە مـانگی هەشـتەوە، پـرۆژە و شـتیان لـێ وەرنـاگرن، دەڵێن بیخەنە میزانیەی ساڵی داهاتوو، ساڵی داهاتووش، ئەوە مانگی شەشـە هـەتا ئێسـتا ئێمـە پەسـەندمان نەکردووە، دوو مانگی تر ئیشیان بۆ دەکەین، دیسان هەموو ئیشەکەیان ڕادەگیرێ، 30٪ وەزارەتەکان پـارەی خۆیان سەرف ناکەن، ئەو پارانە چی لـێ دێ؟ بـۆ بـەم شـێوە بـێ؟ تـا کـەی ئێمـە بـێ دەنـگ بـین؟ مـن زۆر دەستخۆشی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم، کە مەجالمان دەدا قسە بکەین، ئـەو قسـانە بکـرێ باشـە، ڕوون کردنەوەمان بۆ بدرێ باشە، هەتا شەفافیەت هەبێ لەو وڵاتە، لە خزمەتی گەشەکردنی ئابووری دایە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیروت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك لە قسەکانم کرا، بۆیە دووبارەی ناکەمەوە، بەڵام بۆ مەسەلەی ئەو بێ دەسـەڵاتییەی کـە وەزارەتـی دارایی باسی کرد، لەگەڵ بەغدا، کـە زۆر لـەو بودجانـە ناگاتـە دەسـتیان ، نـاینێرن، یـان هۆکارەکـەی چیـە؟ ئەمن پێشنیار دەکەم پەرلەمانی کوردستان بانگهێشتی یەکێك لە نوێنەرانی کورد لە بەغـدا، کـە پەیوەسـتە بە مەسەلەی دارایی و ئابووری، بانگهێشتی پەرلەمان بکات، با ڕوونی بکاتەوە، هەم بۆ ئەندامانی پەرلەمان، هەم بۆ خەڵکی کوردستان، کە ئەو کێشانە چن؟ و، ئەو بودجانە بۆ ئاوهان؟ بـۆ ئـەو کێشـانە لـە کوردسـتان ڕوو دەدات؟ خاڵێکی تر یەك پرسیارە، جەنابت پرسیارت لە وەزیـری دارایـی کـرد دەربـارەی ئـەوەی کـە لـە

میدیاکان باس دەکرێ، بۆ مەسەلەی بودجەی حیزبەکان، وەڵامەکەی ئەوە بوو کە دەڵێ: وا نیە، یەعنی ئەو داهاتی ئەو حیزبانە 35 ملیۆن و ئەوانە نیە، ئەی چەندە؟ دەکرێ یەعنی بە ووردی وەڵامەکەمان بدەنەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نازناز خان فەرموو.

بەڕێز نازناز محمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها لەسەر ئەو خاڵەی کە کاك بایز باسی کرد، کە بە پێی ئەو کەم کردنەوانەی بودجەی سیادی کە لەوێ لێمان دەبردرێ و، ئەو ژمارە کەمە دەگاتە هەرێمی کوردستان، من تەنها ئەم پرسیارە، یاخود لە هەمان کاتدا ئەو پێشنیارەش هەبێ بۆ سەرۆکایەتی هەر سێ دەسەڵاتەکەی هەرێم ئی خۆمان، تا کەی ئێمە بینەر بین؟ ئەوان بە کەیفی خۆیان ڕۆژانە نەسرییە و مەعاشی پەرلەمانتاریان و جۆرەها مەساریفی خۆیان لە ناو دەوائیرە ئەساسیەکانی سیادی سەرف بکەن، ئێمەش بینەری ئەو وەزعە بین؟ ئێمە ژمارەییەکی زۆر کەم ئەندام پەرلەمانمان لەوێ هەیە، بەڵام بە ئارەزووی خۆیان، ئەوان کەوتوونەتە ناو تاڵانکارییەکی زۆر گەورە، سوء ئیستیفادەییەکی زۆر گەورە، هەموو عیراق، هەموو گەلی عیراق بە ئارەزووی خۆیان راتب و ئیمتیازات و موخەسەسات بەرز دەکرێتەوە، نەسریەی رەئیس جمهوریە و رەئیس وزەرا و رەئیسی پەرلەمان، ڕەنگە خۆی لە ملیۆنێك دۆلار بدات مانگانە، نەسریەیێکی یەکجار زۆر لەو شوێنانە سەرف دەکرێت و، هەمووی نەزیفی ئابوورییە لەسەر ژیانی هەموو خەڵکی عیراق، لە زمنی ئەوە هەرێمی کوردستانیش، ئایا دەکرێ ئێمە زەرەر زیاتر بە هەرێم دەگات، چونکە هەرێم دە جار لەوان زیاتر وێران کراوە، ئێمە پێویستیمان بەو بودجە هەیە بۆ ئاوەدان کردنەوە، لە دواییش دا دەبنە سیمبولێکی خراپیش، ڕەنگە ئێمەی پەرلەمانی کوردستانیش بە هەمان شێوە داوای زیادبوونی ئیمتیازات و موخەسەسات دەکەین، لە شوێنەکانی تر بە هەمان شێوە، بۆیە بەڕاستی حەق نیە هەرێمی کوردستان بینەر بێ لەو مەوزووعە دا، بتوانێ زەغتی خۆی بکا کە دوڵەتی فیدرالی عیراقی بە ئارەزووی خۆی، سوء ئیستیفادە لەو هێز و دەسەڵاتەی خۆی نەکات بۆ ئەم جیاوازیانە لە سەرفی بودجە کە دەیکات و، لە قازانجی هەندێك گروپ و نوخبە تەنها لە بەغدا بۆیان دەمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح عبدالله حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوئالەکانی من کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەڕاستی قسەکانی کاك دڵشاد پێم وایە زۆر ڕاست دەکات، ئەمەی کە ئێمە ئێستا موناقەشەی دەکەین، ئەمە جەدوەلی نەفەقاتە، فیعلەن ئەمە بودجە نیە، بودجەیێك نیە بە مەعنای حەقیقی کە پەرلەمان زەرورەت بوایە موناقەشەی بکات، چونکە هەموومان دەزانین بودجە دەبێ لە کۆمەڵێك بەش پێك بێت، کە بەشێك لەوانە، ئەو بڕە پارەیە کە لە بەغدا دێت، بەشەکەی تری مینەحە، بەشێکی تریان داهاتی ناوخۆیە، لە رسومات و مەشاریع و ئەو دەستکەوتانەی کە حوکمەت خۆی دێتە دەستی، ئەو کاتە ئیجمالی دەستکەوت و یان داهاتی گشتی کۆ دەکرێتەوە، پێویست وایە پەرلەمان گفتوگۆ لەسەر ئەوە بکات کە حکومەت چی پێ دەکات لە داهاتوو دا و، لە ڕابردووش دا چۆن سەرف کراوە؟ بۆیە من پێموایە بەڕاستی ئەمە بە خۆی خەلەلێکە لە سیاسەی مالی ئێمە لە کوردستان، ناکرێ وا بەردەوام بێ، چونکە ئەمە، ئەگەر ئێمە بەم حاڵەتە بڕۆین، من وای ئەبینم لە ڕووی ئابوورییەوە و لەڕووی چۆنیەتی گەشە پێکردنی ژێرخانی ئابووری ناتوانین بە هیچ شێوەیێك کوردستان بە هەنگاوێك بچینە پێشەوە، تەنها ئەوەیە کە کۆمەڵێك مەشاریعی مالی دەتوانین ناو بنێین، وەکو بۆرسەیێکی مالی دێ و دەڕوات، خەڵك ئیستیفادەمان لێ دەکات، بە تایبەتی دوەلی ئیقلیمی، من بەڕاستی پێموایە، دەبوایە پەرلەمان تەئکیدی لەو داوا کارییەی خۆی بکردبایە کە ئێمە لە ساڵی پار دا وتمان، کە ناشبێ زۆر دووبارەی کەمەوە، مەسەلەی حیساباتی خیتامی و دەبوایە لە کاتی خۆشی بودجە بهاتایە، ئەو وەزارەتانەش یەکیان بگرتایە، چونکە بەڕاستی ئەمە بۆ خۆی ئیشکالیاتێکی هەر سیاسییە نەك هەر ئیقتیسادی بێ، قەزییەکە لەوە نیە تەنها ئێمە بودجە و موشکیلەمان ئەوەیە کە دوو وەزارەتی مالیمان هەیە، پارەکان بەش دەکرێ، ئەمە بەشێکی قەزییەکەیە، ناوەڕۆکی حەقیقی ئەو کێشەیە ناوەڕۆکێکی سیاسیە، ئێمە دەمانەوێ لە کوردستان دا سیستەمێکی سیاسی موتەکاملمان هەبێت، هەم لە ڕوانگەی سیاسی و هەم لە ڕووی ئابووری و هەم لە ڕووی ئیجتیماعییەوەش، خۆی پێ بگەیێنێ، کە موستەقبەل خەونی هەموومانە، پێکهێنانی کیانێك و قەوارەیێکی سیاسیە، ئەگەر ئەمانە نەکەین بەڕاستی، بە قەناعەتی من ئێمە بەرەو دوا دەچین، ناتوانین ئەم ئامانجەی کە هەمانە لە داهاتوودا جێ بەجێی بکەین، من داواکارییێکم هەیە، بەڕاستی زەروورەت وایە ئەم ساڵ، لە بودجەی ئەم ساڵ دا، پەرلەمان تەئکید لەوە بکات کە جۆرێك لە تەوازونێك دروست بکەین، لە مەسەلەی دەخلی فەرد، چونکە فیعلەن ئێمە باسی دەکەین، جیاوازییێکی زۆر هەیە لە دەستکەوتی فەرد، بە مەعنای ئەوە نیە تەنها حیسابی ئەوە بکەین توێژێك لەمانە فەقیرە یان توێـژێکی تـر، ئـەوەیان کـەم ئەندامـە، ئـەوە پێشمەرگەیە، هەر هەموو توێژەکانی کۆمەڵگا بەشێکی هەیە بەڕاستی، دەخلی فەرد لە مستەوایێکی نزمە، ئەگەر چی

ڕاپۆرتی عیراقی، ئەوەی لەو دواییانە لە تەختیتی عیراقی، وا باس دەكات كە لە كوردستان دا دەخلی فەرد باشترە، وەك لە شارەكانی تر، ئەمە تا ڕادەیێك دڵخۆشكەرە، بەڵام بە حەقیقی ئیحتیمالە ئەمە حەقیقەتی دەستكەوتی فەرد نەبێ لە ڕاستی دا، چونكە ئێمە بە پێی ئەو ڕێژەیەی كە بەڕێزانی وەزارەتی مالیە باسیان كرد، لە 60.5٪ ئەو بودجەیە ئەدرێ بە رەواتب، كەواتە دەخلی فەرد لەسەر ئەساسی بودجەیێك دانراوە كە پێمان وایە نابێ، لەسەر ئەساسێك بێ، خۆی ئینتاجی بێ، لە ئەسل دا چۆن فەرد دەتوانێ داهات لەسەر ئینتاج بە دەست بێنێ و، ئەوە دەبێتە ئەساسێك بۆ ئەوەی كە بتوانرێ، پێموایە خزمەتێكی زۆری ئەو خەڵكە هەژار و نەگبەتە بكات، كە لە كوردستان دا هەیە كە قوەتی ئەساسی كۆمەڵگای كوردستانە، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەندێ لە وتەكانی من كران، بەڵام من لێرەدا دوو خاڵم هەیە، خاڵێكیان ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە بودجەوە هەیە، ئەویش ئەوەیە، پرسیار دەكەم ئایا ئێمە ناكرێت ئیتر لەمەودوا لە ڕووی بودجە و داراییەوە و خەمڵاندنی بودجە ئێمە شێوازی لا مەركەزییەت هەبێ لە داهاتوو، لە ئەوەی كاك دڵشاد ئاماژەی پێ دا، كە ئێمە جەدوەلی نەفەقاتە ڕاستە، بەڵام ئێمە ناكرێت داهاتی هەرێمی كوردستان، ئەو داهاتەی كە خۆمان هەمانە لەگەڵ ئەو بودجەیەی، یان ئەوەی كە لە بودجەی عیراق بۆ هەرێمی كوردستان دابین دەكرێت، هەردووكیان لە یەك بدەین وەكو داهات حیساب بكرێت بۆ هەرێمی كوردستان و، بودجەیێكی موتەكامیل پێشكەش بكرێت لە لایەن حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە، بۆ ئەوەی ئێمە موناقەشەی بكەین، یەعنی مەسەلەكە دەگەرێتەوە بۆ ئەوە، لێرە دا نموونەیێك هەیە، ئێستا ئێمە ڕاستە لە نەفەقاتی سیادی بەشداری دەكەین و، ئەوە حەقێكە، كە ئێمەش لەسەرمانە، ئەمە ئەركێكە دەبێ ئەدای بكەین لە مەسەلەی نەفەقاتی سیادی، هەرچەندە نەفەقاتی سیادیش وا ڕۆژ بە ڕۆژ حقولەكانی تەوەسوع دەكات، یەعنی ئەوەی كە دیاری كراوە، دیارە هەندێكی كەش لە قسەكانی جەنابی وەزیر هاتە سەر كە مەسائیلی تریش وا دێتە سەرێ، بەڵام نەفەقاتی حاكیمە، نەفەقاتی حاكیمە من پێموایە كە ئەو نەفەقاتەیە كە بۆ خزمەتگوزاری دادەنرێت، باشە ئەوە ناكرێ بكرێتە لا مەركەزی، لە جیاتی ئەوەی ڕاستەوخۆ حكومەتی ناوەندی، حكومەتی ئیتیحادی لە وەزارەتی مالیە بگێرێتەوە و نەیدا بە ئێمە، لەو 17٪ یە دەگێرێتەوە، لە جیاتی ئەوەی ئێمە خۆمان مەسەلەن دەعمی حەجە، كڕینی محەتاتی كارەباییە، یان مەسائیلی دی كەیە، كە خزمەتگوزاری پێشكەش دەكات لە هەرێمی كوردستان، بۆ وەزارەتی مالیەی عیراقی بگێرێتەوە لەوە، هەوڵی ئەوە نەدراوە لە لایەن حكومەتی ئێوە بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو مەسەلەیە بكات؟ خاڵەكەی تریشم ناڕاستەوخۆ پەیوەندی بە مەسەلەیەی بودجە و مەسەلەی داراییەوە هەیە، ئەویش ئەوەیە بانكەكانی

هەرێمی کوردستان بە داخەوە تا ئێستا جێگەی متمانە نین لە لایەن حکومەتی عیراقەوە، بۆ نموونە من تەعلیماتێکم لە لایەن وەزارەتێك لە وەزارەتەکانی عیراقی، کە باسی خیتابی زەمان دەکات، داوا دەکرێت لە مقاولینی هەرێمی کوردستان ئەگەر مەشاریعێك لەوێ بکات دەبێ ئەو خیتابی زەمانە نابێ لە بانکەکانی هەرێمی کوردستان دەرچووبێ، کەواتە بڕوایان بە بانکەکانی هەرێمی کوردستان نیە، متمانەیان پێ نیە، تەنها دەبێ خیتابی زەمانەت لە بانکەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان بێت، بۆیە هیوادارم وەزارەتی مالیە و حکومەتی هەرێمی کوردستان، لە ئایندە دا چارەسەری ئەم مەسەلانە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبد الرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی هەموو قسەکانی کوێستان خان دەکەم و، داواکارم کە موناقەشە کردنی بودجەی 2009 دواخرێ، تا ئەو وەزارەتە بە یەکگرتوویی دێتە پەرلەمانەوە و، هەروەها تەفاسیلی خەرجی 2007 و 2008 بێننە پەرلەمانەوە بۆ ئەوەی بزانین، ئێمە ئەگەر نەزانین میزانیەتی 2007 و 2008 چۆن سەرف کراوە، چۆن بێین میزانیەی 2009 ئێستا موناقەشە بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد أحمد إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکم هەیە لە جەنابی کاك رشید، عەدەدی میلاکات، ئەوەی هاتیە لە جەدوەلی بەغدا، (616302) میلاکە، عەدەدی میلاکات بە هەموو دەرەجاتەوە، ئەوە موخەمەنە یان موسەدەقە؟ پرسیارەکەم ئەوەیە، ئی خۆمان، ئی هەرێم (493831) عەدەدی میلاکات، ئەوە پرسیارەکە، بە نیسبەت مەسەلەی عەقاری لە بۆ زەوی سەد مەتری ئەگەر ڕێگا بدەی ڕوونکردنەوەیێکم هەیە، لەبەر ئەوەی بڕێك لە نزیکەوە ئاگادارم، هەر زەوییێك یەك سەنەدی هەبێ، یەك ئیجازە بینای پێ دەدرێ، ئیجازەکانی تر بە ئیجازەی تەکمیلی ئیعتیبار دەکەن، یان ئیزافەت بینا، بۆیە لەو حالەتە بانکی عەقاری پارەیان ناداتێ، بەڵام ئەگەر بکرێ داوا بکرێ لە وەزارەتی شارەوانی زەوییەکان سەد مەتر، سەد مەتر ئیفراز بکرێ چونکە کاتی خۆی قەرار 850 ساڵی 1979 ، (120) مەتر زەوی موستەقیل بوو، یەعنی قیتعەی موستەقیل بوو، پاشان قەرار (940) دەرچوو ساڵی 1986 بووە 200 مەتر قیتعەی نیزامی، ئێستا ئەگەر بمانەوێ ئەو کێشەیە حەل بکەین، دەبێ بگەڕێینەوە یاسای بەڕێوەبردنی شارەوانیەکان هەموار بکرێتەوە، بۆ ئەوەی زەوی بە سەد مەتر ئیفراز بکرێت، ئەگەر سەد مەترەکە ئیفراز کرا، ئەو کاتەی بانکی عەقاری هیچ موشکەلەیێکی نامێنێ،

ئیجازەی موستەقیل دەبێ، شەراکەت نابێ، ئەو دوو سەد مەترانە هەموو شەراکەتە لە نێوان دوو کەس، بۆ ئەوەی عیلاجەکەش هەموو لایەنێك بگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوا کەس، کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبداللە نصراللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند پێشنیارێکم هەیە، سەرەتا ساڵی 2007 و 2008 لەبەر ڕۆشنایی ڕاپۆرتی لیژنە، داواکاری لیژنەی دارایی و، بەشێکی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان، بڕێك لە بودجە تەرخان کراوە بۆ مەنتیقە کارەسات بارەکان، بە تایبەت مەنتیقە ئەنفال کراوەکان و هەڵەبجەی شەهید، کە خۆشبەختانە لەبەر ڕۆشنایی ئەو پێشنیارانە پەرلەمانی کوردستان دوو ساڵ لەسەر یەك تەوسیاتی دەرکردووە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان کە گرنگی بەو ناوچانە بدات و، من وەك ئەندامێکی نوسینگەی هەڵەبجە، لێرە دەمەوێ دەستخۆشی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان بکەم، کە لەبەر ڕۆشنایی ئەو تەوسیاتانە گەلێ پرۆژەی گرنگی لە بواری ئاوەدانکردنەوە و خزمەتگوزاریی لە هەڵەبجەی شەهید دا ئەنجام داوە، ئەم ساڵیش دووبارەی دەکەمەوە، داوا دەکەم بودجەیێکی تایبەت بۆ هەڵەبجە دیاری بکرێت، بە تایبەت خۆتان ئەزانن سەرەڕای ئەوە کە سیمایێکی ئاوەدانی بە هەڵەبجەوە دیارە، جێگای دەستخۆشیە، بەڵام ئاستی کاولکاریەکان و ڕێژەی کاولکارییەکان بە جۆرێکە، بە تایبەت ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان لەو کاتە بودجەیێکی بۆ دیاری نەکات، هاوشێوەی ئەو بودجەیەی کە بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دوو سەد ملیۆن دیناری بۆ مەنتیقەی گەرمیان تەرخان کرد بۆ مەبەستی ئەنجامدانی پرۆسەی ئاوەدان کردنەوە، داوا دەکەم پرۆژەیێکی هاوشێوەی ئەویش بۆ هەڵەبجەی شەهید تەرخان بکرێ بۆ سڕینەوەی ئاسەوارە خراپەکانی ئەو چەکە کۆمەڵ کوژییەی کە لەو شارە دا بە کارهاتووە، پێشنیاری دووەم، ئێمە پار ساڵ پێشنیارمان کرد کە لێژنەیێکی ئیستیشاری لە کەسانی پسپۆر و شارەزای بواری ئابووری، بە تایبەت لە مەجالی بودجە، پەرلەمانی کوردستان لیژنەیێکی لەو شێوەیە پێك بهێنێ بۆ بە دواداچوونی پشکی لە 17٪ ی کوردستان، بە تەنسیق وهەماهەنگی لەگەڵ ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق، بە تایبەت تەحالوفی کوردستانی و، بۆ ناوخۆی خۆمان پەسندکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بە شێوەیێکی ئەکادیمیانە و زانستیانە، بەشێوەیێك کە ئاراستە بێت، کە ڕەنگدانەوەی فەلسەفەی ئیقتیصادی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕەنگی تێدا بداتەوە، کە بەداخەوە سیاسەتی ئیقتیصادی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە بەرەو کرانەوە و بازاڕی ئازادە، بازاڕی ئازادیش یەعنی کەرتی تایبەت، لە هیچ شوێنێکی بودجە ئاماژە یان

هێمایێك نیە بۆ تەرخان کردنی بڕێکی دیاری کراو لە بودجە بۆ دەعمی کەرتی تایبەت لە هەموو ئاستەکان و سێکتەرەکانی بواری ئابووریی، پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك بکر فتاح دەکەم، کە بودجەی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بخرێتە سەر پەرلەمانی کوردستان بۆ کەمکردنەوەی هەیمەنەی حکومەت و، یان حیزب و لایەنەکانی تر بەسەر ئەو ڕێکخراوانەوە کە بەڕاستی بۆ ئەوەی بتوانن کە بەشێوەیێکی ڕاستگۆیانەپەیامی خۆیان بگەیێنن و، سەربەخۆیانە کاری خۆیان بە شێوەیێکی پرۆفێشنال ئەنجام بدەن، پێشنیارم بۆ وەزارەتی دارایی ئەوەیە کە ئێمە لە ڕێگەی، لەبەر ڕۆشنایی ئەو بە دواداچوونانەی کە ئەندامانی پەرلەمان بۆ وەزارەتەکان و فەرمانگەکانی حکومەتی هەرێمیان کردووە، یەکێ لە کێشەکانیان ئەوەیە کە وەزارەتی دارایی زۆر تەئخیر، دوای پەسندکردنی بودجە وەزارەتەکان لەبودجەی پەسندکراوی خۆیان ئاگادار دەکاتەوە، بۆ نمونە پارساڵ لە مانگی هەشت دا وەزارەتەکان ئاگادارکراوەنەتەوە، بێ گومان ئەوە چەند مانگێکیشی ویستووە کە فەرمانگاکانی خوارەوە ئاگادار کراوەتەوە، ئەمە یەکێکە لە کێشەکان کە پڕۆژەکان نە لەکاتی دیاری کراوی خۆی دا، ئەنجام دەدرێت و، دەرگاییێك دەکرێتەوە بۆ گەلێ دیاردەی دزێو، چونکە فەرمانگاکان بۆ ئەوەی کە کۆتایی ساڵ بتوانن بودجەکانیان سەرف بکەن، پەنا دەبەن بۆ شێوازێکی تری سیستەمی تەندەری کە ئەویش بەڕاستی دەعوەی موباشیرە و، کردنەوەی دەرگاییێکی زۆر مەترسیدارە، کە زۆرجار پڕۆژەکان بە کولفەی زۆر و، ئەوانە لەسەر حکومەتیش دەکەوێتەوە و، ڕێگاییێك بۆ دیاردەی زۆر ناشیرین دەکاتەوە، داوا دەکەم کە وەزارەتی دارایی لەکاتی دیاری کراوی خۆی دا وەزەارەتەکان لە بودجەی پەسندکردنیان ئاگادار بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تەواو ئەوانەی کە قسەیان کرد و، قسەی وردەکاری زۆر تێدا بوو، پرسیاری زۆریشی تێدا بوو، هەرچەندە هەندێکیان تیکرار بوو، هەندێکیشی جەنابی وەزیر و جەنابی بریکار ویستیان زوو جەواب بدەنەوە، چونکە مەعلوماتیان هەبوو، بەڵام ئێمە پێمان وتن چاوەڕێیان بکەن بۆ ئەوەی لە وەختی خۆی دا جوابی بدەنەوە، من پێموایە پێویست دەکات وەڵامەکان حازر بکرێت، من پێم باشترە سبەینێ جوابی بدەنەوە، دانیشتنی سبەینێ، نوقتەی نیزامی نەبێت پێت دەبڕم کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانم چی دەڵێی، ئەگەر باسم نەکرد حەقت بێ، بەیانی تەبعەن لێرە چوار یان پێنج ئەندامی پەرلەمان داوایان کرد بودجە پەسند نەکەین تاوەکو وەزارەتی دارایی یەکتر دەگرێتەوە، دیارە تەبعەن لە موقابیل دا وەڵامی هەیە، ئێستا ئێمە لە مانگی شەشداین و، بودجە سەرف دەکرێت بە گوێرەی نەفەقاتی تەشغیلی، بە مەجبوری سەرف دەکرێت، نیسبەیێك لە بودجە سەرف دەکرێت بەڵام، کاکە ئیعتیراز لەسەر ئەو ڕەسمانەی

گیراوە، برادەران تەواو، تازە باسمان کرد، فەرمووو وەرنە خوارەوە، تازە گلەییمان کرد لێتان، فەرمووو جەنابت وەرە خوارەوە، حەقتانە، کوێستان خان لە دوورەوە دانیشتووە، یەکی بە کامیراکانەوە نیە، بۆیە ئیعتیرازی نەکرد، چوار، پێنج ئەندامی پەرلەمان داوایان کرد ئەو بودجەیە پەسند نەکرێت، دوابخرێت تاوەکو وەزارەتی دارایی و ئابووری یەك دەگرێتەوە، فەرمووو د. ناصح.

بەڕێز د. ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی ئەو چوار ئەندامە کردیان........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو دانیشە، ئەوەی نیە، فەرمووو جەنابت دانیشە با قسەم تەواو بکەم، بزانە ڕەدی من چیە لەسەر ئەوان، ئینجا تۆ تەعلیق بدە لەسەر پێشنیارەکانیان، فەرمووو، با من تەواو بم ئێستا، بزانە من چی دەڵێم، ئەو وەختی ڕەئیت بدە لەسەر ئەو چوار، پێنج ئەندامە، ئەو چوار، پێنج ئەندامە کە داوایان کردووە، پێویست دەکات ڕەئی حکومەت لەسەر ئەوە، لەبەر ڕۆشنایی ڕەئی حکومەت و، وەڵام دانەوەیان بۆ پرسیارەکانی ئەندامانی پەرلەمان کە سبەینێ دەبێت، ئەو کاتی بڕیاری پەرلەمانە بە قسەی ئەو چوار، پێنج ئەندامە دەکات، دوای دەخەن، یان ڕازی دەبن بە وەڵامی وەزارەت و ڕەئیی موقابیلەکەی تریش کە ئەندامی پەرلەمان هەیە، بە عەکسەوە دەڵێ دەبێ بە پەلە بێت بۆ ئەوەی بودجە ڕانەوەستێت لەسەر ئەوە دواکەوتووە، مانشێتی گەورە ئەوەیە دەڵێ پەرلەمان بودجەی لەبیر چووە، بودجەی دواخست، ئێستاکە دەڵێین نەخێر هەر مەیکەن، ئێمە بەڕاستی لەو تەناقوزاتە تێناگەین لەڕاستیدا، بە هەرحاڵ، چی بڕیارە، بڕیاری پەرلەمانە، زۆرینە چ بڕیار دەدات ئەوەیە، بەیانی سەعات (10:30) سەرەتا گوێمان لە ڕەئی حکومەت دەبێت لەسەر وەڵامی ئەو پرسیارانەی کە ئێستا کران لە لایەنی ئەندامانی پەرلەمانەوە، ئیتر بڕیاری خۆتانە ئەگەر بڕیارتان دا بەردەوام بین، بەردەوام دەبین، بڕیارتان دا دوای بخەین، دوای دەخەین، بەڵێ کاك محمد، فەرمووو.

بەڕێز محمد فرج أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوام کرد وتم ئەم داتایانە، یان ئەم مەعلوماتانەمان بگاتە دەست، ئەگەر پێشنیارەکەتان پێ قبوڵ بێ، بیخەینە ڕۆژی دووشەممە، ئەم ڕاپۆرتەمان بدەنێ بۆ ئەوەی سەیری بکەین، بەڕاستی هیچ لەبەر دەستمان......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەتوانی جەنابت، وەکو لەسەرەتای خوێندنەوەی یەکەم هات، داوا بکەی بچی سەردانی لیژنەی دارایی بکەی، لێرە دا ئەو داتایانە تەفسیلیان دانراوە لە لایەن لیژنەی دارایی، دەتوانی ئێستا بچی بۆ لایان، داوایان لێ بکەیت.

بەڕێز محمد فرج أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەرمگرتووە، دەڵێ ئەوە نیە، بەڕێز کاك دڵشاد دەڵێ ئەوە گۆڕاوە......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاکە، ڕوونیان کردەوە، لەبەر ئەوەی ئەو بودجەیە بە شێوەیێکی نا ئاسایی خەملێندراوە، بە شێوەیێکی نائاسایی لە بەغدا دا هین کراوە، لەبەر ئەوە چەندین جار لە بەغدا بودجەکە گۆڕانکاری بەسەر دا هاتووە، ئەو داتایەش لێرەدا چەندین جار بەو شێوەیە گۆڕاوە، بۆیە کاك دڵشاد دەڵێ گۆڕاوە، ئەوە کۆنە، ئەوە تازەیە، بە هەرحاڵ دانیشتنەکەمان دوادەخەین تاسبەی، کاك دلێر چیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. دلێر إسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی هەندێك لەو خوشك و برا بەڕێزانە، هەندێ پرسیاریان ئاراستەی لیژنەکەمان کرد، ئەگەر جەنابت ڕێگەمان بدەی؟..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەیانی سەعات (10:30) ، ئەوەل جار وەڵامی حکومەت بۆ پرسیارەکان، دووەمینیش ئەو پرسیارانەی ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی کراوون، ئێوەش وەڵام بدەنەوە، زۆر سوپاس کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دێنین تا سەعات (10:30) بەیانی.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

یەکەم لە بەرنامەی کار، 1- بەرچاوخستنی پێشنیاری سەرۆکی پەرلەمان بۆ بەخشینی (250,000)دوو سەدو پەنجا هەزار دۆلار لەسەر بودجەی پەرلەمان بۆ دروست کردنی پارکێك لەناو شاری هەڵەبجە.

ئەوەی ڕاستی بێت ئەو خاڵە پەیوەندی بە منەوە هەیە، بەندە لە 16/3 لەیادی کیمیابارانی شاری هەڵەبجە، بەشداریم کرد لەو ڕۆژەدا، لەبەردەم خەڵکی هەڵەبجە، لەسەر پێشنیاری ئەندامانی نووسینگەی هەڵەبجە، وتیان داوای خەڵکی هەڵەبجەیە کە پەرلەمانیش دەوری هەبێت لە چاککردنەوەی ژینگە لە هەڵەبجەو دەوروبەری، بۆیە پێشنیاریان کرد پەرلەمان لەسەر بودجەی خۆی پارکێك دروست بکات، من لەوێ بەناوی پەرلەمانەوە ئەو بەڵێنەم پێدان کە بودجەکەی دابین بکەین و سەرفی بکەین، لەڕاستیدا هەموویان وتیان ئەوە دەسەڵاتی خۆمە کە ئەو کارە بکەم، بەڵام من ئەوەم ناوێت وەکو مێژوو کە سەرۆکی پەرلەمان ئەو کارەی کرد، بۆیە دەمەوێت ئەوە بە بڕیاری پەرلەمان بێت، بودجە،بودجەی پەرلەمانە، بۆیە داواتان لێ دەکەم کەوا پشتگیری لەو قسەیەم بکەن، کە لە شاری هەڵەبجە کردوومە، لە بودجەی ئەمساڵدا ئەو پارەشمان داناوە، یەعنی پێشنیارمان کردووە و خراوەتە ناو بودجەمان، بۆیە داواتان لێ دەکەم پشتگیریم بکەن و ئەو بڕە پارەیە دابین بکەین بۆ هەڵەبجە بۆ دروست کردنی پارکێك بەناوی پارکی پەرلەمان، ئێستا کێ لەگەڵ ئەو پێشنیارەی مندایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، زۆر سوپاستان دەکەم، دەچینە خاڵی دووەم 2- :بەردەوامبوون لەسەر پێش چاو خستن و گفتوگۆکردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2009.

دوێنێ ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان، قسەیان زۆر کرد لەسەر مەلەسەی بودجە و بابەتەکانی، ئەمڕۆش داوامان لەجەنابی وەزیرو هەردوو بریکارەکەی کرد، کە ئامادە بن و بەڕێز کاك عوسمانیش لەگەڵمان ئامادەیە، دوایش داوا لەو دەکەین کە دوێنێ هەندێ مەسەلە باسکران، کە پەیوەندی بەوەوە هەیە تا وەڵاممان بداتەوە، ئێستا داوا لەجەنابی شێخ بایز ئەکەم وەزیری دارایی، ئەگەر خۆی و هەردوو بریکارەکەی کاك دڵشاد و کاك رەشید، کە وەڵامیان و بۆچوونیان پێشکەش بکەن، کاك اسماعیل قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك لە لیژنەکان ماون کەڕاپۆرتیان هەیە، با ڕاپۆرتەکانیان پێشکەش بکرێت دوایی جەنابی وەزیر وەڵامی هەمووی بداتەوە، من ئەوەم پێباشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوێنێ ئەو ئیقتراحە کرا، وتیان ڕاپۆرتەکان مادده بە مادده کە موناقەشەکرا، هەر لیژنەیەك دەتوانێ لەسەر ماددەکان ئەو ڕەئیەی کە تۆماری کردووە، یان پەیوەندی بە وەزارەتەکەیەوە هەیە، قسەی خۆی لەسەر بکات، ئێمە دوێنێ ئەو ئیقتراحەی ئێوەمان قبوڵکرد، دوو، سێ کەس بوون، کاك ڕەشاد و چەند برادەرێکی تر بوون، ئیقتراحیان کرد کە ئەو ڕاپۆرتانە دوابخرێن ولە بابەتەکاندا موناقەشە بکرێن، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە ئەو پرسیارانەی کە لێمان کرابوو، ئێستا وەڵامەکانمان حازرکردووە، وەڵامەکان دەدەینەوە خۆم و هەردوو بەڕێزان بریکارەکانی وەزارەت، بەنیسبەت هی خۆمەوە، من دەمەوێت وەڵامی ئەم پرسیارانە بدەمەوە دوێنێ کە باسکرا، لەو پلە نزمانەی کە تەقاعودی وەردەگرن کە پارەکە کەمە، دیارە لێرە بڕیارێکی پەرلەمانی کوردستان دەرچوو، ئێمە موچەی خۆمان وەکو موچەی بەغداد بەهەمان سیستەم بڕۆین، چی تەقاعودی بێت، چی موچەی فەرمانبەران بێت، چی هی زانکۆ بێت، گرنگ هەر سێ قانونەکە تەتبیق بکەین، لەبەرئەوە ئێمە یاسای ژمارە (22-23-27)عێراق ئێستاکە وەکو خۆی تەتبیق دەکەین، بەڵام بە نیسبەت ئەو شەریحانەی کە موچەیان کەمە، ئێستا لیژنەیەك دروست بووە لە بەغدا، دیراسەتی ئەوە دەکەن بۆ ئەوەی بتوانن ئەو پلانەی کە نزمن، لە وەرگرتنی خانەنشینی بەرزی بکەنەوە، ئێمەش چاوەڕێی ئەوە دەکەین، ئومێدەوارین و هەمان دەستووریش بەکار دێنین، بەنیسبەتی ئەوەی کە موستەفیدین لە عەقارات، ئێمە ئەوەی لەو کاتەی کە ئەم یاسایە دەرچووە لە پەرلەمان، ئاگادارکراینەوە بە بڕیاری پەرلەمان، (11655)کەس لە سولفەی عەقاری سوودمەند بووە، (2608)کەسیش لە سندوقی ئیسکان سوودمەند بووە، بەنیسبەت ئەوەی کە دوو ڕێنمایی هەیە، نەخێر بەنیسبەت ڕێنمایی داراییەوە تەنها یەك ڕێنمایی هەیە، بەڵام لێرە هەندێ ڕێنمایی شارەوانی هەیە، لە سلێمانی خەریتەو ئیفراز ئەوانە هەمووی بۆ (100)مەتری دەکرێت، لەهەولێر لە هەندێك لە گەڕەکەکان ئەوە ناکرێت، لەبەرئەوە ئەوە عیلاقەی بە فەنیاتی شارەوانیەوە هەیە، بەنیسبەت ئەوەی کە هەرچەندە دوێنێ وەڵامیشم دایەوە، بەڵام ئێستاش دووبارەی دەکەمەوە بەنیسبەت یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەوە، دیارە ئەوە بۆ زیاتر لە (8)مانگ دەبێت، وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی، یەك وەزیری هەیە، یەك جۆرە تەعلیمات دەردەچێت، ئەو تەعلیماتەی کە ئێستا لێرە دەردەچێت هەمان تەعلیماتە کە لە سلێمانیش دەردەچێت، بەنیسبەت تەعلیماتی داراییەوە، یەك تەعریفەی گومرگیمان هەیە، لە سەرتاسەری کوردستاندا، ئێستاکە ئێمە جێبەجێی دەکەین، سیستەمی موچە، یەك سیستەم هەیە، هی خانەنشینی یەك سیستەمە، هەموو ئەو ئیشانەی کە بەعزێك خیلاف هەبوو لەم لاو لەو لا لە تەعلیماتەکاندا، لە ڕێنماییەکاندا، لە بۆچوونەکاندا، ئەوانە هەمووی یەکخراونەتەوەو وەکو یەك ئەڕوات، بەنیسبەت ئێمە وبەغداد، کە هەندێ لە برادەران باس دەکەن و دەڵێن ئەو پارەیە ، یەکەم :ئەڵێن چۆن وەردەگیرێت؟، دووەم :ئەڵێن ئایا چۆن تەقسیم ئەکرێت؟، ئێمە هەموو مانگێك وەزارەتی دارایی کە وەزارەتی دارایی لە هەولێرە، تەنها وەزارەتی دارایی موخاتەبەی وەزارەتی دارایی عێراق ئەکات، هەموو مانگێك میزانی موڕاجەعە لێرەوە ئەڕوات بۆ بەغداد، لەوێ تەدقیق ئەکرێت ئینجا پارەمان دەدەنێ، ئەو پارەیەش کە دەماندەنێ دێتە وەزارەتی دارایی و بەناوی وەزارەتی داراییەوە دێت، ئینجا بەنیسبەت دەوائیرەکانەوە ئەو پارەیە لە بانکەکانە تا هەر دائیرەیەك میزانیەی خۆی دیاریکراوە و بەپێی تەعلیماتی مالیە کە دەرچووە ئێستا لێی سەرف دەکرێت، ئەوەش بەنیسبەت یەکگرتنەوەی هەردوو وەزارەتی

دارایی، ئێستاش تکام وایە کە بەشێك لـە وەڵامـەکان بـا کـاك دڵشـاد بفـەرمووێت و جوابیـان بداتـەوە، پاشـان بەشێکی تریشی کاك ڕەشید ئەگەر ڕازی بن وەڵام بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد عثمان (بریکاری وەزارەتی دارایی) سلێمانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێـنێ هەنـدێ پرسـیار ورووژێنـرا لەلایـەن بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلەمانـەوە، بەپێویسـتی ئـەزانم وەڵامـی هەندێك لەو پرسیارانە بدەمەوە، یەکەم :بەنیسبەت بودجەی تەواوکەری ساڵی 2008، بودجەی تەواوکـەری ساڵی 2008سروشتێکی تایبەتی خۆی هەبوو، بەتەئکید لە وڵاتێکدا ئەگەر بودجەی تەواوکەری تـەواوی بـۆ بێت، دەبێ دیراسە بکرێت لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، دیسان بدرێتەوە بەپەرلەمان بۆ ڕاساندنی و تـا ببێـت بە یاسایەکی تەواوی بودجەی تەکمیلی، بەڵام بەسێ بڕگەی جیاواز بودجـەی تـەکمیلی هـات بـۆ کوردسـتان و بەفـەرز بـۆ عێـراق، یـەکێکیان(تریلیۆنێـك و نـەوەد وشـەش هـەزار) بـۆ زیـاد کردنـی مووچـەی فەرمانبـەر و خانەنشین، بەتەحدیـد بۆمـان هـاتووە بـۆ ئـەوەی ئـەو فەرقانـەی سـاڵی 2008بـدەین بـەو توێـژەی کۆمـەڵ، دووەم :بەڕێزتان دەزانن بودجەی ساڵی 2008کـورت هێنـانی تێـدا هـەبوو، بـە بـڕی(تریلیۆنێـک و سـەدو حەفتاو هەشت)بەتەئکید ئێمە وەکو دوێنێ باسمان کرد، عەجز لـە کوردسـتاندا پـڕ نابێتـەوە، چونکە توانـای پڕکردنەوەیمان نیە، بەهیچ وەسیلەیەکی تر غەیری دابەزاندنی خەرجیەکان، یان پارەمان لەلایەن عێراقـەوە بـۆ بێـت، کـە پارەکـە لـە عێراقـەوە هـات، ئـەبێ ئەولەویـەت بـۆ داپۆشـینی کـورت هێنانەکـە بێـت، کـە کـورت هێنانەکەمان پێ داپۆشی ئەوە تەواو،)چوارسەدو نەوەد و پێنج ملیار(یشی بـۆ تەنمیـەی پارێزگاکـان هـاتبوو بەتەحدیـد، ئـەڵێت پارێزگـای سـلێمانی ئەوەنـدە، هـی هـەولێر ئەوەنـدە، هـی دهـۆك ئەوەنـدە، بـەو شـێوەش دابەشکراوە کە بۆمان هاتووە، ئەوە بۆ تەوزیح کردن لە بودجەی تەکمیلی، سێیەم :دوێنێ باسی ئەوەیان کرد کە بەشی کوردستان هەیە، لە دوەلی مانیحە، ئەوانەی کە پارە دەبەخشن بە عێراق، لە یاسای بودجـەی سـاڵی 2009ی عێراقـدا ئـەوەی تێدایـە، هـەر دەوڵـەتێکی مانیحـە، هـەر بـڕە پارەیـەك بـدات بـە عێـراق ئـەوە لـە 17%ی بـۆ کوردسـتانە، بـەڵام تـا ئێسـتا وەزارەتـی دارایـی هـەرێمی کوردسـتان نـە دۆلارێـك نـە دینـارێکی وەرنەگرتووە لە دوەلی مانیحە، یەك پرۆژە هەیە بۆ تۆرباین، وابزانم جەنابی کاك عوسمان بە تەئکید باشتر ئەیزانێت تەفسیلاتەکە لای ئەوە، ئـەوە لـەڕێگای ئێمـەوە خـەرج ناکرێت، نەشهاتووەتە وەزارەتـی داراییـەوە، بەڵام ئەوەی لەمەودوا بێت بڕیارە هەرێمی کوردستان بە ڕێژەی 17%ی وەربگرێت، دوێنێ باس لەوەکرا، کە دابەشکردنی داهات چۆنە، بەڕێزێك وتی بزانم چ وەزارەتێك داهاتی زیاترە، حەز دەکەم بەڕێزتان بـزانن دوو تەصنیف هەیە، لەخەرجیدا تەصنیفی جۆری پێ ئەڵێن، پۆلێن کردنی جۆری لەسەر ئەساسی وەزارەتەکانـە، بەڵام بەپێی یاسای بودجەو یاسای ئیدارەی مالی کە لەعێراقیشـدا دەرچـووە، داهـات لەسـەر بنـەمای وەزارەت نیـە، داهـات لەسـەر ئەساسـی تەصـنیفی ئیقتیصـادیە، لەبەرئـەوە مـەرج نیـە، داهاتێـك لـە هـەر وەزارەتێـك

وەربگیرێت، موهیم پۆلێنەکەیەتی نەك لەوەرگرتنی داهاتدا مەرج نیە باسی وەزارەتەکان بکرێـت، بـەڕێزێك باسی ئەوەی کرد، ئەڵێت مدەوەر چی لێ دێت، یەعنی پارەی مدەوەر کە ئەمێنێتەوە لـە 31/12چی لێدێت، یان ئێمە چی لێ دەکەین، بۆ زانیاری بەڕێزتان بەپێی یاسا لە 31/12هەر برە پارەیەك لە بودجە مابێتـەوە سقوت ئەکات، ئەو تەخصیصاتە سقوت ئەکات، ئەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی عێـراق، بـەڵام شـکور بـۆ خـوا تائێستا ئێمە ئـەوەمان نـەبووە، چونکە هـەر خـەرجیمان زیـاتر بـووە لەچاو عێراقـدا، عێـراق بـەهۆی بـاری ئەمنیەوە دائیمەن وەفری هەیە، بەڵام کوردستان بەو ئاسایشەی کە تێیدایە، توانیویەتی خەرجیەکانی خـۆی بە شێوازێکی بـاش لـە بـواری پـرۆژەو موچـەدا خـەرج بکات، سـاڵی وا هەیـە (10)ملیـار یـان(5)ملیـار زیـاد ئەبێـت یەکسەر لێمان وەرئەگرنـەوەو ڕەوانـەی ئەکـەین، بـەڕێزێکی تـر باسـی ئـەوەی کـرد ئـەڵێت لیسـتەکان لیستێکی سادەو ساکارن کە دێنە بەردەستی پەرلەمان، من حـەز دەکـەم بـە بـەڕێزتان ڕابگەیـەنم گـەورەترین ڕێکخراوی جیهانی عەقدی لەگەڵ عێراقدا کردووە، ئەم لیستی بودجانەی کـە ئێسـتا ئامـادە کـراوە، کـە ئێمـە پڕی دەکەینەوە هەتا دوێنێش بەڕێزێك لە ڕادیۆدا باسی کردووە، کە ئەمە لە بودجە ناچێت، ئەمە تازەترین نیزامـی عالەمیـە بـۆ ئامـادەکردنی بودجـە، بـەڵێ بودجـە جـۆری هەیـە، مەسـەلەن بودجـەی سـفری هەیـە، بودجەی (اداء) هەیە، ئەمەش هەیە کە ئێستا ئێمە لەسەری ئەڕۆین، ئەو بودجـەی کـە ئێسـتا ئێمـە لەسـەری ئەڕۆین تازەترین نیزامە و باشترین نیزامیشە بۆ دانانی بودجەی حکومەت، لەبـەر ئـەوە لەسـەر ئـەو نیزامـە ئەڕۆین برواش ناکەم لیستەکە سادەو ساکار بێت و هیچ کەموکوڕییەکی تێدا نیە، بەڕێزێکی تر باسی یەکـەی نیشتەجێبوونی کرد، جەنابی کاك عەدنانیش جوابی دایەوە، کـە لەهـەولێر هەیـە، لـە سلێمانیش شـوقەکانی ڕاپـەڕین وزێڕینـۆك بـە دوو دەفتـەرو پـانزە وەرەقـە یـان دە وەرەقـە دابەشـکران، بـە قسـیتی 10سـاڵ لـە فەرمانبەران وەردەگیرێتەوە، دوێنێ ئەندامێك باسی موراقەبەی خەرجی عێراقی کرد، مـن حـەز دەکـەم ئـەو بەڕێزە بزانێت داهاتی عێراق ئێمە بۆمان هەیە موراقەبەی بکەین، لە ڕێگای ماددەی 106وەیە وابـزانم کـە دەبێ هەیئەیەکی موراقەبەی واریدات لە عێراقدا دابمەزرێت، ئەو هەیئەیە دڵنیا بێت لەهـەموو داهاتێـك کـە دێتە عێراقـەوە، چ لـەدەرەوە چ لـەناوەوە، ئـەو بەرپرسـە لـە تەحدیـد کردنـی داهـات بـۆ دەستنیشـان کردنـی 17%ی کوردسـتان، بـەڵام لەدەسـتووردا کـە ئێمـە پابەنـدین بـە دەسـتوورەوە، وەکـو کـورد خۆمـان دەنگمـان بۆداوە، شتێکی وای تێدا نیە کـە ئێمـە موراقەبـەی خـەرجی عێـراق بکـەین، بـەڵکو دیـوانی چاودێری دارایـی عێراقی کاری سەرەکی ئەوەیە، کە ڕەبتە بە پەرلەمانی عێراقەوە، ڕاپۆرت بدات لەسەر خەرجیـەکانی عێـراق و دەستنیشانی کەموکوڕییەکەی بکات، کە نوێنـەری خۆشمـان بـە تەئکیـد لـە پەرلـەمانی عێراقـدا هەیـە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ڕەشید ئیزافەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر(بریکاری وەزارەتی دارایی:)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ هەندێ لەبرادەران چەند پرسیارێکیان کرد، کە پێویستە ئەوەی ماوە وەڵامیان بدەینـەوە، یـەکێکیان : باسی ئالیەتی جێبەجێکردنی بودجەو تەمویلی بودجە کەلەبەغداد چۆن دێتە هـەرێمی کوردسـتان، جـەنابی وەزیر باسی کرد کەپاش تەمویل کردنـی بودجـە لـە عێراقـەوە، ئێمـە مانگانـە نووسـراو لـە وەزارەتـی دارایـی لەهـەولێر دەکرێـت بـۆ بەغـداد، دوو نوێنـەریش لەسـەر حسابی هـەرێمی کوردسـتان لـەناو وەزارەتـی دارایـی عێـراق هـەن و دەوام دەکـەن کـە موتابەعـەی نووسـراوەکانمان دەکـەن، لـە دەوائیرەکـانی وەزارەتـی دارایـی و وەزارەتـەکانی تـری عێـراق، ئـەو پـارەی کـە دێـت و موافەقـەت دەکرێـت، ڕاسـتەوخۆ دێـتە بـانکی مەرکـەزی هەولێر کە دوو حیسابمان هەیە، بەناوی وەزارەتی دارایی، یـەکێکیان :حسابی بودجـەی جارییـە، دووەمیـان : حسابی خوتەیە، بەڵام ئەو پارەی دێت کە حسەی ئێمەی تێدایـە هـی مانگانـە، تەبعـەن بـەو حسـەش دابـەش دەکرێت بۆ سێ قۆناغ، زۆرجاریش قۆناغەکان بە مانگ تـەواو دەبێـت بـەس هێشـتا ئـەو پارەیـە نەگەشـتوەتە هـەرێمی کوردسـتان، ئێمـەش وەکـو حکومـەتی هـەرێم ئیشـەکانی خۆمـان بەتایبـەتی موچـەی فەرمانبـەران دابەشکردووە لەسەر مانگ، لە 1مانگ تا 5مانگ کەسوکاری شەهیدان و دەزگای ئەیلول ، لە 6تـا 10مـانگ چـاودێری کۆمەڵایـەتی و فەقیرانـە، چونکە هـەموو پارەکانمـان لـە بانکـە لـە 14یـان 15ی مـانگ موچـەی فەرمانبەران دەست پێدەکات، کە بوو بە 1مانگ کەسوکاری شەهیدانی تەقاعود دەچن لەپێش دەرگـای بانـك ڕادەوەستن پارەی خۆیان دەوێت، ئەو نازانێـت کـە پـارە لـە بەغـداد هـاتووە یـان نـەهاتووە، ئـەو پـارەی خـۆی دەوێـت، ئیزدیحـام دروسـت ئـەکات ئێمـەش مـەجبور دەبـین پـارەی بـۆ سـەرف بکـەین، دائیمـەن لـە حساباتی وەزارەتی مالیە زۆربەی مانگەکان سورە لەبانك لەبەر ئەو سەبەبانە، کە سورە ئـەڵێم ئـەو ئەمانـەتی دەوائـیر وهی ئەشخاص ئێمە سەحب دەکـەین وپارەکـەیان سـەرف دەکـەین، جگـە لـە مەشـاکیل کـە دوێنـێش جـەنابی وەزیر و خۆشم باسمکرد، کە تەمویلی مانگانە وتم ئێمـە لـە مـانگی 6بـوو ئێمـە سـەفەری بەغـدادمان کـرد، مانگی 5لە ڕاتب تەنها (184)ملیار بۆ ئێمە نارد ، کە بەشی هەولێر بەتەنها ئەکات، بەشی سلێمانی ناکـات، جگە لەوەش بودجەی ئیستسماری کە تا ئەم کاتەش بەخوتەی تەنمیەی ئەقالیمیشەوە (234)ملیـار هـاتووە، ئـەوە مەشاکیلە لـە مەشـاکیلەکانی ئێمـە لەگـەڵ بەغـداد کـە پـێش ماوەیـەك کۆنفرانسـێك کـرا لـە هـەولێر، وەزارەتـی پلانـدانان و وەزارەتـی مالیـە و هـەموو وەزارەتـەکان و ئەنـدامانی پەرلـەمانیش هـاتبوون، لەگـەڵ وەزارەتـەکانی بەغـدادیش، بـەس بەداخـەوە وەزارەتـی مالیـەی عێراقـی نـەهاتبوو، (u.n.d.p)و سـندوقی نەقـدی نێودەوڵـەتیش، بۆیـە زۆر تەئکیـدمان کـرد، کـە بـۆ حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان و حکومـەتی بەغدادیش ئالیەتێك دروست بکەن، بەتایبەتی ئەو دەوڵەتانەی کە نیزامی فیدرالیەتیان هەیە، ئەو نیزامە لە عێراق بەکاردێت، تەحدیدی واجبـاتی هـەرێم بکرێـت، هـی واجبـاتی مەرکـەز بکرێـت، بـا بـەو ئالیەتـە ئـیش بکـەین، ناکرێـت سیاسـەت تەئسـیر لـە موچـەی فـەقیرو هـەژار بکرێـت، یـەعنی زروفێکـی سیاسـی لەمابـەینی حکومەتی هەرێم وحکومەتی بەغداد دروست ببێت، پـارە لـە بەغـداد تـەئخیر بکـەن، موچـەی فـەقیرو هـەژار تـەئخیر بکـەن، ئـەوە داوای ئێمـە بـوو، ئـەوانیش پشـتگیریان لـێ کـرد، لـە حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتانیش سندوقێکیان بۆ دروست کرد، کە حکومەتی خۆشمان بـە بـڕی (500)هـەزار دۆلاری بەشـداری تێداکرد، کـە

ئەوانی تریش 4ملیار دۆلاریان داوە، ئێمەش بەردەوامین لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان، بەڵکو ئەو ئالیەتە دروست بکەین لەگەڵ وەزارەتی بەغداد، نیسبەتی ئیرادات کە باسکرا، ئێمە مانگانە بۆ مانگی شەش ئەگەر مراجەعەی میزانیەی مانگی 5ی بۆ نەبەم چ بەڕاست چ بەدرۆ بۆ بەغداد نەبەم تەمویلی مانگی شەشم ناداتێ، دەبێ میزانیەی موراجەعەی بۆ بەرم بڵێم ئەوە ڕاتبمە، ئەوەندەم مەشاریعە، ئەوەندەش پارەم لە بانک ماوە، یەعنی موعامەلەی پارێزگایەك لە پارێزگاکانی میسان و بەصرەو ئەنبار لەگەڵ هەرێمی کوردستان دەکەن، زۆرجار لە موناقەشاتی ئێمەدا حەتا سەرۆکی حکومەت و هەردوو وەزیری دارایی بەڕێز کەهاتنە بەغداد تەئکیدمان لەسەر ئەو مەوزوعە کردووە، هەتا ئێستا هیچ نەتیجە نەبووە، کە ئیرادات دەدەین بە بەغداد، ئیرادات لە قانونی موازەنە ئەڵێت (الایرادات الاتحادیة المستحصلة)ئێستاش بۆ وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕوون نەبووەتەوە کە ئیراداتی ئیتیحادی کامانەن، بەڵام ئێمە گومرگیان دەدەینێ، ڕسوماتیان دەدەینێ، زەرائیبیان دەدەینێ، ئەو ئیراداتانە هەندێکیان دەدەینێ، یەعنی لای ئەوانیش و لای ئێمەش هەر وازح نیە، ئێستا ئەوە موعەلەق ماوە، برادەرێکی تر پرسیاری کرد و وتی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئیحتیاتاتی هەیە، یان نیەتی، ئەگەر خوانەکات کارەساتێك یان ڕووداوێك ڕووی دا، نەخێر حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ ئیحتیاتێکی لەبانك نیە؟ ئەو ئیحتیاتەی کە لە بانکی مەرکەزی عێراقی فیدڕال هەیە، ئێمە مەعلوماتمان نیە، بەس ئەڵێن لەسەرەوەی (40)ملیار دۆلارە، هیچ لە هەرێمی کوردستان نیە؟، بەڵام ئەو ئیحتیاتەی کە ئێمە ساڵانە بودجە تەقدیم دەکەین ئیحتیاتێکمان داناوە بۆ حاڵەتی لەناکاو یان ئەوانەی لە پێش چاون، ئەم ساڵ مەبلەغێك دیاریکرا لەناو بودجەی ساڵی 2009کە) (312ملیار دینارە، دوێنێش برادەرێك باسی میلاکاتی کرد، میلاکاتیش لە زمنی بودجە هەیە، هەندێ دەرەجاتی شاغریشیان داناوە بە تایبەتی ئەو دەرەجانەی کە وەزارەتەکان پێویستیان پێی هەیە، ناکرێ تۆ ئەو حوکمەتە ڕابگریت و تەعینات نەبێت، بەتایبەتی لە تەربیەو لە خوێندنی باڵاو لە تەندروستی و ئەوانی تر، بەتایبەتی دەرچووی کۆلێژەکان، بەشێوەیەکی هەمیشەیش تەعینات هەر هەیە، نزیکەی (15)هەزار لە وەزارەتی پەروەردە موافەقەتی کردووە کە تەعینیان بکات بۆ ساڵی 2009، بە نیسبەت داهاتیشەوە حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ داهاتێکی نیە؟ جگە لەو مەبلەغەی کە دیاری دەکرێت لە بەغداد ئەویش ئەگەر بەتەواوی بگات و مەشاکیلمان بۆ دروست نەکەن، چونکە ساڵی (260) 2008ملیار لەو پارەی کە لەبەغداد

دیاریکراوە ئێستا حجزە لەبەغدادو لە مفاوەزاتیش بەردەوامین تا بزانین دەماندەنەوە یان ناماندەنەوە، لە دواین سەردانمان بۆ بەغداد وەعدیان داوە کە بماندەنەوە، بەڵام داوای هەندێ مەعلوماتیان لێ کردووین، یەکێکی تر لە ئەندامان باسیان کرد، کە زۆرینەی بودجەی حکومەتی هەرێم بۆ وەزارەتی ناوخۆیە، بەڵام بودجە بەپێی ڕێژە زۆرینەی بۆ وەزارەتی پەروەردەیە، ئەگەر تەماشای میزانیەی وەزارەتی پەروەردە بکەین، ئەگەر بەنیسبە دەریبهێنین لە 89%ی بۆ موچەی فەرمانبەرانیەتی، بەڵام هی وەزارەتی ناوخۆ ڕاستە ئێستا هەردوو وەزارەت بووە بەیەك، بەڵام کە ئێمە تەقدیممان کرد هەردوو وەزارەت ئەو کاتە یەکیان

نەگرتبوویەوە، لەبەر ئەوە دوو وەزارەت هاتووە، بەڵام ڕێژەکەیان لەسەرەوەی لە 13%یە، لەبەرئەوە ناکرێ تۆ ئەمن و ئاسایش ڕاستە بەرقەرارە، ئەگەر ئیدامەی نەبێت و پارەی نەبێت و سەرفیاتی بەردەوامی نەبێت، ئەو تەقینەوانەی کەوا لەبەغداد و جنوبن دێنە هەرێمی کوردستان، دوایش ئەمن وئاسایشی هەرێمی کوردستان تەنها پارێزگای هەولێر وسلێمانی و دهۆك نیە؟، لە شنگار دەست پێدەکات هەتا لە خانەقین دەردەچێت، ئەمن و ئاسایش هەمووی عائیدی هەرێمی کوردستانە، یەعنی ئەو پارانە هەمووی لەو جێگایانە سەرف دەکرێت، باسی خانووبەرە کرا، لە هەولێر جگە لە سولفەی عەقار تەبعەن هەندێ شوقەش دروستکراوە، شوقەکانیش نزیکەی (350)شوقەن، ئەوانیش دابەشکراون، بەشێکیان دراوە بەکەسوکاری شەهیدان، کە ئەویش بەبێ بەرامبەر پێیان دراوە، ئەوانی تریش بە (9)هەزار دۆلار دراوە (3)هەزار پێشەکی دراوە، (6)هەزارەکەی تریش مانگانە (50)دۆلاری لێ وەردەگیرێت، ئەویش بە هاووڵاتیان دراوە ئەوانەی کەوا مەرجیان تێدا هەیە بەشێوەیەکی گشتی، هەندێ شوقەش ماوە لە قۆناغی جێبەجێ کردنن، هێشتا تەواو نەبوو، ئیتر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ زانیاری زیاتر ئیحتیاتی پارەی عێراق لە ناو عێراق و لەدەرەوەش بە وەسائیق هەیە، نزیکی (55) ملیار دۆلارە، ئینجا نازانم وەزارەتی دارایی ئێمە چەند لەو مەعلوماتە ئاگادارە، ئەمە تەنها بۆ ئاگادارییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان، نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دوێنێوە ئێمە موخالەفەی خاڵێکی پەیڕەوی ناوخۆ ئەکەین، ئەویش ماددەی (53)یە کە ئەڵێت)لێعچاو مجلس الوزراو حچور جلسات المجلس والمشاركه في مناقشاته ولا يشترك في التصويت من لم يكن منهم عچواً فيه ولهم استصحاب كبار موڤفى وزاراتهم للاستعانه بهم باژن من الرئيس دون ان يكون لهم حق الكلام(هەردوو بریکاری بەڕێز لە دوێنێوە قسە دەکەن، دەبوایە بخرایەتە دەنگەوە، بۆ ئەوەی بەدەنگدان بوایە و شتەکە شەرعی بوایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە باسمان کرد، سۆزان خان چونکە ئەوە میزانیەیە، بودجەش گرنگە و وردەکارییەکان پێویستی بە هەردوو بریکار هەیە، لەبەر ئەوە سەرۆکایەتی قەرارمانداوە کە ڕێگایان پێبدەین کە هەردوو بریکار قسە بکە، پێش ئەوەی بێنە ئێرە، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ پرسیارم هەیە، ئەگەر یارمەتیم بدەن لەسەر زەوئی وەلامدانەوەی ئەو بەڕێزانە بێت، ئەگەر ڕێگام بدەن، پرسیاری یەکەم :ئەپرسم ئەو وەزارەتی داراییەی کە ئێستا لە سلێمانی وەزارەتی دارایی هەیە، تەشکیلەی خۆی هەیەو دەوامیش دەکەن، ئەوە بۆ ماوە؟، دووەم :ئەوەندەی کە من ئاگادارم ئەو شوقانەی کە لە سلێمانی دروستکراون، لەسەر بڕیاری (986)دروستکراون، تەسەور ئەکەم ئەوەی هەولێریش هەر وابێت، ئایا ئەمە ئەکرێت بفرۆشرێت بە هاووڵاتیان؟، سێیەم :بودجەی تەکمیلی ئێمە نالێین حکومەت سەرفی نەکردووە ئەوە ئەزانین، بەڵام من لە یاساییەکان ئەپرسم ئەبوایە پەرلەمان پێش ئەوەی پەسەندی بکات ئەوان سەرفیان بکردایە؟، چوارەم :مەسەلەی بودجەی ئیحتیاتیە، ئەو بەڕێزانە ئەڵێن حکومەت هیچ بودجەیەکی ئیحتیاتی نیە؟، تا چەند ئەمە خەتەرە لەسەر حکومەتی هەرێم، ئەگەر مانگێك حکومەتی مەرکەزی بودجە بۆ ئێمە نەنێرێت ئەم حکومەتە مەسیری بەچی ئەگات؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەکەم شت ئێمە هەرێمێکین لە عێراقدا، نەبۆمان هەیە پارە تەبع بکەین، میزانیەشمان لە بەغدادەوە بۆ دێت، چ ئیحتیاتێکیش هەبێت دەبێ بگەڕێتەوە بۆ بەغداد، ئەوەتا شەرحیشی کرد وتی، ئەگەر بودجەیەك پاشماوەکەی بمێنێتەوە و پرۆژەکە جێبەجێ نەکەین پارەکە دەگەڕێتەوە بۆ بەغداد، لە چ حاڵەتێکدا ئەتوانین من لەجیاتی ئەوان جوابت دەدەمەوە، واتە چۆن ئەتوانین وەفرمان هەبێت، بۆیە هەر بەپەلە دەبێ پارەکە سەرف بکەین بۆ ئەوەی نەگەڕێتەوە، ئەگەر پارێزگاکانی تر بە کەرکوکیشەوە تەماشا بکەین، نەیانتوانیوە پرۆژەکانیان جێبەجێ بکەن نیوەی پارەی 2007و 2008یان گەڕاوەتەوە بۆ بەغداد، کاك شێخ بایز و کاك عوسمان وەڵامی پرسیارەکانی کوێستان خان بدەنەوە، فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم :سەبارەت بە دروست کردنی ئەو شوقانەی کە کوێستان خان باسی کرد، ئەم شوقانە لەسەر میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەدوای ساڵی 2004وەوە دروست کراون، چ لە هەولێر وچ لە سلێمانیش میزانیەکەشی مەوجودەو ناوی پرۆژەکەش مەوجودە، هیچ پەیوەندی بە میزانیەی (986)وە نیە، بۆ (986)ئێوە هەمووتان دەزانن کە کۆتایی پێهات لە رۆژی 22/11/2003وە، یەعنی هاند ئۆڤەر کرا لەناو ئەم پەرلەمانەوە، بەتەواوەتی (U.N)دەستی کێشایەوە لە عێراق و لە هەرێمی کوردستان، وە هیچ پەیوەندی بەم پرۆژانەوە نیە کەلەدوای ساڵی 2003دروست کراون، دووەم :سەبارەت بەمەسەلەی ئەو نیسبەی ئینجازانەی کە جەنابت باستکرد، من تەقریرێك هەیە حەز دەکەم بیدەم بە هەموو برادەران، کەلەلایەن وەکیل وەزیری مالیەی کۆنی عێراق دکتۆر کمال بەصری کە تەقدیمی هەرێم کراوە، نیسبەی ئینجازەکانی نووسیوە، ئەڵێت تەنها هەرێمی کوردستان توانیوویەتی لە ساڵی 2007و 2008بەتەسەلسول لە 100% _ 98,9%میزانیەکەی جێبەجێ کردووە، عێراق لە ساڵی 65%(2007)ی بودجەکەی جێبەجێ کردووە، ئەو باسی بودجەی ئیستیسماری دەکات، لە ساڵی 2008یش 70%ی جێبەجێ کرد، بۆیە ئێمە هیچ ئیحتیاتێکمان نەماوەتەوە لە هەرێمی کوردستان، ئەگەر ئیحتیات هەبێت وەکو ئەو پارەی کە برادەران کاك رەشید و کاك دڵشاد ئیشارەتیان پێدا لەوێ هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەبارەت بە پرسیارێك کە دوێنێ کاك عوسمان کردی، پەیوەندی بەوەزارەتی داراییەوە نیە؟، بۆیە لە جوابی هەر سێ بەڕێزەکەدا نەبوو، ئاراستەی کاك عوسمان شوانی دەکەم بۆ ئەوەی وەڵامی بداتەوە، بەو ئیعتیبارەی کە ئەندامە لە لیژنەی نەوت، لە قسەکانیدا وتی سیاسەتی نەوت کێ بەڕێوەی دەبات، پەرلەمان ئاگادار نیە؟، من نامەوێت قسەکان من خۆم بیکەم، چونکە زۆرجار کردوومە، بۆ ئەوەی دووبارە نەبێتەوە، بۆیە ئەندامێکی لیژنەی باڵا کەلەم پەرلەمانەدا دانرا بۆ لیژنەی نەوت و غاز، خۆشتان دەنگتان بۆدا، کە لیژنەیەکی باڵا دەبێت بۆ بەڕێوەبردنی سیاسەتی نەوت و غاز لەهەرێمی کوردستان، بریتیە لە

سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی و وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان و وەزیـری سـامانە سروشـتیەکان کـاك عوسمان ئەندامە لەو لیژنەیەدا، بۆیە حەز دەکەم ئەو ڕوونکردنەوە بدات، فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، وەکو جەنابت ئیشارەتت پێدا، لیژنـەی بـاڵا هەیـە کـە پێکهـاتووە لـەو بەڕێزانـەی کـە جـەنابت ئیشارەتت پێدان، کۆبوونەوەی دەوریمان هەیە، هەموو مانگێك جارێك دادەنیشین ئەو پێشهاتانەی کـە دێنـە پێشەوە پێشکەش دەکرێن بە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان، وەزارەتی سامانە سروشتیەکان هەموو مفاوەزات و شتەکانی تر ئەنجام دەدات، کورتی دەکاتەوەو لە پوختەیەکدا دەیهێنێت بـۆ لیژنـەی بـاڵا، لـە لیژنـەی بـاڵادا بڕیار لەسەر ستراتیژیەتە ئەساسیەکە دەدەرێت کە چۆن عەقد لەگەڵ ئـەم کۆمپانیایانـەدا دەکرێـت؟، هـەموو ئەو عەقدانەی کە کـراون، لەسـەر یـەك ئیتـار کـراون، ئیتارەکـەش بریتیـە لـەوەی کـە ئـەم عەقـدەی کـە پـێ دەوترێت (P.S.A)بەشەراکەتە، کە ئەم شـەراکەتە دەبێت هـەموو تەفصـیلاتەکەی تێدایـە، ئـەم شـەریکەیە چەند پارە سەرف دەکـات؟، لـە مـاوەی چەندایە؟، ڕێـژەی چـەندی هەیـە؟، چـەند ئەمێنێتـەوە؟، زۆرجـاریش پرسیار دەکرێت لەسەر ئەوەی کە ئەم شەریکانە چۆن پارەکـەی خۆیـان وەردەگرنـەوە؟، ئەمانـە هـەمووی لـە عەقدەکەدا بەوازحی هـاتووە، پرسـیارێك دێتـە پێشـەوە کـە زۆرجـار دەکرێـت، بەشـێك لـە کۆمپانیاکـان پـارە دەدەن، وەکو کۆمپانیای (تەلیسمان) کە لـەمانگی ڕابـردوودا ئیعلانمـان کـرد، (200)ملیـۆن دینـاری داوە بـۆ ناوچـەی گـەرمیان، ئـەم پارەیـە تایبەتـە بـەو ناوچـانەی کـە ئـەو شـەریکانە ئیشـی تێـدا دەکـەن، چـونکە لـە ئەنجامی ئیشکردنی کۆمپانیای نەوت، زەرەر بە بیئەو ژینگەی ناوچـەکە دەگەیەندرێـت، ئـەبێت تـەعویزێك بـدات بەخـەڵکی ناوچـەکە، ئـەو تـەعویزەش دوو بەشـە، بەشـێکیان بریتیـە لـە پرۆژەکـانی ڕێگـاو بـان، ئـاو، قوتابخانــە، نەخۆشـخانە، هـەر پرۆژەیـەك کـە حکومـەت لەگـەڵ شـەریکەکە ڕێـك دەکـەوێت وەکـو ئـەوەی (تەلیسمان)کە ئێمە ڕێکمان خستووەو دابەشمان کردووە بەسەر چوار سێکتەردا، یـەکێکیان :هـی خـانووە بـۆ ئەنفال و کەسوکاری ئەنفال، (1500)خانووی تێدا دروست دەکـەین، دووەمیـان :بریتیـە لـە ڕێگـاو بـان کـە کۆمـەڵێك ڕێگـاو بانـە لەناوچـەکەدا، سـێیەمیان :قوتابخانەیـە، چـوارەم :پرۆژەکـانی ئـاودێر وئـاوو بـیرە

لەناوچەکەدا، بەهەمان شێوە بۆ ناوچەکانی تریش، بەڵام هەموو پارەکان شەرت نیە گەیشتبن، چونکە دەست پێکردنی ئەم عەقدانە مێژووی هەیە، کەی پارەکان دەفع دەکەن؟، چۆن ئەم پارە دێتە کوردستان؟، دوای ئەوە ئالیەتی تەحویل کردنەکە لەگەڵ وەزارەتی مالیە ڕێکخراوە، چۆن ئەم پارەیە بگەڕێتەوە، بۆیە هەموو عەقدەکان کەکراون لە هەرێمی کوردستان تاکو ئەگاتە ڕۆژی $6/1$کەڕۆژێکی مێژووییە، لە ناردنە دەرەوەی نەوت لە هەرێمی کوردستان، هەموو عەقدەکان ئێمە بینیومانە، لیژنەکەش بینیویەتی، هەمووشی ئیمزای لەسەرە، مەحزەریش هەیە مەحزەرەکەش ئیمزای پێنج ئەندامی لەسەرە، هی سەرۆکی ئەنجومەن و جێگرەکەی و سێ وەزیریش، کە هی دارایی و پلاندانان و سەرچاوە سروشتیەکانە، هەر تەوزیحێکیشیان بوێت ئێوە دەتوانن وەزیری سەرچاوە سروشتیەکان بانگ بکەن بۆ ئێرە، من بانگ بکەن، ئێمە ئامادەین بۆ هەر ڕوونکردنەوەیەك و هەموو تەوزیحێك سەبارەت بە شەفافیەتی عەقدەکان، ڕاستە کێشە هەیە لەنێوان ئێمەو عێراقدا، ڕاستە ئەم کێشانە گەیشتووەتە قۆناغێك کە وای لێهاتووە زەرەرەکەی لەهەموو عێراق داوە، چونکە بە بەڕێکردنی یاسای نەوت لە هەرێمی کوردستان ئێوەی بەڕێز واتان کرد کە هەرێمی کوردستان لە قۆناغێك بپەڕێتەوە بۆ قۆناغێکی تر کە ئەویش قۆناغی بەرهەم هێنانی نەوتە، عێراق چ ئیستیفادەیەکی کرد لەوەی کە ڕێگای نەدا ئەم عەقدانە بکرێت، تەنها لەوە نەبێ کە (8)ملیار دۆلار سەرفکراوە نەتوانراوە (50)هەزار بەرمیل ئیمکانیەتی تەصدیری عێراق زیاد بکرێت، ئێمە دەتوانین لەماوەیەکی زۆرکورتدا، ئینتاجی نەوت(100)هەزار بەرمیل ئیزافە بکەین بیبەینەوە ناو بۆڕیەکانی نەوت، کە عێراق تەصدیری دەکات بۆ دەرەوە، تەبعەن هەموو داهاتەکەشی بۆ عێراقە، ئێمە لە میزانیەی عێراق 17%وەردەگرین، بەرزکردنەوەی ئیمکانیەتی نەوت بەپێی ئەم عەقدانەی کە ئێمە کردوومانە، ئەمە بونیەیەکی تەحتی گەورە بۆ ئابوری کوردستان دروست دەکات، جگە لەمەش کۆمەڵێ عەقدمان هەیە ئەویش مزگێنیەکە بۆ خەڵکی کوردستان، ئەویش عەقدی دروستکردنی مەسفایە، ئەم مەسفایانەش کە دێنە کایەوە ئەو کات هەرێمی کوردستان لەبواری تاقەدا، لەبواری سوتەمەنیدا ئەبێتە خاوەنی ئیمکانیەتێکی گەورە، بەهەمان شێواز کراوە ئەو شێوازەی کە یاساکەی پێدەرچووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عوسمان ئێستا ئێمە دێینە سەر ئەو پرسیارەی دوێنێ، باشە کاك عوسمان بانی مارانی پرسیارەکەت چی بوو، بەس پرسیارەکە، فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من باسی ئەوەم کرد، ئەو عەقدانەی کە لەهەرێمی کوردستان کراوە، پێش ئەوەی ئەو لیژنەیە دروست بێت بە ئێستاشەوە، کێ ئیمزای لەسەر کردووە؟، ئایا حزب، حکومەت، ئەو دەسەڵاتانەی لەناو حکومەت هەیە، کە کۆمپانیای کەرتی تایبەتیان هەیە، کێ ئیمزای لەسەر کردووە؟، دوو :ئەو شیرینییەی کە (300 -250) ملیۆن دۆلار بۆ کوردستان وەرگیراوە لە کوێیە؟، پرسیارەکانی من ئەوە بوو، ئەو نەوتەش کە لە دوو ساڵی ڕابردوو فرۆشراوە پارەکەی هاتووەتە خەزێنەی حکومەت یان نەهاتووە؟، داواکارم وەڵامی ئەو پرسیارانەم بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان شوانی، فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، سەبارەت بە ئیراد، ئێمە وەکو باسمان کرد هیچ ئیرادێکی نەوت نایەتەوە کوردستان، نەوتیش نەڕۆشتووتە دەرەوە، ئەوەی کە باسکرا کە نەوت دەڕوات ئەوە بریتی بوو لەو نەوتە ڕەشەی کە لە عێراقەوە فائیزە لە مەسفای بێجی ئەتوانن هەمووتان تەئکید لەو مەعلوماتە بکەن، لەسەر وێب سایتی وەزارەتی نەوت هەیە، کە بریتیە لە فرۆشتنی نەوتی ڕەشی موتەبەقی لە بەقایەی مەسفا، ئەم مەسفایە لەعێراقدا یان ئەبێ دووبارە بخرێتەوە ناو بیرە نەوتەکان، یان ئەبێ بڕواتە دەرەوە، ئەو ڕۆشتنە تەنها ئەوە بووە، کەڕۆشتووەتە دەرەوە، ئەوەی کە ئەمساڵ ئەڕوات بریتیە لەو نەوتەی کە ئەچێتە ناو بۆریە نەوتەکان، وە هیچ پەیوەندیەکی نە لەفرۆشتنی نە لە عەقدەکەشی بە هەرێمی کوردستانەوە نیە؟، پەیوەندی بەشەریکەی سۆمۆوە هەیە، سۆمۆ ئەیفرۆشێت، ئەوی تر دوو عەقد هەیە کە پێشی دەرکردنی یاسای نەوت کراوە،

یەکەمیان ئەوەی تەقتەق ئەوی تریان ئەوەی دییەلۆیە، هەر دوو عەقدەکە هێنراونەتەوە بۆ لیژنەی بالای نەوت، دووبارە تەعدیل کراوەتەوە، بەپیێ ئەو مەرجانەی کە موعامەلەکراوە لەگەڵ هەموو کۆمپانیاکانی تر، ئەم عەقدانە هەردووکیان تەعدیل کراونەتەوە، پێشتر ڕاستە عەقد کراوە بەس لەلایەن حزبەوە نەبووە، عەقد کراوە دوو ئیدارەش هەبووە، یەکێك سلێمانی و ئەوی تریش هەولێر، لەلایەن ئەم ئیدارانەوە کراوە، بەڵام هەردوو عەقدەکە تەعدیل کراونەتەوە، بەپێی مەرج و زەوابتی پەیڕەوکراو لەیاسای نەوت، مەسەلەی شیرینیش ئەوە بوو کە باسم کرد، بریتیە لە بۆنەس، ئەویش ئەو پارانەیە کە هی شەریکەی تەلیسمان کە داوییەتی، بەهەمان شێوە ئەوانی تریش تەبعەن ئەمە بەقۆناغ دەدەرێت جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەوەش تازەیەو ئەو دوو عەقدە کۆنە، بۆنسی تێدا نیە، ئەم عەقدە تازانە هەمووی تازە کەوتوونەتە گەڕ، هەمووی شەرت نیە کە تۆ دەڵێیت بلۆکی فلان کەس دراوە بە شەریکەیەکی کۆری مەسەلەن شەریکەی هێرتس، هەمووی دەستی بەکار نەکردووە تا دەست بەکار نەبێت، پارە دەفع ناکات ئەم عەقدەی کە پارەکە درا هی تەلیسمان لەبەر ئەوەی شەریکە زۆر زووتر دەستی بەکار کرد، لە ناوچەی شاکەلە، بۆیە زووتر پارەکەی دەفع کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، وەڵڵا ئەو مەوزوعە بەسە، تەواو، ئاخر خۆ ناکرێت بیکەین بە پرسیارو جواب، دوێنێ قسەتان کردو ئەمڕۆش وەڵامتان درایەوە، پەرلەمان سیستەمی هەیە، ناکرێ بیکەین بە پرسیاری لابەلا، جەنابت پرسیار بکەیت وئەوانیش وەڵام بدەنەوە، بەو شێوەیە دانیشتن بەڕێوە ناچێت، لەبەر گرنگی میزانیە ناکرێ بەو شێوەیە موناقەشە بکرێت، ئێمە بەرنامەکەمان لێ تێك دەچێت، ئێستا دێینە سەر ئەو پێشنیارەی کە ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان کردیان، فەرموو دکتۆر دلێر قسەت هەیە.

بەڕێز د .دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لەو پرسیارانە ئاراستەی لیژنەی دارایی و ئابووری کرابوو، ئەگەر ڕێگا بدەن ئێمە جواب دەدەینەوە، من لێرەدا هەندێ تێبینیم نووسیوە، گێلاس خان باسی خاڵی چوارەمی کرد کە ئێمە ئیشارەتمان بەوە داوە

بودجەی وەزارەتەکان یەکنەخراوە، بەڕاستی لە لیژنـەی دارایـی و ئـابووری بەتـەما بـووین کـە ڕاپۆرتەکـەمان بەو شێوە بخوێنینەوە، جگە لەوەش سەرجەم خۆلاصەی بودجەکەش بخوێنینەوە، کـە هـەر وەزارەتـەو چـەند بودجەی تەشغیلی و چەندی ئیستیسماریەکەیەتی، ئێمە لەخوێندنەوەی ئەوەدا بودجەی ئەو وەزارەتانەی کە یـەکیان گرتووەتـەوە، یـەکمان خسـتووە، بـەس بەداخـەوە سـەرۆکایەتی پەرلـەمان ڕێگـای نـەداین کـە ئـەوە بخوێنینەوە، ئەگینا ئێمە یەکمان خستووەو پێشمان خۆشە لێرە دەنگ بدرێت کە ئەو بودجانە یـەك بخرێـت، بۆ نموونە دوو بودجە نەبێت بـۆ وەزارەتـی نـاوخۆ و وەزارەتـی هـەرێم بـۆ کاروبـاری نـاوخۆ، یـەکێك بێـت و ئێمەش یەکمان خستووە، چاودێری داراییمـان یـەك خسـتووە، دەزگـای ئاسایشـمان یـەك خسـتووە، وەزارەتـی دارایشمان یەك خستووە، ئێمە داوا دەکەین و پێشمان باشە بەو شێوەیە دەنگی بۆ بدرێت، کـاك غـەفور باسـی ئەوەی کرد کە هەندێك لەو تێبینیانەی لە ڕاپۆرتەکەی لێژنەی دارایی و ئابووریـدا هەیـە دووبارەیـە، ڕاسـتە دووبارەیە ئێمە لە ساڵی 2007یش هەندێ لەو تێبینیانەمان هەیە، ئەوەی تووشـی ئێمـە ئـەبێت پێشـینەی مێژوویی خۆی هەیە، چارەسەرکردنی وا ئاسان نیە، لەبەر ئەوە ئێمە ئەبێ بزانین لەساڵانی ئایندەشدا ئەگەر ئێمە بەم سیسـتەمە ئـیش بکـەین، بـەم عەقڵیەتـە ئـیش بکـەین، پـێم وابـێ هەنـدێ لـەو تێبینیانـە دووبـارە ئەبێتەوە، ئەمە لەلایەك لەلایەکی تریش بەڕاستی بەشێك لەوکارانەی کە جێبەجێ نـەکراوە ئەگەڕێتـەوە بـۆ ئەوەی کە هەندێك لەدەزگاکانی حکومەتی هەرێم وەکو پێویست کارەکـانی خۆیـان ئـەنجام نـەداوە، لەهـەمان کاتیشـدا بەشـێك لـەو کێشـانە ئەگەڕێتـەوە بـۆ ئـەوەی کـە هەنـدێك لـە لیژنـەکان یـاخود هەنـدێجار لیژنـە هەمیشەییەکانی پەرلەمان وەکو پێویست کاری خۆیان نـەکردووەو بەدواداچـوونیان نـەکردووە بـۆ دەزگاکـانی حکومەت، بۆیە ئەو تێبینیانە جاروبار دووبارە ئەبێتەوە، یەکێك لەو کێشانەی کـە لـە ئیـدارەی حکومـەتی هەرێمدا هەیە، ئێمە وەکو پێویست کار لەسەر پرەنسیپەکانی سزادان و پاداشت کردن ناکەین، ئەو دەزگایـەی کە کەمتەرخەمە و کـاری خـۆی ناکـات، سـزا نادرێـت ولێپێچـینەوەی لـێ ناکرێـت، ئـەو کەسـەی کـە کارەکـانی دەکـات وەکـو پێویسـت سـوپاس ناکرێـت و پاداشـت نادرێتـەوە، هـەر بـۆ نموونـە لـە ڕاپـۆرتی ڕوونکـەرەوەی وەزارەتی داراییدا هاتووە، کـە چـەند جارێـك داوایـان لـە وەزارەت کـردووە، بـەڵام هەنـدێکیان لـەکاتی خۆیـدا

بودجەکەیان نەهێناوە، لەهەمان کاتیشدا ئێمە تێبینی ئەکەین، ئەمساڵ و پارو پێراریش، هیچ کام لەو وەزارەتانە لێپێچینەوەیان لەگەڵدا نەکراوە، سزا نەدراون، هیچ بەرپرسێك سزا نەدراوە لەسەر ئەوەی کە بە ئەرکەکەی خۆی هەڵنەساوە و بودجەکەی نەناردووە بۆ وەزارەتی دارایی، تاکو لەکاتی خۆیدا بگات، کاك محمد فەرەج باسی لەوە کرد، کە ئێمە لە ڕاپۆرتەکەماندا ئیشارەتمان بەوە داوە، کە پارەکەی لە بەغداد دێت ولە نێوان هەولێر وسلێمانیدا دابەشدەکرێت، لەڕاپۆرتی ئێمەدا شتی وانیە، وابزانم لەبەردەمی هەریەك لەئێوەشدا هەیە، خاڵی وای تێدا نیە، کاك بەکر باسی لە کێشەی مووچەی کەم ئەندام و خانەنشین کرد، ئێمە چەند ڕاپۆرتێکمان وەکو لیژنەی دارایی بەرزکردۆتەوە، وابزانم هەندێ لیژنەی تریش ڕاپۆرتیان بەرزکردۆتەوە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، کە سەرۆکایەتی حکومەتی لێ ئاگاداربکاتەوەو چاوێك بخشێنێتەوە بەئاستی ژیانی ئەو توێژە بەتایبەتی دوا ڕاپۆرتمان لە کۆتایی مانگی پێنج بوو، کە بەرزمان کردەوە سەبارەت بە چاککردنی گوزەرانی خانەنشینان، کاك زانا باس لەوە ئەکات کە وەزارەتەکان، دوای مانگی هەشت پرۆژەکانیان لێ وەرناگیرێت، ئەمە باسکرا کە ئیجرائاتێکی ئاساییە، ئەگەر لێیان وەرگیرا ئەوە کارەکە ناڕوات، ئەمە کاری وەزارەتەکان بەو شێوەیە، بەڵام لایەنێکی زۆر گرنگ هەیە، کە دوا کەوتنی بودجەو تەمویلەکەی کاردانەوەیەکی زۆر زۆر سلبی ئەکاتە سەر بودجەی ئیستیسماری، دواکەوتنی ئەو بڕە پارانەش بەڕاستی ئەمە بووە بە کێشەیەکی موزمین لە حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، ئەو دواکەوتنانە هەموو ساڵێك ئەبێتە هۆی دواکەوتنی جێبەجێکردنی بەرنامەی وەبەرهێنان، یاخود بودجەی وەبەرهێنان لە حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەڵڵا من سەبارەت بەوەزارەتەکان ئەوەی کاك دلێر باسی کرد، بەتەئکید ئەبێ وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی پێشمەرگە یەك بودجەیان هەبێت، بەهەڵە هاتووە، دوێنێش جەنابی وەزیر ئاماژەی پێکرد، یەك میزانیەیەو تەواو بووە، هی وەزارەتی داراییش شەرحی کرد، هەنگاوەکانی یەکخراوە، دەبێ ڕەقەمەکەی یەك بخەن، هەنگاوەکانی یەکخستنی هەری سێ وەزارەتەکەشی شەرح کرد، ئومێد دەکەین لەو ماوەی کە ماوە

ئەوەی پێویستە بکرێت بۆ نەهێشتنی وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی، بەڕاستی ئەم وەزارەتە هیچ مانایەکی نەماوە، بەتایبەتی بۆ ئەوەی کە ئاماژەی بۆ کرد، ڕێنماییەکان یەکن، تەعلیمات یەکن، یەك وەزیریشە، دەبێ حکومەتی هەرێم بەزووترین کات هەوڵ بدات بۆ یەکگرتنەوەی ئەو دوو وەزارەتەو یەخستنەوەی، ئێمە دوێنێ چوار، پێنج ئەندامی پەرلەمان داوایان کرد، ئەم بودجەیە پەسەند نەکرێت، لەبەرئەوەی کە وەزارەتی دارایی یەکی نەگرتووەتەوە، ئێمە لە پەسەند کردنی بودجەی ساڵی 2008دا، داوامان کرد وتمان پێویستە بۆ ساڵی 2009بودجە پەسەند نەکرێت، ئەگەر ئەو سێ وەزارەتە یەك نەگرێتەوە، وەزارەتی ناوخۆ، پێشمەرگە، دارایی و ئابووری، دوو وەزارەت لەو سێ وەزارەتەی کە لە یاساکەدا ئیشارەتمان پێکردو پێویست بوو یەك بگرنەوە، حکومەت لێرەدا مەراسیمێکی بۆ کردو یەکیان گرتەوە، وەزارەتی دارایش کە سێیەم وەزارەتە، بەپێی بڕیارەکەمان وەزیر یەك وەزیرەو ئەمەش هەنگاوێکی گرنگە بۆ نەهێشتنی ئەم دوو وەزارەتە، ڕێنماییەکانیان یەکن، تەعریفە یەکە، لەبەر ئەوە هەر ئەوەندە ماوە کە حکومەت بڕیارێك بدات بە نەهێشتنی ئەو دوو وەزارەتەو یەکگرتنەوەیان، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو داواکارییە لەلایەن ئەو چەند ئەندامەوە کە دەڵێت با بودجە پەسەند نەکرێت، تا وەزارەتی دارایی و ئابووری یەکنەگرێتەوە، من ئەو پێشنیارەی ئەو پێنج برادەرە بەسە تەواو دوێنێ قسە کرا، باشە کاك عادل نوقتەی نیزامی هەیە، بزانین چیە؟، فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها ئەوە نەبوو کە وەزارەتەکان یەك نەگرنەوە، باسی حسابی خیتامی بێت، یان باسی بودجەی تەکمیلی بێت، یەعنی شتەکان شەش، حەوت خاڵ بوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە دوێنێ کاك دڵشاد باسی حسابی خیتامی کرد، بۆیە من ئاماژەم پێنەدا، وامزانی ئێوە ئیستیعابتان کرد وتێگەیشتن لە جوابەکەی، وتی ئەو موازەنەی کە تەقدیممان کردووە، داوای لێبوردن دەکەم، ئەگەر قسەکەشم وانەبێ، دەیگۆڕم، بەڵام ئەو حساباتەی کە تەقدیم کراوە، یەعنی واریدات و نەفەقات لە 1/1وە تا 31/12 ئیعتیبار دەکرێت بە حساباتی خیتامی تەمهیدی ئەوەلی، حساباتی خیتامی ئیمکان نیە بکرێت بەو ئاسانکارییە، بەو وەختە کورتە، ئاماژەشی بەوە کرد وتی حکومەتی عێراقی هی ساڵی 2004یش تا ئێستا

نەیتوانیوە بیکات، ئێمە لەلایەن خۆشمانەوە بۆ پەسەند کردنی بودجە بڕیارەکەشمان وایە، ئەڵێت)شەش مانگ جارێك دەبێت، واریدات و نەفەقاتەکە تەقدیم بکات (خۆشی ئاماژەی پێکرد وئەو وردەکاریەش وابزانم دەبێ لە مەسەلەی میزانیەی ختامی دەبێ تێبگەین، بەڵام ئەوەی کە ئێمە داوامانە لەو ڕاپۆرتەی کە بۆ ئێمەیان ناردووە، مەسروفات و داهاتی حکومەتی هەرێمی تێدایە لە 1/1تا 31/12پێم وابێ ئەوە جواب بوو، بەنیسبەت میزانیەی تەکمیلی شەرحی کرد جەنابی کاك دڵشاد، کە میزانیەی تەکمیلی حکومەتی عێراق وەکو میزانیەی تەکمیلی بۆ حکومەتی هەرێمی نەناردووە، بەڵکو وەکو شوبهەو مینحەیەك بۆی ناردوون کە ئاماژەشی پێکرد، دیاریشی کردووە ئەو پارەیە کە سەرف دەکرێت ئەوەندەی بۆ فەرمانبەرانە، تریلۆنێکی تر بۆ سەدی عجزە لە میزانیەی ساڵی 2008، (400)ئەوەندە ملیۆن بۆ تەنمیەی پارێزگاکان، واتە فەرزی کردووە لەسەر حکومەتی هەرێم ئەو پارەی ناردووە، دەڵێت بۆ ئەو بابەتانە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا داوا لە حکومەت دەکەین کە وردەکاری سەرفکردنی بودجەی تەکمیلی، کەناوی بودجەی تەکمیلیە، کە لە واقیعیشدا بەو شێوە بوو کە حکومەت ناردوویەتی هەشیانەو کردووشیانە ئەوان، بودجەی تەکمیلیان حازر کردووە، بەڵام هۆی نەگەیشتنی بۆ پەرلەمان نازانم لەحکومەتە یان نا، ڕۆژی یەك شەممەش ئەگەر چی بەپێی ئەو ڕوونکردنەوەی کە کردیان بودجە نیە تا بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام بۆمان بنێرن، تا ببێت بە ئەوەلیاتی ئەو بودجەیە، چونکە بودجەی تەکمیلی دەبێت لامان هەبێت، ئەو دوو جانبە شەرحکرا، بۆیە من پێیدا نەچوومەوە، تەنها ئەوە مایە لەسەر ڕەئی جیاواز بۆ یەکگرتنەوەی وەزارەتی دارایی کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆیە دەستم هەڵگرت بەڕاستی ڕەئیەك هەیە لەناو پەرلەمان، کە گوایە موناقەشە کردن لەسەر بودجە دوابخرێت، بەڵام لەهەمان کاتیشدا ڕەئی موعارزیش هەیە کە دەڵێن با دوانەخرێت، لەحەقیقەتدا یەکێك لەو دروشمانەی کە خولی دووەمی پەرلەمانی کوردستان هەڵیگرتبوو، یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارە بوو، پەرلەمانی کوردستان لەو خولەدا هەڵوێستی خۆی هەبوو، لەهەمان کاتیشدا فشاری خۆی هەبوو لەسەر حکومەت توانی ئەو دوو ئیدارەیە یەك بخاتەوە، چوار وەزارەت مایەوە پاشان پەرلەمانی کوردستان بەفشاری خۆی توانی ئەو سێ وەزارەتەش یەکبگرێتەوە، ئەوەی کە ماوەو نەماوە وەزارەتی داراییە، کە هەنگاوی باشی بۆ هاویشتراوە، بۆ ئەوەی یەکتری بگرنەوە، بۆیە بە حەقیقەت من لەگەڵ ئەوەدا نیم کە گفتوگۆکردن لەسەر ئەم پرۆژەیە دوابخرێت، چونکە ئەوە کاریگەری سلبی دەبێت لەسەر ژیانی ڕۆژانەی هاووڵاتیان، ئەوە یەك : دوو :کاریگەری دەبێت لەسەر لاوازی ئەدائی حکومەت وپرۆسەی ئاوەدانکردنەوەو هەموو پرۆسەکانی تری حکومەت کە لەبەرنامەیدایە، بۆیە بەحەقیقەت من لەگەڵ ئەوەدا نیم، زۆرسوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی بیخەمە دەنگەوە حەز دەکەم ڕەئی حکومەتیش بزانم، فەرموو جەنابی وەزیر قسەت چیە لەسەر ئەو داواکارییە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ کە داوای ئەوە ئەکرێت وەزارەتی دارایی یەك بخرێتەوە، من باسم کرد، وەزارەتی دارایی یەکخراوەتەوە، بەس ڕەنگە مودیریەتی زەریبەی عامە هەبێت لە سلێمانی، مودیریەتێکی عامەش هەبێت لێرە ئەوە بۆ نموونە، ڕەنگە بەعەمەلی بەعزێك شت مابێ، بەڵام وەڵڵاهی ئەگەر ئێستا ڕەئی وەزارەتی مالیە وەربگرن، پێمان باشە مودیریەتی زەریبەی عامە لە سلێمانی هەبێت و لە هەولێریش هەبێت، لە دهۆکیش هەبێت، یاخود مودیریەتی تەقاعودی عامە، چونکە ئەگەر کەسەکان تەقاعود بوون تێیاندایە زۆر پیرە لەکوێ لەوێوە بێت بۆ ئێرە بۆ موعامەلات، بەڕەئی من ئەوە باش نیە، ئەوە ڕەئی ئێمەیە، ئەگینا وەزارەتی دارایی هیچ شتێکی وای نەماوە تا یەکبگرێتەوە، ئەگەر مەوزوعیش ئەوەیە کە ئەڵێن حەتا بودجەکەشی کەهاتووە بە دوو بەش، واتە، لێرە لە پەرلەمان بە دوو جەدوەل هاتووە، ئەوەتا یەکیان خستەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان، فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی(وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من تەئیدی ڕەئی کاك شێروان دەکەم، بۆ پەسەند کردنی بودجە، چونکە بودجە مەسەلەیەکە پەیوەندی بە ئەدائی حکومەتەوە هەیە، تۆ هەرچەندێ بودجەت هەبێ ئەوەندە موقەیەد تر دەبێت وەزارەتەکە، چونکە تۆ حساب بکە، ئەگەر وەزارەتی پەروەردە یان تەندروستی یان هەر وەزارەتێکی تر لە ساڵی پار بەرنامەیەکی هەبووە، ئەمساڵیش بەرنامەیەکی تری هەیە، ئەگەر ئەو بەردەوام بێت لەسەر سەرفکردنی ساڵی پار ڕەنگە ئەمساڵ تەئسیر بکات لەسەر ئیشەکەی ئەمساڵی، چونکە بەرنامەکەی خۆی گۆڕیوە، بۆیە بەڕای من پەسەند کردنی بودجە کارێکی زۆر گرنگە، کارێکی نیشتمانیشەو حەقە بیکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی و ئابووری ڕەئیان چیە؟، فەرموو دکتۆر دلێر.

بەڕێز د .دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

لە ڕاستیدا دەنگ نەدان بۆ بودجە نەك تەنها زەرەر لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەدات، بەڵکو لەخەڵکی کوردستان دەگەیەنێت، بەتایبەتی ئەو چین و توێژاڵە کۆمەڵایەتیانەی کە کەمدەرامەتن، لەلایەکی تریشەوە

ئەبێتە کۆسپێکی گەورە بۆ بەردەم هەموو پرۆژە وەبەرهێنانەکان وپرۆژەکانی ئاوەدانکردنەوە لەهەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە هیچ کاتێك لەبەرژەوەندی حکومەتی هەرێم و خەڵکی کوردستان و ئایندەی ئێمەدا نیە، ئەگەر دەنگ نەدەین بۆ بودجەو پەسەند کردنی و دواخستنی زیاتری، چونکە خۆی دواکەوتووە بەراستی نیوەی ساڵەکە ڕۆشتووە، کێشەیەکی گەورەی دروست کردووە ئەوە، ئێمە ئەگەر دەنگ نەدەین دەیان جاری قوڵتر دەکەینەوە و زەرەرو زیانێکی زۆرتر دەدەین لەچارەسەرکردنی لە ئایندەدا، زۆر زۆریش زەحمەت دەبێت، لەلایەکی تریشەوە، ئێمە پێمان چاکە پەرلەمان بڕیارێك بدات، ئێمە پێشنیازێکمان هەیە کە بڕیارێك بدەین کە ئەو وەزارەتانە بودجەکانیان یەك بخەین لەنزیکترین کاتیشدا جەنابی وەزیری دارایی بێتە بەردەمی پەرلەمان و سوێندی یاسایی خۆی بخوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵام زۆر قسەکرا، باشە کاك زرار بە حوکمی ئەوەی کە ئەندامی لیژنەی فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن هەموومان دەزانین، پەسەند کردنی بودجە یەك لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی پەرلەمانی کوردستانە، سێ ئەرکی سەرەکی لەسەر شانی هەموومانە، چەند شەفاف بین، چەند داوا بکەین بودجە بە شەفافیەت لەناو پەرلەماندا پەسەند بێت، ئەو کاتە ئەو پەرلەمانە بەڕێز دەبێت، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئێستا چەند ئەندام پەرلەمانێك داوایان کردووە، کە بودجەی تەواوکاری بێتە بەردەستیان، کە حساباتی خیتامی شەش مانگی ڕابردوو چەندە، خۆ بەڕاستی لێتان ناشارمەوە، ساڵانە کە بودجەی عێراق پەسەند دەکرێت لەدوای پەسەند کردنی بودجەی عێراق نەفەقاتی سیادی لێ دەبڕدرێت، خۆ بەشێك لە بودجەی هەرێمی کوردستانیش لەو پارەیە دەڕوات، هیچیشمان نادەنێ، دوایی نەفەقاتی حاکیمەی لێ دەبڕدرێت، نەفەقاتی حاکیمەش ئەو پارەی کە بۆ موادی غیزائی وکارەباو تەعدادی سوکانی دادەندرێت، لەوەش هیچمان نادەنێ، ئەو برە پارەی کە بۆ هەرێمی کوردستان دێت دەبا هەموومان بە شەفافیەت بزانین چەندە؟، ساڵی پار لە ساڵی 2008کە بودجەمان پەسەند کرد، بۆ سەرجەم وەزارەتەکان نەفەقاتی تەشغیلیمان هەبوو، نەفەقاتی ئیستیسماریشمان هەبوو، ئێستا چەند ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێز داوا دەکەن کە بزانن بودجەی تەکمیلی چەندە، چی تێدایە با تا ڕۆژی یەك شەممە ڕای بگرین، ئەو نوسخەی بودجەی تەواوکاری دابەش بکرێت بەسەر هەموو ئەندامان، با ببینن خۆ کە زانیان هیچی تێدا نیە، لەوانەیە ئەوانیش ڕایان لەگەڵ ڕای گشتیدا بێت، یەعنی زۆر ئاساییە، ئینجا شەش مانگی کۆتایی ساڵی 2008حساباتی خیتامی نێردراوە بۆ پەرلەمان، بەڵام بەڕاستی زۆر درەنگ نێردراوە، دەتوانن ڕۆژی یەك شەممە جەنابی وەزیر ئاماژە بەخاڵەکان بدات، مەسەلەن ئەوەندە پارە سەرفکراوە، ئەوەندە پارە ماوە، ئێمە بەڕاستی ئێستا لێتان ناشارینەوە، ئێمە هەموومان دەزانین خۆ بودجەی هەرێمی کوردستان کە دێت، نابێ لەو برە پارەیە هیچ بۆ کەرکووك سەرف بکەین، نابێ هیچ بۆ خانەقین سەرف بکەین، نابێ هیچ بۆ ناوچە دابڕاوەکان سەرف بکەین، خۆ حکومەتی

هەرێمی کوردستان بۆ ئەو شوێنانە پارە سەرف دەکات، باشە بۆ باسی نەکەین، حساباتی خیتامی زۆر ئاسانە، نەفەقاتی ئیستسماری هەر وەزارەتەو چەندی دراوەتێ، لە سەدا چەندی ماوە، مەسەلەن بەئاسانی دەیخەنە بەردەم ئەندام پەرلەمانەکان وهیچ کێشەیەکیش دروست نابێت، من پێشناری دەکەم، ئەوەی کە ئێستا دەتانەوێ بیخەنە دەنگەوە، با دوابخرێت بۆ ڕۆژی یەك شەممە، با هەموو ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان بودجەی تەواوکاری ببینن، حساباتی خیتامییەکە ببینن، ئەوکاتە زۆر ئاساییە من لەو بڕوایەدام شتێکی وای تێدا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زرار، داواکارییەکەت لەسەر ئەوە نیە، کە بۆچی بودجەی تەکمیلی نەهاتووە، داواکارییەکە لەسەر ئەوەیە ئەم سێ وەزارەتە یەك نەخراون، ئەو دوو، سێ خاڵەی کە هی حساباتی خیتامی بوو جواب درایەوە، کاك محمد فەرەج، فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم قسەکە لەسەر دەنگدان بۆ بودجەو دەنگ نەدانی نیە، بودجە بۆ خۆی شتێکە لە حاڵەتی تەبیعی و ناتەبیعی ئەبێ پەرلەمان قسەی لەسەر بکات، با ڕایشی نەگرین دەنگی لەسەر بدەین، باسەکە لەسەر ئەوەیە ئێمە کاتێ کە موناقەشەی بودجە ئەکەین، کە یەکێکە لە ئەرکە ئەساسیەکانی پەرلەمان ڕێگای تەبیعی خۆی هەیە، ڕێگای یاسایی هەیە، ڕێگا یاساییەکان بەر لەوەی بێین ئەمە باس بکەین، ئەبێ بزانین هی ساڵی پارت چی لێ کردووە؟، باسەکە لێرەیە، نەك ئەوەی ئێمە بێین بڵێین دەنگ بۆ بودجە نادەین، نەخێر بودجە واجبە لەسەر ئێمە، ئەگەر لە پشوودا بێت یان هەر کاتێك بێت دەبێ بێین و قسەی لەسەر بکەین، دوو مەسەلەی زۆر گرنگ هەیە، یەکەم :لە عێراقدا یان لەهەموو جیهاندا، بودجە بەدوو جۆر دێت، بەشێکی لە پێشەوە دێت و بەشەکەی تریشی تەکمیلیە، ئێستا ئەوە نەهاتووە، دووەم :حساباتی خیتامی ساڵێك خۆ ئەمە لەهەموو دونیادا وایە، بەرلەوەی دەست بەئەمەیان بکەین دەبێ بزانین ئەوی تریان چی لێهاتووە، ئێمە ئەمەیە باسەکەمان نەك بیکەین بە تەوەتور وئەو وائەڵێت ئەوی تر وائەڵێ، نەخێر ئەمە بۆ بەقوەت کردنی ئەم مەسەلەیە، لە عێراقدا ئەمە بەسێ هەفتە ڕەواوە، سێ هەفتە قسە لەسەر ئەمە کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە فەرموو، کاك غەفور.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەڕاستی دوێنێ کۆمەڵێك پرسیارم کرد، هیچ وەڵامێکیان نەدامەوەو هیچم بە دەست نەگەشتەوە، لەسەرەتای دانیشتنەکەوە داوام کرد دوای وەڵام دانەوەی بەڕێزیان بواری قسەکردن نەبوو، یەك :من باسی ئەوەم کرد بۆ ڕاپۆرتی داهاتی کوردستان نادرێت بە پەرلەمانی کوردستان، مەسەلەن هەر هیچ نا ئەو

ڕاپۆرتەی کە بۆ بەغداد ئامادە دەکرێت، با ئەوەش بدرێت بە پەرلەمانی کوردستان، با بزانین داهاتەکە چەندەو بەغدادیش چۆن دەیبات؟، دوو :من باسم لەوە کرد کە پار ساڵ لە ڕاپۆرتەکەدا کۆمەڵێك داواکاری لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کرابوو، هیچی جێبەجێ نەکرا، حەقە وەزارەتی مالیەی حکومەتی کوردستان وەڵامی هەبێت، بۆ جێبەجێی نەکردووە، مەسەلەن ئەوانەی کە داوامان کردبوو، لەسەرەتای تشرینی یەکەم بودجە هەموو ساڵێك پێشکەش بکرێت، بۆ وا تەئخیر هات، داوامان کردبوو حساباتی خیتامی بێت، ئەویش نەهات، بەشێکی وەڵام درایەوە، بەڵام ئێمە داوای ئەوەشمان کردبوو، کە پرۆژە یاسایەك لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئامادە بکرێت و پێشکەش بە پەرلەمان بکرێت، سەڵاحیاتی سەرفی تێدا دیاری بکرێت، ئەی ئەوە چۆن دەبێت، ئەوەش هیچ وەڵامێکیان نەبوو، لەهەمان کاتدا داوا کرابوو، بارسووکی ئیداری بکرێت، بەداخەوە بۆ ئەوەش هیچ وەڵامێکیان نەبوو، دواتر ئێمە داوای ئەوەمان کردبوو، مەسەلەن مووچەی فەرمانبەران و خانەنشینان هەمووی هاوشان بکرێت، لەگەڵ عێراقدا، داواشمان کردبوو کە عەدالەتێك هەبێت لە مەسەلەی مووچەدا، چونکە مووچە بەڕاستی فەرقێکی زۆری تێدایە، مووچەی ئەندام پەرلەمان و وەزیرەکان زۆر زۆر زیاترە لەهی فەرمانبەران یان بەڕێوەبەرە گشتیەکان، حەقە عەدالەتێك لەوەدا هەبێت، چاو بەوەشدا بخشێنرێتەوە، هیچ وەڵامێك بۆ ئەوەش نەبوو، یەعنی کۆمەڵێك مەسائیل هەبوو کە پێویست بوو وەڵامیان هەبێت وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان لەو مەسەلانەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کەریم، قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

بەڕاستی داواکاری ئەو ئەندامە بەڕێزانە لەیەکگرتنەوەی هەردوو وەزارەتەکە، هەروەها بۆ مەسەلەی حساباتی خیتامی و تەکمیلی لەجێگای خۆیەتی و مەشروعیشە، پێویستە پەرلەمانتاران بەدوایدا بچن، بەڵام پەسەند کردنی بودجە یەکێکە لە ئەرکە سەرەکیەکانی پەرلەمان و ناکرێ نکوڵی لەوە بکرێت و بودجە پەسەند نەکات لەوادەی خۆیدا، لەبەر ئەوەی زۆربەی زۆری پرۆژەکان، ئەوەی من ئاگادارم زۆربەی پرۆژەکان وەستاون، کولفە سەرف ناکرێت، چاوەڕێی ئەوە دەکرێت کە ئەو بودجەیە پەسەند بکرێت، ئەوە ئەرکێکی قورسەو لەسەر شانی ئێمەیە، ئەبێ ئێمە پەلە بکەین لە جێبەجێکردنی ئەو پرۆژەیە، دووەم :لەڕووی یاساییەوە ناکرێت پەسەند کردنی بودجە مەشروت بێت، باشە گریمان هەردوو وەزارەتەکە یەکی نەگرتەوە، کەواتە ئەمساڵ ئێمە حکومەتی هەرێمی کوردستان بەبێ پەسەند کردنی بودجە بەڕێوە بچێت، ئەوەش ناکرێت، بەڕاستی ئێمە خۆمان لە پەرلەمان نابێ ڕێگا بەوە بدەین، ئەوە شتێکی نایاساییە ئەبێ ئێمە یاسا پێش هەموو کەس پیادە بکەین و جێبەجێی بکەین، بۆیە مەشروت کردن و مەرجدارکردنی ئەو بودجەیە

بەیەکگرتنەوەی دوو وەزارەت پێم وایە یاسایی نیە ولەجێگای خۆیدا نیە، بۆیە داوا دەکەم کە بەردەوام بین و پەلە بکەین لە پەسەند کردنی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر کەمال قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د .کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەحەقیقەت ئەمە دروست نیە، لێرەدا وەزیری دارایی بخەینە بەردەم پرسیار بۆ وەزارەتەکەیان یەکی نەگرتووەتەوە، ئەگەر پەرلەمانتارە بەڕێزەکان لەسەر ئەمە کە موجیدن ئەزانین، داوا دەکەین لە سەرۆکایەتی حکومەت کە بێنە ئێرە، باسی ئەو مەوزوعە بکەن، ئەم بەڕێزانە لێرە زۆر بەجدی کاریان کردووە، ئێمە هاوار هاوار بۆئەوەیە کە بۆ میزانیە دوا کەوتووە، کە میزانیەش هاتووە، خۆتان هەندێکتان دەڵێن دوای بخەن، ئەمە عەدالەت نیە، زۆر زۆر گرنگەو پێویستە میزانیەکە بەردەوام بێت لە موناقەشەدا و دەنگی لەسەر بدرێت، مولاحەزەیەکی تر هەیە، پاشان لەڕێگای سەرۆکایەتیەوە داوا لە ئەنجومەنی وەزیران بکەن، بۆیە من داوا دەکەم ئێستا ئەم بخرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم ئەو مەسەلەیە بەڕاستی شتێکە بەملماندا دەبردرێت بەزۆری زۆردار، ئێمە دەڵێین سەرفیاتی ساڵی 2008بێت موناقەشەی بکەین، ئینجا ئەوانی تر بڕوات، کەس باسی ئەوەی نەکردووە، کە وەزارەت یەکبگرێت، یەکگرتنەوەی پەرلەمانیش هیچ عیلاقەی بەپەرلەمانەوە نیە، ئەگەر هەیبوایە ئێمە بۆ وامان بەسەر دەهات، ئێمە دەڵێین سەرفیاتی ساڵی 2008بێت موناقەشەی بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێوە سێ شتی جیاواز باس دەکەن، ئێمە مەوزوعێکەو بڕیاری لەسەر دەدەین و دەیخەینە دەنگەوە، عیلاقەی بە حساباتی خیتامیەوە نیە، عیلاقەشی بەو داواکارییانەوە نیە، ئێمە ئەو پێشنیارەی کە لەلایەن ژمارەیەك لە ئەندامان هاتووە، کە دەڵێت بودجە پەسەند نەکرێت لەبەر چەند هۆیەك، هەندێکیان ڕوونکرانەوە، ڕەئی عەکسەکەش درا، کێ لەگەڵ ئەو پێشنیارەی ئەو چەند برادەرەیە کە بودجە پەسەند نەکرێت لەبەر ئەو هۆیانەی کە دیاریکران، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە بودجە دوابخرێت بادەستی بڵند بکات تکایە؟، باشە کاك عادل نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکێك لەو مەوزوعانە مەسەلەیەکی نیزامیە، من ماددەکەت بۆ دەخوێنمەوە، ماددەی هەشت(تقدم اللجنة المالية والاقتصاد تقريرها حول مشروع قانون الموازنة العامة والحساب الختامي) یەعنی مەفروزە لیژنەی دارایی لەسەر میزانیەکە چی هەیە و حسابی ختامیەکەش کە ئەم مەوزوعە ئیسارە ئەکرێت کە حسابی خیتامی نیە، یەعنی شتێکی نانیزامیە بەڕاستی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کاکە باسم کرد وتم داواکاریتان بۆ حسابی خیتامی و ئەو وردەکاریانەوە، عیلاقەی بەو ئیقتراحەوە نیە، ئێستا ئیقتراحەکە یەکلابکەنەوە تا جوابی ئەو پرسیارانەتان بدەینەوە، ئەو پێشنیارە یان سەحبی بکەن یان دەیخەمە دەنگەوە، دواتر ئەو قسانەی کە دەیکەن بەسەرچاو بیکەن و جوابتان دەدرێتەوە، بەڵام ئەو پێشنیارەی کە کوێستان خان و ژمارەیەك لە ئەندامان دواتر پشتگیریان لێکرد، وەکو کاك زانا، کاك محمد رەفعەت، سەحبی دەکەن یان بیخەمە دەنگەوە، باشە سێ کەسیان موسڕن، بۆیە دەیخەمە دەنگەوە چونکە داوای دوونیان ناخەمە دەنگەوە، ئێستا کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، 7کەس فەرموون، کێی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ، بۆیە ئەو نوقتەیە ئیتر موناقەشە ناکرێت، ئێستا دێینە سەر ئەوەی حساباتی خیتامی ئەو قسانەی تر کە باسکران، من جارێکی تر بەنیسبەت حساباتی تەکمیلی ئەو قسانەی کە کردمان، ڕوونکردنەوەیەکیش کرا کە حساباتی خیتامی بەو شێوەیە هاتووە کەباسیان کرد، ئەو قسەی کاك زراریش کردی با وەزارەتی دارایی ڕۆژی یەك شەممە وردەکارییەکانمان بۆ بێنێت، باشە ئەڵێن پێمانە، باشە ئێستا ئەو بخوێننەوە تا دوایی بچینە سەر حساباتی خیتامی وباسی بکەین، باشە دەی با کۆپی بکرێت، باشە کاك عبدالرحمن نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

باسی بودجەی تەکمیلی کرا، بەڕێزتان کردتان بە مینحە، ئەویش هەر پێویستە بگات، واتە بودجەی تەکمیلی نەك بکرێت بە مینحە، بوترێت بودجەی تەکمیلی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو ببورە کاك عبدالرحمن ئەوە نوقتەی نیزامی نەبوو، فەرموو دانیشە، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەمە کات بەسەربردنە، هەموو پرسیارێك وەڵامی خۆی درایەوەو قەناعەتی پێکرا، ئەوەی کە قەناعەتیشی نیە، ئەتوانێ لەدوایدا بەنووسراو ئاراستەی جەنابتانی بکات، یان وەکو پرسیار ئاراستەی وەزارەتی بکات، با کات بەفیڕۆ نەدەین، ئەگەر موناقەشەش ئەکەین لە ئەسنای موناقەشەکاندا کۆپی وەرەقەکان بکرێت بۆ ئەوانەی کەداوایان کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یا شێخ پێم باشە، پاش ئەوەی کە قسە دەکەیت، ئەو وردەکاریی تەکمیلیەی کە کردووتانە، ڕاستە وەکو باست کرد بەو شێوەیە حکومەت فەرزی کردووە لەسەرتان، بەڵام خۆتان ئەوەتان تەقسیم کردووە، حەز دەکەیت با کۆپی بکرێت یان ڕۆژی یەك شەممە هەر ئەندامێکی پەرلەمان با پێی بگات، ئێستا فەرموو قسەکانت بکە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی(وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من بەنیسبەت خیتامی ئەوەلیەوە کە باسی لێ دەکەن، ئێمە ناردوومانە بۆ ئەنجومەن و بۆ پەرلەمانیش، بە نووسراوی ئەنجومەنی وەزیران، ژمارە (5007)لە 24/5/2009، ئەمە لە 1/1/2008 هەتاکو 31/12/2008هەموو حساباتەکە و قۆناغی یەکەمیشمان ناردبوو، هی دووەمیشمان ناردبوو، ئێمە بەڕاستی بەنیسبەت میزانیەی تەکمیلیەوە نازانم بۆچی ئێستا لێرە باس لەوە ئەکرێت، نازانم ئالیتەکە چیە بۆچی نەگەشتووە؟، بەڵام ئێمە ناردوومانە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، لە 21/10/2008بەنووسراومان ژمارە (23502)ئەوانیش بەم نووسراوە ناردوویانە (3354)لە 1/12/2008، بەڵام ڕەنگ هەیە نەگەشتبێ، ئەوە من نازانم، بەڵام بەنیسبەت ئەوەی تەکمیلیەکە کەباس ئەکرێت، ئەوەی کە کاك دڵشاد باسی کرد، یەعنی بەڕاستی ئەمە خۆی کە فەرز کرابوو، بەو شێوە بوو کەمن وتم، بەڵام تەفاصیلە وردەکارییەکانی لەدوای ئەوەی کەسەرف بووەو تەوزیع بووە بەم شێوەیە، تەعویزاتی فەرمانبەران (1096308)ئەمە تەعویزاتی فەرمانبەرانە کە هەر لەبەغدادەوە دەستنیشان کراوە، سلع و خەدەمات و صیانە(212)ملیارو 280هەزار، ئیعانات (465)، المنح (65)، المنافع الاجتماعیة(19488)، المصروفات الاخری(301058)، الموجودات غیر المالیة(78609)، المشاریع الراسمالیة الاستثماریة (1)تریلیۆن و(15179)ئەمە خۆی تەفاصیلەکان تەفاصیلی لەمە وردتری تێدایە، کە هی تەنمیەی ئەقالیمەو شتی ترە، ئیجمالیەکەشی کەهاتووە، (2)تریلیۆن و(947387)ە، یەعنی بەنیسبەت ئێمەوە ئەوە لە مستەوای فصول ناردوومانە، لەسەر مستەوای وەزارات ناردوومانە، بەڵام ڕەنگە نەگەشتبێتە ئێرە ئەوە ئێمە نازانین، ئێمە هەموو شتێکمان تەواو کردووە، وابزانم ئەوە هیچی تێدانیەو هەموو مەوجودە، ئێستا کۆپی ئەکەین یان یەك شەممە ئەوە هیچ موشکیلەیەکی تێدا نیە، ئەوەتا هەر هەمووی مەوجودە خۆ ئەوە نەبێ شاردرابێتەوە، تکام وایە هەر کەسێك ئەیەوێت با بیبات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بینێرن با کۆپی بکرێت، کاك دڵشاد جوابی کاك عبدالرحمن کە ئێمە لە پەیڕەوی ناوخۆمان دەڵێین دەبێ حساباتی خیتامی بێت، هەرچەندە دوێنێ باست کرد، لەڕووی واقیعەوە هەندێجار واقیع زاڵ ترە لەسەر هەر بڕیارێك کە دەیدەیت، حساباتی خیتامی باستکرد کەبۆچی نەکراوە، حەز دەکەم کەمێك ڕوونتر باسی بکەیتەوە، تا بزانم فەرقی حساباتی خیتامی و سەرفیات و داهات چیە کە ناردووتانە؟، ئەگەر حساباتی خیتامیش بنێرن چ ئیستیفادەیەك دەکەن؟، ئەگەر ناشینێرن بۆچیە؟، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان(بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

داوای لێبوردن دەکەم، لەبەر ئەوەی پەیڕەوی ناوخۆی ئەنجومەنم لەلا نیە، لەوە ئەچێت تەناقوزێك هەبێت لەوەی کە کاك عادل خوێندیەوە، لەلایەك ئەڵێت لەمانگی 10یەعنی مەفروز بوو لە ساڵی 2008ئێمە بودجەی تەخمینی بنێرین بۆ پەرلەمانی کوردستان، لەلایەکیشەوە لە نیزامەکەدا ئەڵێت بودجەی تەخمینی و حساباتی خیتامی، لە مانگی 10چوزانی لە 31/12چی سەرفکراوە، ئەوە تەناقوزێکە لە نیزامەکەی خۆتاندا من داوای لێبووردن دەکەم، نەخێر هی ساڵی 2007مان بۆ ناردوون، ئەوە نیهائیەن تەحدیدی نەکردووە، ئەڵێت (الحساب الختامی والمیزانیە التخمینیە) ئەوەی ئەو بەڕێزانەی کە دایانڕشتووە نیزامەکە، تەناقوزێکی تێدایە جەنابتان چارەسەری بکەن، ئەوە پەیوەندی بەوەزارەتی داراییەوە نیە، ساڵەکەی تەحدید نەکردووە، ئەڵێت (الحساب الختامی والمیزانیە التخمینیە)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد، ئەوە تەحدید نەکراوە، کەوات وت مەعلومە کە سەری ساڵی پێشووە.

بەڕێز دڵشاد عثمان بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە یەعنی سەری ساڵی چەندە، یەعنی ساڵی /2007یان 2008یان 2009.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مەسەلەن لە ئێستادا مەقسەدمان ساڵی 2008ە.

بەڕێز دڵشاد عثمان بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

نەخێر نابێت، مانگی 10 دەڵێیت 2008 کە 2009تەقدیم کرا، کاك عەدنان جەنابت باش بزانە، لە 13/12/2009با بەوردی باسی بکەین مانگی 10میزانیەی تەخمینی ساڵی 2009 دەنێرین، بەپێی نیزامەکەی خۆتان، لە مانگی 10مـن چوزانم 3یەم خەرج کردووە، ئەوە ئەبێت بڵێین(مرفقةًبها بالتقریر المالی) نەك حساباتی خیتامی دوای ئەوە یەك شتی تر هەیە، با بەڕێزتان ئاگادار بکەم، حساباتی خیتامی تەنها ئەو کەسانە ئەتوانن شی بکەنەوەو کاری لەسەر بکەن کە پسپۆڕن لەبواری داراییدا، ئەو شوێنەش ڕەقابەی مالیە و مەکاتبی تەدقیق، دوایی تەصدیقی ئەکەن و ئەینێرن بۆ پەرلەمان، ئەوەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئەیخوێننەوە و لەمستەوای ئەواندایە بۆ ئەوەی یەکێکی غەیر حسابی بیخوێنێتەوە پێی ئەڵێن ڕاپۆرتی دارایی، خاوەن کارگەیەك تێناگات میزانیەی موراجەعەو مەدین ودائین چیە؟، ئەبێ تۆ ڕاپۆرتێکی دارایی بدەیتێ لەسەر وەزعی کارگەکەی خۆی، حکومەتیش بەهەمان شێوە، پەرلەمانی بەڕێز لەبەر ئەوەی پسپۆڕ نین لەداراییدا حساباتی خیتامی بۆ ئەوان نیە؟، ڕاپۆرتی دارایی بۆ ئەوانە، ڕاپۆرتی

داراییشمان تا 31/12داوە بەبەڕێزتان، بەس دواکەوتووە ئێمە فعلەن دانی پێدا دەنێین، لە 19/5بەدەستی بەڕێزتان گەشتووە، ئەوەش کوڕاسەکەیەتی بە داهات و خەرجیەوە هەمووی کەناردوومانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پرسیارەی کاک غەفوریش، کە دەڵێت داهاتەکانی تری حکومەت دیاری بکرێت.

بەڕێز دڵشاد عثمان بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

داهاتەکە لەم ڕاپۆرتەدایەو حازرە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەتوانن ئەوەش کۆپی بکەن، یان هەر ئەندامێك ویستی لە لیژنەی دارایی کۆپیەکەی وەربگرێت، کاك پیرخدر، فەرموو.

بەڕێز خضر سلیمان خلیل(پیر خدر):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێوە دەزانن ئێمە نزیکی پرۆسەیەك بووینەتەوە کە ئەویش پرۆسەی هەڵبژاردنە، بەس وادەی دەست پێکردنی ڕیکلام وپڕوپاگەندە بۆ هەڵبژاردن هێشتا بەفەرمی دەستی پێنەکردووە، بۆیە هیوادارم دەزگای ڕاگەیاندن نەبێتە مینبەرێك بۆ ڕیکلامی هەڵبژاردن و بۆ کاك غەفوریش دەڵێم، ئەگەر ئەزانێ مەعاشی زۆرە وەك ئەندام پەرلەمان با بێت من و ئەو تەعاهودێك دەنووسین کە مەعاشی خۆمان نیوەی کەم بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئیقتراحێکی باشە، کاك پیرخدر و بەڕێزان ئێمە ئەو مەسەلەیەمان باس کرد، ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان وتیان، لەبەر ئەوەی بەرەو هەڵبژاردن دەڕۆین و وادەی پڕوپاگەندە بۆ هەڵبژاردن دەستی پێنەکردووە، بەڵام لەناو پەرلەماندا دەستی پێکردووە دەمێکە، وتیان ڕاستەوخۆ پەخش نەکرێت، ئەوەش ڕایەکی پەسەند بوو، بەڵام لەبەر ئەوەی لەسەر بودجە زۆر قسە کراوە لە ڕۆژنامەکان، لەسەر تەلەفزیۆن خەڵکێکی زۆر دەبینم بەهەڵە تێگەیەندراون، زۆر خاڵ باسکراوە کە ڕاست نیە، وەکو دوێنێش ئاماژەم پێکرد یەکێك گوتوویەتی 75٪ بودجە دوو حیزبەکە دەیبات، یەکێك دەڵێت پارەی نەوت دوو حیزبەکە دەیبات، یەکێك دەڵێت بودجە بە کەیفی خۆیان دابەش دەکەن، شەفافیەت لە بودجەدا پێویستە، ئەگەر چی ئەو داواکاریە لە جێی خۆیەتی، بەڵام بۆ بودجە گوتمان نەخێر فرسەتێکە ئەو ئەندام پەرلەمانانەی کە دەیانەوێت لە تەلەفزیۆن قسەی بکەن با لێرە قسان بکەن بۆ ئەوەی مەجالی رەد دانەوەی هەبێت لەلایەن پەرلەمانەوە، لەلایەن لیژنەمانەوە، لەلایەن حکومەتەوە کە وەزیرەکان و بریکارەکان لێرە بەشدارن، بۆیە ئەو رەئیەمان پەسەند نەکرد دوێنێ کە ڕاستەوخۆ نەبێت و ئەوانە، یاسای تر دێتە پێشەوە لە غەیری دەستوور، ئەو قەسەیەی تۆ گوتت بە جێیە، پێویست ناکات بۆ ئەوەی برادەرانیش

برێك ئارام تر و بێ تەشەنوج رەئیەكانی خۆیان بدەن و واقعی تریش رەئیەكانی خۆیان دەدەن ئەو كاتی ئەگەر تەلەفزیۆن نەبێت لێرە، پێم وایە تەنها پابەند دەبن بەوەی كە ئەندامی پەرلەمانن، نەك بۆ ئەوەی كە بیروبۆچوونی تایبەتی خۆیان هەیە بۆ چەند ڕۆژێكی تر، بەهەرحاڵ ئێستا ئەوە كۆپیەكەتان پێ دەگات، من داوا دەكەم كە بچینە سەر ئەسڵی مەوزوعەكە، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو ڕاپۆرتەی لە وەزارەتی دارایی هاتووە 2008 یەكێكە لە بنەماكانی حیساباتی خیتامی، بۆیە من پێم باشە، هەروەكو جەنابت لە بیدایەت ئیشارەتت پێی دا ئەویش ئێستا كۆپی بكرێت و دابەش بكرێتە سەر ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی زیاتر شەفاف تر بێت مەسەلەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە لە لیژنەی دارایی هەیە، دەتوانن هەر ئەندامێك، خۆ هەموویان موهتەم نین بەو مەوزوعەیە، هەر ئەندامێك كە پێویستی پێیەتی لیژنەی دارایی با كۆپیەكی بداتێ، بەڵێ كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو راپۆرتە لە لیژنەی دارایی دا هەیە، ڕاستە درەنگ گەیشتووە، بەڵام لە لیژنەی دارایی هەیە و لەبەردەست هەر هەموو ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەماندایە، وەكو چۆن بودجەكانی ساڵانی پێشتر لەبەردەمی هەریەكە لە ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمانە، بەڵام هەندێك كەس خۆی نەیەت و تەماشای نەكات بەزۆر نایدەمێ، بەڕاستی وەكو كاك دڵشاد ئاماژەی پێی كرد، ئەمە مەسەلەیەكە پەیوەندی بە هەندێك پسپۆری هەیە، من لەگەڵ ڕێزمدا ڕاستە دكتۆرام هەیە، بەڵام هەر هێلكاریەكی دڵ ببینم لەبەرئەوەی پزیشك نیم تێی ناگەم، هەر خەریتەیەك ببینم لەبەرئەوەی ئەندازیار نیم، من تێی ناگەم، لەبەرئەوە هەندێك شت هەیە كە مەسەلەیەكی دیجیتاڵە، لەمەسەلەی بودجە، لە مەسەلەی تریشدا هەمووی ژمارەیە، هەندێك لە برادەرە بەڕێزەكان دێن لەگەڵ مندا باس دەكەن كە ئێمە تێی ناگەین، بەڕاستی ئیتر ئەوەیە، یەعنی بودجە بریتیە لە شتێك كە مەسەلەیەكی محاسبیە، مەسەلەیەكی داراییە، كە دەبێت خەڵك شارەزایەكی هەبێت لەو بوارە زانستیە ئینجا تێی ئەگات، من لێرەوە ناتوانم لەهێلكاری دڵ و خوێن و كۆمەڵە ئەشیعەیەكم پێ نیشان بدەی، بەڕاستی تێی ناگەم، ناتوانم تێی بگەم، لەبەرئەوە گوناحی دكتۆرێك نیە، گوناحی كەسێك نیە كە ئەشیعەكەی گرتووە و من تێی ناگەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

کاکە ئەو موناقەشەیە تا ئەخیر لە هین دەردەچین، ئەوە زۆر ڕوونە ڕاپۆرتی دارایی بۆ ساڵی 2008 کۆپی بکەن و دەیدەین بە هەمووتان، وەکو پێشتریش باسم کرد هەر ئەندامێك بۆی هەیە بۆ وردەکاری بچێتە لای لیژنەی دارایی باسی بکات، ئێستاش ئەو وردەکاریەی میزانیەی 2009 کۆپی هەیە، هەر ئەندامێك بیەوێت دەتوانێ کۆپی لە ئەوان وەربگرێت و لەبەردەستیشی بێت و دەتوانێ تەقیمی بکات و هەڵیسەنگێنێ و دواتر رەئی خۆیشی لەسەر بدات، ئێستا دەچینە سەر ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی خاڵ بە خاڵ ماددەکان موناقەشە دەکەین و دەوڵەمەندی دەکەین و دواتریش بڕیاری لەسەر دەدەین، فەرموو بۆ ئەسڵی پرۆژەکە.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای ژمارە( )ی ساڵی 2009

یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان-عیراق بۆ ساڵی 2009

ماددەی یەکەم:

بۆ خەرجیەکانی ساڵی دارایی/ 2009 گوژمەیەك تەرخان دەکرێ کە بڕەکەی 8.857.263 تەنیا(هەشت ترلیۆن وهەشت سەدوپەنجاوحەوت ملیار و دووسەدو شەست و سێ ملیۆن دینارە)و بەم جۆرە دابەش دەکرێ:

یەکەم: گوژمەیەك بڕەکەی 2.303.338 تەنها (دوو تریلیۆن و سێ سەدو سێ ملیار و سێ سەدو سی و هەشت ملیۆن دینارە) بۆ خەرجیەکانی پرۆژە سەرمایەدارییەکان.

دووەم: گوژمەیەك بڕەکەی 6.553.925 تەنیا(شەش تریلیۆن و پێنج سەدو پەنجاو سێ ملیارو نۆسەدو بیست و پێنج ملیۆن دینارە) بۆ خەرجیەکانی بەکارهێنان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانون رقم ( ) لسنة 2009

قانون موازنة اقليم كوردستان - العراق لسنة 2009

المادة الاولى:

يرصد لنفقات السنة المالية 2009 مبلغ قدره 8.857.263 فقط (ثمانية ترليون وثمانمائة وسبع و خمسون مليار ومائتان وثلاثة وستون مليون دينار) ويوزع كالاتي:

1. مبلغ قدره 2.303.338 فقط(اثنان ترليون وثلاثمائة و ثلاثة مليار وثلاثمائة و ثمانية وثلاثون مليون دينار) لنفقات المشاريع الراسمالية.

2 ـ مبلغ قدره (6.553.925) فقط(ستة ترليون وخمسمائة وثلاثة خمسون مليار وتسعمائة وخمسة وعشرون مليون دينار)للنفقات التشغيلية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ڕەئی لیژنەی دارایی و ئابووری لەسەر ئەوە؟ فەرموو كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووری پێی چاكە ماددەی یەكەم لە بڕگەی 1 وەكو خۆی بمێنێتەوە، بڕگەی 2 بەو شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

أ ـ گوژمەیەك بڕەكەی66,140,000 (شەست و شەش ملیار و سەدو چل ملیۆن دینار) دینار بۆ خەرجیەكانی پەرلەمانی كورستان.

ب ـ گوژمەیەك بڕەكەی 24,881,000 (بیست و چوار ملیار و هەشت سەد و هەشتاو یەك) ملیۆن دینار بۆ خەرجیەكانی دەسەڵاتی دادوەری.

ج ـ گوژمەیەك بڕەكەی 6,462,904 (شەش ترلیۆن و چوار سەد و شەست و دوو ملیار و نۆسەد و چوار ملیۆن دینار) بۆ خەرجیەكانی جێ بەجێ كردن لە دەزگاكانی حكومەتی هەرێمی كورستان.

ئەمە ئێمە تەنها بەس جیامان كردووەتەوە، بودجەكە بە پێی هەر سێ دەسەڵاتەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان، كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەكەمان راپۆرتی خۆی، لەسەر یاسای بوجەی ساڵی 2009 بەم شێوەیەی خوارەوە پێشكەش دەكات:

یەكەم/ دەربارەی ماددەی یەكەم لە پرۆژەكە، لیژنە پێشنیازدەكات بڕگەیەكی تایبەت بە خەرج و مەسرەفی پەرلەمانی بۆ زیادبكرێت و، بڕگەیەكی دیكەشی دەربارەی خەرج و مەسرفی دەسەڵاتی دادوەریی بۆ زیادبكرێت چونكە دەسەڵاتێكی سەربەخۆیە و بوجەی تایبەتی خۆی هەیە لە چوارچێوەی بوجەی گشتیی هەرێمدا بەپێی حوكمەكانی ماددەی چوارەم لە یاسای دەسەڵاتی دادوەری ژمارە(23)ی ساڵی 2007، بەم شێوەیەی خوارەوە:

یەكەم ودووەم وەكو خۆی بێت و بڕگەی 3 بەو شێوەیە بێت:

سێیەم: بڕی تەنیا (71140000000) حەفتا ویەك ملیار و سەدو چل ملیۆن دینار بۆخەرج و مەسرەفی پەرلەمانی كوردستان.

چوارم: بڕی تەنیا(24881000000) بیست و چوار ملیارو، هەشت سەدوهەشتاویەك ملیۆن دینار بۆ خەرج و مەسرەفی دەسەڵاتی دادوەری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی لەڕاستی دا پارەکە تەحدید کراوە لە میزانیەی بەغدا ناتوانین زیادی بکەین، بە گشتی، ئەوە شتێکی دیارە، بەڵام لە نەفەقاتی تەجریدی دوو لیژنەکە دوو بۆ چوونی جیاوازیان هەیە لە تەحدید کردنی میزانیەی پەرلەمان و میزانیەی دەسەڵاتی دادوەری ، ئەو فەرقە دەمەوێت بزانم بۆ وا هاتووە لە بەینی ئەو 71 یەکە و ئەو 66 ە؟ بۆچی ئەو فەرقە هەیە لە بەینی لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی، یەعنی لیژنەی دارایی لەسەر چ ئەساسێك ملیارەکەی ئاماژە پێ کردووە؟ هەروەها لیژنەی یاسایی بۆچی 71ی داناوە؟ دەمەوێت ئەوە ڕوون بکرێتەوە؟ کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەسەر ئەو پرۆژە بودجەیەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان کە تەرخان کراوە بە پێی وەزارەتەکان و دەزگاکان، حسەی پەرلەمانی کوردستان کردوویەتە 66 ملیار و لەسەر ئەو بنەمایە ئێمە دامانناوە، نازانم ئیتر ئەو 77 ـە چۆنە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە دوای وردبوونەوە پێمان وایە پەرلەمانی کوردستان پێویستی بە شوێن و بینایە و هۆڵی نوێ هەیە بۆ دروست کردن، بۆ ئەوەی لە ئاییندەدا شوێنەکە فراوانتر بکریت و هەروەها ئەو شوێنەی بۆ فراکسیۆنەکان کە بە نیازن زیاد بکرێت، بۆیە پێمان وایە و دەبێت بودجەکەی زیاد بکرێت لەوەی کە دیاری کراوە لەلایەن حکومەتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من حەزدەکەم ڕەئی خۆم بڵێم لەسەر ئەوە، جارێ ئەوەڵەن ئێمە لە مانگی 6ین لەبەرئەوە، ئەو قسەیە ئەگەر مەنتقیش نەبێت و زیادە بێت کە داوای دەکات لیژنەی یاسایی کە پەرلەمان پێویستی بە بینایە هەیە، تەبعەن برێك لەو بودجەیەی کە لە 66 دا هەیە، دروستکردنی بینایە وەکو پار ساڵیش کردمان و نەمانتوانی، لەبەرئەوە ئێستا تەماشای میزانیەی پەرلەمان هی ساڵی 2006 بکەین 60٪ ی سەرف کراوە، نەمانتوانیوە بینایە دروست بکەین، مەقالەشمان لەسەر دەنووسن کە پەرلەمان لەسەدا ئەوەندەی بودجەی برد کە لە واقع دا لە نیوەی ئەوەش کە باسکراوە کەمترە، ئەو 66ەش نسبەتەکە قسورەکە، نیسبەتێکی بۆ بینایە کە ڕەنگە دیسانیش لە 2009 دا ئاسان نەبێت دروستکردنی لەبەر ڕۆشنایی وەزعی ئێمە و هین و ئەوانە، ئەوەی کە لیژنەی یاسایی داوای دەکات پێویست ناکات ئەوە، لە وەختێك دا کە کرابا یان دەستی پێ

كرابا هەستمان كردبا پێویستمان بە پارەی زیاتر هەیە، ئەگەر توانرا دەست بە دروستكردنی بینای تازە بكرێت بۆ پەرلەمان لەو 6مانگەی داهاتوودا ئەوا ئەو كاتە لە كۆتایی ساڵ دا ئەو پارەیەی كە بۆی داندراوە بەش نەكات، دەكرێت بۆ بودجەی 2010 ئەو زیادە و ئەو پیداویستیە ئیزافە بكرێت، بۆیە من پێم باشە لیژنەی یاسایی موقتەرەحی خۆیان سەحب بكەن و وەكو خۆی بمێنێتەوە، كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان (بریكاری وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ئیزافانەی كە باس دەكرێت پەرلەمانی كوردستان و ئەنجومەنی دادوەری ئەوانە، لە خەرجیەكان دا كە دەست نیشان بكرێت، من بەڕاستی هیچ موبەررێك نابینم بۆ ئەوە، موازەنەی عیراق لە ساڵی 1929 ەوە كە هەیە، كە ئەوە 2009یە و بە تەئكید خیبراتی زۆر زیاتری هەبووە لەو شوێنە، لە ساڵێك لە ساڵەكاندا باسی ئەوەی نەكردووە پەرلەمان لە خەرجی ئەوەی تیا بێت، بۆیە یەكسەر تەحدیدی دوو جۆری سەرەكی دەكات، لە خەرجی وەبەرهێنان و لەگەڵ خەرجی بەكاربردن كە تەشغیلە، لەبەرئەوە ئەو تەفسیلاتە وردە بە ڕای من لە جەدوەلەكانی مولحەق دا ئاماژەی بە ئەوە كردووە كە لە جەدوەلی رەقەم یەك ئەوە خەرجیەكانە، پێویست ناكات باس بكرێت، ئەمری جەنابتانە و ڕەئی بەڕێزتانە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵڵا ڕاستە لە بودجەی عیراق ئەوە نیە، بەڵام لە لای ئێمە كە پارەكەش وامان كرد و ئەگەر هەبێت باشترە، لەبەرئەوەی ئەو دوو دەسەڵاتە كە دەسەڵاتی دادوەری و دەسەڵاتی پەرلەمان جیاوازن و بودجەشیان جیاوازە، هەتا بۆ موناقەلەش هەر دەسەڵاتی خۆیانە، دیوانی چاودێریش بە هەمان شێوە، بەڵام لەبەرئەوەی تەوحید نەبووە، دەنا دەمان خستە پێش، ئەگەر دیوانی چاودێری تەوحید بووبا دەبووایە ئاماژە بە بودجەی ئەوانیش بكرابا، زەرەری نیە و فازانجیشی هەیە بۆ جیاكردنەوەی دەسەڵاتەكان، بەس ئەوەندە هەیە ئەگەر لیژنەی یاسایی هینەكەی خۆی سەحب بكات، ئەگەر نا موناقەشەكەمان دوور دەكێشێت، كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادام رەئیتان وایە كە بودجەی بۆ داندراوە لە زمنی ئەو 66 ە ئێمە سەحبی دەكەینەوە زیادەكە و ئیقتراحەكە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە سەحبیان كرد، ئەگەر نا كێشەیەكی گەورە هەبوو من باسم دەكرد، تۆ ئەو فەرقە لە كێی دەسەنی؟ نەفەقاتەكە داندراوە ئەوەندەیە، لە زمنی ئەوانە دیراسەت كراوە، دەبێت لە وەزارەتێك كەم بكەیەوە، بە

هەرحاڵ ئەو ماددەیە موناقەشەی زۆر هەڵناگرێت، لەبەرئەوەی پارەکە دیاری کراوە کە پارەکە ئەوەندەیە و نەفەقاتەکە ئەوەندەیە و تەفسیلاتەکەی لەبەردەستتانە، باشە کاك محمد فرج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتریش باس لەو نەفەقاتی تەشغیلیە کراوە، یەعنی ئەمە 65٪ ە بە پێی پێوەرە نێودەوڵەتیەکان نابێت لە 32٪ تێپەڕێ، ئایا ناکرێت بۆ ئەم سێ، چوار ساڵە موعالەجەیەك بۆ ئەوە هەبێت، مەسەلەن بیخەینە بابێکی تر، ئێستا شەبەکەی ریعایەی ئیجتماعی هەیە، مەسەلەن بیکەینە بابی سۆشیال، یارمەتیەك یەعنی وەکو راتب نەبێت، ئەو زیادەیە حاڵەتێکی تری بۆ بدۆزینەوە، یەعنی ئەم مەسەلەیە لە قەیران رزگار بکەین، چونکە ئەمە کاریگەری هەیە، جەنابت دەزانی بانکی نێودەوڵەتی، مەسەلەن کۆمەڵێك شەریکاتی ئەجنەبی لەم وڵاتە هەن، ئێستا ئێمە ڕاستەوخۆ ناتوانین هەندێك شت بکەین، ئەوە کارێکە ئیشی ئەوانە، ئەوانە دەڵێن هەتا ئەم پێوەرە نەگاتە ئەم ئاستەی خۆی ئێمە ناتوانین مامەڵە لەگەڵ ئەم مەسەلەیەدا بکەین، ئایا ناکرێت ئەمە بخەینە بابێکی تر، یان موناقەلەی بکەین بە شێوەیەکی تر لەگەڵ ئەم حاڵەتە بگونجێت و هەم ئەوە ڕاست بکەینەوە، هەم لەلایەکی تریشەوە زەمینە خۆش دەکەین بۆ مەسەلەیەکی تر، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو قسەیە زۆر ڕاستە من تەئیدی دەکەم، بەڵام وابزانم شتێکیان کردووە کە مووچە خۆر و فەرمانبەر جیاکراونەتەوە، شتێکی وام دی فەرمانبەر ژمارەیان لە 37٪ شتێکی وایە، ئەوەی تر مووچە خۆرن، وردە وردە بەرەو نیزامی سوشیال بڕۆین، دەبێت ئەوە بکەین و ئەوانە، بەڵام ئێستاکە ئەمری واقعە، پارەکە ئەو نیسبەیە، نەفەقاتی کەمتر بوو لەبەرئەوە میزانیە ئەمساڵ دابەزیوە و کەم بووەتەوە، بەڵام تۆ مەساریفی هین و ئەوانە و نەفەقاتی تەشغیلی ناتوانی کەم بکەیەوە، مووچە ناتوانی کەم بکەیتەوە، لەبەرئەوە کە میزانیە دادەبەزێت حیسابی ئیستیسماری کەم دەبێتەوە، کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من بەراوردێك لە نێوان پارو ئەمساڵ دەکرێت، بەڕاستی پار میزانیەکەمان 7ترلیۆن و شەست سەدو بیست و هەشت ملیار و ئەوەندەیە، ئەمساڵ 8 ترلیۆن و 857 ملیار، دەبینم ترلیۆنێك 228 ملیار زیادی کردووە، بێینەوە تەماشا بکەین، ساڵی پار لە بودجەی ئیستیسماری تەقریبەن 675 ملیار زیادمان دانابوو، ئەمساڵ لە جیاتی ئەوەی ئەو بودجەیە زیادبکەین و بودجەی ئیستیسماری زیاد بکەین کە دەبێتە بەگەڕخستنی خەڵك، مایەی خۆشگوزەرانی بۆ خەڵك، پرۆژەی زیاتر بۆ خەڵك دەکرێت، کەچی ئەمساڵ ئەوەش کەم کراوەتەوە و بودجەی تەشغیلیش نزیکەی 2ملیاری بۆ زیادکراوە، نازانم ئێمە ساڵی پار وابزانم

موسادەقەی 29 هەزار ئەوە کرابوو کە موەزەفین دابمەزرێت، یەعنی ئەو زیادەیە چیە ئەو حاڵەتە ئەوەندە زیادی کردووە؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەندەی من بزانم پار عەجزی زیاتر بوو میزانیەی خەملێندراو عەجزێکی گەورەی هەبوو، چاوەڕوان دەکرا میزانیەی تەکمیلی کە دەزانرا دەبێت بۆیە عەجزیان دانا، ئەمساڵ تەوەقوع ناکەن میزانیەی تەکمیلی هەبێت، بۆیە عەجزەکەیان زۆر کەم کردووەتەوە، فەرقەکە لەوە داهاتووە، نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نسرين محمد :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەیە لەسەر ماددەی یەکەم خاڵی دووەمی بۆ خەرجیەکان و بەکارهێنان، ئەو پارەیەی کە زیندانیە سیاسیەکانی عیراق مانگانە بڕێک پارە وەردەگرن، بەڵام هینی کوردستان تا ئێستا بۆیان سەرف نەکراوە، هەرچەندە دەمێکە داوا دەکەن بەشێکی ئەوانیش لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان بێت، بەڵام تا ئێستا هیچ سەرف نەکراوە، هۆکارەکەی چیە؟ حەزدەکەم ئەوە ڕوون بکەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە تێبینی دەکەم و منیش لەگەڵ ڕەئی ئەو بەڕێزانەم و هاوڕام بودجەی وەبەرهێنان زۆر زۆر کەم بووەتەوە ئەو ساڵ، بەڵام من پرسیارێك دەکەم، هەموو لیژنە تایبەتمەندەکان ڕاپۆرتی خۆیان نووسیوە، ئایا ئەو سەرنج و پێشنیارانەی کە لە ڕاپۆرتەکان هاتوون تا چەند بە نەزەر ئیعتیبار وەردەگیردرێن و تا چەند ئیعتیمادی دەکرێتە سەر بۆ ئەو گۆڕانکاریانەی کە داوا کراوە لە ڕاپۆرتەکان؟ لەبەرئەوەی تێبینی دەکەین ئەو یاسایە زیاتر لەڕووی شکلیەوە داڕێژراوە کە ئێوە پەسەندی دەکەن تەفاسیلەکە لە یاسایەکەدا نیە، تەفاسیلەکە لە بودجەکەدایە کە بۆمان هاتووە باب، باب دابەش کراوە، ئێمەش هەموومان لە لیژنەکان کە دیراسەتمان کردووە کۆمەڵێك سەرنج و تێبینی خۆمان هەیە، ئایا ئەوە چی بەسەر دێت؟ چۆن ئیعتیماد دەکرێتە سەری؟ ئەوە یەك، دووەم: ئەو جەدوەلەی کە ئێمە لەبەردەستمان دایە کە میزانیەی وەزارەتەکان دیاری کراوە، یەعنی نیسبەکان بە پێی جەدوەلەکە تەماشا دەکەین هەندێك وەزارەتی زۆر، زۆر گرنگ هەنە کە بەڕاستی بودجەکەیان زۆر زۆر کەم دیاری کراوە، بۆ نموونە وەزارەتی پیشەسازی، یەعنی سەدا سفرو پۆینت چوارە، یەعنی پێویستیت بە ئەوە هەیە کارگە بینا بکەی بۆ ئەوەی داهاتی تر بۆ وڵاتەکە وەدەست بخەی، یەعنی پێویست دەکات کەرتی پیشەسازی لە کوردستان زیاتر بایەخی پێ بدەی، نەك بەو شێوەیە تەعامولی لەگەڵ بکەی، کەرتی کشتوکاڵ بە هەمان شێوە، دواتر وەزارەتێکمان هەیە کە وەزارەتی

ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمیش ئەو وزارەتانە بودجەکەیان زۆر، زۆر کەمە، یەعنی خۆتان دەزانن تەنها ئەوەی کە دانـدراوە بـۆ راتـب و بـۆ ئەوەیـە، کـە مـەجالی تەشغیلیەکەیە هیچ شتێکی ئیستیسماری نـەبووە، یـەعنی ئـەو وەزارەتـەش سەرپەرشـتی لەسـەر کۆمـەڵێك ناوچـە دەکات، دەبێت دەسەڵاتی ئەوەی هەبێت کە هەندێك پرۆژە لەو ناوچانە بکرێت و کۆمەڵێك کاری تر، دواتر کـەرتی تەندروستی ئێمە کۆمـەڵێك گرفتمـان هەیـە، لـە راپۆرتـەکانیش ئاماژەی پـێ کـراوە کـە لەبەردەسـتم دایـە، یەعنی بەڕاستی پێویستە ئەو ئەو کەرتە زیـاتر ئیهتیمـامی پـێ بـدرێت لـە ڕووی مەسـەلەی دابـین کردنـی داودەرمان بێت، مەسەلەی بیناکردنی نەخۆشخانە بێت، کۆمەڵێك مەجالی تر، کەرتی پەروەدەش بە هـەمان شێوە باوەڕدەکەم ئەوە پێویستی بە ئەوە هەیە، کە بە پێی ئەو ڕاپۆرتانەی کە نووسراون چاو بە ڕێژەکاندا بخشێندرێتەوە و نەك ڕێژەکان بەو شێوەیە بمێنێتەوە، لەگەڵ ڕێزماندا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵڵا مولاحەزەیەکی بەجێیە لەڕاستی، ئەو ڕاپۆرتانەی کە نووسراون بەهەند وەربگیردرێن، من پـێم باشـە ئـەو ڕاپۆرتانـە بدەینـە وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری و لەگـەڵ لیژنـەی دارایـی و ئـابووری، ئایـا دەکرێـت گۆڕانکـاری بکرێـت؟ دوو ڕێگـا هەیـە، یـان ئـەو نەفـەقاتی تەشـغیلیەی کـە هەیـە موناقەلـەی تیـا بکـەن و نەفەقاتی رەئس مالیش موناقەلەی تیا بکەن لەوە زیاتر بۆ وەزارەتەکە بە پێـی ئـەو ڕاپۆرتانـە پێداویسـتی گرنگ دیاری بکەن و چ ئیمکان هەیە لە زمنی ئەو میزانیەی کە داتان ناوە، لەبەر ڕۆشـنایی ئـەو ڕاپۆرتانـە ئەو موناقەلەیە بکەن، یان میزانیەکە زیاد بکەن بە عەجز، یەعنی خەمڵێندراوە، بەڵکو سعری نەوت بـەرز بـۆوە، هەنـدێك لـەو پرۆژانـەی کـە داواکـراوە لەلایـەن ڕاپـۆرتی لیژنەکانـەوە زۆر زەروریـە بـا میزانیەکـە عەجزی هەبێت و ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێت و یـان موناقەلـە بکرێـت، ئـەوە دەمێنێتـە سـەر تـەقیمی ئێـوەو تەقدیری ئێوە، هەڵسەنگاندنتان بۆ وەزعی دارایی عیراق ئایا بەرەو زیاد دەڕوات؟ ئایا هەرچەندە لە بەغدا گوتوویانە و وەزیری دارایی من دوێنێ گوێم لێ بوو دەڵێت هی ئەمساڵ تەکمیلی نابێـت، حکومـەتی فیـدڕاڵ داوای کـردووە میزانیـەکی تـەکمیلی هـەبێت لەبـەر ڕۆشـنایی بەرزبوونـەوەی نرخـی نـەوت، بـەڵام وەزیـری دارایی دوێنێ جوابی دایەوە دەڵێت ئەم بەرزبوونەوە لەو چەند مانگەدا داهاتی نەوتمان زیاد ناکات و بۆیە پێی وا نیە بتوانین میزانیـەی تـەکمیلی ئەمساڵ دروست بکـەن، بـەڵام ئـەوە بەهـەرحاڵ بـۆ ئـەو وەزارەتـە دەمێنێتەوە، تەقدیری ئەوانە بکات، هـەموو ڕاپۆرتـەکان دەخەینـە بـەردەمتان، چـونکە ئـەمڕۆ هـەر تـەواو نابێـت، بۆیـە ئەگـەر لێـرەوە تـا یەکشـەممە ئـەو شـتەی کـە کـاك زراریـش داوای کردبـوو کـە ئـەمڕۆ پێـنج شـەممەیە و قـەیناکات خۆتـان دەبێـت تۆزێـك مانـدوو بکـەن لـەو دوو ڕۆژە کـە عوتڵەشـە، ئـەو راپۆرتانـە بخوێننەوە و بزانن چی تێدایە و بتوانن میزانیەکە یان موناقەلە بکەن یـان عـەجزی بخەنـە نـاو، نوقتـەی نیزامی هەیە کاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به نیسبەت ئەبوابی موازەنە لە بابی تەشغیلی قەتعەن موناقەلە ناكرێت، لە ئەبوابی تریش بۆ تەشغیلی دەكرێت، لە تەشغیلی بۆ ئەبوابی تر ناكرێت، ئەوە یەك، دووەم: بە نیسبەت عەجزی موازەنە كێشەیەك دروست دەكات بۆمان، ئێستا بۆ نموونە پارێزگای هەولێر مەجموعەك ئیشی تەنفیز كردووە و پارەی خەڵك نەدراوە، ئەو كاتە وەزارەت لە سنووری ئەو موازەنەیە تەعامول دەكات و ئیحتیماله مەشاریع ئیحاله بكات و پارە نەبێت و كێشەی زۆرمان بۆ دروست دەكات، مەسەلە مومكیناتە، هەموو وەزارەتەكان دە هەندە پێویستیان هەیە، بۆ نموونە سێ وەزارەت ئێستا ئێمە كە شارەوانی و گەیاندن و گواستنەوە، ئەوەی بۆیان داندراوە زۆر كەمە، بەڵام مەسەلەی مومكیناتە، هەشت ترلیۆن و ئەوەندە هاتووە دابەش كراوەتە سەر وەزارەتەكان، ئەوەی مەوجودە دابەش كراوە، ئەمە مەسەلەی موستەقبەلی ناتوانین بە نەزەر ئیعتیبار وەربگرین بڵێین عەجز دروست بكەین لە موازەنە ئیعتیمادەن لەسەر میزانیەی تەكمیلی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دوو پرسیارم هەیە، كاك بارزان ئیسارەی كرد، ئێمە لەم ماددەیە ئەتوانین شتێك لە بابەكانی تر كەم بكەینەوە، حسەیەك بۆ هەڵەبجە دابنێین نەك بە ناوچەگەریەتی، هەموو كوردستان وێرانە، بەڵام هەڵەبجە فەرقێكی هەیە، ئێستا هەڵەبجە بۆتە دەروازەی هەموو ئەجنەبیەكان، هەر سەردانی دەكەن، هەر وێرانە، ناڵێم هیچی بۆ نەكراوە، بۆی كراوە، ئەگەر بتوانین لێرە حسەیەك بۆ هەڵەبجە دابنێین ئەو كەموكوڕیانە كە ماوە چاك بكرێت، دووەم: پێشنیارێكم بۆ وەزارەتی دارایی پرۆژەیەك هەبووە لە هەڵەبجە بە 18 ملیار دینار لەسەر ئەركی جەنابی سەرۆكی هەرێم جێ بەجێ كراوە، لەم 18 ملیارە 6 ملیاری لە وەزارەتی داراییە تا ئەم بەیانیەش كێشەیەكی گەورە لەسەر ئەم مەسەلەیە دروست بووە كە پێی دەڵێن گەڕەكی دەروازەی شار، پرۆژەكە ڕاوەستاوە، ئەم 10 مانگە 3 مانگە موراجەعە دەكەن بۆ تەمویلی ئەو پرۆژەیە لە وەزارەتی دارایی بۆ وەزارەتی شارەوانی نەكراوە، داوا دەكەم وەزارەتی دارایی تەمویلی وەزارەتی شارەوانی بكات بۆ ئەو پارەیە بۆ ئەوەی ئەو پرۆژە هاوردە بكات و تەواو بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی كاك شێخ و كاك عثمان رەئیتان لەسەر ئەو پێشنیارو پرسیارانە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵڵا بە نیسبەت ئەوەی كە باسی عەجز كرا، بۆ مەعلوماتتان ئێستا عەجز هەیە، ئێستا 574,091 عەجز هەیە، بە نیسبەت موناقەلەوە بەس تەنها موناقەلە لە فەسڵی یەكی تەشغیلی دا دەكرێت، ئەویش رەواتبە بە هیچ شێوەیەك ناكرێت لێی كەم بكرێتەوە و ئیزافەی سەر شوێنی تر بكرێت، بە نیسبەت ئەوەی كەوا

موعالەجەی ئەو تەقاریرانەی کەوا ئێستا لیژنەکان ئەوەیان کردووە، خۆی وابزانم لە ماددەکانی داهاتوودا هەندێك دەسەڵات دێت بۆ وەزارەتی دارایی بۆ ئەوەی بتوانێ هەندێك موناقەلات بکات لەسەر ئەو ئەساسانە دەتوانین ئەوەی کە بگونجێت بە نەزەری ئیعتیباری وەربگرین، مەسەلەن میسالێکیش دەهێنین لەسەر وەزارەتی صناعە کە ئێستا ئێمە خۆمان لە وەزعێکی تردا دەژین، ڕاستە بەڵام بە نیسبەت وەزارەتی کشتوکاڵەوە ئێمە ئەمساڵ وەزارەتی کشتوکاڵمان زۆر بە نەزەری ئیعتیبار وەرگرتووە، هەتا ئەگەر تەماشای تەشخیسەکە بکەین ئەمساڵ لەگەڵ پاردا زۆر فەرقی هەیە، بە نیسبەت منەوە تەواو دوایش ئەگەر کاك عثمان شتێکی هەبێت؟.

بەڕێز عثمان شوانی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دابەشکردنی بودجە هەموو ساڵ هەر وابووە، موناقەشە کراوە، دوو لیژنە هەبووە، دوو لیژنە هەبووە کە لیژنەیەکیان موشتەرەکە لە بەینی وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان لەگەڵ گشت وەزارەت و هەرسێ پارێزگاکە کە دانیشتووین و موناقەشەی تەفسیلی هەموو مەشاریع دەکرێت، لە هەمان کاتدا لیژنەیەکی تر هەیە لە وەزارەتی دارایی ئیشی بۆ موناقەشە کردنی بودجەی ئاسایی هەیە، داواکاری هەر وەزارەتێك بۆ وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان لەگەڵ ئەو راپۆرتانەی کە لیژنەکان نووسیویانە ڕەوایی تێدایە، حەقیشی تێدایە و وە حەقیشە هەموویان بۆ بکەین، بەڵام لەگەڵ بودجەدا بریتیە لە ژمارەیەك کە بۆی تەخسیس کراوە، کە بریتیە لە 8 پۆینت ئەوەندە بودجەکەتە، لەم بودجەیەدا تۆ کە ڕەواتب دادەنێی برادەران دەبێ ئەوە بە نەزەر ئیعتیبار وەربگرن، ساڵی پار ئێمە کە لەم پەرلەمانە بڕیارماندا مووچە و تەقاعودی تەوحید بکرێت لەگەڵ عیراق دا، بووە مایەی زیادبوونێکی یەکجار گەورە لە فەسڵی یەکەم، ئەمە وای کردووە تۆ ئیمکانیەتەکەت بۆ تەحدید کراوە، منیش ئەزانم وەزارەتی تەندروستی پێویستی زۆر بە پارەی زیاترە، وەزارەتی کارەبا پێویستی بە دەیان مەشاریعی زیاتر هەیە، بەڵام تۆ ئەو پارەیەی کە بۆت تەخسیس دەکرێت کە بریتیە لە ترلیۆنێك و نۆسەد و یەك ملیار دینار بۆ میزانیەی ئیستیسماری، تۆ دەتوانی لەو ڕەقەمەدا تەعامول بکەی، ئێمە چیمان کردووە، ئێمە بۆ ئەوەی هەم عەدالەتی تێدا بێت، هەم گرنگیش بەو سێکتەرانە بدەین کە گرنگن، زۆرترین پارەی کە تەخسیس کراوە بۆ وەزارەتی کارەبایە و وەزارەتی شارەوانیە و وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەیە، وەزارەتی خوێندنی باڵایە، ئەمانە پارە ئەساسیەکەیان بەبەر کەوتووە، بەڵام مەعنای ئەوە نیە من وەزارەتی گواستنەوەم لەبیر کردبێت، یاخود وەزارەتی عەدلم لەبیر کردبێت یان هەر وەزارەتێکی ترمان لەبیر کردبێت، بەڵام تۆ بە پێی ئەو پرۆژانەی کە هەتە، بە پێی ئەو ئیمکانیەتەی کە لەبەردەست دایە، تۆ دەبێت تەعامول لەسەر ئەو ئەساسە بکەی، بۆیە ئێمە بە نەزەری ئیعتیبار وەری دەگرین مەسەلەی راپۆرتەکان، بەڵام دەسکاری کردن لە حدودی ئەو ڕەقەمە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، کە ڕەقەمێکت هەیە و بۆت هاتووە ئێمە ساحێبی ئیرادەیەکی تر نین، ئیرادەی ئێمە بریتیە لە (المبلغ المخصص للمیزانیە العراقیە المصدق من کوردستان) ئەوە میزانیەی ئێمەیە، بۆیە ئێمە

حیسابی ئەو رەقەمە دەکەین، هەر رەقەمێك کە ئیقتراحی کرد یان هەرکەسێك کە ئیقتراحی کرد کە عەجز بخەینە ناو میزانیەکەوە بەڕاستی شتێکی باش نیە، لەبەرئەوەی دووبارە تووشی ئەوە دەبینەوە وەکو ساڵی پار ئەگەر میزانیەی تەکمیلی نەبووایە تووشی ئەزمە دەبووین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەهەرحاڵ راپۆرتەکان لەبەردەستان دایە و ئیتر موقتەرەحی خۆتان چیە بیڵێن، فەرموو کاك محمد بۆ تەواو کردنی قسەکانی خۆت.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئێستا نەمهێناوە، بەڵام ڕامکێشاوە، خوبەرای ئیقتساد لە وەزارەتی مالیە دەڵێن ئەم ساڵ عەجز نابێت، ئەم زیادەیەی نەوت ئەو عەجزە پڕدەکاتەوە، بەڵام لەوانەیە تەکمیلی نەبێت، ئەلوهیم عەجز ئەمساڵ نابێت، ئەوە یەك، دووەم: ئێمە دەکرێت ئەو مەسەلەیە بە جۆرێکی تر مامەڵەی بکەین، مەسەلەن داهاتەکانی تر زیاد بکەین، بۆ نموونە یەکەم: (الضريبة على خدمة الهاتف النقال) لە عیراق دا هێشتا یاسای بۆ دانەنراوە، مادام یاسای بۆ دانەنراوە دەکرێت ئەوە لە ئیختساسی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئایا ئەمە هەیە؟ دووەم: ئەو مونشەئە سناعیانەی کە لە کوردستان دا هەیە و وەکو چیمەنتۆ پێشتر هی حکومەت بووە ئەوسا تەنی چیمەنتۆ بە 30 دۆلار بوو، ئێستا جاری وا هەیە 170 دۆلار، ئایا حکومەت و وەزارەتی مالیە ئیستیفادە لە ئەمە دەکات؟ ئەوە بکەینە شتێکی تر، کۆمەڵێك سناعاتی زۆر گەورە لە کوردستان دا دروست بووە و وەکو چیمەنتۆ، وەکو ئاسن، وەکو مەشروب، وەکو زۆر شتی تر، ئایا وەزارەتی مالیە لەگەڵ ئەمانە مامەڵەیەکی کردووە؟ بۆ ئەوەی ئەمەش ببێتە رەسیدێکی تر، لەسەر ئەو مەسەلەیەی چارەسەری زۆر مەسەلەی تری پێ بکەین.

بەڕێز سەۆکی پەرلەمان:

من هەندێك جوابت دەدەمەوە، بەڵام کاك دڵشاد لەوانەیە شارەزا تر بێت لە من بە تایبەتی مەوەزوعی چیمەنتۆ و مەوزوعی ئەو زەریبە و ئەو شتانە لەڕووی حیسابیەوە باشتر ڕوونی دەکاتەوە، من داوای لێ دەکەم ئەو قسە بکات فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەڕێز کاك محمد فرج خستیە ڕوو، ئەمە دوو بابە، یەکەمیان مەسەلەی ئیتیساڵات مەرکەزیە و داهاتەکەی عیراقیش وەری دەگرێت نەك تەنها ئێمە، ساڵانەش وەری گرتووە و دەچێتە کۆی داهاتیەوە بە حدودی 3 ملیار دۆلار کە لە شەریکاتی موبایل وەری دەگرێت و وەریشی گرتووە لە کۆرەکیشی وەرگرتووە و لە ئاسیاشی وەرگرتووە، وە لە زمنی سەڵاحیاتی حەسری مەرکەز دایە، ئەوە ئێمە ناتوانین هیچ شتێك لەسەر ئەوە بڵێین، دووەم: دێتە سەر ئەوەی ئێمە موخالەفەی خۆمان بکەین، ئێمە بەڕاستی حکومەتی

هەرێمی کوردستان هانی کەرتی تایبەت دەدات بۆ ئەوەی پرۆژەی زۆر گەورە و چاك بكات، لەو بوارە یاسای ئیستیسمار وابزانم لەم پەرلەمانە بەڕێزە ئیمزا کراوە کە بۆ 5 ساڵ خۆتان لە زەریبە عەفوویان دەکەن، لە هەموو زەریبەیەك و رەسم و هەموو شتێك، جەنابتان کردووتانە، ئێستا ئێمە دەتوانین کە عەفوو بن پارەیان لێ وەربگرین؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رشید ئیزافەت هەیە لەسەر ئەوانە؟ فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەعقیبێکم هەبوو لەسەر ئەو برادەرەی کە گوتی میزانیەی پار، یەعنی وازح نیە کە بووە، نەهۆ پێنج سەدو چل و یەك، ئێستا بوویە هەشت سەد و پەنجاو حەوت، فەرقەکە ئەوەیە، لە میزانیەی عیراقی فیدراڵ بودجەی ئیستیسماری 22٪ هی حکومەتی هەرێم کە تەقدیممان کردووە، 26٪ یەعنی زیاترە، مووچەی فەرمانبەرانیش کە کاك عثمان ئیشارەتی پێی دا لەسەدا شەست و کەسر مووچەیە، یەعنی ئەوەی کەم بوویەوە لەگەڵ پار، یەعنی لە فەسڵەکانی دوو، سێ، یەعنی لە سلع و خەدەمات و منحە و ئەوانەیە، ئەوانە لە کوێ پڕدەکەینەوە؟ مەسەلەن یەکێك گوتی با مووچەی فەرمانبەران کەم بکەینەوە، یەعنی نەقڵی بکەینە فەسڵەکانی تر، نیسبەکە بهێنینە خوارەوە، مەبلەغێك هەیە لە شەبەکەی حیمایەی ئیجتماعی ئەوە لە وەزارەتی ریعایەی ئیجتماعیە، برادەرێکی تر دەڵێت ئیهتمام نەداوە، ڕاستە دەرمان لە وەزارەتی تەندروستی عیراقە و لە زمنی نەفەقاتی حاکیمەیە، بەس زمنی ئەو بودجەیەی کە تەقدیممان کرد، کوراسەی وەزارەتی سحە 15 ملیارمان بۆ کڕینی دەرمان داناوە، ئیزافەتەن بۆ ئەوە ئیهتیمام بە وەزارەتی سحە دراوە لەناو قانونی موازەنە، ئێمەش تەئیدی عیراقمان کردووە کە ئەو داهاتەی کە بە دەستی وەزارەتی سحە بکەوێت، بۆ نەفەقاتی وەزارەتی سحەیە، ئەو پێداویستیانەی پێ دابین بکەین، ئەو تەقریرانە بە خۆی عەجزمان هەیە، 575 ملیار، ئەمە چۆن ڕێگا بدەینێ؟ تەنها ئەو موناقەلەیەی کە لە ئەسنای تەنفیز کە ئەو وەزارەتانەی کە تەخمینیان کە تەخمینیە ئیحتیماله 100٪ تەواو نەبێت، چونکە کە شتێك تەنفیز دەبێت ئەوەی زەروریە مەجاڵ بدرێتە وەزارەتی ملیە بدرێتە وەزارەتەکانی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەهەرحاڵ ئێستا ئەو ڕاپۆرتانە لەلای جەنابی وەزیری جگە لەو پێشنیارانە پێشنیاری تریشیان کردووە، لەوانە خانووبەرە و نیشتەجێ بوون، یەعنی کۆمەڵێك پێشنیار لە راپۆرتی لیژنەکاندا هاتووە، حەزدەکەم بۆ ڕۆژی یەکشەممە وەڵامتان هەبێت و ئەو پێشنیارانەی کە قبوڵە، باشە با دووشەممە بێت، کاك ئارێز فەرموو نوقتەی نیزامیت چیە؟

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وا پێویست دەکات ڕاپۆرتەکان پێشکەش بکرێن دواتر ئەوان قسەی لەسەر جواب بدەنەوە، نەك پێشتر جواب بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لەسەرئیقتراحی ئەندامانی پەرلەمان بوو، دوێنێ گوتیان ڕاپۆرتەکان نەخوێندرێتەوە، دووشەممە دەتوانن بیخوێننەوە و جوابەکەشتان حازر دەبێت ئەو کات، دەکرێ دووشەممە ئەو ڕاپۆرتانەی کە ماون بخوێندرێنەوەو پێش ئەوەی جەنابی وەزیر وەڵام بداتەوە ڕاپۆرتەکان بخوێندرێتەوە، مولاحەزەیەکی بەجێ هەیە کە کاك جوتیار گوتی کە ئەگەر ئێستا دەنگ بدەین بۆ ماددەی یەکەم، بەڵکو وەزارەتی دارایی بڕیاری دا عەجزەکە زیاد بکات، لەبەرئەوە ئەشکال دەبێت، لەبەرئەوەی دەنگی بۆ بدەن و لەلایەکی تریشەوە با ئەو ماددەیە با بمێنێت، دەچینە ماددەی داواتر، بەردەوام دەبین بەڵام ئەو موناقەشە کردنەی یاساکە دوادەخەین، مادام وایە ئێستا ڕاپۆرتی لیژنەکان بخوێندرێتەوە، بۆ ئەوەی ڕۆژی دووشەممە کاتمان بە فیڕۆ نەچێت، من ڕاپۆرتەکانم بۆ جەنابت نارد، ئەگەر بۆم بنێریەوە بۆ ئەوەی داوا بکەین بیخوێننەوە، کاك رشید فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانونی موازەنەی عامەی حکومەتی عیراقم لەلایە لە ماددەی 20 ئەو ساڵ فەقەرەیەکیان ئیزافە کردووە کە بە عەرەبی بۆتان دەخوێنمەوە (یعاد النظر فی حصة اقلیم کوردستان فی الموازنة العامة الاتحادیة لسنة 2009 وما بعدها فی ضوء نتائج الاحصاء وتعداد السكان لسنة 2009 وعلى ان یتم فی ضوءه تحدید المبلغ الحقیقی لحصة اقلیم فی الموازنة الاتحادیة لسنة 2009 وعرض الفرق على مجلس الوزراء الاتحادیة لتسویته)، یەعنی ئەگەر هاتوو کەم دەرچوو لە 17٪ پارەکەمان لێ دەبڕن، ئەوە تەسبیت کراوە، ئەوساڵ لە تەحدیدی پارەی تەنمیەی ئەقالیم کە تەحدید کرا بۆ تەنمیەی ئەقالیم لە حصەی هەر سێ موحافەزاتی ئێمە هەولێر و دهۆك و سلێمانی سەدا یانزەو پۆینت یەك بووە، نە سەدا سێزدەو چاردە بوویە، یەعنی ئەو ئەحسایە بکرێت ئیحتیماڵە ئەو کاتی ببێتە 14 و 13 ئیحتماڵە ئەو ڕەقەمەی کە هاتووشە ئەو ژێ بێتە خارێ، ئەوە لە قانونی موازەنەی 2009 لە ماددەی 20 تەسبیت بووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە هەڵەیەکی زۆر گەورەیە، زەقیشە کە کردوویانە لەڕووی یاساییەوە، ناکرێت قەرارو قانون بە ئەسەری ڕەجعی وەربگیردرێت، ئیحسا مانگی 10 دەکرێت، هەتا ئیعلانی نەتائیج دەبێت و مومکینە بگاتە مانگی

نیهایەتی، چۆن دەبێت قەرارێکی وا بدەن کە میزانیەی 2009 لەبەر ڕۆشنایی ئیحسا بێت، میزانیەکە سەرف کراوە، هەڵەیەکی گەورەیان کردووە ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق، هەڵەیە بە ئەسەری ڕەجعی ناوچەیەك هین بکەن، دەبێت شکایەت بکەین لەوە، هەرچەندە ئومێدەوارم نەتیجەی ئیحسا زیاتر بێت و کەمتر نەبێت، بەڵام لە حاڵەتێك دا دەبێت لەوە شکایەت بکەین، پارەیەك کە سەرف کراوە بێن لێمان بسێنن و یان لە داهاتوو دا کەم بکرێتەوە، مانای وایە 2010 زۆر کەم دەبێتەوە بەو حیسابە بێت، بەهەرحاڵ ئێستا داوا لە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە و ئەشغال دەکەم بۆ خوێندنەوەی راپۆرتیان، باشە کاك شێروان قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك پررسیارم هەیە و یەك پێشنیاریشم هەیە، پرسیارەکەم ئەوەیە ئەگەر ئەو میزانیە عەجزی تێدا هەبێت ئێستا کە هاتووەتە پەرلەمان ئێمە دەبێت موناقەشەکە لەسەر ئەساسی عەجز بکەین، ئەگەر ئەو میزانیەش عجزی تێدانەبێت دەبێت موناقەشەکە لەسەر ئەو ئەساسە بێت، ناکرێت ئێمە لە پەرلەمان پێشنیارێکی تازە بکەین و عەجزێکی تازە بخەینە ناو پەرلەمان، ئەوە یەك ئەگەر تەوزیحێکمان بدەنێ مەمنون دەبین، دووەم: ئێستا سەعاتی یەکە و نیهایەتی دەوامە پێم وایە مادام تەئجیلی ڕۆژی دووشەممەی دەکەین کۆتایی بە جەلسەکە بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی یەکەمت جواب دەدەمەوە، بەڵام ئەوەی دووەم تا سەعات دوو مەجالمان هەیە با بەلای کەمی بەس راپۆرتەکان بخوێنینەوە، بۆ ئەوەی ڕۆژی دووشەممە وەختمان لەدەست دەرنەچێت، کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرت بخوێنینەوە موناقەشەی تیایە و گفتوگۆی تیایە، یەعنی چۆن دەکرێت راپۆرت بخوێندرێتەوەو موناقەشەی نەکرێت؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

راپۆرت دەخوێندرێتەوە بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان لەڕای لیژنەکە گوێ بیست بن، ڕۆژی دووشەممەش وەڵامی وەزارەتی دارایی لەسەر راپۆرتەکان و پێشنیارەکان قبوڵ دەکرێت یان نا؟ لیژنەکان داوا دەکەن راپۆرتەکانیان بخوێندرێتەوە، ماندوو بوونە ودانیشتوونە کۆبوونەوەیان کردووە، نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نسرین محمد صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جوابی پرسیارەکەی من نەدرایەوە؟ ئەو زیندانیە سیاسیانەی بەغدا هەموو مانگێك مووچە وەردەگرن، ئێمە لە کوردستان داوای دەکەین، دەڵێت ئێوە لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان دەبێت وەری بگرن، تا ئێستاش سەرف نەکراوە، هۆکارەکەی چیە حەزدەکەین ئەوە ڕوون بکەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رشید ئەو پرسیارە ئاراستەی جەنابت دەکەم، نەسرین خان دەڵێت زیندانی سیاسی موچە و یارمەتیان و تەعویزاتیان بەغدا دەڵێت لە زمنە میزانیەی 17٪ ی میزانیەی هەرێمە، لێرە بۆچی بۆیان سەرف ناکرێت؟

بەڕێز رشید طاهر (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نسبەتی مووچەی زیندانیە سیاسیەکان، تەبیعی لە بەغدا راتبێکی مەقتوع بۆیان سەرف دەکرێت، کە 500 هەزار دینارە، ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان راتبی شەهیدمان لە 300 کەمترە، لەبەغدا بە زروفێکی ئیحتیمالە لە دیعایاتی ئینتخابی، مەسئولەکانی بەغدا بۆخۆیان سەرفی بکەن، بەڵام ئەو پارەیەی کە هی حکومەتی هەرێمی کوردستانە نە هاتووە بەناو موجەرەد ئیجمالی رەقەمەکەی کە پشتی موسادەقە بووە بە یەك رەقەم هاتووە هەشت ترلیۆن و دوو سەدو هەشتا و سێ یە ، ئەوەی تەسدیق بووە ئاخر رەقەم، هیچ باسی سوجەنای سیاسی تیا نیە، ئەو قەرارەی لێرە دەدرێت حکومەتی هەرێم لەگەڵ پەرلەمان بێت قەراری لێ بدەن چ بۆ سوجەنای سیاسی بکرێت، ئینجا قانونێکی دروست دەکات راتبێك تەحدید دەکەن لەسەر زەوئی ئەو رەواتبانەی لە کوردستان هەیە، هی شەهید چەندە، هی ریعایەی ئیجتماعی چەندە؟ هی خانەنیشینی و پێشمەرگە چەندە؟ هی پەککەوتوو چەندە؟ شتێکی وابێت، بەڵام یەعنی مەبلەغێکی مەحدود بێت و عەدالەتەکەشی لە زەوابت و تەعلیمات هەبێت لەسەری بڕۆن، نەك هەرکەسێك شەقێکی پێ کەوت، رۆژێك سجن ببێت و راتبەکی بدەنێ و وەڵڵا راتبی هەشت ملیارەکە بدەنە کورد بەشی ناکات، هەمووی دەڵێن سجنی سیاسین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانم بەڵام پرسیارەکە لەوەدایە ئەو پارەیە کە لە بەغدا تەرخان کراوە داندراوە بۆ هەرێم یان گوتراوە ئەوە میزانیەی زیاندانیە سیاسیەکانە؟ فەرموو کاك رشید.

بەڕێز رشید طاهر (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر ئەو پارەیەی هیچ نەنووسراوە، ئەو پارەیە کە هاتووە تەنها حصەی هەرێمی کوردستانە، هەشت و دوو سەدو هەشتاو سێ، ئێمە لێرە تەوزیعمان کردووە لەسەر فەسڵ و ماددەکان کە هێناومانەتە پەرلەمانی بەڕێزەوە تەوزیعمان کردووە هیچ باسی راتبی سوجەنای سیاسی تیا نیە، میزانیەکیش دەدەینە بەغدا لە

بەغدا كە میزانیەی ئێمە توحید ببێت لەگەڵ هی عام، چونكە ئێمە بابێك لە بابەكانی وەزارەتی عیراق ئو میزانیە هاتووە رەقەمی تر دەدەن بەغدا زۆر جار كە هاتووە تەقریری ئێمە مولاحەزە بكەن رەقەمی بەغدا بە شكلێكە و هی هەرێم بەشكلێكی ترە، ئەوەی داومانەتە بەغداش باسی سوجەنای سیاسی هیچ مەبلەغێكمان تەحدید نەكردووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو پرسارەی تر ئەو میزانیە كە تەرخان كراوە بۆ زیندانیە سیاسیەكانی عیراق لە كوێ پەسەند دەكرێ و لە چ فەسڵێكە؟

بەڕێز رشید طاهر (بریكاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە لە وەزارەتی شەهیدانە، لە موئەسەسەی شەهیدانە......... .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئایا سیادیە یان حاكیمەیە ئەو مەسەرفە؟

بەڕێز رشید طاهر (بریكاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نازانم بۆ منیش هێشتا وازح نەبووە، بەلام لە قانونی موازەنە كە تەسدیق كرابوو، مەبلەغێك لە سیادی نەقل كرابوو بۆ سوجەنای سیاسی، لە قانونی عیراق كە ئەوەڵ جار وەقائیعی عیراقی دەرچوو بوو بۆ قانون رەقەمی 15 موناقەلاتی تیا بوو لە مەكتەبی قائیدی عامەی موسەلەحە مەبلەغێك لەوێ نەقل كرابوو بۆ سوجەنای سیاسی، پشتی سەفەری مە بۆ بەغدا پرسیارمان كرد دەڵێن ئەو موئەسەسە لە زمنی وەزارەتی شوهەدایە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەگەر لە زمنی وەزارەتی شوهەدا بێت، پێویستە حكومەت پرۆژەیەك تەقدیم بكات بۆ ئەو مەسەلەیە و بە پێی قانون یەكلابكرێتەوەو بیما فیهیم تەحدیدی ئەو مووچەیە بكرێت و بۆیان سەرف بكرێت، بەڵێ سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ هەموو رێزێكم بۆ بەڕێزی بریكاری وەزارەتی دارایی ئەوەی جاران شەفێكیشی بخواردبایە ئەوە نۆتێكی زۆر گەورە بوو بۆ سەرشانی ئەو خەڵكە، یەعنی ئاوا بە كەم وەرنەگیردرێت، شەق بەڵێ شەق خوراوەو زۆر خراپیش شەق خوراوە زۆریش تەبیعی بووە بەلامانەوە و سەربەرزیش بووین بەو شەق خواردنە، بەلام ئەوەی كە هەیە من دەمەوێت ڕوونكردنەوەیەك بدەم بە جەنابی دیارە ئاگادار نیە، زەوابت هەیە، بەڵێ ئەو زیندانیە سیاسیانەی كە داوای دەكەن، ئەوانە حوكم داروەكانن، یەعنی حوكم

دراوە، بۆ ئەوەی ئەو ڕۆژە بێتەدی ئەو عەزابی چەشتووەو حوکمی داوە، یەعنی داوا دەکەین سەحبی بکاتەوە قسەکەی، چونکە بەڕاستی ناخۆشە شەق خواردنی ئەو زەمانە بەقەدەر بیری پێشمەرگایەتیەك بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی سەندیکایە؟ ڕیکخراوی زینداینە سیاسیەکانە، زۆر بەوردی بەدواداچوونیان کردووە، ئەوانەیان قبوڵ کردووە بە ئەندام کە بە پێی ڕێنماییەکانی قانونی عیراقی بە زیندانی سیاسی ناسراون، لەبەرئەوە باوەڕناکەم ئیشکال لەوە هەبێت، ئەشکال لەوەیە دەبێت قانونێکی هەبێت، بە پێی ئەو قانونە هین بکرێت، فەرموو کاك رشید.

بەڕێز رشید طاهر (بریکاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەفو نسبەتی کە باسی شەقم کرد، مەبەستم ئەو نەبوو کە دەڵێم کە مەعلوماتی من زیاتر لە 100 هەزار کەس ناویان نووسیوە، کە تەقدیمی حکومەت بکەن و پارە وەربگرن، قەسدم ئەوە بوو، نە ئەوانەی لە دەرەوە پێشمەرگایەتیان کردووە، نە ئەوانەی زەحمەتیان کێشاوە، مەبەستم سیاسی نیە، مەبەستم ئەوانەی بەهەر هۆیەك ڕۆژێکی سجن ببن ناویان نووسیوە، ئەوە بوو، چونکە ئەگەر وەکو حکومەتی عیراق 500 هەزاری بدەین، میزانیەکە هەمووشی هەر بەش ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە تەواو لەسەر ئەو مەوزوعە جوابەکەش هین بوو، کە یاسای پێویست دەربچێت بۆ ئەوەی ئەو بوارە ڕێکبخرێت بە پێی یاسا هەم قەرەبوو بکرێنەوە، هەم ئەو یارمەتیە وەربگرن، کاك زرار فەرموو بۆ خوێندنەوەی ڕاپۆرتتان.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بۆ /سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان - عیراق

بابەت/ راپۆرتی لێژنەی ئاوەدانکردنەوە لەسەر یاسای بودجەی ساڵی 2009

لێژنەکەمان ڕۆژی 2009/5/27 کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی سازدا لەسەر یاسای بودجەی ساڵی (2009)بەئامادەبوونی هەموو ئەوانەی لەخوارەوە واژوویان کردووە. پاش گفتوگۆکردن و ڕاگۆڕینەوە لەسەر پرۆژەی یاساکەو سەردانی سەرۆکی لێژنە بۆ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە ئەم تێبینی و پێشنیارانە خرانەروو.

یەکەم/لێژنەکەمان داوادەکات:-

1-هەموو ئەو وەزارەتانەی کەیەکیان گرتۆتەوە وەك (وەزارەتی پێشمەرگەو هەرێم بۆ کاروباری پێشمەرگە، وەزارەتی ناوخۆو هەرێم بۆکاروباری ناوخۆ) بودجەکانیان یەك بخرێت لەبەر ئەوەی لەیاداشتی روون کردنەوە لەسەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی دارایی (2009)بودجەکانیان بەجیا هاتووە.

2-وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی ببنەوەیەك و بودجەکانیان یەك بخریت هەروەکو لەساڵانی رابردووش لەکاتی پەسند کردنی بودجە هەمان پێشنیارمان ئاماژە پێکردووە لەراپۆرتەکانماندا.

3-دیوانی چاودێری دارایی هەولێر و سلێمانی ببنەوە یەك و یەك بودجەیان هەبێت یاساکەشیان کەلەپەرلەمان دەرچووە بخرێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە.

دووەم/لێژنەکەمان داوا دەکات ساڵانە بودجەی خەملێنراو لەمانگی (10)بگاتە پەرلەمان بۆ ئەوەی پێش هاتنی ساڵی نوێ بودجە پەسند بکرێ لەپەرلەمان، ئەمەش ئەبێتە هۆی ئەوەی سەرجەم وەزارەتەکان هەر لەسەرەتای ساڵی نوێ وە بتوانن دەست بەکاربن لەئەنجامدانی ئەو پرۆژانەی کە لەسەر بودجەی وەبەرهێنان دەتوانن ئەنجامی بدەن.

سێ یەم/لێژنەکەمان تێبینی هەیە لەسەر نەهاتنی وێنەیەك لە بودجەی تەواوکاری ساڵی (2008)بۆ لێژنەکەمان، هەروەها تاوەکو ئێستا ژمارەی کۆتایی شەش مانگی دووەمی ساڵی (2008)وێنەیەکی نەهاتووە بۆ لێژنەکەمان وەنەگەیشتۆتە لێژنەی داراییش لەناو پەرلەمان.

چوارەم/لێژنەکەمان داواکارە پێشینەی خانووبەرە بدرێت بە هاوولاتیان لەهەرسێ پارێزگاکانی (هەولێر وسلێمانی ودهۆك)بەسەرجەم قەزاو ناحیەکان و گوندەکانیشەوە، چونکە لەکاتی سەردانی لێژنەکەمان بۆ سەرجەم قەزاوناحیەکان و ناوچەکانی هەرێمی کوردستان داواکاری دانی پێشینەی خانوبەرە بەخەڵکی گوندەکان داواکاری سەرجەم ناوچەکان بوو، بۆیە لێژنەکەمان پێشنیار ئەکات حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێنمایی تایبەت بۆ سالی (2009)دەربکات بۆ ئەوەی خەڵکی گوندەکانیش سوودمەندبن لەوەرگرتنی پێشینەی خانووبەرە.

پێنجەم/لێژنەکەمان پێشنیار ئەکات حکومەتی هەرێمی کوردستان کاربکات بۆ زیاد کردنی سەرچاوەکانی داهات.

شەشەم/دوای ئەوەی سەرۆکی لێژنەی ئاوەدانکردنەوە رۆژانی 25 و 2009/5/26 سەردانی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەی کرد ئەم ژمارە کۆتاییانەی ساڵی (2008)ی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەی وەرگرت کەبەم جۆرەی خوارەوەیە.

⋆وەزارەتی ئاوەدانکرنەوە بۆ ساڵی(2008)داوای ئەم برە پارانەی کردبوو:-

- بۆ پرۆژە بەردەوامەکان(242.664.000.000)دوو سەدوچل و دوو ملیارو شەش سەدو شەست و چوار ملیۆن دینار.
- بۆ پرۆژە پێشنیارکراوەکان(111.064.000.00)سەدو یانزە ملیارو شەست و چوار ملیۆن دینار.

کۆی گشتی دەکاتە (353.728.000.000)سێ سەدو پەنجا و سێ ملیارو حەوت سەدو بیست و هەشت ملیۆن دینار.

لەکاتی پەسندکردنی بودجەلەناوپەرلەمان ئەم بڕە پارەیەی سەرەوە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە پەسندکرا، بەڵام ساڵی(2008)وەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی ئەم بڕە پارانەیان داوە بەوەزارەتی ئاوەدانکردنەوە.

1-وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی (128.429.972.287) سەدو بیست و هەشت ملیارو چوار سەدو بیست و نۆ ملیۆن ونۆسەدو حەفتاو دوو هەزارو دووسەدو هەشتاو حەوت دیناریان داوە بۆ وەبەرهێنان و پرۆژە خزمەتگوزاریەکان.

2-وەزارەتی دارایی (060.719.444.800)شەست ملیارو حەوت سەدو نۆزدە ملیۆن وچوارسەدو چل وچوار هەزارو هەشت سەد دیناریان داوە بۆ وەبەرهێنان وپرۆژە خزمەتگوزاریەکان.

کەواتە کۆی گشتی ئەوپارانەی وەریان گرتووە لەوەزارەتی دارایی و وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری دارایی دەکاتە (128.429.972.287)+(060.719.444.800)=(189.149.417.087)

سەدو هەشتاو نۆ ملیارو سەدو چل و نۆ ملیۆن و چوارسەدو حەڤدە هەزارو هەشتاو حەوت دینار کەوەزارەتی ئاوەدانکردنەوە داوای کردوە لێ یان

*بۆ زانیاری بەرێزتان :

1-وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە کۆمەڵێك پرۆژەی تاوەکو ئێستا لەژێر ئەنجام دایە

2-بەگشتی زۆربەی پرۆژە پێشنیار کراوەکان نەکەوتوونەتە بواری جێ بەجێ کردن.

3-بەشێك لەپرۆژە بەردەوامەکانیش کێشەیان هەیە و لەساڵی (2008)کاریان بۆ نەکراوە.

حەوتەم/ لیژنەکەمان پێشنیار ئەکات لێ پرسینەوە بکرێت لەگەڵ هەموو ئەو بەڵێندەرانەی کە لەکاتی خۆیدا کارەکانیان ئەنجام نەداوەو کەم تەرخەم بوونە لەئەنجامدانی کارەکانیان.

هەشتەم/لەسەر یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان –عێراق بۆ ساڵی (2009)لیژنەکەمان پشتگیری پرۆژە یاساکە دەکات و چەند پێشنیارو تێبینیش ئەخاتە بەر دیدی بەرێزتان. بەڵام من ئەو تێبینی و پێشنیارانە ناخوێنمەوە، لەبەرئەوەی بۆ خۆم ئەندامی لیژنەی دارایی بووم و ئێمە 100٪ لەگەڵ لیژنەی دارایی موافقین، بۆ ئەوەی کاتتان لێ نەگرم نایخوێنمەوە، زۆر سوپاس.

ئەوانەی کە ئامادەبوون لە کاتی نووسینی ئەم ڕاپۆرتە، زۆر بەداخەوە کاك رۆبیتان نەماوە جێگای بەهەشتە انشاللە.

- ئارام رسول مامند.
- زرار طاهر امین.
- عبدالرحمن اسماعیل.
- ئەرسەلان غفور سلێمان.

- خەمان زرار اسعد.

- محسن علی اكبر.

- سوارە محمد امین.

- سارا خضر پیرۆت.

سەرجەم ئەندامانی لیژنە لە نووسینی ئەو ڕاپۆرتە ئامادەبوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ڕاپۆرتی شارەوانی، كاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان - عیراق

بابەت/ راپۆرت

ئاماژە بە نووسراوی سەرۆكایەتی ژمارە (ك) 93 لە 2009/5/12 دەربارەی هەماهەنگی كردن لەگەڵ لیژنەی دارایی بۆ گفتوگۆ كردن لەسەر ناوەڕۆكی پرۆژە یاسای بودجە، پاش گفتوگۆ كردن لەسەر پرۆژەكە بە ئامادەبوونی بەڕێز دڵشاد توتنچی لە لیژنەی دارایی لە 5/19 ئەم تێبینیانەی خوارەوەمان هەیە:

1 - وەزارەتی شارەوانی هیچ تێبینیەكمان نیە، وەزارەتی گواستنەوە بودجەكەیان زۆر كەمە ئەوەش پاش ڕێككەوتن لە وەزارەتی داراییەوە دواتر زۆر كەم كراوەتەوە لەبارەی (سلع والخدمات)، داوا دەكەین ئەم وەزارەتە بایەخی پێ بدرێت، چونكە هیچ پرۆژەیەكی گرنگی جێ بەجێ نەكردووە وەكو تێرمیناڵ و نووسینگە بۆ كۆمپانیاكانی گواستنەوەی تایبەت، وەزارەتی گەیاندن (المواصلات) ئەم وەزارەتە بەشی زۆری كارەكانیان دراوەتە بەشی كەرتی تایبەت بەڕاستی هیچ زەرورەتێك نیە بۆ مانەوەی، چونكە بووەتە وەزارەتێكی ئیستهلاكی هیچ سوودێكی نەماوە بۆ حكومەت، لەگەڵ ڕێزماندا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەڵڵا راپۆرتەكەتان كورت و باش بوو، سەبارەت بە تەنها بەو وەزارەتانەی كە پەیوەندی بە لیژنەكەیەوە هەیە لەجێی خۆی بوو.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ڕاپۆرتی لیژنەی كشتوكاڵ و ئاودێری، كاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێزعبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەڕێز/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت / ڕاپۆرتی بودجە

بۆ تاوتوێکردنی بودجەی هەردوو وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لێژنەکەمان لەگەڵ هەردوو وەزارەتی ناوبراو چەندین کۆبوونەوەی ئەنجامداوە، کە دواجار رۆژی 2009/5/25 دوا کۆبوونەوە ئەنجامدراو ئەم چەند تێبینی و پێشنیارانە دەخەینە بەردەست هیواداریین لەبەر چاو بگیرێت.

1 – وەزارەتی کشتوکاڵ:. لەبەر رۆشنایی پلانی ستراتیجی و ناونانی ئەم ساڵە بە ساڵی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان و جەخت کردنەوە لەسەر بووژانەوەی ئەم کەرتە کە بە یەکێك لە بنەماکانیانی رێکخستنەوەی ژێرخانی ئابووری هەرێم دەژمێردرێ و چاوەڕوان دەکرا کە بودجەی ئەم ساڵەی وەزارەت تایبەتمەندی خۆی هەبێت بەڵام دوای لێکۆلینەوە لەوردە کاریەکانی وادەر ئەکەوێ کە بەم بڕە پارەیەی لەلایەن وەزارەتی داراییەوە تەرخان کراوە وەزارەت ناتوانێ ئامانجەکانی خۆی بپێکێ و پرۆژەکانی وەکو پێویست جێ بەجێ بکات کە بەم شێوەیەی خوارەوە:.

أ – بودجەی خەملێنراوی وەبەرهێنان بۆ پرۆژەکانی وەزارەت بریتیە لە 605055 (شەش سەدو پێنج ملیارو پەنجاو پێنج ملیۆن دینار) بەڵام وەزارەتی دارایی گوژمەی 69042 (شەست و نۆ ملیارو چل و دووملیۆن) دیناری پەسند کردووە کە جیاوازیەکەی 536013 (پێنج سەدو سی و شەش ملیارو سێزدە ملیۆن دینار) کەمترە.

ب – بۆ جێ بەجێ کردنی یاسای رێکخستنەوەی موڵکایەتی زەوی و زار ژمارە (1) ساڵی (2008) لەهەرێمدا وەزارەت گوژمەی 8250 (هەشت ملیارو دوو سەدو پەنجا ملیۆن دینار)ی خەملاندوە بۆ هەرسێ پارێزگا، بەڵام وەزارەتی دارایی بڕی 187000 (سەدو هەشتاو حەوت ملیۆن)ی پەسند کردووە، ئەمەش دەبێتە رێگر لەبەردەم جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە.

ج – بۆ پاراستنی ژینگەی هەرێمی کوردستان و رێکخستنەوەی دارستانەکان و چاندنی دارستانی دەستکردو ئاودێریان و بەگەر خستنەوەی نەمامگەکان وەزارەتی دارایی ڕەزامەندی دەرنەبڕیوە لەسەر هیچ بڕە پارەیەك بۆ ئەم مەبەستە.

د – بۆ بودجەی وەبەرهێنانی ساڵی (2008) ئەو بڕە پارەیەی تەرخان کراوە وەکو پێویست جێ بەجێ نەکراوە لە لایەن وەزارەتی داراییەوە.

2 – وەزارەتی سەرچاوە ئاوییەکان:. ئەم وەزارەتەش هەر وەکو وەزارەتی کشتوکاڵ ئەو بڕە پارەیەی کە خەملێنراوە لە لایەن وەزارەتی دارایی کەمکراوەتەوە کە ئەمەش دەبێتە دروست کردنی گرفت لە جێ بەجێ کردنی پرۆژەکانیان کە دەبوایە گرنگی زۆری پێ بدرێ، چونکە هەروەکو خۆتان دەزانن ئاو ئێستا وەکو کالایەکی ستراتیجی مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت و دەبێت لە ئێستاوە ئامادەکاری هەبێت لە لایەن هەرێمی کوردستان بۆ ئەو ئەگەرانەی دێنە پێشەوە لە داهاتوودا:.

أ – وەزارەت سـەرەتا گوژمـەی 52334 (پـەنجاو دوو مليـارو سـێ سەدوسـی و چـوار مليـۆن دينـار)ی خەملاندوە بۆ بودجەی ئاسايی کە ئەم بڕە پارەيەش بەشێك لـە کـڕین و بەگەڕخستنی ئامێرەکانی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکانی وەبەرهێنانی تيايە کە ئەوانـەی کـە لەلايـەن وەزارەتـەوە ڕاسـتەوخۆ جـێ بـەجێ دەکـرێن، بـەڵام وەزارەتـی دارايـی تـەنيا بـڕی 20205 (بيسـت مليـارو دووسـەدو پێـنج مليـۆن)ی پەسـند کردووە، جياوازيەکە 32129 (سی و دوو مليارو سەدو بيست و نۆ مليۆن ديناره).

ب – بۆ جێ بەجێ کردنی پلانی ستراتيجی وەزارەت ساڵی يەکـەم 130(سـەدو سی مليـۆن دۆلار) تـەرخان کراوە، بەڵام تا ئێستا نە چووەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئەمەش گرفت لە بەردەم جـێ بـەجێ کردنـی پلان و پرۆژەکان دروست دەکات.

تێبينی و پێشنيارەکان:.

1 – دەبوايە بودجە لە کاتی ياسايی خۆيدا ڕەوانەی پەرلەمان بکرايە بە پێ ی ماددەی (79) لە پەيرەوی ناوەخۆ.

2 – حيساباتی ختامی ساڵی (2008) لە کاتی خۆيدا بۆ پەرلـەمان بـەر چـاو روونـی لـە چۆنيەتی سـەرف کردنی دروست دەکات، کارئاسانی پەسند کردنی بودجەی ساڵی (2009).

3 – ئەو بودجەی دابين کراوە بۆ وەزارەتەکان لـەکاتی خۆيـدا سـەرف بکرێـت بـێ دروسـت کردنـی ئەگـەرو گرفت لەلايەن وەزارەتی داراييەوە.

4 – تەرخانکردنی گوژمەيەکی ديـار بـۆ ئاوەدانکردنـەوەی گونـدەکان و ڕێکخستنی کۆچی بەپێچەوانە لـە شارەوە بۆ لادێکان و هاريکاری کردنی جووتياران بۆ بووژانەوەی ئابووری لادێ.

5 – داواکارين بودجەی هەردوو وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئـاو بـە ڕێژەيـەك زيـاد بکرێـت لەگەڵ ئاستی گەشە کردن و بووژانەوە و سەرخستنی پلانی ستراتيجی وەزارەتەکان بگونجێ و تـا ببێتـە هـەنگاوی يەکەم بۆ دابين کردنی ئاسايشی خۆراکی هەرێمی کوردستان – عێراق.

لەگەڵ ڕێزماندا.......

ليژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ليژنەی کاروباری ناوخۆ فەرموو کاك اسماعيل.

بەڕێز اسماعيل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆكايەتی پەرلەمانی كوردستان ـ عيراق

ب/ راپۆرتی ليژنە لەسەر بودجەی 2009

ليژنەی كاروباری ناوخۆ لە رۆژی يەك شەممە رێكەوتی(2009/5/24)و رۆژی يەك شەممە (2009/6/7) دوو كۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ كردنی پرۆژەی ياسای بودجەی هەرێمی كوردستان- عێراق ، ئەويش پاش ئەوەی ڕەوانەی ليژنەكەمان كرا لەلايەن جەنابی سەرۆكی پەرلەمان لە خوێندنەوەی يەكەمی ئەم پرۆژەيە لە دانيشتنی ژمارە (10) رێكەوتی (2009/5/6)، وپاش گفتوگۆكردنو ئالوگۆركردنی بيروڕا ليژنەكەمان راو بۆچونەكانی بەم شێوەيە پێشكەش دەكات:-

يەكەم:- رای ليژنەكەمان سەبارەت بە پرۆژەكە بەشێوەيەكی گشتی:-

1- ليژنەكەمان تێبينی ئەوە دەكات كە حكومەت لە ناردنی ياسای بودجە هەموو ساڵێك بەدواكەوتووە، ونەيتوانيوە كە لە تشرينی يەكەم بەر لە ساڵی دارايی پێشكەش بە پەرلەمانی بكات، هەروەك لەماددەی (79) پەيڕەوی ناوخۆی پەرلەمان هاتووە، بۆيە ئێمە پێشنيار دەكەين:

ا. دەرچواندنی راسپاردەيەك كە حكومەت ناچار بكات پابەندبێت بەماوەی ياسايی ناردنی بودجە.

ب ـ هەمواركردنی ماددەی (79)ی پەيڕەوی ناوخۆ بەشێوەيەك كە حكومەت بتوانێت جێ بەجێ ی بكات.

2- ئەو بڕە پارەی كە حكومەت وەكو سلفەی عەقار بە هاووڵاتيان دەدات بەپێی ئەو ماددەی كە بەبڕياری پەرلەمان زياد كراوە، تێبينی دەكرێت كە كەمەو ناتوانرێت ببێت بەفاكتەرێك بۆ چارەسەركردنی كێشەی نيشتەجێ بوون، بۆيە پێشنيار دەكەين زياد بكرێت.

3-مەرجەكانی بەخشينی سلفەی عەقار جياوازن لەنێوان پارێزگاكانی هەرێم، بۆيە پێشنيار دەكەين يەك بخرێن.

4- پێويست بوو ياسای بودجە ڕەوانەی ديوانی چاودێری دارايی بكارابا، ئينجا پێشكەش بە پەرلەمان بكرابا وراپۆرتی دارايی چاودێری لەگەڵ با بۆ هەڵسەنگاندنی ئەم بودجەيە كە دەبووە مايەی ئاسانكاريەكی زۆر بۆ ئەندامانی پەرلەمان.

دووەم:- ڕای ليژنە سەبارەت بە بودجەی وەزارەتی ناوخۆو هەردوو ئاسايش:-

1-لیژنەکەمان تێبینی ئەوە دەکات کە بودجەی وەزارەتی ناوخۆو وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ بەشێوەیەکی جودا هاتووە، کەچی لەبەر یەکگرتنەوەی هەردوو وەزارەت دەبوایە بەیەك بودجە هاتبا، وکاتی پەیوەندی کردنمان بەوەزارەتی ناوخۆ سەبارەت بەم بابەتە پێیان راگەیاندین کە لەبەر ئەوەی یەکگرتنەوەی هەردوو وەزارەت لە بەشی دووەمی ئەمساڵ بووە، بۆیە بودجەکە بەم شێوەیە هاتووە، پێشنیار دەکەین بودجەی هەردوو وەزارەت بۆ شەش مانگی داهاتووی ئەم ساڵ یەك بخرێتەوە.

2-تێبینی ئەوە دەکەین کە بودجەی هەردوو ئاسایش (سلێمانیو هەولێر) هەموو ساڵێك بۆ لیژنەکەمان دێت کەچی بەپێی بڕگە (3) ماددەی (38) لیژنەکەمان چاودێری تەنها وەزارەتی ناوخۆ دەکات، بۆیە لەڕووی یاسایی ئێمە ناتوانین متمانە بە بودجەی ئەم دوو دەزگایە بدەینو پێشنیار دەکەین ئەم ماددەیە هەموار بکرێت بەجۆرێك کە لیژنەی کاروباری ناوخۆ چاودێری ئاسایش بکات.

3-سەبارەت بە بودجەی وەزارەتو ئاسایش لیژنەکەمان ئەم تێبینیانە دەکات:-

أ – وەزارەتی ناوخۆ:- بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2009 (350059)ملیۆن دینار(سێ سەدو پەنجا ملیار وپنجا و نۆ ملیۆن دینار)، کە لەساڵی 2008 بودجەی وەزارەت بریتی بوو لە (241900) ملیۆن دینار (دووسەدوو چڵ ویەك ملیار و نۆ سەد ملیۆن دینار) کەواتە بڕی (108159) ملیۆن دینار(سەدو هەشت ملیار وسەدوپەنجا ونۆ ملیۆن دینار) زیادی کردووە.

ب – وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری ناوخۆ:- بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2009 (506595) ملیۆن دینارە(پێنج سەد وشەش ملیار وپێنج سەد ونۆهەت وپێنج ملیۆن دینار)، کە لەساڵی 2008 بودجەی وەزارەت بریتی بوو لە (385159) ملیۆن دینار(سێ سەد و هەشتاو وپێنج ملیار و سەدو پەنجاو نۆ ملیۆن دینار) کەواتە بڕی (121436) ملیۆن دینار(سەد و بیست ویەك ملیار و چوار سەدو سی وشەش ملیون دینار) زیادی کردووە.

ج – ئاسایشی هەرێم/ هەولێر: بودجەی تەرخان کراو بۆ ساڵی 2009 (175000) ملیۆن دینار(سەد و حەفتا وپێنج ملیار دینار)، کە لە ساڵی 2008 بودجەی دەزگای ئاسایش بریتی بوو لە (80050) ملیۆن دینار(هەشت ملیار و پەنجا ملیون دینار) کەواتە بڕی (94950) ملیۆن دینار(نۆهەت وچوار ملیار ونۆسەد وپەنجا ملیون دینار) زیادی کردووە.

د – ئاسايشى هەرێم/ سلێمانى:- بودجەى تەرخان كراو بۆ ساڵى 2009 (115300) مليۆن دينار(سەد و پانزە مليار وسێ سەد مليون ديناره)، كە بودجەى ئەم دەزگايە لەساڵى 2008 بريتى بوو لە (85835) مليۆن دينار(هەشتا وپێنج مليار وهەشت سەدو سى وپێنج مليون دينار) كەواتە بڕى (29465) مليۆن دينار(بيست ونۆ مليار وچوارسەد وشەست وپێنج مليون دينار) زيادى كردووه.

لەگەڵ ڕێزماندا...

ليژنەى كاروبارى ناوخۆ

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

ليژنەى ڕۆشنبيرى فەرموو، كاك خدر فەرموو.

بەڕێز خضر سلێمان خليل:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ئەگەر گەلەك راپۆرت ماينە، پێشنيار دكەم ئەو راپۆرتانە بێنە كۆپى كرن و هەر يەكە نوسخەكى بخوينيت و لە ماڵ بە تێروتەسەلى و باش تێى بگات و بێتە ژمارن، ....

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

با بخوێندرێتەوە، ئسوڵيە بخوێندرێتەوە، فەرموو كاك ئارێز.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

راپۆرتى ليژنەى پەيوەندييەكان و كاروبارى ڕۆشنبيرى كە لەسەر هەر سێ وەزارەتى ڕۆشنبيرى و وەرزش و لاوان و ناوچەكانى دەرەوەى هەرێمە.

بۆ/ سەرۆكايەتى پەرلەمانى كوردستان ـ عيراق

ب/ راپۆرتى ليژنە لەسەر بودجەى 2009

دواى خوێندنەوەو لێكۆڵينەوە لە فۆڕمى بودجەى وەزارەتەكانى (ڕۆشنبيرى، وەرزش‌ولاوان، ناوچەكانى دەرەوەى هەرێم)ى ساڵى 2009 بەشێوەيەكى گشتى ئەم تێبينى‌و سەرنجانەمان دەخەينە ڕوو:

1 ـ ێرى و لابەلاكانمان زرن‌و بارێكى گرانن بەسەر داهات. ئێمە واى دەبينين كە لەلايەك ئەو هەموو خەرجيانە كۆسپى بەردەم ئاوەدانكردنەوەو خزمەتگوزارى پترو وەبەرهێنانن لەلايەكى ديكەش هۆكارن بۆ بەفيڕۆدانى دارايى گشتى و لەم بوارەشدا نموونە دەخەينە ڕوو:

2 بەێكرایی، وردبینی لە خەملاندنی بڕی پێویست بۆ برگە جیاوازەكانی بوودجە نیەو، لەسەر ئەم بابەتەش نمونە دەخەینە ڕوو:

3- هەندێ بڕگەدا جیاوازی نێوان بڕی پێشنیاركراو لەلایەن وەزارەتی پەیوەندیدار لەگەڵ بڕی پەسندكراو لەلایەن وەزارەتی دارایی زۆرە، لێرەدا پرسیارێك دروست دەبێ ئایا ئەگەر وەزارەتی پەیوەندیدار بەڕاستی پێویستی بەو بڕە هەیە چۆن دەكرێ دواتر بە نیوە ، یان كەمتری پەسندكراو لەلایەن وەزارەتی دارایی كارەكانی پێ جێبەجێ بكا؟!

هەندێ بڕگەی جێ سەرنج وەك نموونە:

جەنابی سەرۆك ئەگەر دەرفەتم بدەی ئێمە مەبەستمان نە كەم كردنەوە نە مەبەستمان زیادكردنەوەیە، مەبەستمان سەرنج خستنەوەیە.

لە وەزارەتی ڕۆشنبیری:

1- لە بڕگەی (تعویضات الموظفین) دا جیاوازی نێوان بڕی پێشنیاركراو لە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری و پەسەندكراو لە لایەن وەزارەتی دارایی زۆرە، هەرچەندە بەشێكی ئەو بڕە زۆرە داواكراوە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە كە وەزارەتی ڕۆشنبیری داوای دامەزراندنی (1150) كارمەندی نوێی كردووە، بەلأم وەزارەتی دارایی پەسەندی نەكردووە لێرەدا پرسیارێك دێتەوە پێشەوە ئایا ئەگەر وەزارەتی ڕۆشنبیری پێویستی بەو كارمەندانە هەیە چۆن دەكرێ داواكە جێبەجێ نەكرێ، یاخود ئەگەر وەزارەتی ڕۆشنبیری پێویستی بەو ژمارەیە نیە بۆچی داوای دەكا؟

2- لەبڕگەی (المنافع الاجتماعیە) بڕی خەملینراوی وەزارەتی ڕۆشنبیری یازدە ملیارو پێنج سەدو سیوسێ ملیۆن دینارە، ئەو بڕەی كە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە ڕەزامەندی لەسەر دراوە تەنها (400) ملیۆن دینارە!..؟واتە جیاوازیەكی گەلەك زۆر هەیە.

ئایا لێكوشتنەكە واتە بڕە كەم كراوەكە زۆر نیەو وەزارەتی دارایی مەترسی لەوە نیە وەزارەتی ڕۆشنبیری بەو بڕە پارەیە كارەكانی پێ جێبەجێ نەكرێ؟

3- تێبینی لەسەر چەند بڕگەیەكی لاوەكی، وەك:-

- چەندین جۆر (مخصصات) هەیە لەوانەش (مخصصات لیلیە) ئایا ئەوەچیە؟
- مخصصات السكن (26) ملیۆن، ئایا ئەوە پێویستە؟
- مخصصات استثنائیة (1783) ئایا ئەوە چیەو بۆ چیە؟
- اللوازم الاخری (899) پارەیەكی زۆرەو جۆرەكانی دیار نیین، ئایا مەبەست لەو (اللوازم الاخری) چیە؟..
- پارەی بڕگەی (إیجار المبانی) كە بریتیە لە (1264) ملیۆن بڕێكی زۆرە، ئایا ئەو وەزارەتە زۆربەی فەرمانگەكانی كرێن؟

- له بڕگەی (إیجار مکائن ومعدات)دا هاتووە (ایجار الحاسبات والاثاث واللوازم) کە جێگای سەرسوڕمانە هەرچەندە پارەکەش کەم بێت، بەڵام ئایا فەرمانگە هەیە کۆمپیوتەر بەکرێ بگری؟
- بڕگەی (تنظیف الدائرة) کە بریتیە لە (265) ملیۆن، جێگای پرسیارە؟
- بڕگەی (الصیانە) بریتیە لە (5374)ملیۆن، جێگای پرسیارە؟

جگە لەوەش چاکردنەوە بە هەموو جۆرەکانیەوە پارەیەکی زۆری بۆ دانراوە.

- بڕگەی (شبکە المیکرویف) 132 ملیۆن دیناری بۆ دانراوە!.. ئایا پرکردنەوەی ئەو خانەیە چی دەگەیەنێ؟
- (إجور المکالمات الهاتفیە) 178 ملیۆن دیناری بۆ دانراوە ئایا ئەمە بڕێکی زۆر نیە؟

بەشێوەیەکی گشتی ئەو بڕگانەی کە شاراوە، یاخود، نادیارن‌و بەرچاونین (أدخال مخزنی) ناکرێن، پارەیەکی زۆریان بۆ دانراوە.

4. زۆری ژمارەی کارمەندان لە وەزارەتی ڕۆشنبیری کە بریتین لە (3635) سێ هەزارو شەش سەدو سی‌وپێنج، لەم ژمارەیەش (383) کارمەند بە بەڵێننامە (عقد) کاردەکەن، ئەگەر وەزارەت بڵێت ئەم کارمەندانەی بە عقد دامەزراون پسپۆڕن، ئایا مانای وانیە کارمەندانی تر بەبێ پسپۆڕی دامەزراون، جا بە هەر هۆیەکەوە بێت؟!

5. بێ ڕەچاوکردنی ڕادەی پێویستی وەزارەت کە لە خانەی مەبلەغی خەمڵێنراودا ئاماژەی پێدراوە، وەزارەتی دارایی نزیکەی (99٪)ی بڕگە خەمڵێنراوەکانی بۆ نیوە کەمکردۆتەوە بە ڕادەیەك کە لە کۆی گشتیدا بڕی ڕەزامەندی لەسەر دراو شەست‌و حەوت ملیارو چوارسەدو شەست ملیۆن دینارەو بەمەش بڕی ڕەتکراوە زیاتر لە نەوەدو هەشت ملیار دینارە! ئەمە نەبوونی وردبینی لە بواری خەملاندن بۆ پێویستیەکانی وەزارەت دەردەخا؟!

6. لە بڕگەی (المصروفات الاخری)دا خەملاندنی وەزارەتی ڕۆشنبیری سێ ملیارو شەست‌و یازدە ملیۆن دینارە، لە کاتێکدا هی وەزارەتی وەرزش‌ولاوان بیست‌و یەك ملیارو حەوت سەد ملیۆن دینارە. بەهۆی ڕەچاوکردنی نەریتی قەبولکردنی نیوەی بڕی خەملێنراوی وەزارەتەکان مەبلەغی تەرخانکراوی وەزارەتی دارایی پەیوەست بەم بڕگەیە بۆ وەزارەتی ڕۆشنبیری یەك ملیارو دووسەد ملیۆنەو هی وەزارەتی وەرزش‌ولاوان یازدە ملیار دینارە!.. بۆیە لە بڕی تەرخانکراوی وەزارەتی دارایی بۆ ئەم دووخانەیە دەردەکەوێت کەوا مەبلەغە نووسراوەکانی وەزارەتی وەرزش‌ولاوان دە ئەوەندەی وەزارەتی ڕۆشنبیریە...!! ئەم بەراوردەش بۆ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان بەجێ دێڵین...؟

وەزارەتی وەرزش‌و لاوان

1-بوونی جیاوازیەکی زۆر لە نێوان ژمارە خەملێنراوەکانی وەزارەتی وەرزش‌و لاوان (المقترح من قبل الدائره لسنه 2009)و ئەو ژمارانەی کە وەزارەتی دارایی لەگەڵ وەزارەتی ناوبراو لەسەری ڕێکەوتوون (متفق وزاره المالیه لسنه 2009). کە زۆر بە ئاشکرا لەسەرجەم بڕگەکاندا دیارەو، ئەوەش دیاردەیەکی زۆر ترسناکە، چونکە زۆر مانا لەخۆ دەگرێت و دەتوانرێت ئەم دەستەواژانەی لەبەرامبەردا بەکاربهێنرێ (نەزانین لە خەملاندن، ناوردبینی لە خەملاندن، نەبوونی متمانە لە نێوان وەزارەتی ناوبراوو دارایی، نەبوونی پسپۆریی، خەملاندنی نازانستی، پێشکەش کردنی خزمەتگوزاری بە ناتەواوی، سەرلێشێواندن، مەبەستی تر... هتد).

2 - جیاوازی نێوان بڕی خەرجکراو تا 2008/6/30 واتە تا شەش مانگی یەکەمی ساڵی ڕابردوو کە دەکاتە نیوەی ماوەی خەرجی بودجەی ساڵێکی وەزارەت، لەگەڵ بڕی خەملێنراو بۆ ساڵی 2009 زۆر زۆرەو هەندێ جار دەگاتە شەست‌و سێ ئەوەندەی خەرجی شەش مانگی وەزارەت لە ساڵی ڕابردوو واتە تا 6/30 وەك لەخانەی (المنافع الاجتماعیه) وە بیست‌و حەوت ئەوەندە وەك لە خانەی (السلع والخدمات والصیانه) دەپرسین ئایا دەکرێ لە نیوەی دووەمی ساڵدا خەرجیەکانی وەزارەت بیست ئەوەندەی خەرجیەکانی شەش مانگی یەکەم بەرز ببێتەوە؟

ئەم ڕاستیە لەسەر زۆربەی بڕگەکانی بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2009 دیارە، ئەمە بە لەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستیەی کە مەبلەغی خەملێنراو بۆ ساڵی 2009 زۆر جار پتر لە دوو ئەوەندەی مەبلەغی خەملێنراوی ساڵی 2008 دەبێت. بۆ نموونە خەرجیی وەزارەتی وەرزش‌ولاوان بۆ خانەی (تعویضات الموظفین) تا 2008/6/30 تەنها دوو ملیارو سێ‌سەدو هەشتا ملیۆن دینارە، بڕی خەملێنراو واتە داواکراو بۆ ساڵی 2009 نۆ ملیارو دووسەدو نەوەدو دوو ملیۆن دینارە. هەر سەبارەت بەم خاڵە لە خانەی (السلع والخدمات والصیانه) خەرجی شەش مانگی وەزارەت واتە نیوەی ساڵی 2008 چوارسەدو بیست‌و هەشت ملیۆن دینار بووە، بڕی خەملێنراو بۆ ساڵی 2009 یازدە ملیار و هەشت سەدوو نەوەدو نۆ ملیۆن دینارە!..

3-بڕگەی (المصروفات الاخری) پشکی شێری بەردەکەوێت کە بریتیە لە (11000) ملیار کە هەڵوەستەی لەسەر پێویستە؟

- بڕگەی (المکافئات لغیر المنتسبین) کە بریتیە لە (159) بڕێکی زۆرەو شێوازی خەرجکردن‌و چۆنیەتی خەرج کردنی جێگای پرسیارە؟؟

- بڕگەی (نفقات السفر) کە بریتیە لە (70)و بڕگەی (النفقات الاخری) بریتیە لە (25)و، بڕگەی (مخصصات ونفقات الایفاد) کە بریتیە لە (255) کە ئەمانەش جێگای پرسیارن....؟.

4- بڕگەی (ایجار مکائن ومعدات) کە بریتیە لە (99) کە تایبەتمەندی وەزارەتی ورزش‌و لاوان زۆر دوورە لە بەکرێ گرتنی مکائن‌و معدات. هەروەها بڕگەی (ایجار اثاث ولوازم) هەرچەندە کەمە بەڵام ناکرێ هەبێت...؟!

5- بڕگەی (الترفیه الرسمی) کە بریتیە لە (353)جێگای پرسیارە؟

6- بەشێوەیەکی گشتی خەرجی (صیانە) گەلێك زۆرە بە تایبەتی چاکردنەوەی کتێبو سجلات...؟؟

7- بەشێوەیەکی گشتی بودجەی وەزارەتی وەرزشو لاوان زۆرترین خەرجی لەبواری (المصروفات الاخری)یە، کە دەتوانین بڵێین زیاتر ئەم خەرجیانە لەبواری ڕاگەیاندنی ڕواڵەتیو پڕوپاگەندەو سەفەرکردنو داوەتکردنی خەڵكو...هتد، ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ وەزارەتی ڕۆشنبیری دەبینین بڕگەی (المصروفات الاخری) بریتیە لە یەك ملیارو دووسەد ملیۆن دینار ، کەچی ئەم بڕگەیە لە وەزارەتی وەرزشو لاوان بریتیە لە (11) ملیار. ئەم جیاوازیە جۆرێك لە گومان دروست دەکات کە وەزارەتێکی بچووكو کەم فەرمانگەو کەم کارمەندو، کە زیاتر کاری ئاسانکاریە بۆ لاوانو وەرزشوانان؟؟ ئایا ئەم خەملاندنو دابەشکردنی خەرجیانە لەسەر بنەمای کاری وەزارەتەکە هاتووە، یاخود بەهۆیەکی ترە کە پێویستە ڕوونبکرێتەوە؟؟

8- بوونی (112) کارمەند، میلاکی مؤقتو کارمەندی بە عقد (الملاك المؤقت) بریتیە لە (64) کارمەندو (الموظفون بعقود) بریتیە (48) کارمەند، کە ئەمەش هەم خەرجی زۆری دەوێو هەمیش نەبوونی هیچ پسپۆڕیەك بۆ دامەزراندنی کارمەندان نیە؟

9- لە هەر جێگایەك (اخری) هاتبێ وەکو: ملابس اخری، اغذیة اخری، اللوازم الاخری، سلعیة متنوعة، النفقات الاخری، خدمیة متنوعة، خدمات اخری، وسائل النقل الاخری، مصاریف متنوعة، المصروفات الاخری، الاثاث الاخری، الألات ومعدات اخری، ألات کبیرة اخری،.... خانەکەی پڕکراوەتەوە، ئەوە لە کاتێکدا ئەو شتانەی تر واتە (الاخری) یەکەم: دیار نیە چیەو، دووەم: ئەوە حاڵەتی (استثناء)ە بۆ وەزارەتەکان، بەڵام لێرەدا بۆ وەزارەتی وەرزشولاوان وەك ڕێسا (قاعیدە)ی لێ هاتووەو بەهۆیانەوە بڕە پارەیەکی یەکجار زۆر ڕاکێشراوە؟

تێبینی گشتی بۆ هەردوو وەزارەت

لەبەر داواکاریو زۆرو خراپ دابەشکردنی داهات لەم دوو وەزارەتە دەتوانین بڵێین کە ئەم دوو ڕێسایەیان جێبەجێ نەکردووە:

1 – ڕێسای سوود: واتا ئاراستەکردنی خەرجیەکان بۆ دەستەبەرکردنی زۆرترین سوود بەکەمترین تێچوون؟

2 – ڕێسای ئابووری: دوورکەوتنەوە لە خراپ بەکاهێنانو بە فیڕۆدانی خەرجی گشتی، واتە دەست گرتن بە خەرجی گشتو خەرج نەکردنی لە بواری نا پێویستو بێ کەڵك.

بوونی گوژمەی زۆر گەورە لە بڕگەکانی وەك صیانەو مصاریف اخریو نفقات...هتد ئەمانە هەمووی پێچەوانەی ئەم دوو ڕێسایە ئابووریەن؟

بۆیە، پێویستە هەڵوەستەیەك بکەینو ئەو شێوە سەودایە بۆ هۆکارێك یان چەند لەم هۆکارانەی خوارەوە بگێڕینەوە:-

أ- نەشارەزایی لە خەملاندن — کە ئەوەش کارێکی زۆر نابەجێیە، چونکە:

یەکەم: ئەزموون لانی کەمی جیاوازی نێوان بڕی خەملێندراو و ڕادەی پێویست دەردەخا؟

دووەم: وەك پێویست ڕاوێژ بە شارەزایانی بواری داراییو بودجە نەکراوە!

ب- کێشانەوەو قاچاندنەوەی پتری پارە لە بودجەی گشتیو دواتریش خەرجکردنی بەبێ بوونی ڕەوایی پێویستیو پلانی کار کە ئەوەش دیاردەیەکی مەترسیدارە.

ج- دڵنیابوون لەوەی کە هەرچەندی بنووسن وەزارەتی دارایی لێیان کەم دەکاتەوە!.. بۆیە ئەوان پتری دەنووسن تا لەگەڵ کەم کردنەوەش ڕاددەیەکی دیاریکراو بمێنێتەوە:- ئەگەر ئەوەش ڕاست بێ ئەوا هەم وەزارەتی پەیوەندیدارو هەم وەزارەتی دارایی لەبەرامبەر بەپرسیاریەتێکی یاساییدا دەبنو ئەبێ پەرلەمان لە ئاستیدا بێ دەنگ نەبێو لەم حاڵەتەدا هۆکاری نەبوونی متمانە لەنێوان وەزارەتەکانو وەزارەتی دارایی ڕوون بکرێتەوە؟

لێرەدا دەپرسین: ئایا مەبەستی پەسندکردنی بودجە تەنیا هاوسەنگ کردنی نێوان داهاتو خەرجیە یان، هاوسەنگ کردنی خەرجیە بەپێی پێویستی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاریو کار لەگەڵ بڕی داهات؟

بێگومان، چەندی هەڵە لە خەملاندندا کەم بێ ئەوەندە کەموکوڕی لەخەرجکردندا کەمتر دەبێو تێچوونی ڕاستەقینەو خەملاندنەکە لە یەکتری نزیك دەبنەوە.

ئەوەی ئێمە تێبینی دەکەین جێگەی داخە کە خەملاندنو ڕێککەوتن لەسەر بڕی پارەی بڕگەکان زۆر هەڕەمەکیو نابابەتیانەیە. بۆ پتر ڕوونکردنەوە دەپرسین ئایا کاتێك کە وەزارەتێك بڕێك پارەی خەملاندووە و دواتر لەلایەن وەزارەتی دارایی تەنیا نیوەی بۆ موافەقەت دەکرێ چۆن دەتوانێ ئەو کارە جێبەجێ بکا؟

یان ئەگەر هاتو وەزارەتی دارایی موافەقەتی هەموو بڕەکەی کرد کە پترە لە ڕاددەی پێویست، ئایا ئەوە بەزیان بۆ سەر بودجەی گشتی ناشکێتەوە؟

ئایا کێ لە ئاکامە خراپەکانی ئەو دیاردەیە بەرپرسیارە؟

د- پڕکردنەوەی خانەکانی فۆرم بە هەڵە یان، بەمەبەستی تایبەت.

دیارە فۆرمەکە بۆ هەموو وەزارەتەکانە بە تایبەتمەندیەکانیانەوە، بەڵام کە سەرنج دەدەین لە چەندین شوێن هەندێ خانە پڕکراونەتەوە کە هیچ پەیوەندیان بەو وەزارەتانەوە نیە، ئەگەر ئەوە لە نەشارەزایی بێ مایەی هەڵوەستە لەسەرکردنەو، ئەگەریش بۆ پتر ڕاکێشانی پارە بێ مایەی بەدوا داچوونەو، ئەگەریش هەر لە بێ بایەخیەوە بێ دیسان هەڵوەستەی دەوێ؟

بێگومان بەو شێوەیە بواری بەفیڕۆدانی داهاتی گشتیو خراپ بەکارهێنانیو گەندەڵی فراوانتر دەبێ.

وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم

هەرچی سەبارەت بە وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە بەشێك لەو هەڵسەنگاندنانەی باری دارایی هەردوو وەزارەتی وەرزشولاوانو ڕۆشنبیری دەیگرێتەوە، بە نموونە: لە خانەی (إیجار مکائن ومعدات) بڕی

(1107) ملیۆن دینار نووسراوە، ئایا ئەو خانەیە تایبەتمەندی وەزارەتی ناوبراوە؟.. هەروەها لە خانەکانی (الصیانە) بڕێك پارە دانراوە ئایا ئەو (الصیانە)انە هەمووی هەن؟ و، هەروەها خانەی (وسائط النقل) (ل17) بڕە پارەیەك نووسراوە کە خۆی ئەو خانەیە بۆ وەزارەتەکانی تر دانراوە؟

بە شێوەیەکی گشتی وردبینی لە خەملاندنو پڕکردنەوەی فۆڕم نیەو پێویستە وەزارەتی دارایی بە هاوکاری وەزارەتەکانی تر پێداچوونەوەی بۆ بکاو بڕە پارە زیادەکانی بواری کارگێڕی (تشغیل) کەم بکاتەوەو بیخاتە سەر بواری خزمەتگوزاریو ئاوەدانکردنەوەو بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووری.......

بەشی هەرە زۆری ئەندامانی لیژنەکەمان ئیمزایان لەسەر کردووە، ئەگەر پێویست دەکات ناوەکانیان بخوێننەوە:

- ئارێز عبداللە.
- ئەرسەلان غفور.
- خەمان زرار.
- رۆمیۆ هەکاری.
- باپیر کاملا.
- غفور مەخموری.
- سید طلعت.
- رشید کریم.
- تاڤگە محمد علی.
- ڤیان سلێمان.

ئەوانە ئیمزایان لەسەر کردووە، کاك دیلمانیش بەهۆی نەخۆشیەوە موافقە، بەلام لێرە نەبووە ئیمزای لەسەر بکات، وە کاك بەلێینش لە دەرەوەی ولاتە و لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەعلیق نیە لەسەر ڕاپۆرتەکان، ناوتی خوێندەوە؟ نا ناوتی نەخوێندەوە! کاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبداللە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برادەران ئەو برادەری ئیمزای نەکردووە هیچ ڕایەکی جیاوازی لەسەر ئەو ڕاپۆرتە نەبووە، تەنها ئیمزای نەکردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر بە عەکسەوە من ئێستا رەئی خۆم دەڵێم.......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەعلیق نەدەی تەنها رەئی خۆت بڵێ. کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا ئەم ڕاپۆرتە تەنها لەلایەن سەرۆکی لیژنەوە ئامادە کراوە، ئەمە یەك، دووەم: ژمارەیەك لەو پێشنیار و پرسیارانەی کە لەو ڕاپۆرتەدا هاتوون ئێمە لە کۆبوونەوەمان لەگەڵ وەزارەتی ڕۆشنبیری کە نوێنەریان هاتووە بۆ لیژنەکەمان باس کردووە و وەڵاممان وەرگرتووەتەوە، وەڵامەکانیش زۆر جێگای قەناعەتی جەنابی سەرۆکی لیژنە خۆی بووە، هەروەها لیژنە موافق نەبووە لەوەی کە هەوڵ بدات بە هەمان شێوە لەگەڵ وەزارەتی وەرزش و لاوانیش دابنیشێت بۆ ڕوونکردنەوەی زۆرێك لەو خاڵانەی کە وەکو گومان لێرەدا هاتووە، ئەم راپۆرتە دوای ئەوەی کە یەك جار لە لیژنە خوێندرایەوە زۆربەی ئەندامانی لیژنە دەزانن ئێمە ئامادەنەبووین ئیمزای لەسەر بکەین، داوامان کرد لەگەڵ وەزارەتەکان دانیشتن بکرێت، لەگەڵ وەزارەتێك دانیشتن کرا، دوای ئەوە کۆبوونەوە نەکراوە بۆ تەوحیدی رەئیەکان، بۆیە من پێم وایە ئەم راپۆرتە هەندێك بەڕێز ئیمزایان کردووە کە ناوەکانیان دیارە لە دانیشتنەکان ئامادەنەبوون، فەترەیەکیشە نەهاتوون بۆ کۆبوونەوەکانی لیژنە، بۆیە ئێمە هەموو ئەندامانی لیژنە پشتگیری لە خاڵەکانی ئەم ڕاپۆرتە ناکەین، وە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان زۆر مولاحەزاتی تیایە ئەم مولاحەزاتانەمان ئێمە لەگەڵ وەزارەت باس کردووە، ڕوونکردنەوەیان داوینەتێ مەفروز بوو واقعی ئەو ڕوونکردنەوەیەش بخرابا ڕوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

موساعەدە بکە، ناوەکانی خوێندەوە ئیمزایان کردووە، تۆ رەئی خۆت دا ئەوەی کە ئیمزای کردووە تاڤگە خان فەرموو.

بەڕێز تاڤگە محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کە ڕاپۆرتەکە ئامادەکراوە و خوێندراوەتەوە، موناقەشەی زۆرمان کردووە، ڕاستە وەزارەتی وەرزش ولاوان ئێمە داوامان کردن یەکسەر بۆ بەیانی هاتن، ئامادەبوون، دوای ئەوەی کە داوامان کرد وەزارەتی وەزرش و لاوان بێن دوو ئختیار خرا بەردەممان ئێمە بچین سەردانی ئەوان بکەین بۆ موناقەشەی ڕاپۆرت، ئەوە بوو گوتمان ئێمە ناچینە ئەوێ و موناقەشەی ڕاپۆرت بکەین با ئەوان بێن لێرە موناقەشەکە بکەین، ئیتر نازانم نەتیجە گەیشتەوە چی، بەڵام بۆ ئیمزا کردن حەزدەکەم ئیشارەت بەوە بکەم بە ئیرادەی خۆمان ئیمزامان کردووە و موناقەشەمان کردووە دوو، سێ جار خوێندراوەتەوە، یەعنی خۆش نیە بگوترێت سەرۆك حازری کردووە و ئەوان ئیمزایان کردووە، بەس یەعنی ئەوەیە هەمووشیان مولاحەزەیان هەبووە

کاك ئارام خۆی مولاحەزەی هەبووە، ڕاست دەکات، لەبەرئەوەش ئیمزای نەکردووە، ئێمە بە فعلی هەر هەمووومان بە ئیرادەی خۆمان و موافقیش بووین لەسەر ئەوە کە ئیمزا کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پێویست ناکات، ئەوە ڕەدی داوە، باشە با ئەوانەی ئەندامی لیژنەکەن قسەی بکەن، ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان سلێمان پاشا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی سەبارەت بە چۆنیەتی ئامادەکردنی ئەم ڕاپۆرتە با ڕاستیەکەی بڵێین، ڕاپۆرتەکە ئێمە لەلایەن کاك ئاریزەوە ئامادەکراوەو سەرەتایەکەی بەڵێ بەو شێوەیە بووە، ئێمە یەك کۆبوونەوەمان کرد لەگەڵی دانیشتین کە ڕاپۆرتەکە خوێندرایەوە نوسخەشی بۆ ئێمە کۆپی نەکردبوو، بەس خۆی خوێندیەوەو ئێمە هەموومان لەسەر ئەوە موتەفق بووین کە لەگەڵ وەزارەتەکان دانیشین، لەبەرئەوەی کە زۆرینەی خاڵەکانی ئەم ڕاپۆرتە لە ئەنجامی پرسیارکردن و ڕاوێژکردن لەگەڵ وەزارەتەکان حەل دەبێت، چونکە لەگەڵی نەبووین، هەتا لەگەڵ وەزارەتی ڕۆشنبیری دانیشتین بە تەما بووین لەگەڵ وەزارەتەکانی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمیش و لەگەڵ وەزارەتی وەرزش و لاوانیش دابنیشین، بەلاّم مەجال مابوو کە ڕۆژی یەکشەممەی داهاتوو ئێمە لەگەڵ وەزارەتی وەرزش و لاوان دابنیشین، بەلاّم پێ ڕانەگەیشتین، بۆیە کاك ئاریز دوێنێ کە ئەو مولاحەزاتانەی ئێمە وەرمان گرت بوو لەگەڵ مودیر عامەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری مەفروز بوو زۆرینەیان کە لێرە دووبارە نەبووبانەوە، بەلاّم بەداخەوە هەندێکیان دووبارە بووبوونەوە کە وەلاّممان وەرگرتۆتەوە، لەگەڵ ئەوەش یەکێکم لەوانەی کە تەوقیعم کردووە، بەلاّم بە هەبوونی هەندێك تێبینیم، چونکە بەڕاستی هەندێك خاڵ هەیە دروستە لەگەڵینە، هەندێك خاڵیش زۆرینە خاڵەکانیش وەڵڵاهی لەگەڵی نیم بە حەقیقەت، ئەوجا بۆیە وابزانم پێویست ناکات ئێمە وەکو ئەندامانی لیژنە بەو شێوەیە تەعامول بکەین، حەقیقەتەکە بەو شێوەیە بووەو تەواو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێشەی لیژنەکە مەهێنە ئێرە، تەواو، باشە فەرموو.

بەڕێز ئاریز عبداللە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئاگادارم با برادەران وانەزانن دوو جار من حەزدەکەم هەموو ئەو برادەران ئاگادار بن، بەنووسراوی ڕەسمی ئاگاداری جەنابتم کردووەتەوە دووجار مەوعیدی کۆبوونەوەی لیژنەمان داناوە، ژمارەیەکی وا ئامادە نەبوون کە بێن ئێمە گفتوگۆ لەسەر ئەو پرۆژە یاسایە بکەین ناوەکانیشم داوە بە جەنابت، هەردوو جار جەنابت لەسەرت نووسیوە من نەمزانی وای لێ دێت، ئەگینا خۆم دەمهێنا، بەلاّم لای جەنابت هەیە، دووجار مەوعیدی کۆبوونەوە بووە لە دوو هەفتەی ڕابردوو دا، ئەوە یەك، تکام وایە ڕێگەم بدەن با قسە بکەم، دووەم: جەنابی سەرۆك من نەمویست باسی بکەم، برادەرینە کەمتەرخەمی لەلایەن هەندێك

ئەندامانی لیژنەکە هەیە ئامادە نابن بۆ کۆبوونـەوە، ئایا مـن بەرپرسیارم یـان ئـەوان بەرپرسیارن؟ ئـەوە یـەك، دووەم: جـەنابی سـەرۆك لیژنەکـەی ئێمـە لیژنەیـەکی فراوانـە، ئێمـە کردوومانـە بـە سێ گـروپ حەزدەکەم ئەوە بزانن، گروپێك کاك جمال سەرپەرستی دەکات بـۆ وەزارەتـی وەرزش ولاوان، مـن فـۆرمی وەزارەتی وەرزش ولاوانم تەسلیمی کاك جمال قاسم کردووە لەو ڕۆژەی کە فۆرمەکە هاتووە، کاك جمال قاسم بۆ ئەوەی ڕاپۆرتێك ئامادەبکات و بەدوای ئیش وکارەکاندا بچێت، دووجار تەئکیدم لێی کردەوە ئینجا هات فۆرمەکەی تەسلیمی من کرد، گوتم کاك جمال جەنابت لەگەڵ وەزارەت دانیشتی؟ گوتی وەزیر نایەت و منیش نەچووم، ئاخیر جار گوتم کاکە هەر دەبێت ڕاپۆرتەکە ئامادە بکەین، ئینجا کاك جمال قاسم کە ئەندامی پەرلەمانە هاتووە لێرە لە ژوورەکەی خۆی لەگەڵ مەحاسیبێکی وەزارەتی وەرزش و لاوان دانیشت، ئەوەش ئایا لەسەر داوای کاك جمال بووە یان لەسەر داوای وەزارەت بووە؟ من نازانم، بەڵام تەنها لەگەڵ مەحاسب دانیشتووە، یەعنی ئێمە دوو هەفتە تەرحمان دابووە ئەو گروپەی کە ئیشی لەگەڵ دەکەن، وەزارەتی وەرزش ولاوان ئیش و کارەکانی خۆیان بکەن، ئینجا فۆرمەکە برادەرینە ئەوەتا تەسمیلی منی کردووە، گوتم کاك جمال کوا ڕاپۆرتە گوتی هیچی تیا نیە، سێیەم: کاك ڕۆمیۆ هەکاری کە سەرپەرشتی و قسەکەری گروپێکە بۆ وەزارەتەکانی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم ڕاپۆرتی خۆی حازر کردووەو لەبەردەستم دایە، چوارەم: وەزارەتی ڕۆشنبیری کە خودی تاڤگە خان سەرپەرشتی دەکات، بەڵام لەبەرئەوەی هەندێك کێشە و گرفتی هەبوو لە دەرەوە بوو، من خۆم ئیشەکەم لەباتی ئەویش جێ بەجێ کرد، ئینجا کۆی هەمووی من کە سەرۆکی لیژنەم زۆربەی ئەندامەکان ئامادەی کۆبوونەوە نابن، کە زۆربەیان لە وەختی خۆیدا نایەن، من ڕاپۆرتەکەم ئامادەکردووە، ڕاپۆرتەکەم هێناوەتە لیژنە و لە لیژنە خوێندنەوەمان بۆ کردووە، برادەرانی وەزارەتی ڕۆشنبیریش بە سوپاسەوە داوامان کردوون هاتوون، مولاحەزەکانیشیان هەیە و هەردوو ڕاپۆرتەکەم لەبەردەستە، مولاحەزەکانیان لەبەرچاو گیراوە، من ڕاپۆرتە کۆنەکەش تەقدیم دەکەم و ڕاپۆرتە نوێیەکەش تەقدیم دەکەم، من پێم خۆشە بزانن ئاسایشە لەناو لیژنەیەك جیاوازی ڕەئیان هەبێت.......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو تەنها دەقیقەیەك قسەت دەدەمێ.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برای بەڕێز کاك ئاریز زۆر ڕاستە لەوەی کە باس دەکات و دەڵێت، بڕیاری کۆبوونەوەمان داوەو ئەندامان ئامادە نەبوونە، ئەو قسەیە 100٪ تەئیدی دەکەم، من لێی دەپرسم لە چ ڕۆژێك بڕیاری کۆبوونەوە دراوە؟ لە ڕۆژێك کە زۆر باش ئەوە دەزانێت کۆنفرانسی وەرزش و لاوان بووەو ئەندامانی ئەو لیژنەیە بانگێشتی ئەو لیژنەیە کراوە و شەوی پێشتر بڕیاری کۆبوونەوە دراوە، ئێمە هەموومان بانگهێشتی ئەو کۆنفرانسە کراوین و خۆمان نەمانتوانیوە بچین، دووەم: خۆشی دووبارە ئیشارەی پێیدا کاك جمال قاسم کە جێگری

ســـــەرۆکی لیژنەیـــــە، مەلـــــەفی وەرزش و لاوان پێویســـــتە ئیشــــارەتی پـــــێ بـــــدرێت، .... ســـــەرۆکی پەرلەمان.......... ئەمە واقعەو ....

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاست نیە.......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کۆتایی پێهات موناقەشە ناکرێت بەسە، دوو نوقتە دەڵێم لیژنەکەتان ئیختلافی لەسەر ئـەوە هەیـە شـتێکی تەبیعیە، بەڵام لەلایەن ئێمەوە ئیمزا کراوە، تەواو خوێندرایەوە و با تۆزێك لەوە هێن بکەین و پرسیارێکم هەیە، تەواو موناقەشە لەو مەوزوعە کۆتایی پێهات، ڕاپۆرتەکە تێروتەسەلەو پرسـیاری زۆری تێدایـە، هـەر بۆ ئەوەی برێك تەخفیفی بکەین، تەرکی تێدانیە؟ ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارێز فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر جەنابی سەرۆك خاترمان گرتوون،.......... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان قسە تەواو، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش سەرۆکی لیژنەی قانونیم و پێویستە قسە بکەم، ئەوەڵـەن ئـەو ڕاپۆرتـە شـروتی قانونی تێـدا نیـە، چونکە ڕاپۆرتەکە سوئال و ئیستجوابە، سوئال و ئیستجوابیش لیژنەی پەرلەمانی حەقی نیە بیکات، بەڵکە سـوئال و ئیسـتجواب هـەر ئەنـدامێکی پەرلـەمان حـەقی هەیـە بیکات، بۆیـە پرسـیارو وەڵامـیش لیژنـەی پەرلەمانی حەقی نیە بیکات، بەڵکو سوئال و ئیستیجواب هـەر ئەنـدامێکی پەرلـەمان حـەقی هەیـە بیکات، بۆیە ڕاپۆرتەکە پرسیارو وەڵامە، ڕاپۆرتەکە ڕاپۆرتی موازەنە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەهەرحاڵ ئەوە تەنها ئەوەندە دەمێنێ کە دوایی تەقیمی بکـەین، ئـەوە تـەواو وموناقەشـەی لەسـەر مەکـەن، ئێستا دوو ڕاپۆرتمان ماوە، کورتن تـەواوی دەکـەین، لیژنـەی پیشەسـازی وزە کـێ دەیخوێنێتـەوە، کـاك بـارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی لیژنـەی پیشەسـازی وزە لەسـەر وەزارەتـی پیشەسـازی، لەڕاسـتیدا ئێمـە لیژنەکـەمان لـە ڕێکـەوتی 26/5لیژنەکـەمان لەگـەڵ وەزارەتـی پیشەسـازی کۆبوونەوەیـەکی ئەنجامـدا، سـەبارەت بـە تـاوتوێکردنی بودجەی پێشنیارکراوی وەزارەتەکە، وەزارەت داوای جێبەجێکردنی (19)پرۆژەی کردبوو، بـۆ دامەزرانـدنی کارگە، ئێمە وەکو لیژنە داواکارییەکانی ئەوانمان لاپەسەند نەبوو، لەبەر ڕۆشنایی ئەو سیاسەتە ئابووریەی کـە حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان بـەرەو خەصخەصـەو بـازاڕی ئـازادە، بۆیـە ئێمـە پشـتیوانیمان لەسـەر داواکارییەکانی ئـەوان نـەکرد، بـەس ئێمـە خۆمـان داواکارییـەکمان هـەبوو، ئـەو دوو ڕۆژە یاسـای بودجـەی هەرێمی کوردستان پەسەند ناکـەین، زۆربـەی زۆری ئەنـدامانی پەرلـەمان داوای ئـەوەیان دەکـرد و تێبـینی ئەوەیان هەبووە، کە بۆچی بودجەی ئیستسماری بەبەراورد لەگەڵ پاردا کەمی کردووە، بودجـەی تەشـغیلی زیادی کردووە، ئەوە یەکێکە لە گرفتەکانی بودجەی ئێمە کـە ناتوانێـت وەکـو پێویسـت هـەدەف و ئامـانجی خۆی بپێکێت، تاکە چارەسـەر بـۆ ئـەو حاڵەتـە ئەوەیـە کـە دەبـێ دەعمـی کـەرتی تایبـەت بکرێـت تـا بێتـە ناوەوە، بۆیە لیژنە پێشنیازی ئەوەیە.

یەکەم :دابین کردنی بودجەیەکی پێویست بە بڕی (100)سەد ملیون دۆلار هاوشێوەی ئـەو بودجەیـەی کـە لە عێراقدا لە سەرجەم پارێزگاکان پەیرەو کراوە بۆ پیشتیوانی کردنی گەشەپێدانی پیشەسازی)دعم التنمیە الصناعیە(لە ڕێگەی بانکی پیشەسازیەوە بە بێ سوود بدرێتە خاوەن کارگەکان.

دووەم :پێشنیارێکی ترمـان هەیـە، بـەس ڕەنگـە پەیوەنـدی بـە بودجـەوە نـەبێت، لـەوەزارەتی دارایـی عێـراق بڕیارێك دەرچووە، یان یاسایەك دەرچووە، یان تەعلیماتێك دەرچووە، مەنعی هەناردە کردنی مەڕمەڕ ئـەکات بۆ دەرەوەی هەرێم، ئێمە لێرەدا داوا لە وەزیری دارایی دەکەین، کـە ڕێنمـایی پێویسـت وکـار ئاسـانی بـۆ ئـەو شتە بکات، چونکە هەرێمی کوردستان دەوڵەمەندە بەو سەرچاوە سروشتیە گرنگە، تا گرنگی خۆی هەبێت بۆ بوژاندنەوەی سەرچاوەی ئابووری هەرێمی کوردستان، سەبارەت بەوەزارەتی کارەباش تێبینیـەکانمان بـۆ سـاڵی 2009بەم شێوەی خوارەوەیە:

یەکـەم :کـڕینی وزەی کارەبـا بـۆ وێسـتگەکانی (500)مێگـاواتیو (700)مێگـاواتی چەمچـەماڵ وهـەولێر بەگوژمەی(260)ملیار دینار، کە وەزارەتی دارایی تەنها ڕەزامەندی لەسەر (62)ملیار دینار داوە، کـە دەکاتـە 24٪)یبودجەی پێشنیارکراو، بۆ کڕینی ئەو وزەی کارەبایە بۆ هەردوو وێستگەی ناوبراو.

دووەم :کڕینی سووتەمەنی بۆ کـارپێکردنی هـەردوو وێسـتگەکە، بـە بـڕی (681)ملیـار دینـار پێشـنیارکراوە، تەنها ڕەزامەندی لەسەر (151) ملیار دینار دراوە، کە دەکاتە (37٪)ی بودجەی پێشنیار کراو.

سێیەم :بـۆ صیانەش بـڕی (10)ملیـار دینـار پێشـنیار کـراوە، تـەنها (13٪)ی بـڕی بودجـەی پێشـنیارکراو ڕەزامەندی لەسەر دراوە لەلایەن وەزارەتی مالیـەوە، بـەڕێز سـەرۆکی پەرلـەمان، وەزارەتـی کارەبـا یەکێکـە لـە گرنگتری وەزارەتەکان بەڕاستی، کۆمەڵێك ئیلتیزاماتی هەیە بەرامبەر بە هەردوو کۆمپانیای کـەرتی تایبـەت، کە ئەویش بۆ کڕینی کارەباکـەو دابـین کردنـی سووتەمـەنی بـۆ ئـەو دوو وێسـتگەیە، نـە ئـەبوو بـەو شـێوەیە

تەعامول لەگەڵ وەزارەتی کارەبا بکرێت، چونکە ئەو پابەندە بە ناوەڕۆکی ئەو گرێبەستەی کە ئەنجامی داوە، سەبارەت بە بودجەی وەبەرهێنانیش،

یەکەم :بەگوێرەی بودجەی وەبەرهێنانی پێشکەشکراو لەلایەن وەزارەتی پلاندانان تەنها ڕەزامەندی لەسەر داواکانی ساڵی 2008 دراوە.

دووەم :بودجەی ساڵی 2008بڕیار بووە لەبودجەی تەواوکاری جێبەجێ بکرێت، ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیرانیش هەبووە، بەڵام ئەوە نەکراوە و وا بڕیار بووە لە ساڵی 2009بۆ پرۆژەکانی ساڵی 2008 بودجەی پێویست پەسەند بکرێت، بەداخەوە لە ساڵی 2009ش ئەو پرۆژانەی ساڵی 2009 بەهیچ شێوەیەك بودجەی بۆ دانەنراوە، پرۆژەکانی ساڵی 2009ش هیچ ڕەزامەندییەکیان لەسەر نەدراوەو بودجەی بۆ دانەنراوە، من تێبینیەکم هەیە، بەڕاستی وەزارەتی کارەبا بەتایبەت لەبواری وەبەرهێنانی وزەی کارەبادا پێویستی بەپلانی چەند ساڵە هەیە، بەهۆی ئەو گەشەکردنە ئابووریە بەردەوامەی کە هەیە لە هەرێمی کوردستان و ئەو تەوەسوعە بەردەوامەی کە هەیە، پلانی چەند ساڵەیان داوە، بۆیە من داوا لە وەزارەتی پلاندانان دەکەم، کە بەجدی ئیعادە نەزەرێك لەو پڕۆژەیە بکرێتەوە، چونکە هەمان ئەزمەو قەیرانی ڕابردوو، لەساڵی 2011 تەسەور دەکەم بەهۆی ئەو گەشەپێدانەوە دووبارە بێتەوە، هەرچەندە هەنگاوی زۆر باش وئیجابی لەماوەی ڕابردوو نراوە، ئەوەش جێگای دەستخۆشیە بۆ بەرهەمهێنانی وزەی کارەبا، بەڵام نەدەکرا بەپێوانەی هەمان وەزارەتەکانی تر تەعامول، لەگەڵ وەزارەتی کارەبادا بکات، چونکە ئەوە وەزارەتێکی گرنگ وهەستیارە، کاریگەری بۆ سەرجەم کایەکانی ژیان هەیە لە هەرێمی کوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وابزانم هیچ لیژنەیەك نەما ڕاپۆرتی بخوێنێتەوە، تەواو بوو هەموو ڕاپۆرتەکان خوێندرانەوە، لیژنەی یاسایی و تەندروستی پێشتر خوێندرانەوە، هەموو ئەو خاڵانەی لەو ڕاپۆرتانەدا هاتوون، موناقەشەی لەسەر کراوەو بڕاوەتەوە، ئەو خاڵانەی کە پەیوەندی بەوەزارەتەکانەوە هەیە یان داواکاری وەزارەتەکانەوە هەیە، داوا دەکەین ڕۆژی دوو شەممە، جەنابی وەزیری دارایی و پلاندانان ئەوەی پەیوەندی بەوانەوە هەیە، هەردوو بریکاریش وەڵامی ئەو بابەت و پێشنیارانە بدەنەوە کە لەو ڕاپۆرتانەدا هاتوون، دانیشتنەکە لێرەدا کۆتایی پێدێنین تا ڕۆژی دوو شەممە سەعات (11) بەخێربێن سەرچاوان.

فرست احمد عبدالله
سكرتێری پەرلەمانی
كوردستان – عێراق

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)
جێگری سەرۆكی پەرلەمانی
كوردستان – عێراق

عدنان رشاد مفتی
سەرۆكی پەرلەمانی
كوردستان - عێراق

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (18)

دووشەممە ڕێكەوتی 15\6\2009

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (18)

دووشەممە رێكەوتی 2009/6/15

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی دووشەممە رێكەوتی 2009/6/15 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر

عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (18)ی خولی دووەم, ساڵی (2009) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (18)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێكەوتی 2009/6/15 دا بەم شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر پێشچاوخستن و گفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی 2009.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، بەرنامەی كار:

1-بەردەوام بوون لەسەر پێشچاوخستن و گفتوگۆكردنی بودجەی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی 2009، جارێكی تر بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەكان و بریكاری وەزارەت، هەردوو بریكاری وەزارەتی دارایی و ئابووری دەكەین، زۆر بەخێر بێن سەرچاو، داوا لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی و ئابووری دەكەم بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن، من ئەگەر ئیجازەم بدەنێ ڕوونكردنەوەیەكی بچووكم هەیە، ئەویش لە دانیشتنی ڕۆژی پێنجشەممەی ڕابووردوو، لە مەجالی موناقەشە موداخەلەیەكی بەڕێز كاك محمد فەرەج كە باسی بودجەی حیزبەكان هاتە پێشەوە، كە ئەندامێكی مەكتەبی سیاسی وتوویەتی سی ملیۆنە، منیش ئەمڕۆ تەماشای تەواوی دانیشتنەكەم كرد، بۆ ئەوەی ئەو ڕوونكردنەوە دیقەتی تێدا بێت، منیش وتم وردەكارییەكانت بینیەوە، ناوەڕۆكەكەت بینیوە سی ملیۆنە؟ یان هەر ئەوەیە مانشێتەكەیە؟ دواتر ئەوەم لە بیرە كە گوێم لە یەكێك بوو، كە وتی دەترسیم سێ ملیۆن بێت، منیش وتم سێ ملیۆنی لێ بوویتە سی ملیۆن، جا لەبەر ئەوەی ئیشكالی لەسەر دروست بوو، خۆم ئەسڵی موقابەلەكەم نەدیبوو، گەڕامەوە بۆ موقابەلەكە، بەڵێ كاك مەلا بەختیار گوتی سی ملیۆن، وردەكارییەكانیشی باس كردووە، بۆ پێشمەرگەیە، بۆ مەكاتبی دەرەوەیە، تەفصیلاتی زۆری تێدایە، لەبەر ئەوە داوای لێبوردن لە كاك محمد فەرەج دەكەم كە هین كراوە و ڕەخنەش لە خۆ گرتن نوقتەیەكی ئیجابیە لە هەموو ئینسانێكدا، ئەوەی ئەوەندە جورئەتی هەبێ ئەگەر مەعلوماتێكی نەزانێ و ڕەخنەش لە خۆ بگرێت، بەڵام ئەوە بەو شێوەیە بوو، نوقتەی نیزام بێت تكایە، فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەك ڕوونكردنەوەی گچكەم هەبوو، ئەگەر مەجالم بدەی، نوقتەی نیزامیەكە پێش ئەوەی بچینە ناو جەلسەكە ڕوونكردنەوەیەك هەیە حەز دەكەم بیدەم،

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو دانیشە، ئەوە نوقتەی نیزامی نیە، كەینی وەختی هات بەسەر چاو، ئەوە نوقتەی نیزامی نیـە، ئـەو ڕۆژەی جەنابیشت ڕوونتكردەوە، نامەیەكی لە وەزارەتی ڕۆشـنبیری هـاتووە، فـەرموو دانیشـە خۆمـان باسـی نامەكە دەكەین ئەو وەختی ڕوونكردنەوەكەی بدە، كاك سەعد قسەت هەبوو؟

بەڕێز سعد خالد محمد امین/وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەبیعی لەسەر ئەو ڕاپۆرتەی لێژنەی ڕۆشنبیری، وەزارەتی ڕۆشـنبیری چـەند مولاحەزەیـەكیان هـەبوو، جا ئەگەر سەرۆكایەتی بەڕێز و ئەندامانی پەرلـەمان مـەجال بـدەن، ئێمـە لـە جیـاتی بـەڕێز كـاك فەلەكـەدین وەزیری ڕۆشنبیری تەكلیف كراوین بۆ ئەوەی ئەو مولاحەزاتانە لێرە بخەینە ڕوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

حەقی خۆیەتی وەزارەتـی ڕۆشـنبیری نوسـخەی بـۆ ئێمـەش هـاتووە، وەزیـری ڕۆشـنبیری دیـارە موتابەعـەی ڕاپۆرتەكـەیان كـردووە، لێژنـەی ڕۆشـنبیرییان گـوێی لێبـووە، یـان بینیانـە لـە تەلـەفزیۆنی، جـا وەڵامیـان داوەتەوە، حەقی خۆیەتی وەڵامەكەیان بخوێندرێتەوە، فەرموو ئەگەر دەتەوێ بیخوێنیەوە فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە داوای ڕاپۆرتی داهاتی بودجەی كوردستانمان كرد، ڕاپۆرتی خەرج كردنی بودجە، بەڵام ئەو ڕاپۆرتـەی كە دابەشی سەر بەڕێزان، ئەندامانی كوردستان كراوە، ئەوە ڕاپۆرتی بودجـەی تـەكمیلی سـاڵی 2008، ئـەو ڕاپۆرتە نیە بۆ ئاگاداریتان، لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بابەتی سەرەكی دانیشتنەكەمان بەڕاستی تاوتوێكردنی بودجەیە، هەر یەك لە ئێمە قسەمان لەسەر یـەك و دوو هەیـە، ئێسـتا كۆمـەڵێك بـرادەر قسـەی لەسـەر قسـەكانی مـن هەیـە، ئەگـەر ئێمـە بكەوینـە ئـەو موناقەشەیەوە، هەندێ لەو كێشانە لەناو لێژنـەكان و لەگـەڵ سـەرۆكایەتی لێژنـەكان ئـەتوانن چارەسـەری بكەن، نەك لێرە لە هۆڵی پەرلەمان و بەرنامەی كارێكە كـە تایبـەتی بـە بڕیـاردان لەسـەر یاسـای بودجـەی هەرێمی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو نوقتە نیزامیە پێم وایە پەسندە، بۆ ئەوەی موناقەشەكان لا بەلا نەكرێن، دواییش ئـەو نامەیـە كـە لـە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری هاتووە، لێژنەی ڕۆشنبیری دواتر دەتوانێ موراجەعەی بكات، لەگەڵ ڕاپۆرتەكەی

خۆیدا بیداتە لیژنەی دارایی، لە ئاخیر دانیشتنمان داوامان کرد لە وەزارەتی دارایی و ئابووری، وەڵاممان بداتەوە لەسەر ئەو دوو راپۆرتە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو وەڵامانەمان ئامادە کردووە، لە لای کاک دڵشاد و کاک رشیدن ئەیخوێننەوە و وەڵام ئەدەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی وەڵامدانەوە لەسەر وەڵامەکان، یەکەم، ئەوەل جار لە راپۆرتی وەزارەتی رۆشنبیری، لەسەر وەزارەتی رۆشنبیری و لەسەر وەزارەتی وەرزش و لاوان و لەسەر وەزارەتی ناوەچەکانی دەرەوەی هەرێم ، دەمەوێ تەوزیحەکی بدەم بۆ ئەندامانی پەرلەمان کە وەزارەتی رۆشنبیری پێك هاتیە لەو دائیرانەی رەئیسی:

1-دیوانی وەزارەت.

2-بەڕێوەبەرایەتی فنونی هەولێر و سلێمانی و دهۆك.

3-مودیریەی ئیعلام.

4-سەقافەی فنونی تورکمان و سریان.

5-مودیریەی عامەی سینەما.

6-مودیریەی عامەی تەبع و نەشر.

7-مودیریەی مەکتەباتی عامە.

8-تەلەفزیۆنی نەورۆز.

لیژنە باسی کردیە کە ئەو تەخمینەی، خەملاندنەی بودجە، مەعلوماتێکی عامە، تەقدیمی وەزارەتی دارایی دەکەن، دەڵێت، نا متمانە دروست بووە لە نێوان وەزارەتەکان و وەزارەتی دارایی کە زۆر تەقدیم دەکەن و وەزارەتی دارایی دێنێتە خوارەوە، نیسبەکی زۆر ئەوە دەڵێم ئەو قسە راستە، ئێمەش لەگەڵ حکومەتی رەئیسی بەغدا، 18 ملیارمان تەقدیم کردیە، 8200 داینێ، وەزارەت، هەر وەزارەتێك تموحاتی خۆی هەیە، بەڵام ئێمە لە وەزارەتی دارایی محاوەلە دەکەین، رەقەمی خۆمان بگونجێنین لەگەڵ ئەو رەقەمەی کە لە بەغدا دەدرێتە ئێمە، کە ئەوەی تەصدیق دەکرێ، چونکە ئەوەی تەقدیم دەکرێ، حەوت سەد بەرامبەر ئەوانەی کە لە بەغدا موافەقەت دەکرێ، لەبەر ئەوەیە دژی راتبی موەزەفین و راتبی فەرمانبەران کە تەحدید دەکرێ لەسەر موعادەلەك کە وەزارەتی دارایی بۆ خۆی دادەنێ، کە هەموو وەزارەتەکان لەسەر ئەو موعادەلەیە رێك بخرێن، عەدەدی مەشغول چەند موەزەفی هەیە؟، چەند ئیستیحداس دەکرێ، فی نیسبەکی

موعەیەن لە هەموو وەزارەتەکان، مەعەدەل ڤی شەش سەد هەزارمان کردیە، راتب، مووچە دەرچوو، ما عەدا سەرۆکایەتی هەرێم نەبێ، سەرۆکایەتی پەرلەمان نەبێت، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران نەبێت، چونکە لەوێ دەرەجاتی خاصەی زۆری تێدایە، ئیحتیمالە نیسبەکە بەو شکلە بەش نەکات، هەروەها نیسبەی تەقاعود، ئێستا مووچەی فەرمانبەران لەسەر ئەو ئەساسەمان دانایە، مەنافیع ئیجتیماعی، لە تەقریرەکە باسی کردیە، 11 ملیارە کرایە 400 ملیۆن، راستە داوایان کردیە، بەڵام مەنافع ئیجتیماعی تەنها بۆ ئەوانەیە کە سوودی لێ وەردەگرن، ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، موافەقەی کردیە، تەعمیمەك هەیە کە ئەو فەرمانبەرەی دەمریت یان شەهید دەبێ، بۆ خۆی یان بۆ ژنی یان بۆ پیاوی یان بۆ باوکی یان بۆ منداڵەکانی، مەبلەغێك سەرف دەکرێ، بۆ خۆی 750 ، بۆ دایك و باوکی و ژنەکەی 500، بۆ منداڵەکانی 500، ئیدی کەمتر، بەو شکلەیە ئەو مەنافع ئیجتیماعی، لەبەر ئەوە 11 ملیار بووە 400 ملیۆن، ئێمە لە فەقەرەکی دی 11 ملیارمان دایتە وەزارەتی سەقافە کە باسی نەکردیە ئەویش لە فەصڵی سلع و خەدەماتە، ئەویش بۆ دروست کردنی ئەفلام و مەسرەح و گۆرانی و ئەو شتانەیە کە وەزارەتی سەقافە ئیشی خۆیەتی، دەربارەی موخەصەصاتی لەیلی، موخەصەصاتی سەکەن، تەبعەن ئینسان کە سەفەری دەکات لە دەرەوەی وەڵات، یان دەچێتە فندق یان مەسرەفی هەیە، تەبعەن ئەو موخەصەصاتی سەفەر و ئیفادە تەبعەن، یان لەیلیە یان سەکەنە، ئەوە وازیحە، بە نیسبەتی ئیجاراتی مەبانی کە دەڵێت، 1264000000 هەیە، لە هەولێر 24 بنکەی وەزارەتی سەقافە ئیجارمان هەیە، لە دهۆك کە مەبلەغەکەی 405000000ە ساڵانە، لەدهۆك 20 بنکەم هەیە، 328، لە سلێمانی 26 بنکەی ئیجارم هەیە کە دەکاتە 480، کۆی دەکەینەوە کە دەگاتە 1280 کە ئەوە فیعلی وەزارەتی مالیە موافەقەتی کردیە، وەزارەتی رۆشنبیری موافەقەتی کردیە کە ئەو بنکانە دائیرەنە، ئینجا بچنە بنکەکانی ئی مافوورە، ئی کتێبخانەیە، ئی ئەو دائیرانەیە کە باسم کرد، باسی صیانە کرایە، راستە کۆی صیانە، مەبلەغی 5274000000، صیانەی مەبانی تەبعەن، تەبعەن بینایان زۆرە وەزارەتی سەقافە، مەبلەغەکمان هەیە کە لە حەدی300000زیاتر بێ، عەقدمان هەیە لەگەڵ وەزارەتی پلان دانان ئەگەر نۆژەن کردنەوە لە مەبلەغی 300000 زیاتر بێ، دەبێ لە بودجەی ئیستیسماری بدرێ، بودجەی ئیعتیادی، ئەوە صیانەی مەبانی، صیانەی ئەجهیزەش یەك ملیارمان دەدەنێ، هەر لە مەکینەی دەگریت، هەر لە کۆمپیوتەری دەگری، تەلەفزیونی نەورۆز لەوێیە، ئەجهیزەی مەسرەحە، موسیقایە، ئەو ملیارە بۆ صیانەتە، صیانەی چارەسەرکردن 586، ماء و مەجاریش ئی ناو دائیرەکان و کارەبا 620، کۆی دەبێتە 4630، ئەوە بۆ هەموو دائیرەکان تەوزیع دەبێ و حیصەی خۆیان وەردەگرن، لە مەصروفات ئوخرا، داوای 3611000000 یان کردیە، موافەقەتی وەزارەتی دارایی بە 1200، ئەوە رێز لێنانە ئی هونەرمەندانە، کە 700 کەسمان هەیە کە مووچەی رێزلێنانیان هەیە کە هیچ راتبی نیە، مانگانەی بۆ سەرف دەکەین، ئەوە لەوێ سەرف دەکرێ، ئەوە نیسبەتی وەزارەتی رۆشنبیری، وەزارەتی وەرزش و لاوان، دائیرەکانیان:

1-دیوانی وەزارەتە.

2-مودیریەی عامەی ریازە و شەبابە، کە لە هەولێر و سلێمانی و ئەلعابەکەش شەعبیە و ئیتیسالات و عیلاقاتی عامیان هەیە، مەشغولیان 808 دەرەجەیە، تەعینیان 150 دەرەجەی بۆ ئیستیحداس کرایە، 112 عەقدیان هەیە هەمووی دەکاتە 120.

جیاوازی لە خەملاندن هەیە راستە، نیسبەتی مودیریەی عامەی ریازە و شەباب لە ساڵی 2008 لە زمنی وەزارەتی سەقافە بوو، لە ساڵی 2009 بەتەواوی هاتیە سەر وەزارەتی وەرزش و لاوان، مووچەی فەرمانبەران ئەوەی زیادەکە کە پەرلەمانی کوردستان موافەقەتی لەسەر کرا لە ساڵی 2009 هاتە مەرحەلەی جێبەجێ کردن، خەملاندنی فەرقی کردیە لەگەڵ 2009، مەنافع ئیجتیماعیە، دیسان دەڵێت 63 بەرامبەرە، موصەدقی پار، 490000000بوو، سەرف 58 بوو، بە خۆیان داوای 3686000000 کردیە، ئێمە لە وەزارەتی مالیە تەنها موافەقەتی یەك ملیارمان کردیە، ئەویش وەکو باسم کرد ئەوەی دەمری، جگە لەو هونەرمەندانەی کە موساعەدە دەکرێن، ئەوانەی وەکو ئەوەی کە ئەمری خوای کرد صلاح داوودە، ئیسلاح و خەدەمات دەڵێ 27 جار زیاد کرایە، بە خۆیان تەقریبەن 11900000000 داوایان کردیە، وەزارەتی مالیە 6 ملیاری موافەقە کردیە، شەش ملیاریش کە بریتیە لە 292 وقودە، 87 بۆ کارەبایە، 76 لەوازمە، 1395 تەجهیزاتە، تەجهیزاتی ریازیە، 245 ئیفادی داخیلی عیراقە، 200 خاریجی عیراقە، 864 بۆ مەبانی و سەیاراتە، 764 ملیۆن بۆ ئیشتیراکی دەوراتە، موافەقە کرا دیسان 11 ملیار بۆ مەسروفات ئوخرا، ئەو 11 ملیارەش بریتیە لە 7 ملیار و کەسر بۆ نادیەکانی ئەوانەی 137 نادیمان هەیە لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك کە مینحەی ئەندیەیە کە مانگانە زیاتر لە 500 ملیونیان بۆ سەرف دەکرێ، دوو بۆ نەشاتی کەشفیە، ئەوەی تر نەشاتاتی ریازیشیان هەیە، نزیکی سێ ملیار و مەعلوماتی عامە کە گوتم ئەو وەزارەتە کە 137 نادیان هەیە، نزیکی 1000 فرقەی شەعبیان هەیە، تەبعەن ئیحتیمالە دەعمیان دەکات و موساعەدەیان دەکات، ئەوە جلە و تۆپە و شتی تەجهیزاتی ریازیە، 22 مەرکەزی ریازی هەیە عایدی حوکمەتن، یەعنی ئەو مەراکزانە فرەقی ریازی تێدایە، موسیقی تێدایە و مەسرەحی تێدایە، رەسمی تێدایە، حەتا لە سلێمانی مەرکەزێك هەیە بە ناوی (مرکز الرعایە العلمیە) بەناوی وەزارەتی وەرزش و لاوانە، ئەوەش عایدی ئەوانە، وەزارەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم کە یەك مولاحەزەیان هەبوو، دەڵێت 1107000000 بۆ ئیجیاری وەسائیتی نەقلی دانایە، راستە، ئەو وەزارەتە مومەسیلی هەیە لە بەغدا و لە ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، بەتایبەتی ئەو موهاجیرانەی کە لە دەرەوەی هەرێم دێنە کوردستان، ئەرکە لەسەر شانیان کە سەیارە بگرن و بگەینیە جێگای خۆیان، ئەوە ئەو مەبلەغە بۆ ئەو ئەساسە داندرایە، ئەوە نیسبەتی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان و ئی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم، دەربارەی وەزارەتی کشتوکاڵ، سەرۆکی حکومەت لە کۆبوونەوەیەکدا بریاریان دا کە ساڵی 2009 ساڵی کشتوکاڵ بێت، مولاحەزاتی ئەوان، رەقەمەکیان هێنایە فەقەرەی (ب)ە، 8250000000 دەڵێت بۆ زەوییە، لەوێ ئوصولی زەوی لە مالیە یەعنی کرینی عەردە بۆ دائیرە، راستە لە 8250000000 بوو بە 187000000، نا بۆ کرینی عەرد بۆ فەلاحەکان، بەڵام مەبلەغێك هەیە لەناو وەزارەتی زیراعە بە ناوی

(مسح و تحديد الاراضي) 1265000000 هاتيه له زمنى فهقهرەی سلەع و خەدەمات، ج- فەقەرەك هەيه دەڵێت: ئیهتیمام بە ژینگە، راستە ئیهتیمام بە دارستان دەدرێت و ئیهتیمام بە ژینگە دەدرێت لەناو وەزارەتی زیراعە، تەقریبەن مەبلەغێکی زۆر سەرف کرایە بۆ کڕینی شتەلاتی زەیتون، تەقریبەن 200باخ، هەروەها بۆ فستەق و هەروەها بۆ تەتویری مەشاتیلی ئەوەی بۆ هەرێمی کوردستان لەگەڵ لەوازیمی زیراعی، کە نزیکی 7 ملیار دینارە، بۆ صیانەی ئەو حەدیقانە و ئەو مەشاتیلانە، ئەو غاباتانە، تەقریبەن نزیکەی 4 ملیارە، موافەقەت کرایە کە 100 ملیارە بدرێتە زیراعە کە دەعمی کەرتی تایبەت دەکات، بۆ ئەو بوارانە، بۆ بواری ئینتاج حەیوانی، خانووی پلاستیکی، باغی بیستان، مەشاتل، هەروەها سیستەمی ئاودێری و سیستەمی تەنقیت و دەعمی فەلاح بۆ کڕینی تراکتۆرو دەڕاسە و مەناحیلی هەنگوین، دەعمی فەلاح دەکرێت تەقریبەن بۆ نەقلی مەزروعاتی مەحاصیلی خەزراوات ئی فەلاح لە هەر سێ موحافەزە نزیکەی 7ملیار دینارە کە دەعمی فەلاح بکرێت کە مەحاصیلی خۆی بینێتە ناو مەرکەز، دەعمی ئیجاری سەیاراتی لێ بکرێ کە تەقریبەن 7 ملیاری دەدرێتێ، هەروەها بۆ گەنم و جۆ، ئەو مەنتیقانەی مەبلەغێك تەخصیص کرایە، ئەو مەنتیقەی کە وشکە ساڵی بەرکەوتیە 90٪ حکومەت دەعمی دەکات، ئەو مەنتیقەی کە وشکە ساڵی بەرنەکەوتیە 10٪ لەو مەبلەغە، حکومەت دەعمی دەکات، هەروەها هاندانی جوتیار بۆ کڕینی تراکتۆر و دەڕاسە و هەروەها بۆ ئەوانە، حەتا بۆ عەلەف حەیوانیش مەبلەغێکی زۆر تەخصیص کرایە، بۆ کڕینی عەلەف حەیوانی بۆ حەیوانەکان، 2200000000 تەرخان کرایە بۆ لابردنی ئەدغال لەناو زیراعەت، هەروەها ئی موکافەحەی ئەمرازی حەیوانی، 12 ملیار تەخصیص کرایە کە لەوێ دەعمی قتاعی دەواجن بکرێ، کە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەعمی کەرتی تایبەت بکات، کە ئینتاجی دەواجن نەیتە ناو هەرێمی کوردستان، ئەوانەی کە دەعمی ئەو مەشاریعی دەواجن بکرێت، ئەوە نیسبەتی وەزارەتی زیراعە، ئەو مولاحەزاتانەی کە لەسەر وەزارەتی کارەبا نووسیتی بە رەئی من مولاحەزاتی باشیان نووسیوە، دەڵێن: وەزارەتی کارەبا 260 ملیار دیناریان داوا کردیە بۆ کڕینی کارەبا بۆ وێستگەی 200 مێگا واتی هەولێر و 750 مێگا واتی چەمچەماڵ، لەگەڵ 681 بۆ کرینی دیسان وەقود بۆ ویستگەی هەولێر و چەمچەماڵ، ئەوە موقتەرەحی ئەوانە، تەنها وەزارەتی مالیە بۆ کارەبا 62 موافەقەی کردیە، بۆ وقود 251، یەعنی ئی 62 دەکا 24 لە تەلەبی ئەوان، ئی وقود 27٪، لە صیانەی کارەبا 82 ملیاریان داوا کردیە، بەلام نیسبەی سەرفیان تا 6/25 15654 بووە، وەزارەتی مالیە تەنها 10654، یەعنی دەکات موافەقەی لە 13٪، وەڵامی وەزارەتی دارایی ئەوەیە کە ئێمە بێین ئەو تەلەبەی وەزارەتی کارەبا، تەنها تەلەباتی وەزارەتی کارەبا لەسەر سێ فەقەرە، ئی کڕینی کارەبا، ئی کڕینی وقود، یەك صیانە کە 262682 زائیدەن 82 دەکاتە یەك ملیار، یەك ملیار بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەمووی، 6 ترلیۆن و 283 ملیارەیە کە ئەخیرەکەی موافەقەی کردیە، 6283 بۆ مووچە و پلان دەچێت، مووچە 3975، پلانیش 2303، هەردووکی دەکاتە 6283، دەمێنێت دوو ملیار بۆ هەموو وەزارەتەکان، بۆ هەموو فەصڵەکان، ئێمەش لە وەزارەتی دارایی ئەگەر بێین تەوافوقێك دروست بکەین بەینی ئەو وەزارەتانە، راستە

کارەباش موهیمە و پلانیش موهیمە، ئێمە لەسەر ئەو حاڵەش ئەو رەقەمەمان دانایە، ئەو رەقەمە ئیحتیاتە لە وەزارەتی مالیە، ئەگەر تەنگاو بووین مەجبوورین، ئەگەر بە موناقەلە نەکرا لە ئیحتیاتی وەزارەتی مالیە، و تەشجیعی کارەباشمان کردیە و محاوە بکەن کە رسوم و ئیجاراتی زیاد بکەین کە داهاتێکی زیاد بکات و بتوانین خزمەتی ئیشەکانی خۆمان بکەین، دوو: لەفەقەرەکی تر هەیە لەناو میزانیە، دیسان 4300 تریش هەیە بۆ ئیجاری مەکائین و موعیدات کە بتوانن ئیستیفادە لە صیانە بکەن، هەروەها ملیارەك و 900 هەیە موکافەئاتی غەیری مونتەسبین کە دەتوانن ئیشەکی لەخۆ و ئیستیفادە لەو ئیشانە بکەن، ئەوە نیسبەتی کارەبا، نیسبەتی وەزارەتی صیناعە، ئی صیناعە داوایان کردیە 100 ملیۆن دۆلار وەکو بانکی زیراعی، بانکی صیناعیش بکرێتەوە، ئێستا ئەوە حکومەتی هەرێمی کوردستان و وەزیری داراییش دانیشتیە، ئەو ساڵە باوەڕ ناکەم پێی بکرێتەوە، بەلام با مەشروع بێت، بەلام با ئیستیفادە لە داهات و بانکی مەرکەزی هەرێم، فەرعەکانی بانکی مەرکەزی هەرێم بۆ عایدی بەغدا بانکی مەرکەزی ئیحتیمالە لەوێ بتوانین ئیستیفادە لەو سیولە نەقدەی و خەدەماتی مەسرەفی بکەین کە بتوانین چۆن لە بەغدا ئەو قەرزە دەبێت، ژی ئەو قەرزە بەو شێوەیە بدرێ، دەربارەی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان، ئەو پێکهاتیە لەسەر دیوانی وەزارەت، پێك هاتیە لە مەنتوجاتی نەوتی هەولێر و دهۆك و سلێمانی، لەگەڵ مەسحی جیۆلۆجی هەولێر و دهۆك و سلێمانی، لەگەڵ مەعمەلی غازی هەولێر، لەگەڵ مودیریەی تەوزیعاتی مەنتوجاتی نەوتی لەگەڵ ئیدارەی مەشاریعی خاصە لە سلێمانی ئی نەوتی، ئەوە میزانیەی وایە کە میلاکیان، 2386، 190 دەرەجەیان بۆ دانایە کە موافەقەت بکرێت و تەعین بکرێن ئەوەی پێویستیان پێیانە، بەلام هاتیە فەقەرەك دەڵێ: وەاللە سلەع و خەدەمات 254 ملیاریان داوا کردیە، 17 موافەقەیان کردیە، داوای ئیزافەی 150 یان دەکرد، وەلامی ئێمە ئەوەیە مەبلەغێك لە ئیدارەی مەنتوجاتی نەوتی خاصە هاتیە 184 ملیار وەزارەتی مالیە جارێ موافەقەی نەکردیە، گوتی ئیشەکانی خۆتان جێبەجێ بکەن لەبەر ئەوەی رەقەمەکە زۆر هاتیە خوارێ، ئەوانەی کرایە، دیسان دەڵێت: لە مەوجوداتی غەیری مالی 7 ملیۆنیان داوا کردیە، وەزارەتی مالیە 2 ملیاریان موافەقە کردیە، یان مەنافیعی ئیجتیماعی 592 بووە 170 موافەقەی کردووە، یەعنی ئەوە بە پێی عەدەدی موەزەفەکانە کە وازیحمان کرد و هەموو هەدەفی ئێمە ئەوەیە کە تەجمیعی دەکەین و تەوحیدی دەکەین هەدەفمان ئەوەیە کە بگەینە رەقەمی خۆمان، کە گوتم و دیسان تەئکیدی دەکەین کە هەموو کەس تموحاتی خۆی هەیە و وەزراەتی مالیە موقەیەدە کە چ لە گیرفانیتی و چی بەدەست دەکەویت، لەسەر ئەو ئەساسە دابەشی دەکات کە بگاتە ئەو رەقەمەی حەقیقی مەجبوورە، ئەتو ناتوانی لە فەصلی یەك خەتی سوورە، راتبی فەرمانبەران و مووچە خۆران و شەهید و ئەوانەیە، ئیدیش ئی خوتەیە موستەحقاتی ئەشخاصە لە مەشاریعی ئێمە ساڵی 2009، هەموو مەشاریعی موستەحیقەیە، ئەتۆ مەجبوور بی کە لە فەسڵەکانی تر بێنیە خوارێ بۆ وەزارەتەکانی تر کە تەنسیق بکەی، لەسەر ئەو حاڵەشدا میزانیەمان تەقدیم کردیە بە 575ملیار بە عجز، ئەوە نسبەتی وەلامی منە لەسەر هەر چوار وەزارەتەکان، بەلام یەك قسەم هەیە پێشی تەواو بکەم، تەوزیحێك دەربارەی ئەو رۆژە

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان پرسیارێکی لە من کرد دەربارەی سوجەنائی سیاسی، من وەڵامم داوە کە گوتم لە بەغدا تەنها 500 هەزار بۆ ئەوان سەرف دەکرێت، جارێك یان دوو جار، نەبووە سێ جار بە رەئی من، یەعنی نەمەقتوعە، مانگانە بێ، گوتم لێرە مەفروزە لە سەرۆکایەتی حکومەت، لێژنەیەك هەیە و بەخۆم چوومە موتابەعەم کردیە، کە لێرە تەعلیمات و قانونێك دانێین موراعاتی شەهیدەکانی خۆمان بکەین، موراعاتی پێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلوول بکەین، موراعاتی ئەوەی رەوشەی لە حکومەتی هەرێم دەدن لەسەر ئەو ئەساسە بدرێتە پەرلەمانی کوردستان، موافەقە بکرێت، بەڵام ئەو پارەی کە لە بەغدا وەرمان گرتیەن بە هیچ ناوێك وەرمان نەگرتیە، حیصەی هەرێمە لە بودجەی عام، حیصەی هەرێمیش لە بودجەی عام بێت ئەوە تەوزیع دەبێت لەسەر ئەو فەصلّ و فەقەرانەی ئەوەی باسم کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دڵشاد قسەت هەیە فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەدی ئەکرێ لە زۆربەی راپۆرتەکان کە هاتووە ئی لێژنەکان، باسی ئەوە کراوە کە گوایە وەزارەتی پلان داوای ئەوەندەی کردووە و ئەوەندەی دراوەتێ، ئەمەوێ روونی بکەمەوە بۆ جەنابتان کە دوو پێوەری سەرەکی هەیە بۆ دانانی بڕی دیاریکراو، بڕی خەملێنراو لە بودجەدا، یەکەم: ئەو خەرجیەی ئەو فەرمانگەیە یان ئەو وەزارەتە تا رۆژی 6/30 ئەم ساڵە ئەنجامی داوە، نموونەمان زۆر لەلایە، مەسەلەن، لە 6/30 200 (30) ملیۆن دیناری خەرج کردووە بۆ ماددەیەك لە ماددەکان، بۆ ساڵی 2009 داوای 11 ملیار ئەکات، بە تەئکید ئەو کەسەی کە گفتوگۆ لەگەڵ ئەو وەزارەتە ئەکات قەناعەتی وایە کە مومکین نیە تۆ 200 ملیۆن دینارت خەرج کردبێت بە 6 مانگ، داوای 11 ملیار بکەی، ئیلا ئەگەر شتێکی تاریئ هەیە و بەرنامەیەکی بۆ دارێژراو بێت، ئەوە یەك، دوو: ئایا ئێمە چەندمان بۆ دێت، تەموحی وەزارەتی مالیە چەندە؟ کاك رەشید باسی کرد ئێمە داوای 18 ترلیۆنمان کرد، ئەوەی هاتووە بە فیعلی 8، ئەبێ سەر لە نوێ دابەشی بکەینەوە بەسەر وەزارەتەکان، بە تەئکید دائەبەزێ، لە زۆربەی راپۆرتەکاندا باس لەوە کراوە کە ئەوە کێشەی دروست کردووە، بەڵام لە حەقیقەتەکەی ئەوەیە ئێمە دەبێ تەوازونێك هەبێ لە بەینی هەموو وەزارەتەکان بۆ جوابدانەوەی پێداویستیەکانیان لە خەرجی ساڵەکە، بە نیسبەت لێژنەی ئاوەدانکردنەوە، باسی ئەوە ئەکرێ بۆ ساڵی 2008 داوای ئەو بڕە پارانەی کردووە، ئەوە جیایە و بە فیعلیش خەرج کردن جیایە، جەنابتان ئەزانن ئێمە لەسەر ئەساسی ئیش کردنی تەواو، الاعمال المنجزە، سولفە ئەدەین، تا ئێستا باوەڕ ناکەم مقاوەلێك تا 2008/12/31 ئەگەر وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە داوای پارەی بۆ کردبێ و وەزارەتی دارایی پێی وتووبێ پارەمان نیە، لەبەر ئەوە ئەو پارانە لەسەر ئەساسی ئەعمالی مونجیزە دەدرێ، مەعنای ئەوەیە مقاوەلەکان ئەوەندەیان ئینجاز کردیە و ئەوەندەیان بۆ خەرج کراوە، لەو حاڵەتەدا بۆ پرۆژەیەکی تر کە پێشکەوتووتر بێ، لە شوێنێکی تر لە وەزارەتی شارەوانی پارەکە

و نیسبەتی ئینجازەکە ئەو وەزارەتە ئەیبا، باس لەوە کراوە کە ئەوە ئیشی جەنابتانە کە مقاولەکان بانگ بکرێن و موحاسەبە بکرێن لە لایەن لیژنەیەکی پەرلەمانەوە، ئەوە بۆ جەنابتان بە جێی ئەهێڵێن، زۆر باس لە مەسەلەی سولفەی عەقار کراوە، ئەوانەمان لە پێشتر باسمان کردووە، لە رۆژی تر و لە پێشووتر، بە نیسبەت لیژنەی وەزارەتی شارەوانی، خۆیان ئەڵێن هیچ تێبینیەکمان نیە لەسەر بودجەی وەزارەتی شارەوانی، وەزارەتی شارەوانی بودجەکەیان زۆر کەمە ئەوەش پاش رێککەوتن دواتر زۆر کەم کراوە، بەڕێزتان ئەزانن ئێستا ئێمە لە قۆناغی کەرتی تایبەتین، یەعنی بە تایبەت کردنی کەرتەکان، وەزارەتی گواستنەوەش یەکێکە لەو کەرتانە، یەعنی مەفروزە وەزارەتی گواستنەوە پلان دابنێت بۆ ئەوەی تیرمینال بدات بە ئیستیسمار، شەریکاتی نەقلی داخیلی زۆر بکرێتەوە، خەڵك پاس بێنێ، هەمووی لە بواری کەرتی تایبەتە، بواری ئەوە نەماوە کە حکومەت مەصلەحەی نەقل بێنێ و خەڵك تەعین بکات و پاس خەڵك نەقڵ بکات، کەرتی تایبەت رێی پێ بدەین بە هۆی تەشجیعەوە و بە پێی یاسای ئیستیسمار، لەبەر ئەوە من پێم وایە وەزارەتی گواستنەوە و هەروەها وەزارەتی گەیاندنیش، لە حکومەتدا کە حکومەتێك ئابووری ئازاد بێت، حکومەتێك خەصخەصەی کەرتی تایبەت بکات، پێویستە بیر لەو پرۆژانە بکاتەوە کە پارە ئەهێنێت بۆ حکومەت، کە تەشجیعی کەرتی تایبەت دەکات، کە هەڵی کار ئەڕەخسێنێت، نەك وەزارەتی دارایی پارەیان بۆ تەخصیص بکات، بە نیسبەت کاروباری ناوەخۆ، لیژنەی ناوەخۆ و ئاساییش، بە تەئکید ناوەخۆ یان ئاساییش، دوو دەزگای زۆر گرنگن، من لەگەڵ ئەوانەم کە دەڵێن، دائیمەن خەرجی وەزارەتی ناوەخۆ جیایە و ئاساییش جیایە، ئەو ئاساییش و سەقامگیریە ئێستا کە لە کوردستاندا هەیە، بە رای من ئەوە وەزارەتی ناوەخۆ و دەزگای ئاساییش هێنایە کایەوە، هەر کات دەستی لێ بەرەڵا بکرێ، لە ماوەی دوو مانگدا لەوانەیە دەستی تیرۆر بگاتەوە کوردستان، بەهەمان شێوازی عێراقمان لێ بکات، مولاحەزەیەکی زۆر گرینگیش ئەو وەزراەتە ناوەخۆیە لەگەڵ هیندا، زۆربەی زۆری تەخصیصاتیان مووچەیە، شتی تر نیە، لەبەر ئەوە ئەبینین بەشێکی زۆری تەخصیصاتی ئەوان تایبەت بە مووچەی کارمەندانی ئاساییش و کارمەندانی ناوەخۆ کە بۆیان خەرج دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ ئەو روونکردنەوەی وەزارەتی دارایی و ئابووری، سەبارەت ئەو تێبینیانەی کە لە راپۆرتەکانی دوێنێ هاتبوو، سەبارەت بەو موداخەلاتی ئەندامانی پەرلەمان، من پێش ئەوەی قسەی بدەمە کاك عوسمان کە داوای کردووە، وەڵامی ئەو پرسیارەی دەدەمەوە کە کاك غەفوور کردی، کە داواکرابوو داهات و خەرجیاتی ساڵی 2008 بخرێتە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان و دەڵێ بەس تەکمیلیەکەمان بۆ هاتووە، ئەگەر روونکردنەوەیەکتان لەم بارەیەوە، فەرموون، ئەگەر نەگەیشتبێتە دەست ئەندامانی پەرلەمان ئەوە خەتای وەزارەت نیە، ئەوان نوسخەی خۆیان دا و قەول بوو کۆپی بکرێ، کۆپی نەکراوە.

بەڕێز بابیز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به نیسبەتی ئێمەوە، ئێمە دیارە دوێنێکە هەم نوسخەیەکی ترمان دا پێیان بە نیسبەتی شەش مانگ، شەش مانگەکانەوە، هەردوو شەش مانگەکە، بیبەن و ئیستینساخی بکەن و لەسەر ئەمری جەنابتان ئیستینساخ بکرێ، تەکمیلیەکەش، دیارە تەکمیلیەکە کراوە، بەس ئێمە جارێکی تر تەئکید دەکەین کە هەر ناردوومانە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ئەوەی ئەگەر تەوزیع نەکراوە با کۆپی بکرێ و تەوزیع بکرێ، نوسخەکەت لە لایە شەرمین خان؟ ئێمە دێینەوە سەر ئەصڵی مەوزوعەکە ئەوەی هینمان کرد، ماددەی یەکەم لە قانونەکە موناقەشەمان کرد، بۆیە دەنگمان بۆ نەدا وتمان با بمێنێتەوە سەر جوابی وەزارەتەکان ئایا زیاد دەکرێ یان زیاد ناکرێ؟ ماددەی یەکەم خوێندرایەوە و رەئی لیژنەی یاسایی و لیژنەی داراییشی لەسەر درا، بۆیە دەنگ نەدرا وتمان ئایا زیاد دەکرێ یان زیاد ناکرێ؟ لەوەی ناچێت هیچ زیادەیەك بکرێت، چونکە نەنووسرایە هیچ زیاد بێت، قسەمان لەسەر کرد ماددەی یەکەم، قسەمان زۆر لەسەر کرد، فەقەت ئەوەی زیاد دەکرێ یان زیاد ناکرێ ئەوەی موناقەشە دەکرێ، ئێستا جارێکی تر موناقەشە دەکرێ، کاك عبدالرحمان نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمان احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە راپۆرتمان خوێندنەوە، بەڕێزانیش وەڵامیان داینەوە، ئەو هینە چۆن پەسند بکرێن؟ نابێت گفتوگۆی لەسەر بکەین؟ تا بگەینە نەتیجەیەك؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئەوەی راستی بێت خەلەکە لێرە نیە، خەلەلەکە لەوەیە ئەو لێژنانە کە راپۆرتیان هەیە لەگەڵ لێژنەی دارایی، یەکلایی بکەنەوە پێش ئەوەی دانیشتن دەست پێ بکات، خۆتان دوا کەوتوون لە هینەکاندا، کێشەتان بۆ ئێمەش دروست کرد و بۆ ئێوەش، زووتر بچن راپۆرتەکانتان لەگەڵ لێژنەی دارایی و وەزارەتە تایبەتیەکان یەکلایی بکەنەوە، تاوەکو ئەو هینەشمان نەمێنێ، ئێستا ئەوە خوێندرایەوە و وەڵامەکەش دراوە، ئێستا ئەوەی نوقاتە تایبەتیەکان و عامەکان کە مولاحەزەی دەکرێ، وەرگیرایە، ئەوەی پێویست بکات وەکو تەوصیە و وەکو بڕیار دەیخەینە ناو قانونەکە دوایی، نوقتەی نیزامی، فەرموو.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە وەڵامیان دایەوە، بەڵام شەرت نیە ئێمە قەناعەتمان هاتبێ، لەبەر ئەوەی حەقە ئەو مەسەلەیە یەکلایی بکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێرە حەسم ناکرێ، خەتای خۆتانە تۆ ئاخیر لەحزە راپۆرتەکەتان دایێ، دەبوایە لەگەڵ لێژنەی دارایی باسی بکەن و یەکلایی بکەن نوقتە بە نوقتە، ئەگەر راوەستین لەسەر ئەوە بە بیست رۆژێش تەواو نابین، بەڵی کاک محمەد.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دانیشتنی پێشتر باسمان لە نەفەقاتی تەشغیلی کرد، لەبەرامبەری ئەوەوە نەفەقاتی ئیستیسماری کەمە، ئەو ئەبوابانەی کە لە نەفەقاتی تەشغیلی هەیە، ئەوانەی ئیعانات و مینەح و مەنافیعی ئیجتیماعی و مەصاریف ئوخرا، ئەوانی ترم نەنووسیوە، هەر ئەوانە وەکو نموونە ئەهێنمەوە، لە 2008 بەس لە تەکمیلیەکە جەنابت گوێی لێ بگرە، ترلیۆنێك و 291 ملیار و 588 ملیۆن دینار بەس بۆ ئەو ئیعانات و مینەح و مەنافیعی ئیجتیماعی و مەصاریفی ئوخرا دانراوە، لەبەرامبەری ئەوەوە، بۆ نەفەقاتی ئیستیسماری چەند دانراوە، ترلیۆنێك و 150 ملیار و 79 ملیۆن، یەعنی لە تەکمیلیەکە نەفەقاتی ئیستیسماری زۆر کەمترە لەو چوار بابە، بابی تریش هەیە لە پێشەوە، پێنج بابن، ئایا لە هەموو دونیا کاتی دەتەوێ تەرشید بکەی یان تەقلیص بکەی، ئەبێ بێی لەو شتانەوەی کە سانەوین، ئەساسیات نین، وەکو مووچە و ئەوانە نین، دێین لەوانە کەم دەکەینەوە، کەچی ئێستا سەیر دەکەین لە 2009، یەعنی ئەوانە لەگەڵ 2008دا جیاوازیەکی زۆر تەفیفە، هەیە، بەس زۆر تەفیفە، لەچاو ئەوەی کە لە شتەکانی تر زۆر براوە، لەوەی زۆر کەمە، من پێشنیارەکەم ئەوەبوو، بۆ ئەوەی ئەمساڵەی 2009 کە کێشەی پێشتری بە دەستەوە بوو، کە کێشەی دابەزینی نەوتی لەگەڵدا بوو، بتوانین بەرزی بکەینەوە، بەکەم کردنەوەی ئەم بوارانە، یەعنی ناتوانین ئەو مەعاشانە دەست لێ بدەین، خۆ فەرعی (ب) ئەتوانین دەست لێ بدەین، کە بریتیە لەو ئیعانات و مەساریف ئوخرا، چەند جاریش کە جەنابت گوێبست دەبێت، خەڵکیش ئاگای لێیە، زۆرترین ئەم ناوی گەندەڵی لێ ئەنێن، ناوی مەسروفی زائیدی لێ ئەنێن، ناوی تەبزیری لێ بنێین، لێرە دەست پێ ئەکا، چونکە قەوانینە نایگرێتەوە، ئەڵێ تەواو ئەوانەی سەرف کردووە، هەندێ جار کەلیماتی جوانیش ناکرێتە پاڵی، لەبەر ئەوەی من پێشنیار دەکەم لەم شتانە کەم بکرێتەوە، ئێستا ئێمە لە وڵاتێکی زۆر پێشکەوتوو، کابرا ئەچێ بۆ فەرەنسا مەسەلەن، سێ رۆژ لە دەورەیەکدا بەشداری دەکات، بۆ چوار تەواو ئەڵێ مافمان نیە بەسەرت، برۆ بۆ خۆت بژی، لێرە حەتا ئەو موەزەفانە لە دەوڵەتاندا کاربەدەستن، ئەڵێن: وەفدی وا هەیە بۆ سێ رۆژ دێین کەچی مانگێك لێرە ئەمێنێتەوە و ئێمە مەسارفی ئەکێشین، کەچی لەو وڵاتە پێشکەوتووانە کە رۆژی خۆی تەواو بوو ئەتوانێ بڕواتەوە، ئێمە ئیشمان بەتۆ نەما خۆت ئەتوانی مەسروفی خۆت بکەی، ئایا ناکرێ ئێمە ئەمانە کەم بکەینەوە؟ بێگومان لەوەی بۆمان کۆ دەبێتەوە، یەعنی ئەو ترلیۆنە، ترلیۆنێك بۆ ئیعانات و ئەوانە بە رەئی من مەسەلەیەکی زۆرە، عەلەل ئەقەل رێژەیەکی لێ دابەزێنین، ئەویش پەکی نەکەوێ، سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئـەو موقتەرەحـەی كـاك محمـد فـەرەج چـەند ئەنـدامێكیش ئاماژەیـان پێـدا، رەئـی وەزارەتـی دارایـی چـیە سەبارەت بە ئیقتیراحی كەم كردنەوەی نیسبەتی مینەح لە بودجەی ساڵی 2009؟ئایا چ مـەجالێك هەیـە بە تایبەتی لە سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی حكومـەت و پەرلـەمان؟چ مـەجالێك هەیـە؟ بـە نیسـبەت پەرلەمانەوە من بەش بـە حـاڵی خـۆم پـێم وایـە زۆر ئیعتیادیـە، چونكە ئێمـە مەسـئولیەتی هینمـان نیـە، مەسئولیەتی ئەوەمان نیە مینـەح بدەینـە مونـەزەمات و ئـەحزاب و ئەوانـە، تـەنیا ئـەوەی دەتـوانین وەكو پەرلەمان لە 20٪ لە مینەحی كەم بكەینەوە، ئێمە وەكو پەرلەمان رازینە ئەوەی كەم بكەینەوە، بەڵێ كاك رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر/بریكاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی پرسیاری كاك محمد كە دەڵێت لە بودجەی تەكمیلی مەفروزە بودجەی ئیستیسماری زیـاد بكرابـا، تەبیعی بودجەی ئیستیسماری كە پار تەقدیممان كرد، رێژەی 37٪بوو، عـەجزێكمان لـەناو بودجـە هـەبوو، ئەو عجزەمان پێی پڕ كردەوە، دیارە كەسرەكە هەمووی بۆ عیجزەكە چوو، ئەوەكـەی تـر ئەكسـەریەتی بـۆ مووچەی فەرمانبەران بوو، چونكە قانونی مووچەی فەرمانبەران لە ساڵی 2008 كەوتـە بـواری جێبـەجێ كردن لە حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە، راتبی هەموویان بووە دوو بەرامبـەر و سـێ بەرامبـەر، هـەتا ئـی خانەنشـین و ئەوانـەش، لەبـەر ئـەوە بـوو، مووچـەی فەرمانبـەران رەقـەمێكی زۆری بـرد، دوو، نیسـبەتی فەقەراتی تر جگە لە راتبی موزەف، ئەكسەریەت بۆ فەصڵی دوو چوو، ئەگـەر ئـەو مولاحـەزەی بكـەن، پـار 869 ملیار بوو، ئەو ساڵە بووە 1276، فەصڵی دوو كـڕینی مـەوادە، ئێسـتا وەزارەتـی كارەبـا ئەسـعارەكانی خۆی گـران كردیـە، هـەموو دائیرەكـانی حكومـەت و لـە زەمـنی ئـەوان پەرلـەمانی كوردسـتانی بـەڕێز، بێـت ئوجوری كارەبا بداتە وەزارەتی كارەبا ئەگەر هات و حكومەت بێ، هـەموو كـەس پابەنـدە و ئـەبێ ئوجـوری كارەبا بدات، تا بتوانێ ئیشەكانی خۆی بەرێوە ببات، ئوجوری كارەبا مـەبالیغی زۆرە لـەناو دام و دەزگاكـانی حكومـەت و هـەموو وەزارەتـەكان، دوو: شـتی دام و دەزگاكـانی حكومـەت زیـاد بوویـنە پێویسـتی بـە صیانە هەیـە، پێویسـتی بـە ئیدامـە هەیـە، خاصـەتەن لـە بنایـات و لـە سـەیارات و مـەكائین و لـە ئـەجهیزە، كـە پێشتریش باسم كرد، مەبلەغێك تەرمیمی بینایەتێك دەكات، مەدرەسـەك یـان مزگـەوتێك یـان بینایـەتێك، هەمووی ناچێتە حیساباتی خوتە، لـە پـلان سـەرف نابێت، لـە زمـنی فەقـەرەی صیانە سـەرف دەبێـت، كـە نۆژەن كردنەوە و ئەوانەش، ئەوانەش مەبلەغێكی زۆر بۆ ئەوانـە داندرایـە، ئینتیـزار نـاكرێ حـەتا ئـیعلان دەكـرێ و ئەوانـە، یـەعنی لـە زمـنی ئـەوە دەبێـت، لـە 300 ملیـۆن كـەمتر بـێ دەچـێتە نـاو بـاری صـیانە، نیسبەتی ئیعانات، ئیعانات تەنها لە وەزارەتی ریعایەی ئیجتیماعیمان هەیە، ئـی فـەقیران، كـە 80 ملیۆنمـان دانایـە، لـە هـیچ وەزارەتـی تـر ئیعانـەمان نیـە، دوو: مینـەح، ئـی مونەزەماتـە، مونـەزەماتی سـەقافیە، مونـەزەماتی عیلمیـە، مونـەزەماتی جەماهیریـە، سـەندیكایە، نیقابەكانـە، سـەنتەر و ئەوانەیـە، هـەموو لـە حكومەتی هەرێمی كوردستان پارە وەردەگرن لە زمنی ئـەو مەبلەغـەی، لـە زمـنی 156 ەكەیـە، ئەوەیـە بـە

ڕەئی من کەم کردنەکە بەشمان ناکات لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەگەر بەشی کرد دوایی دەسەڵات لە وەزارەتی مالیەیە، نەقل دەکات بۆ کوێ پێویستە، ئیحتیمالە بدەینە وەزارەتی کارەبا، لە ئەسنای مەرحەلەی جێبەجێ کردنە، چونکە ئەوەش 100٪ نیە، 8٪ ، 95٪ نزیکی واقیعە، تەخمینە ئەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ویستم زیاتر روونی بکەمەوە بۆ بەڕێزان کە ئەو شتانە چی ئەگرێتەوە، ئەوەی بەڕێز کاك محمەد فەرەج داوای کرد کەم بکرێتەوە، بۆ نموونە، الاعانات کە 80، تەنانەت بێجگە لەوەی کە کاك رەشید باسی کرد، ئەو شەریکە عامانە کە داومانە بەکرێ بۆ ڤیتاعی تایبەت، ئەو کرێکارە زیادانەی کە مووچەیان لەسەر ئەوەیە، دەعمی موزارعین لەسەر ئەوەیە، کڕینەوەی بەربووم، پەین و مەین، ئەمانە هەمووی لەسەر ئەوەیە، بە نیسبەت حیسابی مینەحیشەوە، بۆ ئەوەی جەنابتان بزانن، هەر چی مینەحی جامیعاتە، مینەحی مونەزماتی مەدەنی، ئیتیحادات، جەمعیات، مەراکزی سەقافی، وەحەداتی حکومی، مەجالیسی موحافەزات، مونەزەماتی عیلمی و سەقافی، مەجالیسی عیلمی، هەر چی ئەیڵێ بۆ ئەوانە خەرج ئەکرێ، یەعنی کە ئەڵێ مینەح هەر ئەوە نیە ببەخشرێ، مەجموعەیەك مەوادی خۆی هەیە بۆی سەرف ئەکرێ، مەنافیعی ئیجتیماعی، ئەوەی کە ئەو بێوەژنانەی کە خەرجی ئەکرێ لە حکومەتدا، زائیدەن تەبەروعات، ئیعانات، راتبی تەقاعودی کە ئەدرێ بە موئەسەسەی تەقاعود و زەمانی ئیجتیماعی، ئەوانەشی تێدایە، مەسروفاتی ئوخرا کە گەورەیە، 671 ملیارە، ئیجاری ئەرزی تێدایە، موکافەئات بۆ غەیری مونتەسبین، موکافەئاتی موخبرین، مخصصات و بعثات الطلاب، مخصصات التلامیذ، ئەوەی خوێندکارێك لە جامیعە وەریدەگیرێ مانگانە، تەعویزات و غەرامات و رسوم و زەرائیب کە حکومەت دەیدا، مینەحی جەمعیاتی خەیری و دینی، نەشاتی کەشفی ریازی، ئەمە ئەو شتانە هەمووی لە مەسروفاتی ئوخرایە، یەعنی کە دەڵێن، ئوخرا، وامەفهومە کە کشکۆڵێکە و شتی لێ ئەفرێ، بەڵام وا نیە، کە دێیتە سەر شێکردنەوەی هەموو ئەو شتانەی تێدایە، زائیدەن تەوارئ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وەاللە من پرسیارێکم هەیە دەربارەی وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەتی پلان دانان، ئەگەر رەئیان هەبێ، بۆ نەهێشتنی عجز لە میزانیە، 20٪ لە بودجەی مینەح لە سەرۆکایەتی هەرێم و

حکومەت و پەرلەمان، ئەگەر دەتوانن موافەقەت بکەن کەم بکەنـەوە، بۆخۆشـیان باشـە و بـۆ بودجەکـەش باشە، رەئی وەزارەت چیە؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئێمەوە ئیعتیادەیە، لاریشمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو موقتەرەحە لە لایەن زۆر برادەرانەوە هاتووە، کاك محمەد فـەرەجیش وای گوتیـە، بـەڵام نیسـبەتەکەی نـەگوت، مـن ئـەو موقتەرەحـەی کـە موافەقـەتی وەزارەتـی دارایـی لەسـەر کـرا، کـەم کردنـەوەی بودجـەی سـەرۆکایەتی هـەرێم، حکومـەت، پەرلـەمان، لـە مینـەح 20٪ی لـە بودجـە، کێ لەگـەڵ ئـەو موقتەرەحەیـە دەستی بڵنـد بکات تکایـە؟ لـە مـەنافیعی ئیجتیمـاعیش لـە 20٪ کـەم بکرێتـەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیـە 20٪ مەنافیعی ئیجتیماعی بودجەی حکومەت و سەرۆکایەتی هەرێم و پەرلـەمان کـەم بکرێتـەوە، فـەرموون کێ لەگەڵدا نیە؟ زۆر سوپاس، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەبێ وا صیاغە بکرێ کە ئەچێتەوە سەر بودجەی ئیستیسماری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، ناچێتەوە سەر بودجەی ئیستیسماری، ئەوە عجزە، بۆ ئەوەی عجز نەمێنێ، بـۆ ئـەوەی قانونەکـە لەگـەڵ میزانیە بگونجێ، باسیان کرد 500 و کسور ملیار عجز هەیە، بۆ ئەوەی ئەو عجزە نەمێنێت، ئەو بودجەیە لە مەنافیعی ئیجتیماعی کەم بکرێتەوە، بەڵێ.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخەر تەرحەکەی کاك محمەد فەرەج بۆ ئەوە نەبوو، ئەو باسی ئیستیسماری کرد بۆیە منیش وام وت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نـا، قسـەکەت جوانـە، بـەڵام بـا جـارێ ئێمـە حـەلی عجـز بکـەین ئینجا ئەگـەر وەفرمـان هـەبوو بـا بچێتە ئیستیسماری، بە تەئکیـد کـە وەفـر بـوو، تەوصـیە دەکـەین ئیهتیمـام دان بـە دوو، سـێ بابـەتێك، کۆمـەڵێك مولاحەزات بنووسرێتەوە لەبەر رۆشنایی ئـەو موداخەلاتانـە و ئـەو راپۆرتانـە، لـە زمـنی قانونەکـە رچـاوی دەکەین بۆ حکومـەت لـە زمـنی ئـەو شـتانە بکـاتن، یـەك لەوانـە بایەخـدان بـە بـواری ئیستیسـماری، دوایـی دەیخوێنینەوە نامەوێ پێشبینی بکـەم ئێسـتا، کـە مـاددە بـە مـاددە تـەواومان کـرد زۆر مولاحـەزاتی بـەجێ دراوە بۆ ئەوەی عەدالەت دابین بکرێت، سولفەی عەقار بدرێت بۆ کەم دەرامەت، بۆ مەنتیقەی گەرمیان، بۆ زیندانە سیاسیەکان، دوایی وەکو تەوصیات لە زمـنی قانونەکـە بـە تەوصـیات دەیخەینـە بـەردەم حکومـەتی

هەرێم، بەڵام ئەو بڕیارەی کە داتان بۆ ئەوە بوو عجز کەم بێتەوە لە بودجە، ئێستا دێین بزانین بەو عجزە دەربیبێنن، دەبێ ماددەی یەکەم چاك بکرێتەوە، کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو کەم کردنەوەیە بۆ ئەوەی جەنابتان بزانن، 4780ملیۆن دینارە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە تەقریبەن نزیکی عەدەدەکەیە، شتێکی کەمە، بەهەر حاڵ شتێکی مەعنەویش بێ، کەمیش بێت با ببێتە بنەمایەك لە دوا رۆژدا ئەو بنەمایە ڕەچاو بکرێت بۆ ئەوەی میزانیەکە رێك و پێکتر بێ و عجز کەمتر بێ، بەس لە ماددەی یەکەم کەواتە، کاك دلشاد ماددەی یەکەم دەبێ رەقەمەکان بگۆڕن لەبەر رۆشنایی ئەو قەرارە، پێش ئەوەی بیدەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەدبیر ناکەین بۆ حکومەت، ژن دائیمەن لەو شتانە هەندێك مودەبر ترە لە پیاو، من داوا کارم لەگەڵ ئەوەی کە ئەو لە 20٪ بۆ پڕکردنەوەی عجز، بۆ ئەوەی بە تەواوی پڕ بکاتەوە، هیواکارم، ئەو مینەحانەی کە ئەدرێ بە رێکخراوەکان لەسەر ئەساسی کارنامەی ساڵانەیان، نەك بە خۆڕایی، ئەوەی ئەمڕۆ مولاحەزە ئەکرێ لە هەرێمی کوردستان، رێکخراوی وا هەیە ژوورێکی هەیە، مێزێکی هەیە، پارە وەرئەگرێ بەبێ ئەوەی هیچ ئینتاجێکی هەبێ، لەبەر ئەوەی هەر لێرەوە داواتان لێ ئەکەین، هەموو رێکخراوەکان بە شێوازێك بە پێی پلانی ساڵانە، هەتا ساڵانە پێشکەشی نەکەن ئێوە نابێ مینحەیان بۆ سەرف بکەن، کە کاریان کرد پارەیان بۆ سەرف بکەن، کاریان نەکرد پێویست ناکات پارەیان بدرێتێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کە هاتینە سەر ئەوە، ئەو کات وا بڵێ، ئەوە نوقتەی نیزامی نەبوو، ئێستا ئەگەر ئەو رەقەمەمان بدەنێ بەو 20٪ دەبێتە چەند تا بیخەینە دەنگدانەوە، کاك محمەد فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆمەڵێك شت هەیە لە میزانیەی عێراق وەکو ئەساسیات وایە، بوویتە ئەبواب، یەعنی لە هەموو بابێك ئێمە لە 17٪ وەردەگرین، مەسەلەن مینەح لە 17٪، کە لەوێ دائەنرێ، بۆ نموونە لە شەبەکەی ریعایەی ئیجتیماعی، موخەصەصات 120ترلیۆن و 110 ملیار و نازانم چەند، ئەوەندە تەخصیص کراوە بۆ ریعایەی ئیجتیماعی، ئێمە لە 17٪ وەردەگرین، ئەوە میزانیەی بەغدایە، دوو، لە مەسەلەی زیندانە سیاسیەکان و شوهەداء ، لەوێ ئێمە لە 17٪ وەردەگرین، ئەوان دایانناوە بۆ هەر نەفەرێك، هەر جۆرە شەهیدێك بێ 500000 دینار، ئێمە ئەوە بەش، بەشمان کردووە، لەبەر ئەوە داوا ئەکەم ئەوەی چاك

بكەین، مەسەلەی عەجزیش لە ماددەی 7ی قانونی مەجلیسی نەواب کە سەرۆکایەتیش پەسندی کردووە، قانونی بودجە، لە ماددەی 7 ئەڵێ (عند حصول زيادة او انخفاض في اجمالي نفقات الموازنة العامة الاتحادية، تضاف الى او تنخفض حصة اقليم كوردستان تناسبيآ)، یەعنی هەر کاتێك بەرز و نزم بێت، ئێستا هەر لە ئەمڕۆوە، ئێستا 70 دۆلارە، یەعنی لە 50 بوویتە 70، یەعنی هەر لە ئێستاوە عەرزەکە تەکبیر دەکرێ، هەر رۆژێك کە زیاد ئەبێ ئێمە تەناسوبیەن ئەو 17٪ ئەبێ بۆمان حیساب بێ، وا نیە بەو جۆرە بڕێ، بەس داوا نەکەین یان کەسێ نەچێت بە دەمیەوە، ئەوە باسێکی ترە، ئەگینا ئێمە بە پێی یاسا ئەبێ داوای بکەین و ئەوە حیصەی ئێمەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە ئەوە بەلزەبت تەواو نەبووە ئەوەی مامۆستا محەمەد فەرمووی، تەفصیلاتی موازەنە هەیە لە عێراق کە دەرچووە، تەفصیلاتەکە کوراسەکی گەورەیە، لە کوراسەکەدا هەموو ئەوەکانی شەرح کردووە، کە باسی ئیرادات دەکات، ئەو تەقدیری کردووە ئیراداتی نەوتی ئەم ساڵ چەندە، چەندیش مەبالغی ئیزافی هەیە بۆی خستوتە سەری، چونکە ئەو مەبلەغەی کە میزانیە پێی داندراوە ئیجمالی موازنە کە نزیکی 72 ترلیۆن و کەسرە، ئەوەندە ئیرادەی نەوتی نیە، هەستا ئەو چی دەکات ؟ بەو پارەی کە ئیزافەی هەیە لە ئیحتیاتەکە دەیخاتە سەر ئەمە، تەقدیری نەوتی کردووە بە 50 دۆلار، شەرت ئێستا ئەمڕۆ سەعری نەوت بەرز بوویتەوە، بەڵام ئەو تەقدیریشی کردووە دەبێ دوو ملیۆن بەرمیل نەوت بڕوات ئینجا ئەتوانێت ئەو پارەیە تەئمین بکات، نە گەیشتووتە دوو ملیۆن و نە سعرەکەشی ئەوەندە بەرز بوویتەوە، بەعامیش سیعری نەوتی عێراق تۆزێك هەرزانترە لە چاو نرخی شوێنەکانی دیکە بە هۆی گرانی تەئمینەوە کاتێ کە رەوانە دەکرێ بۆ خەلیج، مەسەلەی لێکدانەوەی جەنابی مامۆستا محمەد لەسەر ئەمە، ئەمە جەدوەلەکەیە، جەدوەلی عێراقە و لە وەقائیعیش نەشر کرایەوە، کە تەخصیصاتی داناوە و لێکی دایتەوە، ئیجمالی موازەنە چەندە، نووسیتی (كيفية احتساب حصة كوردستان من اجمالي النفقات لسنة 2009)، اجمالی موازەنەی دەرهێناوە، ئینجا نەفەقاتی سیادی لێ دەرهێناوە، ئینجا نەفەقاتی حاکمە، چەند فەقەرەیەکە ئەویشی لێ دەرکردووە، کە لێ دەرکردووە چەند ماوەتەوە ئینجا هەستاوە جارانی 17٪ حیصەی هەرێمی کوردستانی لێ دەرچووە، ئەوە نیە هەستابێ لە فەصڵی ئیعانات چەند بێت و لە 17٪ ئیعاناتی بۆ بێ، ئەوە حیسابی ئەوها نەکراوە، بەو شێوە حیساب نەکرایە، چونکە شوێنێك لەگەڵ شوێنێك، ناوچەیەك لەگەڵ ناوچەیەك میزانیە فەرقی هەیە، میزانیەی ئیستیسماری ئێمە لەوانەیە لەگەڵ ئەوی تر فەرقی هەبێ، لەوانەیە فەصڵی رەواتبمان فەرقی هەبێ لەگەڵ ئەوان، بۆیە بە ئیجمالی حیساب کراوە، هەر ویستم ئەو روونکردنەوەیە بۆ جەنابی کاك محمد و برادەران روون بکەمەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا بێینە سەر ماددەی یەك، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر راستكردنەوەیەكە و نوقتەی نیزامیە، بەڕێز كاك محمد فەرج مەعلومەیەكی دا و غەڵەتە، كە ئەڵێ لە 17٪ حیسابە هینی لە زیندانی سیاسی، ئەوە كیتابی هینە لەبەر دەستمدایە، الامین العام لمجلس الوزراء، كە موفاتەحەی هەرێم دەكات و ناردوویەتی لە رێگەی كاك محمد ئیحسانەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران و بۆ وەزارەتی شهداء و مؤنفلین، كە داوا دەكات و تیایدا ئەڵێ: راجین بیان رأیكم بشأن ادخال نفقات مؤسسة السجناء السياسين و غيرها من الجهات المرتبطة بمجلس الوزراء من النفقات السيادية لكي يتم استبعادها و قبل تحديد نسبة 17٪ لاقليم كوردستان و امكانية القيام بذلك ضمن الموازنة التكميلية، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەهەر حاڵ، لە یەك لە تەوصیەكان كە من لە لای خۆم نووسیومە بە نیسبەت زیندانە سیاسیەكان، حكومەت ئەوەی یەكلا بكاتەوە لە بەغدایە پارەكەی وەربگرێ ئەگەر لای خۆمانە بە قانونێك یەكلایی بكرێتەوە ئی زیندانە سیاسیەكان، ماددەی یەكەم گۆڕانكاری بەسەر كرا لەبەر رۆشنایی رای لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی كە میزانیەی رەصد كراوە بۆ پەرلەمان و سوڵتەی قەزائی جیا بكرێتەوە، ئەو رەئیەی لێژنەی دارایی پەسند كرا كە لەگەڵ ئەساسدا دەگونجا، لێژنەی یاسایی داوای كردبوو و بۆ پەرلەمان قبوڵ نەكرا بە شكلەكی عام، یان خۆشیان موافەقەتی كرد وەكو ئەوەی لێژنەی دارایی ئاماژەی پێكردووە 166ملیار و كسورە، ئی قەزا 24 ملیار و كسورە، بۆیە ئەگەر بیخوێننەوە، بیخەینە دەنگدان، فەرموو كاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو لێژنەی دارایی پێشنیازمان كردبوو ماددەی یەكەم، بڕگەی دووەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە،

دووەم: أ- گوژمەیەك بڕەكەی 16666000000 دینار، بۆ خەرجییەكانی پەرلەمانی كوردستان.

ب-گوژمەیەك بڕەكەی 24881000000 دینار بۆ خەرجییەكانی دەسەڵاتی دادوەری.

ج-گوژمەیەك بڕەكەی 6462904000000 دینار بۆ خەرجییەكانی جێبەجێ كردن لە دەزگاكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگەوە، كە كۆی گشتی پارەكە 8 ترلیۆنە، رەئی لێژنەی دارای كە دوێنێ لێژنەی یاسایی پەسندی كرد، جیای كردووە هینی پەرلەمان و قەزا، دەیخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵێتی دەستی بڵند

بکات تکایە؟ بە کۆی دەنگ ماددەی یەکەم قبوڵ کرا، دیارە تەبعەن ئەو 20٪ دوایی دەبێتە ماددەیەك، وەزارەتی دارایی جێبەجێی دەکات، ماددەی 2، فەرموون بیخوێننەوە ئەویش وەکو ئەمە دوا خرا بۆ ئەمڕۆ.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:داهاتەکانی بودجەی ساڵی دارایی 2009لە سەرجەم خەرجییەکانی بودجەی فیدراڵی 8857263ملیۆن دینار مەزەندەدە دەکرێ.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

تقدر ایرادات الموازنة للسنة المالية 2009 من اجمالي نفقات الموازنة الفدرالية فقط 8857263 مليون دينار.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی دارایی و ئابووری هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەم ماددەیە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەم ماددەیە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم ماددەیە تەئکیدکردنەوەی ماددەی یەکەمە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەم ماددەیە دەستی بڵند بکات؟ کێ لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا، چ خیلافێ ئەو قسەیەیە؟ فەرموو بڵێ.

بەڕێز دڵشاد عثمان/بریکاری وەزارەتی دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای گۆڕینی پارەکە لە قانونی موازەنەی عیراقدا، ئیرادات بوو بە 8253، ئێمە ئێستا بڵێین 8257 لە کوێ بێنێین؟، ئەبێ ئیلا ئیشارەتێك بەو عەددەدە بدرێ، ئەوە داهاتە، ئەوە بە قانونی پەرلەمانی عیراقە، ئێمە لەوە زیاترمان بۆ نایێت، بەڵێ ئێستا گۆڕا، دوایی ئێمە ئەوەمان ناردووە و پەرلەمان تەصدیقی کردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەل جار تەصدیقمان کرد و دووەمین ئێستا ئەگەر تەماشای بکەی دەڵێ: تقدر، ناڵێ ئەوەندەیە، تەقدیراتە، یەعنی ئەوەی بەغدا بێت و زیادیش بێتەوە مومکینە زیاد بێتەوە، مومکینە داهاتوو زیادی دەکات، مادام تەقدیراتە و دەنگیشی بۆ دراوە، تەواو، دوایش کاك فورسەت دەڵێ: هەر غەڵەتێك لە

ئەرقامدا، قانونیەن دەکرێت تەصلیح بکرێ، لەبەر ئەوەی قابیلی غەڵەت و قابیلی تەصحیح بکرێتەوە، کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی سێیەمدا ئەو ئیشکالە چارەسەر کراوە، لە دەقی یاساکە، لە پرۆژەی یاساکە، لەبەر ئەوە هیچ ئیشکالێك نامێنێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ماددەی سێ بخوێنەوە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: لە بارێکدا، کورتیەك لە بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا روویدا، ئەوە دەسەڵات بە وەزیری دارایی دەدرێت بەکەم کردنەوەی گوژمەی گشتی بودجە بە هەمان رێژە کە تێیدا کورتی هێناوە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

في حالة حصول عجز في موازنة حكومة اقليم كوردستان، يخول وزير المالية بتخفيض المبلغ الاجمالي للموازنة بنفس النسبة التي حصل فيها العجز.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی دارایی و ئابووری، پێمان چاکە لە دوای ئەو ماددەیە، ئەم دەستەواژەی بۆ زیاد بکرێ (بە رەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران).

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکمان لەسەری نیە و وەکو خۆی هاتووتەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر لەسەر ئەو موقتەرەحەی؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە كاتێكدا كە تەخویلی وەزیری دارایی كرا، پێویست ناكات ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە یەك، دوو: پێم باشە كەم كردن و زیاد كردنیش تێیدا بێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەگەر زیادكردنی تێدا بێ، پێویست دەكات پەرلەمانیش موافەقەتی لەسەر بكات، بەڵام كەم كردنەوەكە بە تەنیا وەزارەتی دارایی، ئەگەر من رەئیسی حكومەت بم دەڵێم هی من كەم مەكەوە، ئەوانی تر كەم بكەوە، لەبەر ئەوەی وەزارەتی دارایی خۆی باشتر تەقدیم بكات، پرۆفشینالە، بەڵام ئەگەر زیادكردنەكە بێت، عەجزەكە زیادكردنەكە بێت، دەبێ پەرلەمان موافەقەت بكات.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر زیادكرا، ئەوە دیارە وەكو میزانیەی تەكمیلی زیاد دەكرێ، ئەو وەختە هەر مەجبوور ئەبین، ئەگینا نابێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جا ئەگەر زیادكردنەكە دەتەوێ ئیشارەتی پێ بدەین، دەبێتە دوو فەقەرە، فەقەرەی یەكەم وابێ، فەقەرەی دووەم بۆ زیادكردن دەبێ موافەقەتی پەرلەمان وەربگرین، بەڵام تەحصیل حاصلە، وەكو خۆی بمێنێتەوە، كاك دلێر ئەگەر سەحبی بكەی موقتەرەحەكەت.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە وەكو ئیجرائێكە بۆ تەئكیدەكە و بۆ شەفافیەت، ئەگینا خۆ وەزارەت زوو زوو كۆئەبێتەوە، لە كۆبوونەوەیەكی ئەنجومەنی وەزیراندا جەنابی وەزیری دارایی، ئەمە پێشكەش دەكات و موافەقەتی لەسەر دەكرێ و ئیجرائێكی رۆتینیە و هیچی تر.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا خیلافی ئەوە هەیە؟ فەرموو كاك زرار.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەگەڵ رێزێكی زۆرم بۆ وەزیری دارایی، بەراستی زیادكردنەكە ئەگەر لێرەدا بنووسین، زیادكردن چیە؟ ئیلا دەبێ بودجەی تەواكاری بێ، ئەگەر ساڵی 2009 بودجەی تەواوكاریمان هەبوو و زیادی كرد، ئەوە زیادەكە هەر ئەوەیە، دەنا خۆ لەناو حكومەتی كوردستان داهاتی زیادمان نابێت، داهاتەكان تەخمین كراون، بودجەی تەواوكاریش دەبێ بەقانون لەناو پەرلەمان پەسند بكرێ، كەواتە زیادكردنەكەی نابێ بنووسین،

که نووسیمان ئەو کاتی ڕێگە لەوەی دەگرین کە بودجەی تەواوکاری بێتە ناو پەرلەمان و پەسند بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ڤیان خان.

بەڕێز ڤیان احمد خضر باشا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داهاتی تەکمیلی تەواوکەر یان ئیزافی بە گوێرەی نرخی نەوت دەبێ، نرخی نەوتیش وەکو پێشبینی دەکرێ لە بەرزبووندایە، لەو کاتی کە بودجە تەصدیق کرا ئی عیراق، بە 50 دۆلار ژماردرا، بەڵام ئێستاکە تا 70 دەڕوات و پێشبینی ئەوەش دەکرێ کەوا نرخی بەرمیل ئەوەی کە موتابەعەدەکەن بگاتە 90 دۆلار ئەمساڵ، ئەوە چۆن دەبێت؟ کەواتە با بڕگەك زیاد بکرێن منیش لەگەڵ ئەوەم بڕگەك زیاد بکرێ ئەگەر هات و داهاتی تەکمیلی یان تەواوکەر یان ئیزافی، چونکە ئێستاکە نەوت بەراستی لە 70، بەڵام بە دڵنیاییەوە ئەو زیادەیە حیساب نەکراوە، لەبەر ئەوە ئەوەش بە جیا دادەنرێ و ئەو زیادەش دەگەڕێتەوە بۆ میزانیەی عێراق، لەبەر ئەوە ئەو زیادەیە دووبارە دەگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان، پێشبینیش دەکرێت بۆ 90 دۆلار بڕوات تا 100 دۆلار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ ئەوەی مەعلوماتتان زیاد بێت، ئەوەندەی مەعلوماتی خۆم هەیە کە شەرتیش نیە کامل بێت، بەڵام هیچ تەوەقوعی ئەوە ناکرێ میزانیەی تەکمیلی هەبێت، لەبەر چی؟ لەبەر ئەوەی دائیمەن داهاتی نەوت، ئەو پارەی کە چاوەڕوان دەکرێت بێتە خەزینەی عێراق ئی ئەو عقودانەیە کە پێش چوار مانگ و پێنج مانگ کرایە، یەعنی هەتا مانگی 12 ئەو پارەیەی دێتن ئی ئەو نرخەیە پێشی پێنج مانگ و چوار مانگ کرایە، مومکینە ئەگەر ئێستا بە 70 دۆلار بێت، بۆ سەری ساڵی داهاتوو ئەو داهاتە بە 70بێتە هین، ئەوە لە مانگی 12 دێتە هین، بەس هەر بۆ ئەوەی کە جەریدە دەخوێننەوە بوویتە 70 دۆلار ئەوە یەکسەر بۆمان نایەت، عقودی ئاجیلە ئێستا مومکینە تا شەش مانگیش هەمووی کراوە، تا ساڵەکیش هەمووی کراوە، بەو نرخەی کە ئەمڕۆ تۆ ئیمزات کردووە، لەبەر ئەوە ئاساری نرخ بەرز بوونەوە بە لای کەمی شەش مانگی دەوێ تا هین بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ئێستا دوو ڕەئی هەیە، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە چ زیاد کردن و چ کەم کردنەوەیەك پێویستی بە موافەقەی پەرلەمانە، لەبەر ئەوەی عجز کردن و دەستنیشان کردنی عجز و متمانەدان بە میزانیە ئەوە صەلاحیەتێکی پەرلەمانە، لێرەشدا کە ئەو میزانیە، ئەو بودجەیە کەم دەکرێتەوە بە هۆی عجز، بەڕاستی پەرلەمان دەبێ ئاگادار بێت ئەو عەجزە لە

کوێیه و له کوێ نیه و چۆنیەتی چارەسەرکردنی، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە لابرێ و تێبینی ئەوەشم کردیە بەراستی ئەو ماددەیە ئەوە یەکەم جارە دێتە ناو ئەو یاسایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوای کاك عومەر ئەو مولاحەزەی کاك سەردار حەز دەکەم وەزارەتی دارایی جواب بداتەوە، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو موقتەرەحەی کە جەنابی وەزیر تەقدیمی کرد، لە زمنی صەلاحیاتی خۆیەتی لە کاتی تەقلیص کردن و زیادکردنی میزانیە و هەر عجزێك تەحصیل حاصل ئەو زیادانەی کە ئەکرێ، میزانیەی تەکمیلی هەر دێتە پەرلەمان، کەواتە بە نەتیجە پەرلەمان ئاگادارە لە زیادەکە، بەلام وەزارەتی مالیە کە هەموو میزانیەکە لە لای ئەوە، تەخصیصات، سەرفکردن، تەحدید کردن بۆ هەموو وەزارەتەکان، بۆچی وەزیر بۆی هەبێ تەخفیزی میزانیە بکات، بۆ چی بۆی نەبێ زیادەکە بکات؟ لەبەر ئەوە من پێم وایە تەئیدی موقتەرەحەکەی جەنابی وەزیر بکەین لەبەر ئەوەی شتێکی عەمەلیە بە نیسبەت میزانیە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە قەناعەتی من، بە نیسبەت ماددەکە ئەوەی لێژنەی دارایی، موافەقەتی ئەنجومەنی وەزیرانی پێی ناوێ، چونکە ئەو زیادەیە رۆتینە بە قەناعەتی من، لە زمنی دەسەڵاتی وەزارەتی دارایی بێ و لە هەموو دونیاش هەر وایە، ئەوە یەك، دوو: ئەو زیادەی جەنابی وەزیریش ئیشارەتی پێدا منیش لەگەڵ ئەوەدام کە تەحصیل حاصلە و پێویست ناکات لەناو یاساکەدا بێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خیلافەکە لەوەدایە کە ئایا ئەو فەقەرە زیاد بکەین لە حاڵەتێکدا کە ئایا بودجەی تەکمیلی دەبێ بێتە پەرلەمان؟ دەسەڵاتی حوکمەت بێ؟ ئەوە وەکو من تەصەوەری دەکەم هەر دەبێ بێتن، ئەوەی تریش کە بە موافەقەتی مەجلیسی وزرا، جەناب وەزیر شەرحی کرد کە پێویست ناکات ئەوە، لەبەر ئەوە شتێکی ناچارییە، کەم کردنەوەکە رەنگە وەزارەتی دارایی فەنییەن بیر بکاتەوە لە کەم کردنەوەکە، بێ ئەوەی بێتە مەجلیس وزرا، هەر وەزیرێك بڵێت ئەوەی من کەم مەکەوە و ئەوەی تر بڵێت ئەوەی من کەم مەکەوە، وەزارەتی دارایی لە رووی فەنی و حیساباتی رەقەمیەوە باشتر دەتوانن ئەوە هین بکەن، ئەگەر ئیصرار

لەسەر ئەوە دەکەن کە دەبێ بە موافەقەتی مەجلیسی وزرا بێت، ئەگەر رەئی خۆی سەحب ناکاتەوە ئەوە دەیخەمە دەنگەوە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بۆ شەفافیەت کۆنترۆلێکی ترمان دانایە، ئەگینا لە راستیدا هەبێ و نەبێ وەکو یەك وایە لە لای ئێمە، دەتوانین سەحبی بکەینەوە زۆر ئیعتیادیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە سەحب کراوە، ماددەکە وەکو خۆی دەخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵیتێ دەستی بەرز بکاتەوە؟ فەرموون، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی چوار.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم: خەرج کردن لە پشتیوانەی ژمێریاری سەرەکی، وەك بەخشین، ریکلام، مەوجوداتی نادارایی، خەرجییەکانی پرۆژە سەرماییەداریەکان، لە بودجەی گشتیدا تەنیا لە دەست حکومەتی هەرێمی کوردستان و وەزیری دارایی بۆی هەیە دەسەلاتی خەرج کردنی راستەوخۆ لەسەر هەندێ ئاستی ژمێریاری سەرەکی بدات بە وەزیرەکان و سەرۆکەکانی نەبەستراو بە وەزارەتەوە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

يحصر الصرف من الحسابات الرئيسية، المنح، الاعلانات، الموجودات الغير المالية، نفقات المشاريع الرأسمالية من الموازنة العامة لحكومة اقليم كوردستان، و لوزير المالية تخويل الوزراء و الرؤساء الغير المرتبطين بالوزارة، صلاحية الصرف مباشرة على بعض مستندات الحسابات الرئيسية.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکەمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لێژنەی دارایی و ئابووری، پاش راوەرگرتنی هەندێ پسپۆر لە بواری ژمێریاریدا، پێمان چاك بوو دەستەواژەیەك ئیزافە بکەین لەم ماددەیە، ئەویش ئەوەیە کە دوای دەستەواژەی (موجودات غیر مالیە)، هەبوونە نادارایییەکان، دەستەواژەی (الموجودات الثابتة) هەبوونە نەگۆڕەکان زیاد بکرێ، بەس موجەرەد موستەلەحاتە و هیچی تر.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی چی؟ تێنەگەیشتم موستەلەحاتی چی؟

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی لە دەقی یاساکە مەوجوداتی غەیر مالی هاتووە، یەعنی هەبوونە نادارایییەکان ئێمە ئەمانەوێت مەوجوداتی ثابتة، یەعنی هەبوونە نەگۆڕەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلشاد ئەویٚ ڕۆژیٚ وتی وشەی مەوەجودات ثابتة نەماوە، هەلگێراوە و بوویتە مەوجودات غەیر مالیە، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە هەر هەلبگێرێت، لەبەر ئەوەی مەوجودات غەیر مالی تێدایە، مەوجودات غەیر مالی یەعنی مەسەلەن حەتا کڕینی مێز و کورسییەك و شتێك دەگرێتەوە، یەعنی مەعقول نیە وەزیرێك دەسەلاتی نیە مێز و کورسییەك بکریٚ، میزانیە دادەنیٚ کە ئەو فەقەرەیە با هەلبگێریٚ، چونکە قەیناکە ئیعانات و مینەح ئەوە لە دەسەلاتی وەزیرە، ئەوە حەقیشە هەر لە لای ئەو بمێنێتەوە، بەلام مەسەلەی مەوجودات غەیر مالیە نەمێنیٚ، دوێنیٚ کێشەیەك هەبوو لە نێوانی وەزیری مالیەی عێراق و وەزیری پلان دانان لەسەر دەسەلاتی سەرف کردن لەسەر نەفەقاتی مەشاریعی رەئسمالی، ئەم کێێشەیە لێرە نیە، بەلکو دەسەلاتەکە هەر لای وەزارەتی داراییە، بەلام بۆ ئەم کێشەیە دووبارى بێتەوە و ماددەکی قانونەکەی عێراقی دێنمەوە و نەقلی دەکەم لێرە بەبیٚ موراعات کردنی وەزعی هەرێمی کوردستان، حەقە هەلگێریٚ بەرای من، بە تایبەتی فەقەرەی الموجودات غیر مالیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە مولاحەزەیەکی بەجێیە جەنابی وەزیری پلان دانان، وەکو وتت وەزیر دەبەسترێتەوە، موشتەرەیاتەکی داوا بکات لە وەزارەت و هین و ئەوانە، ئەگەر جەنابی وەزیری مالیە موافیق بێت، بۆ شەتبی مەوجودات غەیر مالیە لە مەوزوعەکە، کیٚ قسەی هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە؟ ناوتان دەنووسم، با کاك شێخ باییز وەزیری دارایی رەئی خۆی بدات دوایی ئێوەش رەئی خۆتان بدەن.

بەڕێز بایز تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان باشە ئەو فەقەرەیە نەمێنیٚ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە ئێوە ئەو پێنج ئەندامە قسەتان لەسەر خیلافی ئەوە هەیە؟ لێژنەکانیش دەڵێن لابچن، خیلافی ئەوە چ قسە هەیە؟

بەڕێز دڵشاد عثمان/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەوە ئەچێ غەڵەتێکی مەتبەعی تێدا بێ، يحصر الصرف من الحسابات الرئيسية، المنح، الاعلانات، الموجودات الغير المالية، نفقات المشاريع الرأسمالية من الموازنة العامة لحكومة اقليم كوردستان، نابێ بڵێين و لوزير الماليه، بوزير المالية و له تخويل الوزراء، يحصەرەکە ئەمرێ و دەوری نامێنێ، يحصر الصرف بوزير الماليه، ئەوە غەڵەتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئیعاناتە یان ئیعلاناتە؟ ئیعلانات نووسراوە، ئەدی رەئیس وزرا؟ چۆنە قانون عیراقی چۆنە؟ وەکو ئەوی لێ بکەن، وەکو عیراق بکەن، بوزراة المالية و لوزير المالية، ئەوە باشترە، کاک جەعفەر چیت هەیە فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بۆ هەر وەزیرێک دەسەڵاتێکمان نیە، پێشتر پار ساڵ لە فکرمانە، هەر وەزیرێک بۆ جووتێ تایە ئەبوایە موافەقەتی وەزارەتی مالیەی وەرگرتبا، ئێمە لەم پەرلەمانە بریارمان دا هەر وەزیرێک مەبلەغێک پارە لە دەستێدا صەلاحیاتی هەبێ هەر چۆن سەرفی بکات، وا بزانم 250 ملیۆن بوو شتێکی وا بوو، ئەم پارەیە و ئەم تەخویلەی جەنابی وەزیری دارایی ئەکەین، تەخویلە لەسەرووی ئەوانەیە بۆ شتێکی دیکە، ئەگەر تەخویل بێ لەسەرووی ئەوە بۆ بابەکانی دیکە ئەوە هەندێ بابی سەرفی هەیە، مەعاش دیارە و سەرفیات دیارە، ئەدەوات دیارە، ئەگەر بە پێی بابەکان بێت، یان ئەوە دەسەڵاتێکی زیاد دەدرێتە وەزیر لە سەرووی ئەو پارەیە بە دەست ئەو وەزیرەی کە پەیوەندیدارە بە سەرفەکەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک شێخ بایز جوابت هەیە؟ کەواتە فەقەت گۆڕانکارییەکە ئەوەلەن، ئیعلانەکە غەڵەتە ئەوە ئیعاناتە، دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان: يحصر الصرف من الحسابات الرئيسية، المنح، الاعانات ، نفقات المشاريع الرأسمالية من الموازنة العامة لحكومة اقليم كوردستان، بوزارة المالية و لوزير المالية تخويل الوزراء و الرؤساء الغير المرتبطين بالوزارة، صلاحية الصرف مباشرة على بعض مستندات الحسابات الرئيسية، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵێتی دەستی بڵند بکات؟ فەرموو، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ، راوەستێن بزانین نیصاب کامیلە؟ 54 کەواتە نیصاب کامیل نیە و ئیعتیبار دەکرێ دەنگەکە باتیلە، بەڵێ گوڵناز خان.

بەڕێز گوڵناز عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە نووسراوە (لبعض المستلزمات) بەراستی ئەو بەعزە پەیوەستیە، ئێمە لەگەڵ وەزیرەکان دانیشتین پار صەلاحیاتیان تا 250 هەزار بوو، ئەوەش دەستشکاندنی وەزیرە لە ئیشدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دواتر ناوی هەیە، سوپاس، سارا خان قسەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی باسی دەکەم نازانم تا چەند پەیوەندی بەو ماددەیەوە هەیە، بەڵام مادام کات هەیە و فورسەت هەیە با باس بکەم، مەسەلەی لەو ماددانەی، لەو یاسایانە کە باسی دەکەم، مەسەلەی قەرەبوو کردنەوە یان تەعویز، هیچ باس لەوە نەکراوە، لە یاسای عیراقدا باس لە قەرەبوو کردنەوەی وڵاتی کوێت دەکرێ بۆ نموونە، بەڵام ئایا لە کوردستان زیان لێ کەوتووانی رژێمی پێشوو، زائیدەن زیان لێ کەوتووانی دوای راپەڕین و مەسەلەی تۆپ باران و ئەوانەی ناوچە سنوورییەکان، ئەوانە هەمووی قەرەبوون، خەڵکێکی زۆر و بەردەوام ئێمە وەکو ئەندامانی پەرلەمان رووبەرووی ئەوە دەبینەوە کە داوای قەرەبوو دەکەنەوە، ئێمە زۆر جا داواکاری ئەو خەڵکەمان هێناوە ئەوانەی کە داوای قەرەبوو کردنەوەی زیانی سەردەمی رژێم دەکەنەوە، هێناومانەتە پەرلەمان و پەرلەمان ناردوویەتی بۆ ئەنجومەنی پارێزگا، جاری وا هەبووە ئەنجومەنی پارێزگا دەیباتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، یەعنی ئێمە نازانین لێرە چی بە خەڵك بڵێین؟ قەرەبوو یان تەعویزی خەڵکی کوردستان چۆنە و لە کوێ؟ پێم خۆشە ئەگەر وەزارەتی دارایی وەڵامان بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی وەڵامان بداتەوە، خۆی ئێستا ئێرە لەگەڵ کوێت فەرقی هەیە، کوێتەکە فەرز کراوە لەسەر عێراق، بە قەراری ئومەمی موتەحیدە، لە زەمانی رژێمی لەناوچووە تا ئەمرۆکە بە قەراری ئومەمی موتەحیدەیە، بە پارەی داهاتی عێراقە، دەبێ تەعویزی کوێت بکرێت، لەبەر رۆشنایی ئەو قەرارە، نە لە دەسەڵاتی عیراقە، بەڵام با جەنابی وەزیریش جوابداتەوە، کاك رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر/بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی پرسیارەکەی قەرەبوو کردنی هاووڵاتیانی کوردستان، کە زەرەر و زیانی پێکەتووە، تەبعەن لە بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ مەبلەغێکی وا نیە کە بە ئاشکەرایی و بەناوی تەعویزات و زەرەر و زیان هاتبێ، لە بودجەکانی ساڵی، یەعنی لە بیدایەتی تەشکیلی حکومەت هەرێمی کوردستان تا ئێستا، ئێمە کە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بێین ئەو زەرەر و زیانەی کە بە خەڵکی کوردستان کەوتووە،

كە بیاندەینێ، باوەڕ ناكەم حكومەتی هەرێمی كوردستان بتوانێت ئەو بوارە بتوانێ جێبەجێی بكات، تەنها ئەوەیە داوا لە حكومەتی مەركەزی بكرێت كە بێت تەعویزی ئەو هەموو خەڵكە بدرێت كە زەرەر و زیانیان پێ كەتییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ماددەكە جارێكی تر دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدان، يحصر الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية، المنح، الاعانات، نفقات المشاريع الرأسمالية من الموازنة العامة لحكومة اقليم كوردستان، بوزارة المالية و لوزير المالية تخويل الوزراء و الرؤساء الجهات الغير المرتبطين بالوزارة، صلاحية الصرف مباشرة على بعض مستندات الحسابات الرئيسية، كێ لەگەڵێتی دەستی بەرز كاتەوە تكایە؟ كێ لەگەڵدا نیە؟ بە كۆی دەنگ ئەم ماددەیە پەسند كرا، بۆ ماددەی دواتر تكایە.

بەڕێز كريم مجيد شريف(جوتيار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

1- وەزارەتی دارایی هەرێمی كوردستان-عێراق، پارەدابین كردن بۆ ژمێریاری وەزارەتەكان و كارگێرییەكان بە پێی داهاتی دارایی لەدەستهاتوو دەگرێتە ئەستۆ.

2-داهاتەكانی شارەوانییەكان دەخاتە ئەستۆی بودجە تایبەتییەكانی وەزارەتی دارایی و چاودێری ئەو داهاتانە و چۆنیەتی خەرجكردنیان دەكات.

بەڕێز كريم بحري عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

1-تتولى وزارة المالية لاقليم كوردستان العراق، تمويل حسابات الوزارات و الادارات و الموارد المالية المتاحة.

2-تضاف ايرادات البلديات الى ميزانيتها الخاصة و تقوم وزارة المالية بمراقبة هذه الايرادات و كيفية صرفها.ئێمە وەكو لێژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكمان لەسەر ئەو ماددەیەش نیە.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقي شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێژنەی دارایی و ئابووری تەنها تێبینیەكی بچكۆلەی هەیە، ئەویش وشەی حكومەت ئیزافە بكرێ، ئەو كاتە وەزارەتی دارایی هەرێمی كوردستان، دەبێتە وەزارەتی دارایی حكومەتی هەرێمی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو فەقەرەی دووەم كە هاتووە، پارەكەش موناقەشە كرا، بۆ لامەركەزییەت و بۆ نەهێشتنی ، چونكە وەرگرتنی ئەو داهاتانە لە لایەن بەلەدیات خۆیەوە، وتمان ئیزافەتی میزانیەی خۆیان دەبێت، بەڵام بە موافەقەتی وەزارەتی مالیە موراقەبەی ئەو دەكات، ناوتان دەنووسم، كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داهاتی شارەوانی چەند جۆرێکە، لەوانە فرۆشتنی زەوییە، غەراماتە، ئیجاری مەبانیە، نەفەقاتی تەبلیتە، ئوجوری ئاوە، ئەو جۆرە داهاتانە ئەوەی بزانم فرۆشتنی عەرد حەصرە بە وەزارەتی مالیە، ئەو تێبینیەم هەیە ئەگەر بەڕێزیان روونکردنەوەکم بدەنێ، فرۆشتنی زەوی پارەکەی حەصرە بە وەزارەتی مالیە، نەك بۆ شارەوانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد رفعەت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم لە جەنابی وەزیر هەیە، لە بڕگەی دوو، بۆ هەر ئیراداتی بەلەدیات ئیزافە دەکرێ؟ ئەی بۆچی گومرەکەکان نەبێ؟ ئەو ئیراداتانە کە حکومەت وەری ئەگرێ، وەکو باجەکانی زەریبە و مەحکەمە و هی مرور و کۆمەڵێك ئیراداتی تر هەیە، بۆ ئەوانی تر ئیزافە نەکراوە و تەنها ئی بەلەدیات ئیزافە کراوە؟سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

1-تتولى وزارة المالية لاقليم كوردستان العراق، تمويل حسابات الوزارات و الادارات و الموارد المالية المتاحة، ئەی ئەگەر مەواریدی مالیمان نەما؟ یەعنی مەبەستم ئەوەیە، ئەگەر عێراق ئەو پارەیەی نەنارد کە بە. بە دە ڕۆژ جارێك ئەینێرێ، بۆ ئەم ماددەیە و بۆ ئەم بڕگەیە لێرەدا بێت، ئەمانەوێ تەئکید لەسەر چی بکەینەوە؟ یەعنی مەبەستم لێرەدا سوودی ئەم بڕگەیە چیە لێرەدا، حەزدەکەم بۆم شی بکەنەوە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش ڕەئیم لەگەڵ مامۆستا محمد رفعت دایە، بۆ دابین کردنی باسی باج و داهاتەکانی نەکراوە، لێرە پێشنیارێکم هەیە ئایا هەوڵی ئەوە نەدراوە یاسای مەواردی مالیە کە هەرێم بەشی هەیە لە تەواوکەری هەموو داهاتەکانی ناوخۆیی و عیراقی، لە هەمان کاتیشدا هاوبەشیمان بکەن بۆ ئەوەی باشتر داهاتەکەمان

تەقدیر بکەین، ئەو یاسای مەواردی مالی کە پاریش باسکرا لە کاتی موناقەشەی بودجە کە ئەو یاسایە بێتە ئاراوەو دەستی پێ بکەین، ئایا وەزارەتی مالیە ئەوەی دەست پێ کردووە یان نا؟ ئایا مەواردی مالیە، یەك پێشنیاریشم هەیە لێرە کە پرسیارێکی تر دێتە ئاراوە ئایا پرۆژە یاسایەك نەتوانین وەکو پەرلەمانی بەغدا کەوا نیو دۆلار بۆ هەر بەرمیلێك تەرخان بکرێت بۆ ئاوەدانکردنەوەی ئەو ناوچەیە، ئێستا ئایا ئەوەش دەتوانی هەرێمی کوردستان پرۆژە یاسایەك ئامادەبکەین لەلایەن پەرلەمانەوە، یان ئایا لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، بۆ ئەوەی بەشە نیو دۆلار لە هەموو ژێرخانی ناوچەکانی هەرێمی کوردستان بێت، ئیتر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەنها ئەو بەشەت جواب دەدەمەوە کە عیلاقەی بەو نیو دۆلارەوە هەیە، ئەوە قەرارێکی ئیتیحادیە، داهاتی نەوت دەچێتە موازەنەی عامە و لەوێ ئەو نیو دۆلارە بڕێنن بۆ ئەو ناوچانەی کە نەوتی لێ دەردێت، بە ناوچەی گەرمیان و ئەوەی ئێستا کە لە کوردستانیش بە تایبەتی ئەو نەوتەی کە بەڕێگای حکومەتی فیدراڵەوە تەسدیر دەکرێت، داهاتەکەشی دەچێتە لای حکومەت و دەبێت نیو دۆلار تەرخان بکرێت لە میزانیەی عیراق، موباشەرەتەن بۆ ئەو ناوچانە، داخلی میزانیەی هەرێمیش بکرێت، بەڵام بەجیا داخل دەکرێت تەنمیەی ئەو ناوچانەی کە نەوت دەردەهێنن، کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم لەسەر بڕگەی 2 هەیە، ئێمە بە یاسا ئەنجومەنی پارێزگا و قەزاو ناحیەکانمان دروست کرد، لەو یاسایەش لامەرکەزیەی ئیداریمان تەسبیت کرد، هەموومان دەزانین یەکێك لە بنەماکانی لامەرکەزیەی ئیداری ئەوەیە کە ئیستقلالی مالی هەبێت و شەخسیەی مەعنەویە ئەو ئەنجومەنانە، بۆیە من لێرە پێم باشە ئیراداتی داهاتی، یەعنی لەم نەسە بنووسین داهاتی ئەنجومەنەکان بۆ خۆیان نەبێت، کە هەموو داهاتی سنوور خۆی دەبێت، لە ئەنجومەنی پارێزگا و ئەنجومەنی قەزا و ئەنجومەنی ناحیە، وەکو کە پێشتر گوتم یەکێك لە ئەساسیاتی شەخسیەی مەعنەوی ئیستقلالی مالیە، بۆیە پێم باشە ئەو بڕگەیە وا بنووسین و قانونەکەشمان هەیە و بۆ ئەوەی ئەوانە بتوانن تەمویلی میزانیەی خۆیان بکەن لە خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دەڵێت وەزارەتی دارایی داهاتی وەزارەتەکان بە پێی حیساباتی بوون دەگرێتە ئەستۆ، بەڵام ئێمە داهاتمان تەحدید کردووە، وەزارەتەکانیش ئیلتزاماتیان هەیە لەگەڵ کۆمپانیا بۆ پرۆژەکانیان بۆ وەبەرهێنان، کە موراجەعەی دارایی دەکەن دەڵێن پارە نیە، ئەو کاتە لێرەوە ڕۆتین دروست دەبێت، ئەو وەزارەتە ناتوانی ئیشەکانی وەکو پێویست ڕاپەڕێنێ، کەواتە ئەم فەقەرەیە بە ئاڵۆزی

هـاتووه، وەزارەتـەكان لای ئێمـە سكاڵا دەكـەن و دەڵـێن پرۆژەمـان بەردەوامـە، ئیلتزاماتمـان هەیـە كـە لـە كاردابین، ئەوەش بە پێی بەرنامە و مەوعیدە كە دەچـینە دارایـی دەڵـێن پـارە نیـە، لـەوێوە موشـكیلەیەكی زۆر بۆ وەزارەتەكان دروست دەبێت، ئەوە یەك، بڕگـەی دووەمـیش كـە باسـی داهـاتی شـارەوانیەكان دەكـات، هەندێك وەزارەتی تریش هەیە داهاتی هەیە، وەكو وەزارەتی ناوخۆ و كارەبا و داد، ناچێتە بابی رسـومات و زەریبەشەوە، ئەم داهاتە دەچێتەوە دارایی و دەدرێت بە وەزارەتەكان، چونكە لە هینیش تەسجیل نـەكراوە، لە داهاتی ئەم بودجەیەش تۆمار نەكراوە داهاتی ئەم وەزارەتانە و ناچێتە بابی روسماتیش و دیار نیە، داوا دەكەین تەوزیحاتمان بۆ ئەوە بۆ پێ بدەن و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێزگوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ ئەو برادەرانە كە تەنها وەزارەتی شارەوانی نیە داهاتی هەبێت، بـەڵكو وەكـو وەزارەتـی كارەبـا و تەندروسـتی و هاتوچۆ داهـاتێكی بەرچـاویان هەیـە، ناشچێتە خانـەی باجـەوە كـە ئێمـە بڵـێین ئاراستەی ناوەند دەكرێتەوە، بە نیسبەت هەر وەزارەتێك بودجەكەی با خۆی سەرپشك بێت، بەڵام تەخویل بكرێت لە خەرج كردنی بودجەكەی، نەك ئەو حەسارەی لەسەریەتی وەكو ئێستا، رەقابە هەبێت لەسەری و لایـەنێكی تـر مەسـەلەی لادێكانـە، یـان هەنـدێك ناوچـە هەیـە حیسـابی شاریشـی بـۆ دەكرێـت بـۆ قـەزاو ناحیەكان، بەڵام ئەوەندە ئاوەدانكردنەوەی لەدواوەیە داهاتی خۆی یان بودجەی تەكمیلی نیە بۆ ئەوەی كـە ئەم ناوچانە پێش بخرێن، ڕەنگە خزمەتگوزاری شارەوانی ناو پارێزگاكـان زۆر جیـاوازی هـەبێت لـە ئاسـتی قەزاكان، بۆیە دەكرێت لـەم حاڵەتـەدا ئـەو بودجـە تەكمیلیـەی كـە لـە داهـاتی وەزارەتەكانـەوە دێـت، تـەنها لەسـەر وەزارەتـی شـارەوانی چـڕنەكرێتەوە، داهـاتی وەزارەتـەكانی تـریش بـۆ ئـەو كەلێنانـە پڕبكرێتـەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەو پرسیارانەی كە كران، وەڵامتان بۆ ئەوانە بە تایبەتی دوو شـتی سـەرەكی پێویسـتی بـە ڕوونكردنەوە هەیە، یەكێكیان ئەوەیە كە ئەو مەواردی مالیەی موتاحە ئەشكال دروست ناكات بۆ ئێوە؟ بـۆ هین و ئەوانە؟ دووەمیش ئیراداتی بەلەدیات، بۆچی بـەس بەتـەنها ئیراداتـی بەلـەدیات، كـاك دڵشـاد ئەگـەر ڕوونكردنەوەیەك بدات، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان (بریكاری وەزارەتی دارایی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە دانیشتنەكانی پێشوو باسی ئـەوەمان كـرد كـە داهـات تایبەتـە بـە گـومرگ و زەریبـە و رسـوم، پێـی دەوترێت داهاتی ئیتیحادی، لە دەستووریش دا هاتووە كە ئەو داهاتانە دەبێت بۆ حكومەتی ئیتیحادی بێـت

و بۆيان ئەنێرینەوە، ئێستا حالیەن بۆیان دەنێرینەوە، بۆیە هیچ مەجالێك نیە كە ئەوەی بەڕێزان باسیان كرد، ئێمە بۆ خۆمانی وەربگرین، دەمێنێتەوە قانونی رەقەم 6 كە بۆچی بەلەدیات باسكراوە، بەلەدیات بە پێی قانونی عیراقیش تاكە دەزگایە كە یاسای رەقەم 6 لەم پەرلەمانە بەڕێزەشەوە دەرچووەو لە عیراقیش دا بەعەینی رەقەمە بۆ وارداتی بەلەدیات، بە پێی ئەو نیزامە شارەوانیەكان داهاتی خۆیان وەردەگرن، خەرجی دەكەن بۆ پرۆژەكان، وەزارەتی دارایی جیاوازی بەینی خەرجی و داهاتی شارەوانیەكان تەمویل دەكات، یەعنی عەجزەكەیان تەمویل دەكات، لەبەرئەوە هیچ مەجالێك نیە لە مەسەلەی ئەوەی كە باج و گومرگ و باسی دائیرەكانی تر بكەین و بڵێین داهاتی ئەوانیش بخرێتە ئەم یاسایەوە، ئەمە ئەو، بە نیسبەت مەواردی مالی موتاحە كە باسكرا ئێمە مەبەستمان یەك شتە، ئەگەر وەزارەتێك لەسەر ماددەیەك 6 ملیار دیناری هەبێت، ئەم 6 ملیار دینارە ناتوانێ عەلەل ئەقەل لە مانگەكانی بیدایەتی ساڵ خەرجی لەسەر بكات بە كاملی، چونكە ئێمە گوتمان خۆی داهاتەكەمان تەقسیمی 12 مانگ دەكەیت، كە 12 ەكەش مانگی بە دووجار و سێ جار، ئەگەر بێتو وەزارەتێك عەقدێك بكات، 6 ملیاری هەبوو بە هەر 6 ملیارەكە لە مانگێك دا بە تەئكید ناتوانین ئێمە تەمویلی بكەین، چونكە ئەو چی كردووە؟ ئەو عەقدێكی كردووە لەسەر ئەساسی ساڵێك، پارەی ساڵێكی بە ڕۆژێك لە ئێمەی دەوێت، بە تەئكید تووشی كێشە دەبین، بۆیە هەر لێرەوە داوامان لە وەزارەتەكانیشە و چەند جارێكیش پێمان گوتوون كە عقود دەكەن بۆ خەرجی بۆ شت كڕین و هاوردەكردنی شت، عقودەكانیان بە شێوازێك بێ كە شروتی دەفعەكەی بگونجێت لەگەڵ ئیمكانیاتی وەزارەتی دارایی، مەوزوعی ئەوەش باسكرا كە مەجالسی مەحافەزات و قەزا و ئەمانە، بە پێی قانونی موحافەزاتی عیراقی، نازانم ئەوەی جەنابتان دەرتان كردووە تازەیە و نەگەیشتووە، یاسای پارێزگاكان كە تیای بێت یان تیای نەبێت، ئەمە بەڕێژەی حەدی ئەعلای 5٪ باج بخاتە سەر هەر جۆرێك و دەبێت بە داهات بۆ پارێزگا و قەزاو ناحیەكان، بۆ ئەوەی بەكاری بهێنن، بەڵام لە سنووری پارێزگای خۆی بە تەئكید بەكاری دەهێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جەنابی كاك دڵشاد دەڵێت عەقد دەكات وەزیر بەیەك جار پارەكەی دەدات، وەزارەت تا وەزارەت فەرقی هەیە و وەزارەتی پەروەردە بۆ نموونە هەموو ساڵێك دەبێت كتێبی خوێندن چاك بكاتەوە، ئەوە یەكێكە لەو كارانەی كە دەبێت بیكات، ناكرێت ئەمە بە ئەو عەقدەی دەیكات بڵێت من بۆ ساڵێك ئەم كتێبە، چونكە ساڵ وەرناگەڕێ جارێكی تر ئەم دەبێت هەمان كار بكاتەوە، لەبەرئەوە بەڕاستی ئا ئەم بڕگەیە من بۆیە پرسیارم كرد كە دەچن دەڵێن نیە، ئەوە دەبێتە هۆی دواكەوتنی كارەكانی ئەو وەزارەتانە بە تایبەتی، خوێندنی باڵا لەگەڵ پەروەردە دوو وەزارەتن ساڵانە كتێب و ئەم شتانەیان بەو جۆرەیە، یان ئەوەتا دەبێت

ئەمە هەڵبگیردرێت و نەهێڵدرێت یان ئەوەتا دەبێت بە شێوازێکی تر مامەڵە لەگەڵ ئەوانەدا بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر بۆ نموونە پارە نەبوو، چی بکەن؟ با ئێستا عەرزت بکەم ئەوە ئەو ساڵ میزانیەکە بەو شکلە بوو ئەگەر نەوت دابەزی بۆ 20 دۆلار، تەوەقوعی دەکرد هەموو عیراق تووشی قەیرانێکی گەورە دەبوو بە مووچەشەوە، ئەو کاتی وەزارەتی مالیە بچیە لای دەڵێت پارەم نیە، خۆ هین نیە! قسەتان کردووە، تەواو، بەڵێ کاك زرار پێشنیارتان چیە؟

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئێمە هەموومان دەزانین داهاتی هەموو وەزارەتەکان دەچێتەوە حکومەتی ناوەند، تەنها کارەبا و وەزارەتی تەندروستی و شارەوانی و فەرمانگەکانی وەزارەت کاروکاروباری کۆمەڵایەتی بانکە توجاریەکانیش ئەوانە بۆ ئێرەیە، من پێشنیار دەکەم بڕگەی 2 بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ بێت، داهاتەکانی شارەوانیەکان و ئەوانەی ئێستا خوێندمەوە کە ناچێتەوە سەر حکومەتی ناوەند، (ئەوە پێشنیارە من ناڵێم سەر دەگرێت یان سەر ناگرێت) ڕێژەیەکی بۆ وەزارەتەکان بێت و ئەوەی تر بچێتەوە سەر وەزارەتی دارایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەزانی چۆنە؟ ئەوەڵەن وەزارەتەکان هەموویان بودجەیان بۆ داندراوە، بۆچی گوتراوە وەزارەتی بەلەدیات تەحدیدەن، چونکە وەزارەتی بەلەدیە وەزارەتێکی خەدەمیە، مەشاریعێکی زۆری هەیە، فراوانیشە و داهاتیشی هەیە، لە دانانی بودجەش دا ڕەچاوی ئەوە کراوە کە ئەو داهاتەشی هەیە بۆ ئەوەی ئیبداعی هەبێت بۆ زیاتر، بۆ نموونە حەدیقە دروست بکات و مەلاعب دروست بکات، میزانیەی تایبەتی خۆشی هەیە، دێهاتەکان ئاوەدان بکاتەوە، ئەوەندەی کە بۆی بکرێت، هەریەکە لە حدودی بەلەدیەی خۆی، بۆیە تەئکید لەسەر بەلەدیە کراوە، لەبەرئەوەی خەدەماتی بەلەدیە دەگاتە هەموو هاووڵاتیان، بەڵام وەزارەتەکانی تر میزانیەی خۆیانیان هەیە، وە حیسابی ئەوەش کراوە، ئەو داهاتە دەچێتە هین و ئەوانە، چ پێویستیەکیان هەبێت لە میزانیەکە دیاری کردووە، شتێکی تازەیان نیە، مەسەلەن وەزارەتی کارەبا ئەگەر بەرنامەیەکی تازەی هەبێت خۆ ڕۆژانە نیە، لەبەرنامەی دا میزانیەکە داندراوە و حیسابی بۆ کراوە، داهاتەکەشی بەناوی وەزارەتەوە تەرخان دەکرێت، دەنووسرێت لە وەزارەتی مالیەوەیە، داهاتی وەزارەتی کارەبایە، بەناوی ئەوەوەیە، بەڵام سەرفیاتەکەی لە زمنی وەزارەتی کارەبایە و سەرف دەکرێت لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، فەرموو د.هالە.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبدەئی لامەرکەزیەت زۆر زەرورە ئەگەر تەنفیز بکرێت، یەك تەجروبە هەبوو لە بەغدا کرا لەسەر ئەوە، نەك تەنها ئیرادات نەدرێتە وەزارەتی تەندروستی، ئیراداتی نەخۆشخانەکان بۆ خۆیان بگەڕێتەوەو بۆ خۆیان وەکو تەمویلی زاتی چارەسەری کێشەکانیان بکەن، زۆر تەجروبەیەکی سەرکەوتوو بوو، یەعنی ئەمە دەکرێت ئیستیفادە لەو تەجروبانە بکەین و دەکرێت لامەرکەزیەت نەك تەنها لەناو وەزارەت، یەعنی لە خوارتریش بکرێت بۆ ئەوەی زیاتر کێشەکان لە جێگای خۆی چارەسەر بکرێت و وەکو حەوافیز درا مونتەسبین، یەعنی یەکجار زۆر خەڵکەکە ئەو کاتە بووە شەڕ لەسەر خەفارات، لەسەر دەوامی زۆر تر، یەعنی وەکو هاندەرێکە بۆ زیاتر ئیش کردن، بەڕاستی پێویستە ئەو مەبدەئە دەست پێ بکەین ئێمە لە هەرێمی کوردستان، نەك چاوەڕێ بکەین هەتا بەغدا ئیعلانی دەکاو پەیڕەوی دەکات ئەو کاتی ئێمە چاو لەئەوان بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مولاحەزەیەکی بەجێ یە، ئەگەر ئەوە نەکرایە لە میزانیەی وەزارەتی سحە، جوابتان چیە؟ د.هالە دەڵێن ئەوە ئیزافە کراوە، فەرموو د.هالە.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخۆشخانەی حەبیبیە لە بەغدا، ئەوە دەستی پێ کرد، دەڵێن لێرەش کراوە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە کراوەو چەند ساڵێشە کراوە، نیسبەکانی دابەش کراوە، 50٪ی بۆ خۆیانە، ئەو 50٪ یەش تەوزیع کراوەتە سەر چەند فەقەراتێك، هەندێکی بۆ خەدەماتە، هەندێکی تری بۆ کارمەندەکانە، وەکو حەوافز، 50٪ یشی بۆ وەزارەتی داراییە، عەفوەن ماددەی 14 تیایەتی و عیلاجی کردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.هالە.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیرادی وەزارەتی تەندروستی، دوو بەشی دەگەڕێتەوە مالیە و یەك بەشی دەگەڕێتەوە وەزارەت وەکو حەوافیز، ئەویش زۆر کەمە، چارەسەری هیچ کێشەیەك ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ڕەچاوی ماددەی 14 بکەی، نووسراوە دەڵێت (لوزیر المالیة اضافة التخصیصات مبالغ الایرادات الشهریة التی تحققها وزارة الصحة لکافة دوائرها، الی موازنة وزارة الصحة لاغراض شراء الادویة وتدارك نفقات الصیانة بانواعها حسب طلب وزارة الصحة مشفوعا بجداول الایرادات المتحققة فعلا)، بەس لێرە باسی حەوافز ناکات، فەرقی هەیە، دەکرێ لەوێ دەوڵەمەندی بکەین ئەو ماددەیە؟ ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگدانەوە بە ئیزافە کردنی (تتولی وزارە المالیه لحکومه اقلیم کوردستان) نەك (لاقلیم کوردستان)، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ چوار کەس موعارزە، ئەو ماددەیە بە زۆرینە قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی 6 تکایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جوتیارفەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 6

سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق بۆی هەیە گواستنەوە لەناو بودجەی تایبەت بە پەرلەمان بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لرئیس برلمان کوردستان ـ العراق اجراء المناقلة ضمن المیزانیة الخاصة بالبرلمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێزد.دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە تەحسیلی حاسڵە، لەبەرئەوە لیژنەی دارایش هیچ تێبینیەکی نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵ ماددەی 6 کە خوێندرایەوە دەستی بڵند بکات تکایە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی 7 تکایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 7

سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری بۆی هەیە گواستنەوە لەناو بودجەی تایبەت بە دادوەری بکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 7

لرئيس مجلس القضاء اجراء المناقلة ضمن الميزانية الخاصة بمجلس القضاء.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەش وەکو هینە رەئیەکانیان پشتگیری دەکەن، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا، بۆ ماددەی 8 تکایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 8

یەکەم: دەسەڵات بە وەزیری دارایی دەدرێت بۆ گواستنەوە لە نێوان پشتیوانی دەروازەیەك بکات بەدەر لەبەشی مووچەکان کە دەشێ گواستنەوەی بۆ بکرێت و نابێت لێی بگوازرێتەوە.

دووەم: وەزیری دارایی بۆی هەیە گواستنەوە لە نێوان پشتیوانی دەروازەکانی بودجە بکات بۆ مەبەستی فەراهەم کردنی توانایی خەرج کردن بۆ کارگێڕیەکانی کە بڕیاردەرێ پەیوەندیان لە وەزارەتێك بپچڕێ و بخرێتە سەر وەزارەتێکی دیکە و وەزیری تایبەت بۆی هەیە گواستنەوە لە نێوان بەشێك و یەکەیەکی خەرجی بکات.

سێیەم: نابێت گواستنەوە لە نێوان تەرخانکراوەکانی گەشەکردن لەنێوان پارێزگاکان دا بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك كريم فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 8

اولا: يخول وزير المالية صلاحية المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولايجوز النقل منه.

ثانيا: لوزير المالية اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الميزانية لاغراض توفير امكانيات الصرف فى الادارات التى تقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن الفصل الواحد و وحدة الصرف الواحدة.

ثالثا: لايجوز اجراء المناقلة بين تخصيصات التنمية بين المحافظات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیەش نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێزد.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووریش هیچ تێبینیەکی نیە، میکانیزمی جێ بەجێ کردنی بودجەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جعفر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ماددەیە بڕگەی 3 وەکو ئەوەی کە نابێت گواستنەوە لە نێوان تەرخانکراوەکانی گەشەکردن لەنێوان پارێزگاکاندا بکرێت، ئەگەر ئەوە قەزاکانیشی بۆ زیادبکرێت باشە، کاتی خۆی موشکیلە لە نێوان قەزاکان دروست دەبێت ئیلتیزامیان نەدەکرد قەزاکان، دیارە دەبووە موشکیلە لە نێوانیاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لە نێوان موحافەزات دا نابێت بکرێت، زۆر باش هاتووە، گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـادام لێـره، وەزارەتـی مالیـه دەسـەڵاتی موناقەلـەی هەیـە، مـن پێشـنیار دەکـەم، دوو شـت بکـات، یـەکێك بودجەیـەك بـۆ سـەر وەزارەتـی کاروبـاری شـەهید و ئـەنفال کـە بـە پێـی ئـەو دوا نووسـراوی زیندانیـە سیاسیەکان 404 کەس ئەو یاسایە دەیانگرێتـەوە، کە پـاڵێوراون وەکو بەغـدا کـە هـەمان سیفاتیان هەیـە، ئەویش ئەگەر بێتو مانگانە 500 هەزاریش وەربگرن دەکاتە 20000200 (بیست ملیۆن دوو سەد هـەزار دینار)، ئەگەر مەعاشەکەشیان بۆ ئەوە بێت، ئەگەر وەکو بـەڕێز کاك رشید ئاماژەشی پێدا مەقارەنەیـەك بکرێت لەگـەڵ مەعاشـی ئـەوەی ئێسـتا کـە شـەهید وەری دەگرێت، ئەگـەر مـانگی 250 هـەزار دیناریشیان بدرێتێ 10000100 دینار دەکات، ئێمە دەزانـین قـەرزێکمان لـەلای حکومـەتی عیراقـە دەبێت مەسـەلەی شەهیدان تایبەتمەندی خۆی هەیە، بـەڵام مووچـەی شـەهیدانی ئـەنفال و شـەهیدانی هەڵەبجـە و زیندانیـە سیاسـیەکان قەرزێکـە وەکـو لەئەسـتۆی حکومـەتی عیراقـە، وەکـو لـە ئێسـتادا حکومـەتی عـیراق ناهـاتووە مووچـەی ئـەو دوو توێـژە جیابکاتـەوە، بۆیـە ناکرێـت مووچـەی زیندانیـە سیاسیەکانیش لـە ئـەوە زیـاتر دوابخرێت و ڕێژەکەشیان زۆر کەمە، 404 کەس ئەوەندە نیە حکومەت سڵی لێ بکاتـەوە، مەسـەلەیەکی تـر بۆ سەر بودجەی وەزارەتی کاروبـاری کۆمەڵایـەتی، بەڕاسـتی ئـەو وەزارەتـە شـەریحەیەکی زۆر ئاسـت نزمـی کۆمەڵگـەی لـە ئەسـتۆیە، ئـەویش بێوەژنەکانـە و کـەم ئەندامەکانـە، مەسـەلەی 30 هـەزار مووچـە لـەم قۆناغەدا زۆر عەیبە و زۆر شەرمە ئێمە کە ئەوە بەسەرماندا چەند ساڵێکە تێ دەپەڕێ، داواکارم وەزارەتـی مالیە لەو دەسەڵاتەی کە هەیەتی بودجەیەك بۆ ئەو دوو وەزارەتە تەرخان بکات، وە ئـەو 30 هـەزاش زۆر غەدرە کە ئەو خەڵکە وەری دەگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەردوو مولاحەزە لەلای خۆم نووسیومە هەم کەم ئەندامان هەم زیندانیە سیاسیەکان، بەڵام دەکرێت وەکو ماددەیەك لەدواییدا وەکو تەوسیاتێك وەکو بڕیارێك ئاماژەی پێ بکەین، بەڵام ئێستاکە ناتوانی تۆ بیخەیتە سەر وەزارەتـی مالیـە هـەموو بەرنامجـەکان هـەمووی تێك دەچێت، دەکرێت بیخەیتـە بـەردەم هـین وەکو بڕیارێك یان وەکو تەوسیەیەك بۆ بەردەم حکومەتی هەرێم و وەزارەتی دارایی، بەڵام من نازانم چۆن 404 کەسن زیندانی سیاسی؟ ئیمکان نیە! کاك سعد فەرموو، باشە گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکاری پێشکەش کردووە، دوای تەسفیە کردن و پاڵاوتنیان ئاخر نووسـراویان کـە لـە 2009/6/3 بـەرز کراوەتـەوە بـۆ ئەنجومـەنی وەزیـران 404 کەسـە، کـە هـەمان تایبەتمەنـدی بەغـدایان هەیـە و بـەو یاسایە دەیانگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر بە تەنها 404 کەس بن، ئەوا ئەو کێشەیە کێشەش نیە، زۆر بە ئاسانی حەل دەبێت، بەڵێ کاك سعد فەرموو.

بەڕێز سعد خالد محمد امین (وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ مەعلوماتی گوڵناز خان و هەموو ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ئەوە وەجبەی یەکەمە، چونکە لە کوردستان مومکین نیە سی ساڵ دکتاتۆریەت و هین هەبوو بێت 404 کەس بێت!.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر، زۆر زیاترە، هەر لە سنووری هەولێر دا 10 هەزار و 15 هەزار زیاتریش هەیە، بەهەرحاڵ ئەمە وەکو ماددەیەك موقتەرەحێك هەیە دەیخەینە دوای ئەوەی کە پەسەندی ماددەکان دەکەین، موقتەرەحێك دەخەینە بەردەم بەڕێزتان سەبارەت بە زیندانیە سیاسیەکان، ئێستا ئەو ماددەیە وەکو ئەوەی خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بلند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بەس گوڵناز خان، بە زۆرینە قەبوڵ کرا، ماددەی 9 تکایە، کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 9

وەزارەتەکان و فەرمانگەکانی دەوڵەت ژمێریاری مانگانەیان بودجەی پێداچوونەوە ماوەیەك لە 10 ڕۆژ زیاتر نەبێت و لە کۆتایی هەر مانگێك پێشکەش بە وەزارەتی دارایی بەڕێوبەرایەتی ژمێریاری بکەن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 9

تقدم الوزارات ودوائر الدولة کافة حساباتها الشهرية (موازين المراجعة) فی موعد لاتتجاوز مدته عشرة ايام نهاية کل شهر الى وزارة المالية مديرية المحاسبة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێزد.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نیە، پێشمان چاکە و ماددەیەکی چاکە و حەقە لێ پێچینەوەش لەوانە بکرێت کە کەمتەرخەمی دەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من پرسیارێکم لە وەزارەتی مالیە هەیە لەسەر ئەوە، حیساباتی مانگانە، کە تۆ دەڵێی مانگانە پێشی نیهایەتی مانگ بە 10 ڕۆژ چۆن تەقدیم دەکرێت؟ دەبێت بڵێی هی مانگی پێشوو، تۆ دەڵێی 10 ڕۆژی پێش کۆتایی مانگەکە حیساباتی مانگە؟ (مده عشره ایام من نهایه کل شهر)؟ دەبێت ببێت بە (بعد نهایه کل شهر)، (من نهایه کل شهر) باشە، کەس لەسەر ئەوە قسەی هەیە؟ کاک شێخ الله فەرموو.

بەڕێز شێخ الله ابراهیم شێخ الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من ئەو ماددەیە بەزیاد دەزانم، یەعنی شتێکە و تەعلیماتێکی هی وەزارەتە، یەعنی پێویست بە ئەوە ناکات لێرە بکرێتە یاسا، خۆی هەمووی موتەبەعەن لە وەزارەتەکان هەموو 10ی مانگان ئەو حیساباتە دەچێتەوە وەزارەتی مالیە و کاک رشیدیش ئاگادارە، پێم وانیە ئەوە پێویست بە ئەوە بکات لێرە بیکەینە ماددەیەکی یاسایی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا عەفوم دەکەی کاک شێخ الله پێویستیەکە لەوەدایە کە بە قانون ئیلزامیان دەکەین کە ئەو ڕاپۆرتە مانگانە تەقدیم بکرێت، چونکە خۆمان داوامان لە وەزارەتی مالیە کردووە کە 6 مانگ جارێك ڕاپۆرتمان بداتێ، لە کوێ بێنێت ئەو ڕاپۆرتە ئەگەر وەزارەتەکان مانگ بە مانگ حیساباتیان نەدەنێ و ئەویش حازری نەکەن، چۆن دەڵێی ئیلزامی وەزارەتی مالیەمان کردو وەزارەتی مالیەش موقتەرەحی ئەوەیە، ئێمە ئیلزامی وەزارەتەکان بکەین بۆ ئەوەی ئەو کارە بتوانن بە ئاسانی بدەن، بەس ئەوەندەی ئەگەر بڵێین (بعد نهایه کل شهر) پێم باشترە، (مدة عشرة ایام) لەجیاتی (من نهایة کل شهر) بێت، دەیخەمە دەنگەوە بەو گۆڕینە کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ قبوڵ کرا بۆ ماددەی 10 تکایە، کاک جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 10

دەسەڵات بە وەزیری دارایی دەدرێت پشتیوانی گشتی پەسەندکراو بخاتە سەر بودجەی ساڵی دارایی 2009 بەڕێژەی 1٪ لە کۆی پشتیوانی پەسەندکراوی بودجە بۆ ئەم مەبەستانەی خوارەوە:

یەکەم: دانانی گۆژمە پارەی پێویست بۆ بودجەکانی کارگێڕیە نوێیەکان لە ماوەی ساڵی دارایی 2009 دا.

دووەم: پشتیوانی نوێ لە بودجەکانی وەزارەتەکان و کارگێڕیەکان زیادبکات بۆ باری ناکاوی کە ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لەسەر دەدات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کریم فەرمووو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 10

يخول وزير المالية اضافة الاعتمادات الاجمالية المصدقة للميزانية للسنة المالية 2009 بالنسبة 1٪ من اجمالي الاعتمادات المصدقة للميزانية لاغراض التالية:

اولا: اعتماد المبالغ الازمة لميزانيات مجالس الادارات المستحدثة خلال سنة المالية 2009.

ثانيا: اضافة اعتمادات جديدة فى ميزانية الوزارات والادارات للحالات الطارئة والتى يقررها مجلس الوزراء.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.دلێر فەرمووو.

بەڕێزد.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایش هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەو ماددەیە نیە، زۆر ئیعتیادیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلێر و کاك جمال دەیانەوێت قسە لەسەر ئەو ماددەیە بکەن، کاك دلێر فەرمووو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕێژەی 1٪ شتێکی باشە بۆ ئەو حاڵەتانە بەس من پێم باشە حاڵەتێکی تریش زیادبکرێت کە بکرێت ئەو ڕێژەیە زیاتر بکرێت ئەوە باشترە، بە تایبەتی بۆ ئەو ناوچانەی دەرەوەی هەرێم کە تا ئێستا ناوچەی کێشەدارن، لایەکی لێ بکرێتەوە یەعنی چ ئەمەش دابەش بکرێت بەسەر ئەو وەزارەتانەی کە دەتوانن ئیش لەسەر ئەوانە بکەن، بۆ نموونە وەزارەت ئیسکان و ئەعمار هەتا وەزارەتی زراعە، چونکە ئەو ناوچانە بەڕاستی ناوچەی فەرامۆش کراون، یەعنی خەڵکێکی زۆر لەو ناوچانە دەچین و ئێمەش پەیوەندیمان پێیانەوە هەیە کە رەبتیان بکەینەوە بە پێی کە ماددەی 140 رەبتیان بکەینەوە بە هەرێمی کوردستانەوە، بەڕاستی زەرورەت وایە ئێمە گوژمەیەك دیاری بکەین کە تایبەت بێت بە ئەوانە، ئینجا ئەگەر وەزارەتی دەرەوەی هەرێم پێی هەڵدەستێت، وەزارەتەکانی تریش لەڕێگەی وەزارەتی پلاندانانەوە بێت باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرمووو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من تەنها تێبینیەکم هەیە لەسەر دووەم، بە قەناعەتی من سیغەکە تۆزێك دەستکاری بکرێت، ئەولەویەت بدرێت بەو وەزارەتانەی کە پێویستیان پێی هەیە، یەکەم: ناوخۆ و کارەبا و تەربیە و تەندروستی، یەعنی بە پێی ئەولەویەت بێت، ئەگەر لە حاڵەتێك ئەو زیادەیە کرا گرنگی بە ئەوانە بدرێت ئینجا بۆ ئەوانی تر، ئەو چوار وەزارەتە بەڕاستی دەبێت لە حاڵەتێك گرنگیان پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مولاحەزەکەت بەهەند وەرگیراوە و دەڵێت (والتی یقررها مجلس الوزراء) یەعنی مەجلسی وزەرا تەحدیدی ئەولەویەتەکەی دەکات، ئەو باشتر دەزانێت کام وەزارەت حاڵەتی تەواری هەیە و کام وەزارەتە و چۆنە و چۆن نیە، لەبەرئەوە تەحدید بکەن، لەوانەیە قەیدێك بێت لەسەر ئەو ئەولەویاتە، کاك کریم مولاحەزەیەکی لوغەویت هەبوو؟ کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بیدایەتی سەترەکەی (یخول وزیر المالیة اضافة) یەکسەر (الاعتمادات) هاتووە دیارە تێبینی حکومەت لەسەر ئەوەیە (مبالغ علی)پەڕیوە لە تەبع، دەبێت بگوترێت (یخول وزیر المالیة اضافة مبالغ علی الاعتمادات الاجمالیة ....)، لە کوردیەکەی وا نووسراوە، دەبێت ئەوەش وابێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

الاعتمادات المالیة الاجمالیة ....

ئەو ماددەیە بە ئیزافە کردنی ئەو کەلیمەیەی کاك کەریم ئیقتیراحی کرد، (مبالغ علی)، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵە دەستی بڵند بکات؟ فەرموو، کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ ئەو ماددەیەش قبوڵ کرا، بۆ ماددەی (11) تکایە، فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (11)

وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی تر ئامادەکردنی وردەکاری میلاکەکانی هەموو وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان – عیراق بۆ ساڵی دارایی 2009 دەگرێتە ئەستۆ و پەسندی دەکات لەبەر ڕۆشنایی تێچووی مووچە پەسند کراوەکان لە بودجەدا.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الحادیة عشرة:

تتولى وزارة المالية بالتنسيق مع الوزارات الأخرى إعداد مفردات ملاكات جميع الوزارات في إقليم كوردستان-العراق للسنة المالية 2009 و المصادقة عليها و على ضوء كلف الرواتب المصدقة في الميزانية.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینییێكی لەسەر ئەو ماددەیە نیە، سوپاس.

بەڕێز د. دلێر إسماعيل حقى شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووری پێشنیاز دەكات لە كۆتایی ماددەكە دا ئەم ڕستەیەی بۆ زیاد بكرێت، دەبێت وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان ڕاپۆرتێك لەو بارەیەوە پێشكەش بكات بۆ پەرلەمان پێش كۆتایی ساڵی 2009، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەردوو وەزارەت ڕەئیتان لەسەر ئەو پێشنیارەی لیژنەی دارایی؟ باشە، بە عەرەبیەكە چی دەڵێ؟ على وزارة المالية بالتعاون مع وزارة التخطيط تقديم تقرير؟ تقديم تقرير تفصيلى؟ ڕەئیتان كاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانى / وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پلاندانان نیە ئەوە، میلاك، میلاك بۆ ئەوەیە كە میلاك چونكە بەشێكە لەو بودجە و، سەر بە ئیشی وەزارەتی داراییە، بۆیە تەسەور دەكەم جەنابی سەرۆك، پێویستی بەوە نەبێت كە وەزارەتی پلاندانان ئیزافە بكرێ بۆ عیبارەكە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

وەزارەتی دارایی چ ئیشكالەكتان هەیە؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی / وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیەكمان نیە .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاك دلێر، فەرموو.

بەڕێز د. دلێر إسماعيل حقى شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە حوكمی ئەوەی میلاكات بەشێكە لە نەخشە كێشانی هێزی مرۆیی، لەبەر ئەوە پێویست دەكات كە وەزارەتی پلاندانان هاوكار بێ لەگەڵ وەزارەتی دارایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەتوانین بڵێین (بالتشاور) لە جیاتی (بالتعاون)، (بالتشاور مع)،(بالتنسیق)،باشە (بالتنسیق)، (علی وزارة المالیة و بالتنسیق مع وزارة التخطیط)، کاك شێخ بایز چ ڕئیەکت هەیە؟ کاك رشید، فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر / بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی من، نازانم هیچ ساڵێك ئەو ڕاپۆرتە تەقدیم نەکرایە، مەبالغ موسادەقە دەکرێت لەسەر ئەوەی فەسلی یەکە، لەسەر رەواتبە، عەدەدیش تەحدید کرا، دەرەجاتی وەزیفەش دابەش کراینە لەسەر دەرەجاتی وەزیفی، نازانم ئەو تەقریرە بۆ چیە؟ یەعنی دەڵێم زیادەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەزانی بۆ چیە؟ عەفوم دەکەی، بۆ ئەوەیە موناقەشەیێك هەیە بۆ تەنزیم میلاکات، زۆر باس دەکرێت، تەنزیم میلاکات، هەندەك ڕەئی هەیە تەعینات بە خزمەت دابندرێ بۆ ئەوەی تەعینات بە ڕێگای مەجلیس خدمە بێت و، ڕزگارمان بێت لەوەی کە تەعیناتی لابەلا بکرێت، بێ تەنزیم و بێ عینوانە و، ئەوە هەنگاوێکی گرنگە بۆ ڕێکخستنی میلاکات، بۆ هاوکاری کردنی ئەو مەجلیس خدمەیە ئەگەر لە موستەقبەل دامەزرا، مەبەست لەوەیە، ئەوە تێگەیشتم، بەڵێ کاك رشید.

بەڕێز رشید طاهر /بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

........ئەو کاتە تەحدید دەکەین، با هەیکەلی وەزارەتەکان، نیزام داخلی وەزارەتەکان ئیلغا بکەین، وەزیفی هەیکەلی نیزامی داخلی، هەتا هەیکەلی دروست نەبێت، یەعنی هەر کەم و زیادەی تێدا دەبێت، هەیکەلی وەزیفی وەزارەتەکان لێرە دروست بکرێت، بە خۆی تەحدید دەکرێت و، ئیشەکان جێ بەجێ بکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی / وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی کاك رشید زۆر باشە، لەبەر ئەوەی ئێستا لەسەر پێشنیارێکی وەزارەتی پلاندانان کە بۆ ئەنجومەنی وەزیران بەرزکرابووەوە، لیژنەیێك پێك هاتووە بە سەرۆکایەتی جەنابی وەزیری دارایی، لەگەڵ کۆمەڵێك وەزیر و، کاك رشید خۆشی ئەندامە، موقتەرەحەکەی ئێمە ئەوەیە، کە هەیکەلی حکومەت دابرێژرێتەوە بە شێوازێك لەگەڵ وەزعی ئێستا گونجاو بێت و، دامەزراندنی خەڵك، هەروەها هەیکەلی، دائیرەکانیش گونجاو بێت لەگەڵ وەسفی وەزیفی دا، چونکە بەبێ وەسفی وەزیفی ناتوانی تۆ تەحدیدی

میلاك بكەیت، دەبێت بڵێی ئەو دا ئیرەكەی چیە؟ چەند قسمی تێدایە؟ هەر بەشێك چ كارێك دەكات، بەوە دیاری دەكرێت، ئێستا ئیشی زۆر باش كراوە، ئێستا حالیەن تەقریبەن توانیتمان نیوەی زیاتری وەزارەتەكان وەسفی وەزیفی تەواو بكەین، خەبیرێكمان هێناوە لە وەزارەتی پلاندانان دەورەی كردۆتەوە بۆ زۆربەی وەزارتەكان، بەردەوامین لەسەر ئەوە، وەكو جەنابی كاك دلێر ئیشارەتی پێی دا، بە تەئكید مەسەلەی پلانی هێزی كار، ئیش و كاری وەزارەتی پلان دانانە، هاوكاری لەگەڵ وەزارەتی دارایی و وەزارەتی كاروباری كۆمەلأیەتی، وەزارەتەكانی وەكو پەروەردەو خوێندنی بالأش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

یەعنی ئیوە پێتان وایە بۆ تان دەكرێت بەشەش مانگ ئەو هەیكەلیەتە تەقدیمی بكەن، میلاكات و هەیكەلیەتەكە.

بەڕێز عثمان شوانی / وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە كارێكی زۆر قورسە، كارێكی ئەوەندە ئاسان نیە، بۆ هەر وەزارەتێك، بۆ هەر وەزارەتێك كە تۆ دێی وەسفی وەزیفی دادەنێی دائیرە بە دائیرە، دێیتە سەر وەزارەتەكان، بۆ نموونە، وەزارەتی كشتوكاڵ، بڵێ دائیرەی زراعەی هەڵەبجە ئیشەكەی چیە، چەند بەش لەم دائیرەیە دروست دەبێت، چەند كەسی پێویست دەبێت لەهەر بەشێك، ئەو كەسانەی لەسەر ئەو كورسیە دادەنیشن دەبێت ئیختیساسەكەی چی بێت؟ ئەمە كارێكی زۆر وردە، یەعنی مودەی زەمەنی دەوێت، ئیش كردنەكی زۆری دەوێت، بەتایبەتی لەم ژمارە زۆرەی فەرمانبەران، تۆ پێویستیت بە ڕێكخستنەوە هەیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ئەگەر بێتو ئەوە بێت، ئەو موفتەرەحەی لیژنەی دارایی، وەكو ماددەیەك یەعنی مەبادیئ عامە بخرێتە كۆتایی هینەكانەوە، داوا لە حكومەت بكرێت، كە هەیكەلی وەزارەت و میلاكات تەنزیم بكات، فەرموو كاك دلێر، فەرموو.

بەڕێز دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی ماددەكە لە راستیدا ئەركێكە حكومەت خستویەتیە ئەستۆی خۆی، لە ڕێگەی وەزارەتی دارایی، ماددەكە دەڵێت وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەكانی تر، ئامادە كردنی وردەكاری میلاكەكانی هەموو وەزارەتەكانی هەرێمی كوردستانی عیراق، بۆ ساڵی دارایی 2009 دەگرێتە ئەستۆو پەسەندی دەكات، لەبەر ڕۆشنایی تێچوی مووچە پەسەند كراوەكان لە بودجەدا، ئەمە دەقی ماددەكەیە كە لە پرۆژەكەدا هاتووە، وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەكانی تردا ئەم كارە ئەنجام دەدات، مولزەمە بەمە، ئەمە ئەركێكە خستویەتیە سەر شانی خۆی، ئێمە تەنها داوای ئەوەی لێدەكەین كە لە كۆتایی ساڵی 2009 ڕاپۆرتێكمان پێشكەش بكات بۆ ئەوەی ئێمە وەكو پەرلەمان بەدواداچوون بكەین، كاری

خۆمان ئەنجام بدەین، ئەمە بەس تەنها بۆ بەدواداچوون و ئەوەیە کە لیژنەکانی پەرلەمان کاری خۆیان بکەن، لیژنەی کۆمەڵایەتیە، لیژنەی دارایی و ئابووریە، لیژنەکانی تره، مەبەست لێره بەدواداچوونی ئەرکەکانەو کۆنترۆڵ کردنەوەیەو هیچی تر.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

داوای قسە دەکەن، کاك شێروان فەرمووو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ملاکات، پێشی ئیستا تەبعەن بویتە واقعێك زەحمەتە دەسکاری کردنی، چونکە هەموو فەرمانبەرەکان حەقێکی موکتەسەبیان وەرگرتووە، ناشکرێت موزەفەکان ئیزن بدەی بچنەوە ماڵەوەو ڕاتب وەربگرن، بۆیە بە قەناعەتی من ئەوە ئەرکێکی زۆر سەهل نیە، زۆر زۆر ئەرکێکی قورسە، ئەو ماددەی کە هاتووە من پێموایە لە جێگای خۆیەتی، ئەو دەوائیرانەی کە پێویستیان بە میلاکات هەیە، دەوائیری حەساسن، وەزارەتی حەساسن، بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی مالیە، دەتوانن میلاکی ئەو وەزارەتە تەرتیب بکەن، چونکە ئیحتیاجیان پێی هەیە، وەزارەتی تەربیە ڕەنگە پێویستی بە ماموستاو ئەو جۆرە شتانە هەبێت، ئیمکان هەیە میلاکاتی وەزارەتی تەربیە تەنزیم بکرێت، بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی مالیە، ئەوەی تر بەنیسبەت موزەف چۆن ئیعادەی هەیکەلی وەزارەت دەکەیەوە، کە ئەمڕۆ تۆ میلاکت تەسبیتە، فەرمانبەر تەعین بووە بە ئەمرێکی رەسمی حقوقی خۆی وەردەگرێت، باشە ئەو موزەفە فایزە چ لێدەکەی؟ بەقەناعەتی من ئەوەی لە پرۆژەکەدا هاتووە لە جێگای خۆیەتی و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرەج، فەرمووو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی د.دلێر دەیڵێت ڕاستە، بەڵام ئەوە لە پرۆژە یاساکەی وەزارەتی دارایی هاتووە، یەعنی هەموو وەزارەتێك تەقدیم دەکات، وەزارەتی مالیەش موافەقە لەسەر ئەوەندە دەکات، یەعنی لە هەموو شوێنێك ئەوە هاتووە، ئەکرێت ئێمە لەوێوە قسە لەسەر ئەوە بکەین، دوو، ئێمە ئەگەر لەباتی ئەمە من پێم باشە لەسەر تەرشیقەکە قسە بکەین، چۆن ئەمە چاك دەکەین، مەسەلەن من ئێستا یەك نموونە دەدەم، کارەبای 29 میگاواتی، کاتی خۆی کە دروست کرا، ئەوانەی دروستیان کردو سەرپەرشتیان کرد، 45 کارمەندیان بۆ دانابوو، کە بە جێیان هێشت ئێستا بۆتە 250 کارمەند، یەعنی ئەمە لە هەموو جێگایەك ئەم زۆریە ئاوا دیارە، ئەم تەرشیقە من دەڵێم بیر لەمە بکەینەوە، ئەمە بکەین، ئەمە هەمیشە ڕێگە دەگرێت لە تەعیناتی تازە، وتمان لە 65٪ مووچە خۆر هەیە، بە هەردوو بەشەکەیەوە، ئیتر خۆ تۆ ناتوانی بیکەی بە 80، چۆن

دەتوانی هەمووساڵ ئەوە زیاد بکەی، لە کاتێك تەندروستی هەمووکات پێویستی بە زیاد کردن هەیە، پەروەردە پێویستی بە زیادکردن هەیە، هەندێ وتیان ناوخۆ پێویستی بە زیادکردن هەیە، ئەم زیادکردنانە لەسەر حیسابی چیە؟، ئینجا ئێمە دەزانین هەموو ساڵێك یەعنی بە تاڵەیەکی ئەکادیمیش دروست دەبێت، خەریجی کولیەیەو دادەنیشێت، ئەمانە خۆ بیری لێبکەینەوە بۆ ئایندە کێشەو گرفتی زیاتری لێ دروست دەبێت، من دەڵێم لە ڕێگەی پسپۆڕو خەڵکی شارەزا بیر لەوە بکەینەوە ئەم تەرشیقە چۆن دروست دەکرێت، ئێستا وادەزانن ئێمە هیچی لێ نازانین، خۆ دەکرێت ئیستیعانە بکەین، بە جێگایەك لە وڵاتانی تر ئەمانە دەزانن، ئێمە تەگبیر بکەین بۆ ئەوەی ئیستیفادەی لێ بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر با بۆ تەعلیقێك لەسەر قسەکانی جەنابت، ئیستیعانە کراوە، حکومەت ئەوەندەی من بزانم لە خەڵکی پسپۆڕ لە دەرەوەش، پرسیاری کردووە، چۆن؟ هەندێك ئەزمات هەیە لە هەرێمدا عیلاجی بکەین، لەوانە چۆنیەتی بەرنامەدانان بۆ نەهێشتنی گەندەڵی، بۆ کەم کردنەوەی نەفەقاتی تەشغیلی، ئەوە هەموو لە بەرنامەدایە، بەڵام من یەك شت دەڵێم، ئەو کەم کردنەوەو زیاد کردنە بەندە بە میزانیە بە گشتی، ئەگەر میزانیەکە 18 ملیار دینار بوایە وەکو پێشتر هین دەکرا، نەفەقاتی تەشعیلی ئەوکات دەبووە لە 35٪-40٪، بەڵام ئەگەر 8 ترلیۆنەکە هاتووە، 8 ترلیۆنەکە ببێتە 6ترلیۆن، نەفەقاتی تەشغیلی دەبێتە لە 80٪، عیلاقەی بەوەوە هەیە، ئیرادەکەمان چەندە؟ ئەمساڵ ئیرادات کەم بۆتەوە، بۆیە نەفەقاتی تەشغیلی زیادی کردووە، چونکە تۆ ناتوانی مەعاش بگۆڕی، ئیلا ئەگەر ناچار بی بێتە خوارەوە، ئەوکات مەجبوری بیگۆڕی، بەڵێ کاك محمد فەرەج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قانونی موەقەتی عیراقی هاتبوو، کە ئەو جێگایانەی کە نەوت دەردەهێنن، لە دوای 2003 ەوە، دەبێت حسەیان هەبێت، ئایا لە قانونی ئەساسیش لەوەزارەتی مالیە بپرسم، یەعنی ئێمە وابزانم لە 5٪بوو، یەعنی ئەو شوێنانەی کە نەوتی لێدەردێت، یەعنی تۆ خزمەتی چی دەکەی، ئەمە دەخەیتە ئەوە، ئەی نابێ تۆ ئێستا خزمەتی پێ بکەی، ئایا ئێمە ئێستا ئەو مافەمان هەیە، ئەگەر هەمانە ئەوە ناچێتە سەر ئەو ئیرادە، ئەگەر هەیە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لە قانونەکەی خۆماندا هەیە، دەبێت خەباتیشی بۆ بکەین، کاك رشاد، فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

میلاك و میزانیە، مەفروزە، ئامادە دەکرێت هەرساڵێك لە 2009/11/31 موازەنەی 2010 دەبێت ئامادەبکرێت، ئیعتیمادیش دەکات لەسەر ئەو شەش مانگەی ئەوەلی سەرفیات چیە؟ ئەو بە نەزەری ئیعتبار

وەردەگیرێت، تەنزیمی میلاك و میزانیە دەكرێت، مسادەقە دەكرێت، بڕەك وەزارەتی مالیە زەخت لەسەر ئەوە بكات، وەكو ئەو ساڵانە تاخیر نەبێت، وەكو ئەو ساڵانە تا شەش مانگ بەسەر دابچێت، با لە وەختی خۆی، وەختی خۆی محەددەدە لە نیهایەتی تشرینی دووەم دەبێت ئامادە بێت، میلاك و میزانیەی هەموو وەزارەتەكان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەر ڕاست كردنەوەیەكم بۆ بەڕێز كاك محمد فرج، بەتاڵەی ئەكادیمیمان نیە ئێمە، ئەكادیمی ئەو كەسانەن كە خوێندنی باڵایان تەواو كردووەو لە مستەوا بەرزەكانن، زانكۆكان پێیان ناوترێ ئەكادیمی، ئەو بەشە ئەكادیمیەكەی پێ ناوترێ ئەوانەی كە خەریجن، خەریج جیایە لەگەڵ ئەكادیمی، هەرشتێك دەبێت لە جیگای خۆی بەكاربێت، بەداخەوە من لێرە نەبووم، كە باس لەوە كراوە 404 زیندانی سیاسی ئەوانەن كە بە پێی ڕێنماییەكان و بەبێ ئیعتیبار، یەعنی بەبێ ئەوەی خاتریان بگیرێ، ئەوانەن كە حوكمەكانیان هەیەو دەرچووە، لیژنەی زیندانیە سیاسیەكانی عیراق دانی پێداناون كە ئەوانە مستەحەقی وەرگرتنی ئەو بڕە مووچەیەن 404 ە، بە كتابی ژمارە 267 ڕۆژی 2009/6/3 كە كۆمكاری زیندانیە سیاسیەكان، دەستەی باڵا ڕەوانەی كردووە بۆ دیوانی سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بۆ بەشی دیوان كە ئەڵێت، ئێمە ئێستا 404 مان ئەوە نیە كە هیچ عەیبێكمان هەبێت هەمووماں زیندانی سیاسی بووین نوسخەی حوكمەكان و لیژنەكەی عیراقیش هینی كردووە لەسەریان، یەعنی ئەوە هەیە ئەتوانن ئێوە لە كۆمكاری زیندانیە سیاسیەكان وەری بگرن، بەداخەوە من لێرە نەبووم كە باسیان كردووە، خاڵی دووەم: ئێمە لێرە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان لێرە ئێمە مناقەشەی شتێك دەكەین، كە عیلاقەی هەیە بەسەر دیدی حوكمڕانیەوە، بە شێكمان داوادەكەین كە لەو دیدی حوكمڕانیە خەڵك تەعین بكرێت، بەبێ ئەوەی جێگایەك هەبێت، من دائیرە ئەزانم سێ مێزی تیایە ژوورەكە لەگەڵ سێ كورسی، 20 فەرمانبەری تیایە، بەشێكیشمان داوادەكەین كە ئەمە ڕێك بخرێت، لە بەینی ئەم دوو دیدەیە بۆ ڕێكخستنی میزانیە و مەساریف و میلاكاتی حكومەتی هەرێمی كوردستان، دەبێت ئەو یەكێك لەو دیدانە هەڵبژێرێت، ئەگینا ئەمەی تیانیە مناقەشە، بەڵێ ئەبێتە تەقاعد، من بەڕێوەبەر دەناسم تەمەنی گەیشتۆتە خانەنشینی لەم هەفتەی پێشوو چووە لە مەحكەمە تەمەنی خۆی بچووك كردۆتەوە بۆ ئەوەی خانەنشین نەكرێت ئەمساڵ، یەعنی ئەمە كارەساتە تۆ پەنا بەریتە بەر مەحكەمە بۆ ئەوەی تەمەنی خۆت بچووك بكەیتەوە بۆ ئەوەی ئەمساڵ خانەنشین نەكرێت، یەعنی بەڕاستی ئەو جۆرە تەسەروفاتانەیە كاری كردووە كە ئەم هەڵاوسانە ببێت، لەبەر ئەوە تكا دەكەم مەوزوعی میلاكات دەبێت یەكلایی بكرێتەوەو، زۆر سوپاس،

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ڕوانگەوە من حەز دەکەم چاوێك بەو ڕاپۆراتانەی لیژنـەکانی پەرلـەمان بخشێنین، کەلـەماوەی ئەمساڵ بە تایبەتی سەردانی زۆربەی ناوچەکانی هەرێمی کوردستانیان کردووە، لـەم کێشـەیان کۆڵیوەتـەوە، یـەکێك لـەو لیژنانـە کـەخۆم تیـابووم، سـەردانی گـەرمیانمان کـرد کـە بەڕاسـتی ئەزمـەی کارمەنـدو ئـەو کێشـەیە میلاکاتە لەو فەرمانگانە هەیە، هەر ئـەوانن تەحـەمولی بـەڕێوەبردنی ئـەو ئیشانە دەکـەن، کێشـەیەکی تـر هەیە لەسەر ئاستی بڕوانامەو بێ بڕوانامە، ئێمـە زۆربـەی فەرمانبـەرەکان کـە ئێستا بوونەتـە بـار بەسـەر حکومەتەوە ئەوانەن کە ئاستێکی نزمی خوێندەواریان هەیە، یان هەر نیانە، بە تایبـەت شـەریحەیەکی زۆر لە کارمەندو پاسەوان کە کارمەندی پاککەرەوەن، ئەوانە خەڵکێکن بەڕاستی کە دەیان بینی شـەرمەکەی کـە تا ئێستا لە ئیش دان، تەندروستیان، تەمەنیان هی ئەوە نیە، ئەگەر بێتو بە بڕیارێك ئەوانە بە پاداشـتێکی مەعقولەوە خانەنشین بکرێن، ڕێگـە بـۆ خـەڵکی تـر چـۆڵ بکرێـت، بـۆ ئـەوەی خـەڵکی پسـپۆر بچێت ئـەو فەرمانگانە پڕبکرێتەوە، ئەو ئەزمە چارەسەر دەبێت، پار ئێمە لـەم پەرلەمانـە داوامـان کـرد کـە تەسـدیقی ئەوەمان کرد کە 29 هەزار فەرمانبەر تەعین بکرێت، من نازانم ئەو ڕێژە چەندە کە تەعین کـراوە؟ بـەڵام لەو بڕوایە نیم ئەوە بکرێت، باسی پێویستی دەکەین، بەڕێوەبـەری پـەروەردەی گـەرمیان دەڵێـت مـن 500 ماموسـتای ئامـادەیم نەقسـە، لەگـەڵ 550 مامۆسـتای سـەرەتایی، کـە دەچـیتە فەرمانگـەکان هـەموو فەرمانگەکان بەڕێژەیـەکی پێویست 10 تـا 15 فەرمانبـەری نەقسـەو ئیشی نـاروات بـەڕێوە، کە دێـی لای حکومەتیش قسە دەکەی من لەو باوەڕەدام کە ئەو ڕێـژە زۆرەی فەرمانبـەران لـە مەرکـەزی پارێزگاکـان کـۆ کراونەتەوە، ئەگینا قەزاو ناحیەکان کێشەو گرفتی زۆر زۆریان هەیە کە پێشتریش باسم کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت میلاکاتەوە، مەعلوم میلاکات ئیش و کـاری وەزارەتـی مالییـەو مدیریـەتی میلاکاتـە ، سـتافێکی کامیلن ئەو ئیشانە هەمووی مەوزوعی میلاکات دیراسات دەکات، وە دوا وەڵامـی وەزارەتـەکانیش دەداتـەوە، هەتا ئێمە زۆر جار لە وەزارەتەکانیشەوە بۆمان دێت ئێستاکە، لەبەر ئەوەی لەسەر ئەساسی نەوعیەت ئیش دەکەین ئێستا، ئەوانەی کەوا شەهادەیان هەیە، لەسەر ئەساسی ئەوانە زیاتر ئیش دەکـەین، سـەیرەکەین لـە وەزارەتەکانیشەوە دێت داوای هەندێك عەناوینی نزم دەکات بۆ شەهاداتی نزم، ئەوانە ڕەنگە لـەلای ئێمـەوە تەمشـیە نـەکرێت، مـن بۆیـە ئەمـە دەڵـێم تەئکیـد دەکەمـەوە لەسـەر ئـەوەی کـاك عوسمـان، مـەوزوعی

هەیکەلەکەی ئێستاکە لە لیژنەکان، لیژنەکە ئیش دەکات، وە ئینشائەڵلاکە تەواو دەبێت لەگەڵ ئەوەی کە مدیریەتی میلاکاتیش ئیش و کاری خۆی دەکات ئێستا، ئەو ئیشانەی وەکو باس کرا ئێستا لێرە، هەموو ئەو ئیشانە دەکەین ئێمە لە وەزارەتی مالیە، یەعنی ئەوە نەبێت نەکرێت، بە نیسبەتی ئەوەی کە ئەو خوشکەی کە دەڵێت، تەعینات مامۆستا بەتایبەتی، بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیرانمان بۆ هاتووە، بە ئیمزای سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەڵێت، هەموو دەرچوویەکی فیزیا، کیمیا، احیاء بیرکاری، ئینگلیزی، ئەلەو بابەتانە هەرهەموویان وەزارەتی تەربیە چەندی پێویست بێت، بۆی تەعین بکەن، لەهەر کوێ بێت، ئەوەی کە هاتووە بۆ ئێمە بۆ وەزارەتی دارایی موافەقەتمان کردووەو تەعینیش کراون، ئێستاش لێرەوە من دەڵێم چەندی تریش هەیە با بێت، بە نیسبەتی ماموستایانەوە، ئەوانەی کە پێویست بێت، لە هەرشوێنێك بێت، کە وەزارەتی تەربیە داوای کردبێت، تەعین بووە لەلای ئێمە، مەوزوعی میلاکاتیش بە نیسبەتی وەزارەتی تەربیە ومەکتەبەکانیان و پێویستیەکانیانەوە، دیارە لەلای خۆیانن، ئێمە لەهیچ وەختێك دامەزراندنی مامۆستا ڕەت ناکەینەوە، بەلاّم ئەوەش دەبێت بزانین، ئێمە بەداخەوەئێستاکەش لە بەعزێك دائیرەی پەروەردەوە بۆمان دێت، ئەڵێن نووسەر تەعین بکەن، بۆ ئێمە دەنووسن تەنانەت بە عەقدیش، مەعەل عیلم لە بەعزێك لە مەکتەبەکانا، لە جیاتی نووسەرێك 20 نووسەر ڕەئی دەدەن، ئێمە ئەو کێشانەشمان هەیە، بەلاّم بەهیچ شێوەیەك مەوزوعی مامۆستا دوانەکەوتووە لەلای ئێمە، ئێستاش چەند هەیە بابێت، ئێمە دایدەمەزرێنین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵلا ئەوە فورسەتێکە، دەستان خۆش بێت، ئەوە باشە منیش داواکاری دەرچووانی پەیمانگای مامۆستایان لە ناوچەی هەڵەبجەو گەرمیان و ئەوانە لە ڕانیە، هەموویان ئەو داواکاریانەیان کردبوو، ئێمەش ناردمان بۆ حکومەت، ئومێد دەکەین ڕێگای خۆی بگرێت و ئەوانیش دابمەزرێن، چونکە مامۆستا وەکو هیچ پیشەیەك نیە، هیچ ڕێگایەکی تر نیە، دەبێت دایانبمەزرێنین، فێری هیچ شتێك نەکراوە تەنها وانە وتنەوە نەبێت، ئەوەش بۆیە حکومەت دەبێت ئیلتیزام بەوەوە بکات، دەتوانن دانمەزرێنن.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەلاّم دەبێت وەزارەتی تەربیە تەئید بکات، بە هەڕەمەکی ناتوانین هەرچیەك بێت ئێمە تەعینی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە تەئکید ئەرکی وەزارەتی پەروەردەیە، ئەو داواکاریە بکات، ئەگەر لیژنەی دارایی هەر بەردەوامە لەسەر پێشنیارەکەی، پێشتر پێشنیارەکەی دەخەمە دەنگەوە، فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی یەكێك لە ئەركە سەرەكیەكانی پەرلەمان، بریتیە لە چاودێری كردنی حكومەت و بەدواداچونی جێبەجێ كرنی یاساكان و بڕیارەكان، ئەگەر لێرە بڕیارێك بدەین، ڕاپۆرتێك نەبێت تا لیژنەكان بەدواداچوونی بۆ بكات، چ فائیدەیەكی هەیە، بۆیە لەسەر ئەم ئەساسە ئێمە بە پێویستی دەزانین كە ئەو ڕاپۆرتە هەبێت، خۆی ڕاپۆرتەكە هەر هەیە، ئێمە داوا دەكەین ئەو ڕاپۆرتە نوسخەیەكی بدەن بە پەرلەمان، بۆئەوەی پەرلەمان بتوانێت بەدواداچونی خۆی بكات، ئەو ڕاپۆرتە شەرت نیە هەمووكارەكانیان تەواو بكرێت، چەندیان لێ تەواو كردووە، چەندیان لێ تەواو نەكردووە، كۆسپەكانی چیە، چی بكرێت بۆ ئەوەی چاك بكرێت، ئەمە میكانیزمێك دروست دەكات، ئەوە پردێك دروست دەكات لە بەینی پەرلەمان و حكومەتدا، بۆ ئەوەی پەرلەمان بتوانێت باشتر بە ئەركەكانی خۆی هەڵسێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی هەروەكو پێشوو تریش جوابمان دایەوە، ئێمە مدیریەتی میلاكاتمان هەیە، ئیش دەكات، هیچ تێبینیەكمان نیە لەسەر داواكاریەكەی بەڕێزتان، ئێمە ڕازین لەسەر ئەو مەوزوعە و كاریشی بۆ دەكەین، ئەو ڕاپۆرتەش تەقدیم دەكەین، هەموو نیهایەتی ساڵێك، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان، ئێمە كە میزانیە تەقدیم دەكەین، شاغریشی تیایە، پەسەند كراویشی تیایە، هەمووی تیایە مەعلوماتەكان، تەنها دەیكەینە سەر ڕاپۆرتێك و بۆتانی ئەنێرین، یەك ئیزافەم هەیە لەسەر قسەكانم، بەتایبەتی لەسەر وەزارەتی تەربیەوە، بەڕاستی ئەوەی وەكو هاتووە وتم، تەعینمان كردووە، بەلاّم خۆ دەبێت وەزارەتی پەروەردەش بزانێت كە تەعین دەكات، گوندێك، لادێیەك لە فلاّنە شوێن دوورە لە حدود بۆ ئەوێش خەڵك تەعین بكات، ئێستا ئێمە هەندێك مۆزەفمان هەیە وەك گومرگ، ویستمان تەعینیان بكەین، پێیانمان وتوە ئەگەر تەعاهود ئەدەن ئەچن لە فلاّنە شوێن ئیش دەكەن، ئێمە داتان دەمەزرێنین، خەریجی كولیە، یەعنی مەفروزە بە نیسبەتی مامۆستاشەوە ئەوە وابێت، ناشكرێت هەموو مامۆستاكان لە ناوشارو لەناو قەزاو ناحیەكان دابمەزرێن، گوندەكانیشمان بێ بەش بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كەواتە ماددەكە بەو شێوەیەی بیخوێنێتەوە كاك دلێر، بەلاّم لەجیاتی هینەكە (بالتنسیق) مان هەڵبژارد لە جیاتی(بالتخطیط).

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی یازدەم:

وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی تر ئامادەکردنی وردەکاری میلاکەکانی هەموو وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان-عیراق بۆ ساڵی دارایی 2009 دەگرێتە ئەستۆو پەسەندی دەکات لەبەر ڕۆشنایی تێچووی مووچە پەسەند کراوەکان لە بودجەدا، دەبێت وەزارەتی دارایی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان ڕاپۆرتێك لەو بارەیەوە پێشکەش بکات بە پەرلەمان پێش کۆتایی ساڵی 2009.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەیخەمە دەنگەوە ئەو گۆڕانکاریە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟سوپاس، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، سۆزان خان لەگەڵدانیە، باشە، سیغە عەرەبیەکە نادەیە کاك فرسەت بۆ ئەوەی ئیزافەی بکات، ماددەی دوازدە تکایە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوازدەم:

نابێت هیچ لایەنێکی حکومی بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە پڕۆژەی تایبەت لە ناو بودجەکەیدا جێبەجێ بکات.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية عشرة:

لايجوز لاي جهة حكومية بضمنها رئاسة مجلس الوزراء، تنفيذ مشاريع خاصة ضمن موازنتها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەتوانن بۆمان شەرح بکەن، ئەوە چیە؟ ئەوە لەکوێوە هاتووە، حکومەت ناردوویەتی؟

بەڕێز کریم بەحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی، هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو یاسایە نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من پێموایە غەڵەتیەك هەیە لەو شتە، مەخسەدی ئەوەیە خارج موازەنە چیە؟ یەعنی چی؟ بڵێ موازەنە چیە؟ فەرموو کاك دڵشاد تۆ شەرحی بکە، دەڵێت(لايجوز لای جهة حكومية بضمنها رئاسة مجلس الوزراء تنفيذ مشاريع خاصة ضمن موازنتها)ئەگەر تێی ناگەن و زیادیشە با هەر نەمێنێت، بەڵێ.

بەڕێز دلشاد عثمان/ بریکاری وەزارەتی دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێ دەچێت ئەوە لە ئەنجومەنی وەزیران زیاد کراوە ئەو ماددەیە، مەبەستی ئەوی تریشیان ئەوەیە ئەگەر لە بودجەی مەسەلەن ئەنجومەنی وەزیران، یان وەزارەتێك، لە بودجەی ئاسایی بزانێت وەفری هەیە، بەکاری بهێنێت بۆ جێبەجێ کردنی پڕۆژەیەك، لێیان مەنع کردووە، چونکە پڕۆژەکان دەبێت لە پلانی ساڵانە دەست نیشان بکرێت، ئەوە لەبەر ئەوەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئەوە بەو شەرحە مەعقولە، دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، ماددەی 13 تکایە.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاوێس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێزدەم:

1-وەزیری تایبەت مەند دەسەڵاتی خەرج کردنی هەیە بە مەرجێك لە 250 ملیون دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر حاڵەتێك و بۆی هەیە دەسەڵات بە سەرۆکەکانی فەرمانگەکانی سەر بەوەزارەتەکەی بدات بە خەرج کردنی پارەیەك لە 100 ملیون دینار زیاتر نەبێت.

2-سەرۆکەکان کە بە وەزارەتەوە نەلکاون دەسەڵاتی خەرج کردنیان هەیە کەلە 150 ملیون دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر حاڵەتێك بە ڕەچاو کردنی ئەمانەی خوارەوە:

1-دەبێ خەرج کردنەکە بەپێی پشتیوانی پەسەند کراو بێت لە بودجەی ساڵانەداو بۆ مەبەستێکی دیاری کراو بێت.

2-خۆبەستنەوە بە پشتیوانی تەرخانکراو لە بودجەداو نابێت خۆی بە خەرج کردنێك ببەستێتەوە کە زیاتر بێت لەوەی لە بودجەدا بۆی تەرخانکراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کریم.

بەڕێز کریم بەحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة عشرة:

1-للوزير المختص صلاحية الصرف بما لا يزيد عن 250 مليون دينار عن كل حالة و له تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لا يزيد على 100مليون دينار.

2-لرؤساء الدوائر غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لا يزيد على 150 مائة وخمسون مليون دينار لكل حالة مع مراعاة ما يلي:

1-ان يتم الصرف وفقآ للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة السنوية و للاغراض المحددة لها.

2-التقييد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة و لا يجوز الدخول في الالتزام بالصرف بما يزيد عما هو مخصص في الموازنة.

بەڕێز كريم بەحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقى شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە تەنها تێبینیەكی بچكۆلانەمان هەیەلە دەقە كوردیەكەیە سەرۆكەكانی كە بە وەزارەتەوە نەبەستراونەتەوە بكرێتە سەرۆكی دەزگاكان كە بە وەزارەتەوە نەبەستراونەتەوەو هیچی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عادل.

بەڕێز عادل محمد امين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من داوام وایە رەئیسائی دەوائیر تەوزیح بكەن، لەبەر ئەوەی بەپێی قانونی ئینزیباتی فەرمانبەرانی دەوڵەت موحافز رەئیسی دائیرەیە، وەكیلی وەزیر رەئیسی دائیرەیە، وەزیر رەئیسی دائیرەیە، ئەوە پێم باشە شەرحێكی بكەن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

مەقصەدی ئەوەیە رەئیسائی دەوائیر غەیری مورتەبیت بە وەزارەت، نووسیەتی، ئەو رەئەسا دائیرانەی كە سەر بە وەزارەت نینە، یەكسەر لێرەوە بە قانون ئەو سەلاحیەتەیان داوەتێ، كاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پرسیارێكم لە وەزارەتی دارایی هەیە، ئەگەر گوێیان لێ بێت، ئێمە خۆی وەزیر (250) ملیۆن دیناری لەبەر دەستدایە، دەتوانێت سەد ملیۆن ئیزافە بكات بۆ رەئیس دائیرەیەكی تر، ئەو سەدە لە كوێ دەهێنێت لە (250)یەكان، لە كوێ دەهێنێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە خۆیان وەڵامی دەدەنەوە، من وەڵامم پێیە، بەس با خۆیان وەڵامی بدەنەوە، ئەوە ئاسانە، كاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەم لەسەر ئەوە هەیە، یەعنی مەجال دان بەوە، ئەگەر ئەو سەدە یەك کەس بوو، بۆ نەفەرێك بوو، یەعنی ئەو دەتوانێت مادام سەلاحیەتت داوەتێ لە سەد دەتوانێت، بەلاّم لە ئەوەی عێراقدا لە ماددەی (24) هاتووەو تەفسیلی داوەتێ، دەڵێت ئەگەر بۆ فەردێك بێت دە ملیۆن، ئەگەر بۆ عیلاجێکی موستەعصی بێت سەد ملیۆن، ئەگەر بۆ موئەسەسات بێت، یەعنی مەعقول نییە تۆ موئەسەسەو شەخصێك ئەوە ئەو وەزارەتە مەسەلەن موئەسەسەیە هاتە بەردەستی چۆن مەعونەتی بکات؟ مەعقول نییە وەکو فەردێك بۆ ئەویش سەد، بۆ ئەویش سەد، لەبەر ئەوە من پێم باشە یەعنی پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەوە جیا بکەینەوە، ئەگەر ئیعانەکە بۆ فەردێکە تەحدیدی بکەین لە دە ملیۆن زیاتر نەبێت، ئەگەر بۆ موئەسەسەیە، موئەسەسە گەورەیە، نا عەفو باسی ئیعانە نییە، عەفو، تەخصیصەکە باس دەکەم، تەخصیصەکە ئەگەر بۆ فەردە لە دە ملیۆن زیاتر نەبێت، ئەگەر بۆ موئەسەسات و دەوائیرە، یەعنی موئەسەسەو هەرچی تر هەیە فەرقی بکات لەگەڵ فەردێکدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەزارەتی دارایی وەلاّمتان.

بەڕێز دڵشاد عثمان/ بریکاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەست لەو (250) ملیۆن دینارە، ئەو خەرجیانەیە کە بەپێی یاساو ڕێنماییەکان جێ بەجێ دەکرێت، مەبەست ئیعانە نییە، ئەو عقودانە کە دەکرێت بۆی هەیە وەزیری دائیرە تا (150)، وەزیریش دەتوانێت بیدات بە خواردن تا سەد ملیۆن بۆچی؟ بۆ ئەو خەرجیانەی هەموو موافەقەتێکی ئوسولی وەردەگیرێت و عقودی لەسەر وەردەگیرێت، یان جێ بەجێ دەکرێت بەپێی یاساو ڕێنماییەکان، با نەوعێك تێ نەگەین، یەعنی ئەو پارەیە بەردەستی وەزیر نییە، نەخێر بەردەستی وەزیر نییە، موکافەئە لە شوێنی دیکە تەحدید کراوە، ئیعانە تەحدید کراوەو دەسەلاّتیشی هەیە، بەلاّم وەزیر (250) ملیۆن بەپێی عەقد جێ بەجێی دەکات بۆ هەموو حاڵەتەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

شتەکە مەفهومە، بەلاّم ئەوە جوابەکەش دیارە، بۆ عقود و مەشاریع و تەنفیزی ئەو مەشاریعانە، بەڵێ مام خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشی ئێستا، پێش ئەو قانون و ئەوانە، پێش ئەو دەسەلأتەی کە دراوەتە وەزیرو کە وەزیر بیداتە هەندێك مەسئوولەکانی خۆی، ماوەی دە سالێش دەبێت هیچ وەزیرێك لە زیمنی میزانیەی خۆی سەلأحیەتی نەبووە یەك دینار سەرف بکات بەبێ موافەقەی وەزارەتی مالیە، ئێستا لە زیمنی ئەو میزانیەی کە موتەبەعە لە هەموو دنیا سەلأحیەت دراوەتە وەزیر (250) ملیۆن دینار بۆ مەشاریع، یان بۆ ئەو شتانەی کە بەرنامەی خۆی پێ تەنفیز بکاتن نەك بۆ شتی تر، مەکتەبێك دروست دەکات، مەشروعێك لە زمنی وەزارەتەکەی خۆیەتی، پێشان دەبوایە موافەقەی ئەو 250 ملیۆنە لە وەزارەتەکەی خۆی وەربگرێت، ئێستا لەزمنی میزانیەی خۆی ئەگەر لە خەزێنە پارەی هەبێت و رەسیدی هەبێت دەتوانێت ئیسارەی بکات، بە بێ ئەوەی موراجەعەی وەزارەتی مالیەی بکات، ئەوەیە مەسەلەکە هیچی تر نیە، هەندێك سەلأحیەتی دەداتە مودیری قسمەکان یان مودیری موئەسەسەکانی خۆی هیچی تر نیە، زۆر تەبیعیە ئەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵلا وەکو خۆی دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، کێ لەگەڵ دانیە؟ بەکۆی دەنگ قبوڵ کرا، ئەگەر غەڵەت هەیە چیە؟ دەبوو پێشتر بتگوتیا، مەشروعی خۆتانە و موناقەشە کراوە و ئێستا پاش دەنگدان نابێت، بەیانی سەعات 10,30، بەڵام ئێمە تەبعەن زۆر تێبینی و زۆر ڕاو بۆچوون تەرحمان کرد لێرە، بۆیە مـن رئوسی ئەقلام دەدەم بە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی وەکو مەوادی هین و ئەوانە و تەوسیات و مەواد حازری بکەن هەتا سبەینێ، یەکەم: مەوزوعی زیندانیە سیاسیەکان، دووەم: شەفافیەت لە داهاتی نەوت و خەرج کردنی ئەو بڕە پارانەی کە تەرخان کراون بۆ ناوچە نەوتیەکان وەکو باسمان کرد، ڕوون کردنەوەی بۆ پەرلەمان، سێیەم: سولفەی عەقار بدرێت بە 100 مەتریش و دەرەوەی شارەکانیش، چوارەم: قانونی بودجەی ئەحزاب بە پەلە حکومەت بینێرێتەوە بۆ ئەوەی قانونی بۆ دەربچێت، پێنجەم: بە پەلە وەزارەتی دارایی و ئابووری تەواوکاری یەکخستنەوەی وەزارەتەکەیان بکەن و ئیعلانی بکەن، بە پەلە دیوانی چاودێری دارایی و ئاسایشی هەرێم یەك بگرنەوە، شەشەم: بایەخدان بە زیادکردنی یارمەتی کەم ئەندامان و چاك کردنی وەزعیان، حەوتەم: بۆ نەهێشتنی جیاوازی بەینی مووچەی پلە بەرز و مووچەی پلە نزم، پێویستە حکومەت ئیهتمام بە کەم دەرامەتەکان بدات وە ئیمکانیات تەرخان بکات بۆ ئەوەی گۆڕانکاری لە موچە تەنها لە ئەوانەوە دەست پێ بکات کە موچەیان کەمە، هەشتەم: هەموو دەوائیری دەوڵەت و موئەسەساتی حکومەت پێویستە ڕەچاوی ڕێنماییەکانی دارایی بکەن لەسەرف و لە بەکارهێنانی دەسەلاتیان و پێویستە دیوانی چاودێری دارایی کار بکات لەسەر ئیشراف کردن و بەدواداچوونی ئەو سەرفیاتە بۆ ئەو کەموکوڕیانەی کە لە دام و دەزگاکانی حکومەت دا هەیە کەم بکرێتەوە، ئەوەو هەر شتێکی تریش کە هاتە پێشتان بیدەنەوە لیژنەی یاسایی و

هەر موقتەرەحێك هەبوو كەمن لەبیرم چوو بێ بیدەنە لیژنەی یاسایی و دارایی بۆ سبەینێ ئامادەی بكەن، هەركەسێك موقتەرەحێكی هەبوو بێت و چوار كەس و پێنج كەس باسیان كردبێت قبوڵی هەبێت لەو مولاحەزاتانەی كە نەم دا بە نووسین بیداتە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی بۆ ئەوەی بۆ بەیانی ماددەكانی تریش تەواو بكەین و ئەوتەوسیاتانەش بخەینە بەردەم بەڕێزتان، كۆتایی بە دانیشتنەكەمان دێنین و تا سەعات 10,30 بەیانی خوا حافیزتان بێت.

فرست احمد عبدالله	**محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی)**	**عدنان رشاد مفتی**
سكرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆكی پەرلەمانی**	**سەرۆكی پەرلەمانی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19)

سێ شەممە رێکەوتی 16\6\2009

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19)

سێ شەممە ڕێکەوتی 16/ 6/2009

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2009/6/16 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (19)ی خولی دووەم, ساڵی (2009) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (19)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 16/ 2009/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوامبوون لەسەر پێش چاو خستن و گفتوگۆ کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2009.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆکایەتیی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (19)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2009/6/16دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوامبوون لەسەر پێش چاو خستن و گفتوگۆ کردنی بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2009.

جارێکی تر بەخێرهاتنی وەزیرە بەڕێزەکان و بریکاری وەزارەتی دارایی و ئابووری دەکەین، زۆر بەخێر بێن سەرچاو، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین بێن لە شوێنی خۆیان دابنیشن بۆ بەردەوامبوون لەسەر بەرنامەی کار. لەسەر ماددەی چواردە ئێمە دوێنێ دەنگمان بۆ سێزدە ماددەدا، چەند تەوصیاتێکیشمان کرد بۆ حکومەتی هەرێم، یەك، دوو تەوصییەی تریش هەبێتن ئەمڕۆ باسی بکەین، بەڵام من موقتەرەحێکم هەیە بۆ حکومەت لەسەر کەمئەندامان، دیارە ئەوەی کەمئەندامی سەنگەر حیسابی بۆ کراوە، بەڵام مەقصەدم لە کەمئەندامانی ترە، کە ئاماژەیان پێ کرد (30000) سی هەزار دینار وەردەگرێت، دوێنێ لەگەڵ حکومەت قسەم کردیە، بەڵام مەجال نەبوو لەگەڵ جەنابی شێخ بایز قسە بکەم، ئەو بڕە پارەی (30000) سی هەزار دینار حەددی ئەدنایەکە بکرێتە (50000) پەنجا هەزار دینار،

کـراوه، کورتـه بـالاّ، هـەموو کەمئەندامـەکان، چـونکە زۆر ئەنـدامی پەرلـەمان ئامـاژەی بـەوە کـرد گـوتی (30000) سی هەزار دیناره، ئەگەر زیاتریش بکرێت، چەند زیاد بکرێتن باشتره، فەرموو کاك شێخ بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت کەمئەندامانەوە، ئێستا لـە (30000) سـی هـەزارەوە کراوەتـە (50000) پـەنجا هـەزار دینـار، جەنابیشتان ئەمرەکەی پێ دەربکەن، بڕیارەکەی پێ بدەنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر جێ بەجێتان کردووه مەمنونین، هیچ پێویست ناکات هینی بکەین، بەلاّم دەبوایە دوێنێ پێمان بلێن، بەهەر حاڵ دەستتان خۆیش بێت، ئەوه باشه کراوه، حەددی ئەدنای کەمئەندامان جگە لـەوەی مـن دوێـنێ تێگەیشتم له بەدواچوونی کێشەی کەمئەندامان که شتی باش کراوه تەنیا ئـەو (30000) سـی هـەزاره کـه تەئکید دەکەنەوه (50000) پەنجا هـەزار دینـار، ئەگـەرنا دەمـانکرده قـەرارێك، ئـەوەش باشـه، ئێمـه ئـەو راسپاردانەی که هەبوو، دوو، سێ راسپاردەی تریش هەیـه کـه دەبێـت ئیزافـه بکرێـت دواتـر دێینـه سـەری، بەلاّم با ئێستاکه با ماددەکانی تر تەواو بکەین، ئینجا دەچینه سەر ئەو راسپاردانەی دوێنێ و هی تریش که دێنه پێشەوه، مەسەلەی گەرمیانه، هەڵەبجەیه، دەبێت ئامـاژەی پـێ بکـرێتن و تێـدا هـەبێتن، پێشـمەرگەیه هەرچی پێویست دەبێتن باسی دەکەین، ئێستا دەچینه سەر ماددەی چوارده، فەرموو بۆ خوێندنـەوەی.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چواردەم:

وەزیری دارایی بۆی هەیه گوژمەی داهاتەکانی مانگانەی که وەزارەتـی تەندروسـتی بـەدی دێنـێ بـۆ هـەموو فەرمانگەکانی بخاته سەر بودجەی وەزارەتی تەندروستی بـۆ مەبەسـتی کـڕینی داودەرمـان و دابـین کردنـی خەرجییـەکانی پاراسـتن بـه هـەموو جۆرەکانیـەوەو بـەپێی داوای وەزارەتـی تەندروسـتی و دەبـێ خشـتەی داهاته دەسکەوتەکانی به کردەنی تێدابێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رای لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة عشرة:

لوزير المالية اضافة تخصيصات مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الصحة لكافـة دوائرهـا الى موازنـة وزارة الصحة لاغراض شـراء الادويـة وتـدارك نفقـات الصيـانة بانواعها وحسـب طلب وزارة الصـحة مشفوعاً بجداول الايـرادات المتحققة فعلاً.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكی لەسەر ئەو ماددەیە نییە.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووریش هیچ تێبینیەكی لەسەر نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك دكتۆر فوئاد.

بەڕێز فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من هەندێك تێبینیم هەیە لەسەر ئەو ماددەیەو پرسیارێكیشم هەیە بۆ بەڕێز وەزیری پلاندانان و وەزیری دارایی ئەگەر ڕێگەم بدەن.

یەكەم/ كڕینی داودەرمان تەبیعی دەبێت ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز بزانن، كەوا بۆچی داودەرمان دەكڕێت؟ لەڕاستیدا داودەرمان دەبێت لە لایەن وەزارەتی تەندروستیی عێراقەوە دابین بكرێت بۆ هەرێم، بەلاَم ئەو بڕە دەرمان و كەلوپەلە پزیشكیانەی كە سالاَنە دابین دەكرێن زۆر كەمترە لە پێویستیەكانی هەرێم هەر بۆ نموونە ژمارەیەكم لە لایە كەوا لە پێنج مانگی رابردوودا لە 2009/1/1 تاوەكو 2009/5/31 هەر لە پارێزگای سلێمانی بە تەنها بایی (13593284000) سێزدە ملیارو پێنج سەدو نەوەدو سێ ملیۆن و دوو سەدو هەشتاو چوار هەزار دینار دەرمان كڕاوە بۆ پارێزگای سلێمانی، ئەگەر بەم ڕێژەیە حیسابی بكەین تەماشا دەكەین نزیكەی سالاَنە چل ملیۆن دینار حكومەتی هەرێم دەرمان دەكڕێت، سەرەڕای ئەوەی كەوا ئەو دەرمانە پێویستە لە بەغداوە دابین بكرێت، لەبەر ئەوە بەڕاستی كەموكوڕییەكی زۆر هەیە لە دابین كردنی دەرمان لە لایەن وەزارەتی تەندروستی بەغداوە، بۆیە حكومەتی هەرێم ئەو ئەركەی گرتۆتە سەرشانی خۆی.

ڕوونكردنەوەیەكیشم هەیە لە كۆبوونەوەی پێشووی دوێنێدا باس كرا كە گوایە تەمویلی زاتی هەیە، یان نییە، لەڕاستیدا بەپێی ڕێنماییەكانی وەزارەتی دارایی هەرێمی كوردستان نیزامی تمویلی زاتی لە پارێزگای سلێمانی ئێستا جێ بەجێ كراوە لە دوو سەنتەردا لە قەستەرەو لە وردبینی ریخۆلەكان لە سلێمانی، زۆر زۆر سەركەوتووە.

پرسیارێكم هەیە لە بەڕێزان وەزیری پلاندانان و وەزیری دارایی، كە ئایا بودجەی هەرێم لە كاتێكدا بەم شێوەیە هەموو سالێك لەناوەڕاستی سالدا بگاتە دەست پەرلەمان و كاتێك كەوا دەكەوێتە بواری جێ بەجێ كردنەوە مانگێكی زیاتری پێ دەچێت، بەم شێوەیە ئایا دەتوانرێت پرۆژە ستراتیجیەكان جێ بەجێ بكرێت؟ یان پێویستمان بە پلانی درێژخایەن هەیە، بۆ ئەوەی ئەو بودجەیەی پرۆژە سەرمایەدارەكان

لـەجێی خۆیـان سـەرف بکرێـت، بتوانێـت کاریگـەر بێـت لـە پەرەپێـدانی بـاری ئـابووری کوردسـتان و بەرزکردنەوەی ئاستی مرۆیی فەرمانبەرانی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە هالە فەرموو.

بەڕێز د. هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو فەقەرەیەی کە هاتووە بۆ کڕینی دەرمان، ئێستا کێشەیەك هەیە لـە هـەرێمی کوردسـتان کـە هاووڵاتی بەشەکانی تری عێراق روو لە هەرێمی کوردستان دەکەن بۆ چارەسەر کـردن بەتایبـەتی نەخۆشـی سەرەتان، ئێستا ئەو بودجەیە کە تەرخان دەکرێت بۆ چارەسەر کردنی نەخۆشی سەرەتان زۆر کەمە، لەبەر ئەوەی لە 20٪ی نەخۆشەکانی ئەو سەنتەرانە لە بەشەکانی تری عێراقەوە دێن، دەرمانەکەش کە عێـراق تەوفیری دەکات بەشی خۆمان ناکات، چۆن بەشی ئـەو 20٪ش دەکات کە لە بەشـەکانی تـر دێـن؟ یـەعنی پێویستە ئەوە حیسابێکی پێویستی بۆ بکرێت، لەبەر ئەوەی شتەکە ئینسانییە، ناکرێت ئێمـە ئـەوان رەفـز بکەین، دەکرێت ئەوان عیلاج بکەین، بەس دەکرێت ئیزافاتی دیکە هەبێت لەسـەر میزانیـە، داوا بکـەین لـە عێراق بەشی ئەوانیش بنێرێت جگە لە میزانیەی هەرێمی کوردستان.

بەنیسبەت ئەو فەقەرەیەش کە هاتووە بۆ (شراء الادوية وتدارك نفقات الصيانة) باسـی ئـەوە ناکات، ئێسـتا ئێمە کێشـەیەکمان هەیـە، لـە نەخۆشـخانەکانی خۆمـان موشـکیلەی ئـەمن، باسـی پزیشکەکان ناکـەم، باسـی پەرسـتار تـا ئێسـتا حیسـاب بـۆ خـەفاراتی پەرسـتار ناکرێـت، ئێسـتا زۆربـەیان لـە نەخۆشـخانە گـەورەکان دەردەچن بۆ ئەو بنکە تەندروستیانە کە خەفاراتیان تێدا نییـە، ئەگـەر خـەفارەت بگـری لـە ئێـوارێ هـەتا سبەینێ (1750) دیناری بۆ حیساب دەکرێت، ئەگەر لـە مانگێك پـازدە رۆژ خەفـەر بێـت سـی هـەزاری بـۆ دەرناچێت، یەعنی بەڕاستی ناکرێت ئێمە حیساب بۆ خەفاراتی پەرستار نەکەین، بۆ ئەوەی ئێمە بمانـەوێت نەخۆشـخانە گـەورەکانمان پـێش بکـەوێت، بـۆ ئـەوەی ئێمـە دەعمـی کـەرتی حکـومی بکـەین زۆر زەرورە ئیهتیمام بەو شەریحەیە بدەین، زۆر ئیهتیمایان پێ بدەین، لەبەر ئەوەی نەخۆشـخانەکانمان دوادەکـەوێت و کەرتی حکومیمان فەشل دەهێنێت.

بەنیسبەت ئەو میزانیەش دووبارە دەکەمەوە بەنیسبەت عیلاجی سەرەتان میزانیەی تایبەتی بـۆ دابنـرێت لەحکومەتی عێراقەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعيد مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشتر برادەران دكتۆر فوئاد و دكتۆرە هالەش باسی كۆمەڵێك شتیان كرد، من نامەوێت ئەوانە دووبارە بكەمەوە، بەڵام من لێرە پێشنیاری ئەوە دەكەم كە داودەرمان بە پلەی یەك لە لایەن حكومەتی عێراقەوە تەئمین دەكرێت، ئەو پارەیە بەشێكی بۆ نۆژەن كردنەوەی بنكە تەندروستیەكان و نەخۆشخانەكانیش بێتن، ئەگەر تێبینی بكەیت زۆربەی هەرە زۆری نەخۆشخانەكانی ئێمە زۆر بینایەكانیان كۆنە، نویٚ نین، بەشێك لەو پارەیەش بۆ تەئمین كردنی ئامێری نویٚ بێتن (ئامێری پشكنین)، چونكە زۆربەی زۆری ئامێرەكان كۆنە، ئامێری پێشكەوتوو لەولاٚتی ئێمە كەمە لە نەخۆشخانەكان، ئەوە خاڵێك.

خاڵێكی تر، مەسەلەی خەفارات كە دكتۆرە هالەش باسی كرد، بەداخەوە لە تەواوی كوردستان لە نەخۆشخانەكان هیچ دكتۆرێكی ئیختصاصی خەفەر نامێنێتەوە لە نەخۆشخانەكان، ناوی لە جەدوەلی خەفارات هەیە، بەس لە نەخۆشخانەكان نامێننەوەو خەفارات ناگرن، حەقە لەسەر ئەو مەسەلەیەش بەڕاستی ئەوەی كە ناوی لە خەفارات هەیە خەفارات بگری، یاخود ئەوە ئیجرائاتی مالی بەرامبەر ئەو دكتۆرە بكرێتن كە ناچێتە خەفاراتەوە، ئەوە یەك.

پرسیارێكیشم هەیە لە بەڕێز وەزیری پلاندانان، من پارساڵ، پێرار ساڵیش داوای ئەوەم كرد بەنیسبەت مەخمور، یەعنی بەڕاستی تاكو ئێستا نەخۆشخانەیەكی پێشكەوتوو نییە، بنكەیەكی تەندروستی زۆر زۆر كۆنی لێیە، داوای ئەوەم كرد كە داخیلی پلان بكرێتن و نەخۆشخانەیەكی مۆدێرن لەوێ دروست بكرێت، لەبەر ئەوەی خەڵكێكی زۆرە مەخمور، قەراج، گوێر، كەندیناوە، هەمووی لەسەر ئەوەیە دیبەگە لەسەر مەخمورە، پار وەعدیدا گوتی ئێمە داخیلی بەرنامەی دەكەین، ئایا تاكو ئێستا جێ بەجێ نەكراوە؟ دەكرێت لە بودجەی ئەمساڵدا ئەوە داخیلی بەرنامە بكرێت، مەسەلەی دروست كردنی پرۆژەی رێگاوبانیش بوو بۆ بەستنەوەی گوندەكان، دیسان وەزیری پلاندانان گوتی داخیلی بەرنامەی دەكەین، من لێرە پرسیار لە بەڕێزیان دەكەم دەخوا بۆ ئەوە چی كراوە، ئەگەر نەكراوە، داوا دەكەم لە بودجەی ئەمساڵ شوێن بۆ ئەوە بكرێت، وەكو هاوكارییەك بۆ خەڵكی دەڤەری مەخمور نەخۆشخانەیەكی مۆدێرن دروست بكرێتن، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من قسەم لەسەر كارەباش وەكو تەندروستی پارە وەردەگیرێت، من پێموایە شتێكی باشە لە هەموو دەوائیرەكانی دەوڵەت و لە هاووڵاتیان، بەڵام تێبینیەكی ئەوەم هەیە، ئەگەر جەنابت لە پێشنیارەكاندا بنووسی، بەڕاستی بۆ هاووڵاتی گرانە، ئەوەی كە دانراوە بۆ هاووڵاتی زۆرە، ئایا ئەمە ئەگەر ئوجوری كارەبا

ئیتیحادی نییە، ئەمە بۆچیە وەکو صحەی بۆچی لێ نەکەین و لێرە دایبنێین، ئەویش بگەڕێتەوە ناو میزانیە کاروباری وەزارەتەکەی پێ دیاری بکرێت، بەڵام بنووسرێت.

دوو/ ئەوەی دکتۆر فوئاد گوتی ئایا ئەم کێ لێی بەرپرسیارە؟ یەعنی لە نەفاقاتی حاکیمەدا دەرمان بۆ هەرێمی کوردستان دابین دەکرێت، کەچی رێژەکەشی زۆر کەمە، من پێشنیار دەکەم لەمەولا ئەو شتانەی کە لەسەر نەفاقاتی حاکیمەیە چ وەکو خۆراك، چ وەکو دەرمان، چ وەکو هەر شتێکی تر، ئەگەر ئەوە نکوڵی دەکرێت لێی، پەرلەمانی کوردستان لێرەوە دەعوا لە مەحکەمەی ئیتیحادییەوە تەسجیل بکات لەسەر حکومەتی عێراق، یەعنی ئێمە ئەوە سێ جارە لەو پەرلەمانە باس لە بودجە دەکەین هەمیشە باس لەو ناتەواویی و لەو نەناردنە دەکرێت، کە حکومەتی عێراقی نکوڵی لێ دەکات و ناینێرێت، ئایا ئەمە لە رووی دەستوورییەوە مافێکی ئێمەیە؟ بۆچی ئێمە قسەی لێ ناکەین؟ کێ بەرپرسە لێی؟ لەبەر ئەوە من پێشنیاری ئەوەی لێ دەکەم حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو وەزارەتانەی کە پەیوەندییان بە نەفاقاتی حاکیمەوە هەیە، مەسەلەن وەکو تەندروستی ئەو بڕانەی کە بۆ ئێمە نانێرن، پەرلەمان بکات بە دەعوایەك تەسجیل بکات لەسەر حکومەتی عێراقی لە مەحکەمەی ئیتیحادی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر رەمەزان.

بەڕێز د. رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە هەردوو هاوڕێ و هاوکاری بەڕێزم کاك دکتۆر فوئادو دکتۆرە هالە دەکەم، داوایەکی ترم هەیە ئەگەر ئێمە سەیری ئەو بڕە بودجەیە بکەین وەکو نیسبەت لەچاو هەموو ئەو بودجانەی کە لە جیهاندا لەو سیستەمی تەندروستیەی کە لە لایەن حکومەتەوە دابین دەکرێت بۆ هاووڵاتی ئەو بودجەیە کەمەو، ئەگەر بکرێت لە پلانی نوێدا ئەو بودجەیە زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی خزمەتگوزاری باشتر بگەیەنرێتە هاووڵاتیان و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەس خیلافی لەسەر ئەسڵی ماددەکە نەبوو، بەڵام پرسیاریان هەبوو، فەرموو جەنابی وەزیری دارایی.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت وەزارەتی تەندروستییەوە ئێمە ئەولەویەتێکی زۆر باشمان پێ داوەو، ئەوان کارو ئەرکەکانیان بەڕاستی زۆر زۆرە، خەدەماتێکی زۆر پێشکەش دەکەن بە هاووڵاتیان، ئێمەش ئەوەمان زۆر باش بە نەزەری ئیعتیبار وەرگرتووە لە وەزارەتەکە، بەڕاستی بەنیسبەت ئەو دەرمانانەی کە ئێستاکە لە بەغداوە دەینێرن یەکەم/ کەمە، رەنگە هەندێکیان بەسەرداچوو بێت تاریخەکانی.

دووەم/ رەنگە ئەو دەرمانانەش نەبێت، کەوا لەلای ئێمە زیاتر پێویست بێت.

ئێمە بۆ ئەو مەسەلەیە ئەنجومەنی وەزیران دیراسەتێکی کامل لەسەر پێشنیاری وەزیری تەندروستی بەڕێز هات بۆ ئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکیان دانا، بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو مەسەلەیە بکات و بتوانرێت دەرمان یەکسەر لە لای خۆمانەوە بکرێت، بەلاَم ئەوە بوو ئەوانیش ئەوەیان پێ باش بوو لە حکومەتی عێراقیدا، بەلاَم ئەوان ئەمساڵ گوتیان با تەئجیل ببێت، بەس لەسەر ئەوەشەوە من لێرەوە باس دەکەم چ داواکارییەکی وەزارەتی تەندروستی هاتۆتە وەزارەتی دارایی بۆ پێشکەش کردنی خەدەمات، بۆ کڕینی ئامێر، بۆ کردنەوەی بەش کە چەندەها بەش کراوەتەوە لە وەزارەتی تەندروستیدا رەنگ هەیە لە هەموو عێراقدا نەبێت، ئایا ئەمانە تا ئێستا وەستاوە؟ ئایا ئەمە چۆن تەمویل کراوە؟ ئەوەی کە لێرە دایە دێت لە میزانیەکدا میزانیەیەکە بەپێی ئەو رەقەمانەی کە بۆمان هاتووە، ئێمە دەست نیشانمان کردووە، بەلاَم دائیمەن لە موناقەلە دابووینە، دائیمەن لە موافەقاتی ئیزاف دابووینە بۆ وەزارەتی تەندروستی، ئێمە ئەو وەزارەتە زۆر باش بە نەزەری ئیعتیباری وەردەگرین و کارئاسانیشی بۆ دەکەین، ئەوەی کە پێویست بێت بۆ خزمەتی هاووڵاتیان لە رێگای وەزارەتی تەندروستییەوە ئێمە دەیکەین و دوای ناخەین و ناهێڵین تەعتیل دروست بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عوسمان وەزیری پلاندانان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پرسیارەکەی کاک دکتۆر فوئاد بۆ دواکەوتنی بودجە، بە تەئکید کاریگەری خۆی هەیە، بەلاَم خۆشبەختانە ئێمە بەحوکمی ئەوەی سیاسەتێکمان هەیە لە ساڵی 2003 و 2004ەوە تا ئێستا بەردەوامین لەسەری، ئەوەیە کە بودجەکە ئەمساڵ بۆ نموونە ئەگەر دوو سەد ملیۆن دۆلار بێت، ئێمە زیاتر لە سەد ملیۆن دۆلار مەشروع ئیعلان دەکەین، چونکە دەزانین نیسبەی تەنفیز نابێتە 100٪، بۆیە ئەم موشکیلەیە لە عێراقدا دەبینین نیسبەی ئینجاز لە هیچ وەزارەتێکی عێراقی ناگاتە 70٪ لە هەرێمی کوردستان دەگاتە 100٪، بۆیە ئێمە وا دەکەین مەسەلەن ئێستا ئەو پرۆژانەی کە بەردەوام بن و لە ساڵی 2008ەوە بەردەوام بووە هاتۆتە ساڵی 2009 (1316) پرۆژەیە، بۆیە ئەم پرۆژانەی کە دەمێنێتەوە راستە تاخیر بوونەکە دەوری خۆی بینیوە، بەلاَم لێرەدا ئەو شەش مانگە برادەرانی وەزارەتی مالیە مەوجودن و دەزانن ئێمە بەردەوام بووینە لەو پرۆژانە، ئەو (1316) پرۆژەیە بەردەوامە، جگە لەو پرۆژە تازانەی کە ئێستا ئەنجام دەدرێت، راستە ئەوە دواکەوتنێك بەخۆیەوە دەبینێ، بەلاَم بەوە تەعویز دەبێتەوە کە ژمارەی پرۆژەکانمان زیاترە کە لە ساڵی 2008ەوە تەدویر بووە بۆ ساڵی 2009، بەهەمان شێوە ئەو پرۆژانەی کە لە ساڵی 2009ەوە تەدویر دەبێت بۆ ساڵی داهاتوو لە 1/1ەوە دەست بەکار بووە، ئیشی خۆی دەکات بەردەوامە لە جێ بەجێ کردن لە تەنفیز کردن، ئەمە سەبارەت بەوە.

سەبارەت بە پرسیارەکەی کاك غەفور، بۆ مەسەلەی نەخۆشخانەی مەخمورو هەروەها ڕێگاوبانەکان، جەنابی نائیبی رەئیسی وزەرا لەگەڵ موحافزی هەولێر سەردانی قەزای مەخموریان کردو کۆمەڵێك پرۆژەیان بۆ جێ بەجێ کرد، سیاسەتی ئیش کردنی ئێمە لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان بەم شێوەیە، ئێمە وەك وەزارەتی دارایی کە لەگەڵ وەزارەتەکان دادەنیشین، ئێمە داوای ئیحتیاجاتی وەزارەت دەکەین بۆ سێ ساڵ، دەڵێین ئیحتیاجاتی چیە؟ کە ئیحتیاجاتی دەنێرێت، ئەو ئەولەویاتەی کە موناقەشەی لەگەڵ دەکەین ئینجا ئەولەویات دادەنێین، ئەولەویاتەکە ئێمە بەس حیسابی تەوزیعی جوگرافی و حیسابی سەکتەرەکانی ناو وەزارەتەکە دەکەین، کە تۆ باسی وەزارەتی شارەوانی بکەیت، ئێمە ناڵێین بە تەنها پرۆژەی ئاو دەکەین، ئاو هەیە، خەدەمات هەیە، مەجاری هەیە، باخچەت هەیە، ڕێگاوبانت هەیە، ئەنواعی پرۆژەت هەیە، ئێمە ئیشمان ئەوەیە کە داوا لە ئەوان دەکەین فیعلەن ئەو پرۆژەی کە جەنابی داوای کردووە، ئێمە داوامان لە وەزارەتی تەندروستیش کرد، بەداخەوە وەزارەتی تەندروستی لەبەر ئەوەی بودجەکەی بەس بەشی ئەوەی کردووە کە بتوانێت ئەو پرۆژانەی کە ئەمساڵ، چونکە بڕیاری داوە کۆمەڵێك نەخۆشخانەی تەخەصوصی دروست بکات، چونکە ئێمە لە کوردستان کێشەیەك هەیە لە تەندروستی، کە کێشەی نەبوونی نەخۆشخانەی تەخەصوصییە، ئەگەرنا عەدەدی نەخۆشخانەکان، عەدەدی ئەسیرە لە کوردستان، عەدەدی مەراکیزی صحی یەکجار زۆرە، بەلاَم لە کوردستاندا پێویستیت بە نەخۆشخانەی تەخەصوصی وەکو نەخۆشخانەی چاو، نەخۆشخانەی دڵ، نەخۆشخانەی نەخۆشی دڵی منداڵان، نەخۆشخانەی گورچیلە، یەعنی پێویستمان بەو جۆرە نەخۆشخانانە هەیە، بۆیە تەرکیزیان کردۆتە سەر ئەم جۆرە نەخۆشخانانە، خۆشتان دەزانن ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم زۆر پرسیار کراوە، دوێنش و ئەمڕۆش لەسەر بودجەی هەرێمی کوردستان تەخسیریان بۆ نەکراوە، بەلاَم بەپێی ئەو ئیمکانیەتەی کە هەمانە هەر ئەوەندە کراوە بۆ کەرکووك و سنجارو مەخمورو خانەقین، بەلاَم بۆ هەموو شوێنێك لەو شوێنانەو لیستیشمان هەیە دەتوانین بیدەینە هەموو برادەرانی پەرلەمانتار، چەند پرۆژەمان جێ بەجێ کردووە بۆ کەرکووك و خانەقین و سنجارو ناوچەی مەخمور، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی نەبێت قسە تەواو، تەنیا نوقتەی نیزامییە، فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر بۆ ڕاست کردنەوە، کە دەڵێت کۆمەڵێك پرۆژە لە مەخمور ئەنجام درا، قسەی بەڕێزیان ڕاستە جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، لەگەڵ ژمارەیەك وەزیر سەردانی مەخموریان کرد کۆمەڵێك بەڵێنیان بە خەڵکدا، بەلاَم هیچ لە بەڵێنەکانیان جێ بەجێ نەکرد، نەك کۆمەڵە پرۆژە جێ بەجێ کرا بێت، بۆ ڕاستکردنەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر چاكە، بەلاَم حەقە ئەو مەسەلەی ئیهتیمامدان بە مەخمورو هەر ناوچەیەكی تر ئیشی رۆژانەی لیژنەكان بێتن، نەك تەنیا لە كاتی موناقەشە كردنی بودجە، لیژنەكان بەتایبەتی لیژنەی تەندروستی لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی، لیژنەی ئاوەدانكردنەوە لەگەڵ وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە، ئەو مەسەلەیە ببووژێننەوەو بەدواچوونی تێدا بكرێت، یەعنی ئەو ناوچانە جێی حەقە هەمووی ئیهتیمامی پێ بدرێتن، بەهەر حاڵ دەكرێتن بكرێت، كەس ئیزافەیەكی نەبوو لەسەر ماددەی چواردە وەكو خۆی مایەوە، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ماددەی چواردەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی پازدە.

بەڕێز كریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پازدە:

گوژمە پارەكانی پیتاكەكانی كە دراون بە وەزارەتەكان و لایەنەكانی كە بەوەزارەتەوە نەلكاون دوای قەبوول كردنیان لەلایەن وەزیری داراییەوە وەك داهاتێكی كۆتایی بۆ بودجەی گشتی تۆمار دەكرێن، بەمەرجێك وەزیری دارایی لە پشتیوانەی وەزارەت، یان لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت تەرخانیان بكات بۆ خەرج كردنیان، بۆ ئەو مەبەستانەی كە لە پێناوییەوە بەخشراون.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة عشرة:

تقید مبالغ التبرعات الممنوحة للوزارات والجهات غیر مرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزیر المالیة ایراداً نهائیاً للمیزانیة العامة على ان یقوم وزیر المالیة بتخصیصها من اعتمادات الوزارة او الجهات غیر المرتبطة بوزارة لصرفها على الاغراض التي منحت من اجلها.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكمان لەسەر نییە، تەنها مەسەلەی (ایراداً نهائیاً للمیزانیة) لەگەڵ وەزارەتی مالیە راست كراوەتەوە (ایراداً نهائیاً للخزینة) تەنها میزانیە بكرێتە خەزینە، ئەوە پێشنیار دەكەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەكمان لەسەر نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە كەس تێبینی لەسەر نییە، لیژنەی یاسایی تەنیا دەڵێت بیكەنە خەزینە، ئەگەر حكومەت مانیعی نییە، باشە، دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ماددەی پازدەیە بەو گۆڕینەی كە كرا دەستی بەرز

بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی شازدە.

بەڕێز كريم مجيد شريف(جوتيار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی شازدە:

وەستاندنی هەموو دامەزراندنێك بە گرێبەست تەنیا بەرەزامەندیی وەزارەتی دارایی نەبێ.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السادسة عشرة:

ايقاف التعينات بعقود كافة الا بعد موافقة وزارة المالية.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكی لەسەر ئەو ماددەیەش نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. دلێر اسماعيل حقى شاوەيس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی داراییش هیچ تێبینی لەسەر ماددەی شازدە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

خۆی عەمەلیەن وایە، كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە بەڕاستی زیادە لێرە، ئیلغا بكرێت باشە، لەبەر ئەوەی لە پرۆژە یاسای وەزارەتەكان لە هەموو وەزارەتەكان وەزیر بۆی هەیە بە عەقد تەعین بكاتن، پاش موفقتەرینە بە موافەقەی ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی مالیە، وابزانم لێرە هاتنی ئەو ماددەیە زیادەو دووبارەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆرە شوكریە فەرموو.

بەڕێز د.شوكريه رسول ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی منیش هەمان قسەی كاك رەشادم هەبوو كەوا بیكەم، ئەو ماددەیە زیادە.

دووش/ لە عەرەبیەكە ئەو (الا)یە لێرە زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین عبدالرحمن دینۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نیسبەتی عەقدا ئەم سەح کرن، یەعنی عەقد پـترن لـە تەعیناتـە، جـەنابێ وەزیـر مزگێنیـەکی باشـیدا بـۆ ماموٚستایان، یـەعنی بێنـە تـەعین کرنـێ، باشـە ئـەڤ فەرمانبـەرە بـۆ نموونـە لـە بـاژێری زاخـۆ مـە کولیـە پەروەردە هەیە، مە بازرگانی هەیە، مە سەدان فەرمانبەر هەنە حەتانوکە عەقدن، چەندین جارە یـەعنی دەوام لێدابنە، یەعنی ناچن، ئەڤە سێ ساڵە بەس بەردەوام عەقدن هەروەسا بۆ دائیرەت ژی نیسبەت دائـیرە چاودێریا بازرگانی، چەندین دائیرەی دی، یـەعنی ئـەڤ عەقـدە حـەتا کـەی، چـەند سـاڵ دەمێنێت؟ یـەعنی تەعینات هەیە بۆ نینە، ساڵێکە، دوا، سێیە، چارە، یەعنی بێت حەددەکا سەقفێکی زەمەنی هـەبێت بـۆ ڤـان عەقدەو گەلەك مەمنون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ڕەئیەکەی مام ڕەشادو دکتـۆرە شـوکریەم، بەڕاسـتی بـوونی عەقـد زۆر پێویسـتە، بـەڵام لێـرە دەسەڵاتەکە بە موافەقەتی وەزیری دارایی دراوە، من پـێم باشـە بەڕاسـتی هـەموو وەزارەتێـك بـۆی هـەبێت خەڵك دابمەزرێنێت لە هەموو دنیا تەوەجوهە خەڵك بە عقود دادەمەزرێت، ئێمە دامەزراندن لەدەسـەڵاتی سـەرۆکی ئەنجومـەنی وەزیـران دایـە، بـۆ ئەگـەر کـارگوزاریش بێـت، ئینجا زۆر وەزارەت هەیـە، بـۆ نموونـە وەزارەتی شارەوانی یەکێکە لەو وەزارەتانەی کـە خـەڵکی پاککـەرەوە وەکـو ئەوانـەی دەوێـت، یـەعنی ئەگـەر ئێمـە ئـەوە لـە دەسـتی وەزیرەکـەش بکەینـەوەو بدەینـەوە بـە وەزیـری دارایـی، ئێمـە هـەمووومان دەزانـین وەزارەتی دارایی چۆن موافەقەت لەسەر پارە دەکات بۆ ئەو تەخصیصاتانە، یەعنی من پـێم باشـە تـەعینات هەبێت بە عەقد، بەڵام لە سەڵاحیەتی وەزیری موختەس خۆی بێت، دواتر ئیعلام بداتە وەزارەتی مالیە بۆ ئەو فەرمانبەرە، بەڕاستی هەبێت باشترە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس ئەوەندە کاك عادل ڕەزامەندی وەزارەتی مالیە بۆ ئەوەیە بزانێت تەخصیصات هەیـە، چـونکە لەسـەر حیسابی نەفاقاتی تەشغیلی دەبێتن، ئەگەر هەر ڕەئی ئەوان نەپرسم مومکینـە بگاتـە سـەرفێك مەعاشـەکە تەرخانی بۆ نەکرا بێت، ئەگەرنا بۆ ئەوە نییە بڵێت دەسەڵاتەکە لە وەزیری مالیە بێتن تەعین دەکاتن، یان نا، تەنیا بۆ ئەوەیە بزانێتن زمنی نەفەقاتی تەشغیلی ئەو وەزارەتە تەخصیصات هەیە، ئەگەر تـەخصیصات هەبێتن ئیعتیادیە یەکسەر موافەقەتی بۆ دەکەن، گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێموایە ئەمە بۆ دەسەڵاتی وەزیر بگەڕێتەوە، دوایی کێشەیەك هەیە لەناو دائیرەکانـدا کـە خـەڵکێك هەیە وەکو شیرین خان ئاماژەی پێدا چەند ساڵێك عەقدە، ئەگەر ئەو کەسە پێویستە بۆ نایکەن بە دائیمی دامەزراندن، ئەگەر پێویستیش نییە بۆچی بـەو موعەلەقییـە بمێنێتـەوە، عەقدیش شتێکە کاتی بێت لـە ساڵێك تێپـەڕ نـەکات، بۆیـە بـە تایبـەت لـە هەنـدێك دامودەزگـا هەیـە، وەکـو هەڵمـەتێك هەیـە پێویستی بەوانەیە بەتایبەت شارەوانیەکان جاری وا هەیە بۆ هەڵمـەتێکی پـاك کردنـەوەی شـەش مـانگی پێویستیان بەوانەیـە، ئـەم سـەلاحیەتانەی ئێمـە داوای لامەرکـەزی دەکـەین، هـەمووی چـڕ دەکـەین لـە شـوێنێکەوە مەرجێکی توندی بۆ دادەنێین، ئەمە دەبێتە ڕۆتینێکی دوورو درێژ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە هالە فەرموو.

بەڕێز د. هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان تێبینیم هەبوو کە ئەو ماددەیە زیادەو لابدرێت لێرە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو فەزیلە فەرموو.

بەڕێز فضیلة رمضان سعدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من هیچ تێبینیم نییە، یەعنی کـو حـەزف ببێت، ببینـێتن هـەر ئیشکالێك نینـە، بـەس نەفسی پرسیاری شیرین خـانم هەیـە، یـەعنی مەصیری ئـەو عقودانـە چیە؟ ئێمـە حـەزمان لێیـە وەزیـری مالیـە جوابێك بداتن، چونکە خەڵك زۆر موڕاجەعەی دەکاتن و دەترسێتن، ڕۆژێك دێـت پێـی بڵـێن بـڕۆ لـە مـاڵی خۆی دابنێشێتن، حەز دەکات بزانێت مەصیری ئەو چیە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کەرخی فەرموو.

بەڕێز کرخی نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی من لە 100٪ لەگەڵ بۆچوونەکەی کاك عادلم، بۆچی عقود ئیلغا بکرێت؟ زۆر جار لە دەوائیرەکان، لە وەزارەتەکان ڕەنگە پێویستی بە کارێکی موەقەت هەبێت، یان خیبرەیەکی دیاری کراوی هـەبێت، بـۆ ئـەو کارە موەقەتە تۆ لە جیاتی ئەوەی بە دائیمی خـەڵك تـەعین بکـەیت، دوایـێ لەسـەری ببنـە بـار، عەقدەکە باشترە کە کارەکە تەواو دەبێت هەر کەسە دەچێتە ڕێی خۆی بە موافەقـەی هـەردوولا دەبێت، خـۆی نـاوی

عەقدە بە موافەقەی هەردوولا دەبێت، بەلاَم شتێکی تریش هەیە بەڕاستی ئەو عەقدانە دوو شێوەن هەندێکیان هەیە بەردەستن بە عەقد لە هەندێك دەوائیر، لە هەندێك وەزارات کار دەکەن، ئەوانە کاتێك کە مووچەکانیان دەبڕێت، بەڕاستی تووشی موشکیلەی ماددی دەبن، هەندێ شتیان بینا کردووە لەسەر ئەو مەعاشەی کە وەریدەگرن لە پڕێکدا لێیان دەپچڕێت، باشە ئەوەی کە ئێستا لێرە نووسراوە ئەوانی پێشتر وەزعیان چۆن دەبێت عەقدەکانی پێشتر، ئەگەر روون کردنەوەیەك هەبێت لە لایەن بەڕێزان وەزیری پلاندانان و وەزیری دارایی زۆر سوپاسیان دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر رەمەزان فەرموو.

بەڕێز د. رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من برادەرانی پێش خۆم کردیان، بەتایبەتی کاك عادل، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا موقتەرەحێك هەیە لە سێ ئەندامی پەرلەمان کە دەڵێت ئەو عەقدە زیادە، یەعنی ئەو فەقەرەیە زیادە، لەبەر ئەوەی تەحصیل حاصلە ئەوە یەك.

دوو/ پرسیارێك هەیە ئەوەی کاك عادل کردی و دوو برادەری تریش کردیان، چیە کاك رەشاد نوقتەی نیزامی.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستکردنەوەیەکم هەیە، من نەمگوت عەقد ئیلغا بکرێت، دەڵێم ئەو ماددەیە لێرە نەمێنێت، برادەران دەڵێن عەقد بۆ ئیلغا بکرێت، من باسی ئیلغای عەقدم نەکردووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

داوا لە جەنابی وەزیری مالیە دەکەم رەئی لەسەر دوو شت بداتن، یەك/ ئەو موقتەرەحەی کە دەڵێت ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت.

دوو/ ئەو گرێبەستانەی کە هەن چیان بەسەر دێتن؟ ئەوەلەن پارەکە لە میزانیە سەرف دەکرێت، میزانیەی تەشغیلی، ئیشیش دەکەن، ئایا مەجالێك نییە تەعینیان بکەن؟ مادام ئیش دەکەن و داواکاری زۆریش هەیە، بەڕاستی ئێمە لە پەرلەماندا لەبەر ئەوەی ئەو دەسەلاَتەمان هەیە گرێبەستەکانمان نەهێشت هەموومان تەعین کردن و ژمارەیەکی کەم بوو، بەلاَم تەعینمان کردن بەپێی رێنماییەکانی دارایی مەعاشیان گۆڕا، رەنگە کەمتریش بووە لەوەی کە بە عەقد بوون هەندێکیان، لەبەر ئەوە ئەو دوو شتە جواب بدرێتەوە مەمنونین فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەوزوعی دامەزراندن بەگرێبەست لە هەموو شوێنێك هەیە، لە هەموو وەزارەتێك هەیە، لە هەموو وڵاتێکیش هەیە، ئێمە تەعیناتێکی زۆرمان کردووەو دامەزراندنێکی زۆرمان کردووە، بەڵام لە کاتی خۆشیدا ئەوە بوو، پارەکەش هەر باسمان کرد، ئەمساڵیش ئەم تەعیناتانە هەندێکیان لەسەر ئەساسی نەوعیەت نەکرا، بەڵام ئێستا لە ئەسنای ئیش وکار، ئیش و کاری ئێمە بۆمان دەرکەوتووە پێویستمان بە هەندێك نەوعیەت هەیە بەعەقد تەعینیان دەکەین، مەسەلەن بۆ نموونە ئێمە پێویستمان بە سائیق هەیە، ئێستا سائیقی تەعین دەکەیت وەکو تەعین، ئەمە زیادە دەخاتە سەر مووچەکە مەشاکیلمان بۆ دروست دەکات، ئێستا بە عەقد تەعینی دەکەیت و لە پاش ماوەیەك وەزعی ئێمە کە عیلاجی وەزعی مووچە بکرێت هێواش هێواش، ئێستاش ئیشی تیا دەکەین، ئێستاش لەو عەقدانە زۆربەی زۆری ئێمە خەریکین لێیان دادەمەزرێنین، بەڵام مەوزوعی عەقدو ئێمە وەزارەتەکان هەمووی پێویستیان بەوە هەیە کە خەڵك دابنێین بە عەقدو تەعینیان بکەین، بەس بەداخەوە لە هەندێك لە وەزارەتەکان ئێستاش دێن چەندەها کەسیان پێویستەو داوا دەکەن کە تەعینیان بکەین، کە لەلای ئێمە لە مودیریەتی میلاکات تەماشا دەکەین لەو عەناوینانەیان زیاتر هەیە، مەسەلەن هەر باسی سائیق بکەم، بڕواتان هەبێت وەزارەت هەیە داوای کردووە پێنج سائیقی بۆ دابمەزرێت تەماشامان کردووە خۆیان سێ سەیارەیان هەیە، چوار سەیارەیان هەیە، لەبەر ئەوە پێویستە بێتەوە وەزارەتی مالیە، چونکە مدیریەتی میلاکات لە وەزارەتی مالیەیەو، ئەو مەوزوعە دیراسەت دەکات و، دەزانێت میلاکاتی ئەو وەزارەتە چەندە؟، ئەو مودیریەتە چەندە؟ چەند ئالیاتیشی هەیە؟ دوای ئەوە مەوزوعی تەخصیصە لێرە، ئەی باشە ئەگەر پارە نەبێت چۆن ئەو لەلای خۆیەوە دەچێت تەعینی دەکات و دادەمەزرێنێ؟ ئەمە سەبەبەکەیە، بەڵام بەنیسبەتی ئەوانە جارێکی تر تەئکید دەکەم، ئەوەی کە ئێستا عەقدن ئێمە بیرمان لەوە کردۆتەوەو گەیشتینە ئەو رادەی ئەو نەوعیەتانەی کە دەفع دەدەن بۆ ئیش و کار، ئێستاکە بمێننەوەو هەوڵ بدەین لە زیمنی ئەو میلاکاتەی کە تەرخان کراوە بۆ تەعینات، تەعینیان بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو سێ برادەرەی کە ئیقتیراحیان ئەوە بوو ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، ئەگەر بەردەوامن لەسەر رەئیەکەی خۆیان دەیخەمە دەنگدانەوە، رەنگە یەکێکیان پەشیمان ببێتەوە، لەبەر رۆشنایی رەئی وەزارەتی مالیە ئاگادارم بکەن، کەستان لەو سێ کەسە پەشیمانن، کەواتە موقتەرەحێك هەیە، بەڵێ دکتۆرە شوکریە.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با عەقدەکە بمێنێت، بەڵام موافەقەکە لابرێت.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە ئەسڵەكەی داواكە موافەقەتەكەیە، خۆی لەڕاستیدا ئیلغاشی بكەین، ئەو ماددەیە ئیلغا بكەین بۆ مەعلوماتتان حكومەت حەقی خۆیەتی داوا لە وەزارەتەكان بكات كە رەئی وەزارەتی دارایی وەربگرن، لەبەر ئەوەی ئەگەر پارە نەبێتن چۆن دەتوانێت عەقد بكاتن، بۆیە من ئەو ماددەیە سێ ئەندامی پەرلەمان داوایان كردووە ئیلغا بكرێت، كێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغا بكرێت دەستی بەرز بكاتەوە؟ خۆیان دەستیان بڵند نەكرد، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی حەڤدە.

بەڕێز كريم مجيد شريف(جوتيار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی حەڤدە:

پاداشتی فەرمانبەران ساڵانە لە سێ ملیۆن دینار زیاتر نەبێ بۆ تاكە كەسێك و لەناو ئەو تەرخانكراوە پەسندكراوە بێت كە لە بودجە تەرخانكراوەكەدا هاتبێ و بەپێی ڕێنماییەكانی كە وەزارەتی دارایی دەری دەچوێنێ.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة عشرة:

لاتزيد المكافأت للموظفين على ثلاثة ملايين دينار سنوياً لشخص واحد وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة وبموجب تعليمات تصدروها وزارة المالية.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكی لەسەر ئەو ماددەیە نییە؟

بەڕێز د. دلێر اسماعيل حقى شاوەیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی پێی وایە ئەو بڕی سێ ملیۆن دینار وەكو پاداشت لە ساڵێك بكات بۆ فەرمانبەرێك زۆرە، لەبەر ئەوە ئێمە پێشنیاز دەكەین بكرێت بە یەك ملیۆن لە ساڵێكدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

عەرەبیەكە سێ ملیۆن هاتووە، خۆی لەڕاستیدا ئەو سێ ملیۆنە لێرە تەرخان كراوە حەددی ئەقصایەو مولزەمیش نییە، ئەوە بۆ ئەو كەسانەیە كە كەفائەتیان هەیە، زۆر ئیش دەكەن، یەعنی ئیبداعێكیان هەیە، یەعنی ئەوە نییە هەموو فەرمانبەرێك بۆی هەیە ساڵانە ئەو سێ ملیۆنە وەربگرێت، رەئی وەزیری دارایی دەپرسین لەسەر ئەو پێشنیارەی لیژنەی دارایی.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم مەوزوعە بە ملیۆنێك هاتە ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی وەزیران هەموو وەزیرە بەڕێزەکان موناقەشەیەکی زۆری لەسەر کراو، داوایان کرد بە کۆی گشتی دەنگ لەویٚ گوتیان ئەگەر حەدی ئەعلایەکە سیٚ ملیۆن بێت باشترە بەنیسبەتی ئیش و کاری ئێمەو بۆ راپەڕاندنی، چونکە ئەو سیٚ ملیۆنە لە ساڵێکە، نەك بۆ جارێك بۆی هەیە، بەلاٚم خۆی تەحدیدیش کراوە دەسەلاٚتەکەی وەزیر چەندێکە؟ هەموو جارێك چەند دەتوانێت، بەلاٚم ئەو دەسەلاٚتەی کە پێی دراوە ئەسڵەن رەنگە قەد تەجاوزی سیٚ ملیۆنەکەش نەکات، بەلاٚم هەندێك حاڵەتیش دێتە پێشەوە سیٚ ملیۆنەکەش پێویست دەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە رەئی حکومەت سیٚ ملیۆنە، رەئی لیژنەی دارایی ملیۆنێکە، ئەگەر کەسێك بەس رەئیەك بداتن، یان پشتگیری رەئی لیژنەی دارایی بکاتن، یان بە عەکسەوە، دوو، سیٚ کەس قسەی لەسەر بکات، لیژنەی دارایی بەردەوامی لەسەر ئیسراڕت.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر رێگە بدەیت من هەندێك روون کردنەوەم هەیە لەسەر ئەو بۆچوونە، بەڕاستی ئەو پاداشتانەی دەدرێت بە فەرمانبەران ئەمڕۆ لە دامودەزگاکانی ئێمە بەداخەوە پرنسیپێك ون بووە کە پاداشت و لیٚ پێچینەوەیە، ئەو فەرمانبەرو ئەو دەزگایانەی کە کارەکانیان بە باشی جیٚ بەجیٚ دەکەن، وەکو کارەکانیان باش دەکەن وەکو پێویست پاداشت ناکرێنەوە، بەداخەوە ئەوانەی کە کەم تەرخەمیشن وەکو پێویست لیٚ پێچینەوەیان لیٚ ناکرێت، ون بوونی ئەم پرەنسیپە بەڕاستی کێشەیەکی دارایی و دواتریش کێشەیەکی کارگێڕی و دواتریش کێشەیەکی دارایی و ئابووری تەنانەت کۆمەلاٚیەتی و فەرەنگیشی لە کۆمەڵگای ئێمە دروست کردووە، ئەمە لە لایەك.

لە لایەکی ترەوە ئەوەی تێبینی دەکرێت ئەو فەرمانبەرانەی پاداشت دەکرێن زیاتر کۆمەڵە کەسانێکن کە لە بازنەیەکی تایبەت نزیکن لە بەرپرسەکانەوە، ئەگینا خەڵکە زەحمەتکێش و خەڵکە ماندووەکە، ئەو کەسانەی بەدڵسۆزییەوە کار دەکەن کەم جار هەیە پاداشت بکرێن وەکو پێویست مافەکانیان خۆیان وەربگرن، بۆیە ئێمە دژی پاداشت کردنی کەسە لێهاتوو و کەسە چالاکەکان نین، بەپێچەوانەوە بۆ چاك کردنی ئەم بارودۆخە، بۆ ئەوەی لەو بازنەیە دەربچی، ئەگەر کەسێك، ئەگەر فەرمانبەرێك، ئەگەر کارمەندێك ئەوەندە لێهاتووەو ئەوەندە بەتوانایە، ئێمە دەتوانین باشتر پاداشتی بکەین بە روویەکی ترەوە پارچە زەوییەکی بدرێتیٚ، شتەکی تری بدرێتیٚ، ئەگەر ئەوەندە لێهاتووە توانیویەتی کارێکی واهی بکات دەزگایەك بەرەو پێشەوە بەرێت، بەلاٚم ئێمە لە ساڵێکدا بە هەزاران کەس پاداشت بکەین، هەر یەکە بە

مەبلەغێکی زۆر ملیۆنێك، ملیۆن و نیوێك، دوو ملیۆن، سێ ملیۆن، بەڕاستی ئەمە بڕە پارەیەکی زۆرو بارگرانیەکی زۆرە بۆ سەر بودجە لە لایەکەوە، لە لایەکی تریشەوە ئەو فەرهەنگە زیاتر دەچەسپێنێت، ئەمڕۆ وای لێهاتوە کەس لە شوێنی کارەکەی خۆیدا کارەکەی وەکو پێویست جێ بەجێ نەکات، ئەگەر بێتو پاداشتێك وەرنەگرێت، فەرمانبەرێك کە واجیبی خۆیەتی کارەکەی جێ بەجێ بکات، داوای پاداشت دەکات لە بەرپرسەکەی، ئەگەر بۆی نەکات کارەکەی خۆی وەکو پێویست جێ بەجێ ناکات، لەسەر ئەو پرەنسیپ و لەسەر ئەو زانیاریانە، ئێمە داوامان کردووە ئەو پاداشتانە کەم بکرێتەوە، ملیۆنێکیش بەراستی بۆ کارمەندێکی ئاسایی کەم نییە، لەبەر ئەوە داوا دەکەی کە پشتگیری بۆچوونەکەمان بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا زۆر وازیحە مەسەلەکە، ڕەئی حکومەت کاك بایز باسی کرد، کە گوتی لە مەجلیسی وزەرا بەکۆی دەنگ ئیقراری ئەوەیان کردووە سێ ملیۆن دینار بێت، ڕەئی لیژنەی دارایی دەڵێت ملیۆنێك بێت، کەسێك پێش ئەوەی بیخەمە دەنگدانەوە خیلافی ئەو دوو ڕەئیە ڕەئیەکی تری هەیە، ئەگەر ڕەئیەکی تری هەیە داوای قسە بکاتن، یان ئەگەر تەئیدی یەك لەو شتانە نەکات نایەوێ، ئەگەر تەئیدی دەکاتن پێویست ناکات، بەڵام ئەگەر ڕەئیەکی تر هەیە، چونکە هەردووکیان بۆچوونەکانی خۆیان باس کرد، جەنابی وەزیر باسی کرد، لیژنەی داراییش باسی کرد، ئەگەر ڕەئیەکی تر هەیە فەرموو، کاك کەمال دەیەوێت قسە بکاتن، فەرموو.

بەڕێز محمد قادرعبداللە(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من روون کردنەوەم هەیە لەسەر ئەم خاڵە، بەحەقیقەت ئێمە لەم پەرلەماندا، ئەو پەرلەمان دێت سیقە بەو وەزیرە دەداتن کە بە کارەکەی خۆی هەڵبستێت، ئەو وەزیرە کە مەسئوولە لەو دەزگایەیە، کە متمانەی پەرلەمانی هەیە دەزانێ کارەکانی خۆی فەرمانبەرەکانی چۆن دەڕواتن؟ چۆن کار دەکەن؟ بۆیە ئەم حەقەی لێ نەسێنینەوە کە فەرمانبەرێکی شەو و ڕۆژ بداتە کار بیەوێتن حافزێکی بداتێ، ئێمە باسی بەشی تەندروستیمان کرد کە حافز هەبێت بۆ دکتۆرەکان، بۆ فەرمانبەرەکان بتوانن کارەکەی خۆیان بکەن، ئێستا سەدێکی بۆ دابنێین، زۆر زۆر ئەگەر ئەنجومەنی وەزیران ئەو سێ ملیۆنەشی تەحدید نەکرد، من داوام دەکرد زیاتر دەسەڵاتیان هەبێت، بۆیە ماددەکە وەکو خۆی پشتیوانی لێ دەکەم و بدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

موقتەرەحی لیژنەی دارایی کە دەڵێت سێ ملیۆنەکە بکرێتە یەك ملیۆن کێ تەئیدی ئەو موقتەرەحە دەکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ (36) دەنگە زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (36) کاك کەمال و کاك فرسەت لەگەڵ حکومەتن بووە (38) دەنگ، کەواتە ڕەئی حکومەت دەخوا، بە ڕەئی دوو ئەندامی سەرۆکایەتی موقتەرەحەکەی لیژنەی دارایی پەسند نەکرا، بەڵێ کاك محەمەد فەرەج.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەوە تاك نەبوو، جەمع بوو مەسەلەن من فەریقێکی تۆپانێ بووم، یەعنی هەر ئەوە بێت، من پێم باشە یەعنی شەخصێك، لەگەڵ موئەسەسەیەك جاری وا هەیە تۆ یەعنی موکافەئەی موئەسەسەیەك بکەیت، خۆ ناتوانی ئەوکاتە، دەڵێی تۆ سێ ملیۆن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە بۆ فەرمانبەرە، ئەگەر شتێکی وا هاتە پێشەوە دەبێت بەپێی دەسەڵاتی وەزیرو ئەنجومەنی وەزیران یەکلا دەکرێتەوە، ماددەکە وەکو خۆی دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی هەژدە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەژدە:

سەرۆکی فەرمانگەی یەکەی خەرج کردن لێتوێژینەوەی لەگەڵدا دەکرێ بەپێی بنچینە یاساییەکان و ڕێنماییە جێبەجێ کراوەکانی، لەوانەی دوا دەکەون لە پێشکەش کردنی ژمێریاریی کۆتایی بۆ ساڵی 2009 بۆ فەرمانگەکەیان دوای جێبەجێ کردنی یاساکە.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة عشرة:

يحال رئيس الدائرة لوحدة الانفاق الى التحقيق وفق القواعد القانونية والتعليمات النافذة الذي يتخلف عن تقديم الحسابات الختامية لسنة 2009 لدائرته بعد نفاذ القانون.

لیژنەی یاسایی لەگەڵ دەقی ماددەکەدایە، سوپاس.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەبەر ئەوەی دەقە کوردیەکمان بە ئەساس وەرگرتووە، تەنها تێبینیەکی بچووکمان هەیە ئەویش وشەی (لێ توێژینەوە) هاتووە بکرێت بە (لێکۆڵینەوە) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

عەرەبیەکە لێکۆڵینەوەیە (تحقیق)، ماددەکە شتێکی ڕۆتینیە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، صیاغەکەی چاك بکەن، تکایە ماددەی نۆزدە.

بەڕێز كريم مجيد شريف(جوتيار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆزدە:

لێبوردنی ئەو كۆمپانیایانەی گرێبەستیان لەگەڵ حكومەتی هەرێم و دەزگاكانیدا مۆركردووە لەسەر ئەو بەرنامە وەبەر هێنانەی لەهەموو باج و رەسمێكی پوول كە دەكەوێتە سەری لەهەرێمدا لەئەنجامی كارە ناوبراوەكانی و لەچوارچێوەی گرێبەستەكە.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة عشرة:

اعفاء الشركات المتعاقدة مع حكومة الاقليم ومؤسساتها على مشاريع المناهج الاستثماري من جميع الضرائب والرسوم بضمنها رسم الطابع المترتبة عليها في الاقليم نتيجة اعمالها المذكورة وفي اطار العقد.

لیژنەی یاسایی لەسەر ئەو ماددەیەش هیچ تێبینی نییە.

بەڕێز د. دلێر اسماعيل حقى شاوەيس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی داراییش هیچ تێبینی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

من پرسیارێك دەكەم وابزانم لە قانونی ئیستیسمار هەیە، نییە.

بەڕێز عثمان شوانى/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببوورە، ئەوە پەیوەندی بە مەشاریعی ئیستیسماری لەسەر میزانیەی دەوڵەت، تەنها ئەوەیە ئەو مقاولانەی كە مەشروعێك جێ بەجێ دەكەن، پێویستی بە بۆڕیە، پێویستی بە شیشە، پێویستی بە هەر ماددەیەكە تەسیهلاتی بۆ دەكات، ئیعفا دەكرێت لە گومرگ و لە زەریبە، یەعنی مەبەستەكە ئەوەیە، نەك مەشاریعی تر لە یاسای ئیستیسمار خۆی عەفو كراوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دەبێت بە قانون بێت كەواتە، زۆر سوپاس، كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پرۆژە یاسایە قانون تەنفیزی بودجەیە، هەتا نیهایەتی ساڵ كاری پێ دەكرێت، ئەوەی بەڕێز وەزیری پلاندانان ئیشارەتی پێ كرد، دەكرێت لە ئەسڵی تەندەرەكەی ئیعلان دەكەن، ئەو مەشاریعانەی زیمنی

مەشاریعی ئیستیسماری حکومییە لەناو تەندەرەکەی بڵێن ئەو مەشروعە ئیستیسنا دەکرێت لە زەرائیب، لە روسومی گومرگی، نەك بێتە ئێرە، ناکرێت لێرە دەمج بکرێت ئەوە بە هیچ شێوەیەك، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئیعفای زەریبە بە عەقد ناکرێت، ئەگەر نەصێکی قانونی نەبێتن ناتوانێتن هیچ تەرەفێك ئەو عەقدە بکاتن، ئەو بەندەی بخاتە ناو عەقدەکەوە، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەتی ئیعفا کردنی کۆمپانیا لە باج و رسوم، منیش پێموایە کە هیچ پەیوەندییەکی بە یاسای بودجە نییە، بەڵکو پەیوەندی هەیە بە یاسای کۆمپانیاکان، یاسای ئیستیسمار، هاتنی لەنێو ئەو یاسایەدا، من پێموا بێت یاساکە لەنگ دەکاتن، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەگەر حکومەت پێی وا بێت شتێکی باشە ئیعفا کردنی ئەو شەریکانە با داوا بکاتن یاسای ئیستیسمار هەموار بکرێتن، هۆیەکانیش بۆ پەرلەمان دیار بخرێت، هەرچەندە من لەگەڵ ئەوە نیم، بەڕاستی ئیعفا بکرێت، لەبەر ئەوەی پێوەری سەرەکی ئەو کۆمپانیایانە ربحە، ئەگەر حکومەت مەبەستی ئەوەیە تەشجیعی قیتاعی خاص بکات، تەشجیعی ئیستیسمار بکات، بەڕاستی هەر ئەوە نییە بە ئیعفا کردنی لە زەرائیب و رسوم، بەڵکو بە قەرزە، بە لابردنی رۆتینە، بە چارەسەر کردنی ئیحتیکارە، بە زۆر خاڵی دیکەیە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی لە قسە کردن بەردەوام بین، من پرسیارێکم هەیە، ئایا مەقصەدتان بۆ ئەو ساڵیش بوو، بودجە بۆ ئەو ساڵە، ئەگەر بیخەینە ئێرە ساڵێکی تر بودجە قانونێکی تر دەبێتن، یەعنی ئەگەر بۆ ئەمساڵ بێتن راستە، بەس ئەگەر مەبەستتان عام بێت، دەبێت مەشروعێکی قەرارێك، قانونێکی پێ دەربچێتن، یەعنی ئەو قانونە بۆ بودجەی ئەمساڵە، ئەو ماددەیەی کە تێدایە یەعنی بۆ یەك ساڵ دەبێتن، ئینجا ئەگەر عامە دەبێت مەشروعی قەرارێك بێت قانونی پێ دەربچێتن، مەشروعێك بێت لە حکومەتەوە تایبەت بەوە، بۆ ئەوەی پاشی کۆتایی ساڵ، فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکەی جەنابت راستە، ئەگەر بێتو بە بەردەوامی بیکەین، ئێمە بۆیە ئەوەمان داخیل کردووە، کە ساڵی پار ناروونیەك هەبووە لەگەڵ هەندێك لە موقاولەکان کە تووشی کێشە بوونە، عادەتەن ئینسان لە ئەنجامی جێ بەجێ کردنی مەشاریعەکاندا ئەو کێشانەی دێتە پێش و تۆ هەوڵ دەدەیت لە کۆتایی ساڵدا، یان لە بەرنامەی ساڵی داهاتوو بۆی موعالەجە بکەیت، یەکێك لە موعالەجەکانی ئەوە بووە کە خەڵك داوا دەکات دەڵێت من دەچم مەوادی ئیستیلام دەکەم بۆ مەشروعەکەم، داوای عەفو دەکات لە زەرائیب و گومرگ،

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، بەس دەمەوێت تەنها روون بكەمەوە بەتایبەتی بۆ كاك سەردار كە محامییەو قانونیە دەبێت وازیح نووسیمانە بە عەرەبیەكەی (اعفاء الشركات المتعاقدة مع حكومة الاقلیم ومؤسساتها على مشاریع المناهج الاستثماري) زۆر بە موحەدەدی گوتمانە، (مشاریع المنهاج الاستثماري)، مەناهاجی ئیستیسماری ئەوەیە كە ئەو پرۆژانەی لەناو ئەو بودجەیەدا كە موصادەقەی لەسەر دەكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ناتوانین جوملەیەك بڵێین (لهذه السنة)، دكتۆرە هالە.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو منهاجە بۆ تەحدیدی بكەین؟ هەر بڵێین (على المشاریع الاستثماریة) مینهاجەكە تایبەتمەندی دەدات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕێزمدا بۆ رەئیەكەی كاك عوسمان هاوڕام لەگەڵ ئەو رەئیەی كە كاك سەردار باسی كرد، ئەسڵەن ئەم ماددەیە لێرە من بە زیادی دەزانم وەكو جەنابیشت تەوزیحت پێدا ئەمە یاسای بودجەی ساڵی 2009یە، واتا مەفعولی ئەم یاسایە تەنیا بۆ ساڵی 2009یە، ساڵیش بە تەئكید هەر رۆیشتووە خۆشی لە پێنج، شەش مانگی دیكە هەر یاساكەش مەفعولی نامێنێت و كۆتایی پێ دێت، ئەمە لە لایەك.

لە لایەكی دیكە، ئێمە لە یاسای ئیستیسماردا باسمان لە ئیعفای شەریكات و مەستەسمرین كرد لە رسوم و زەرائیب و ئەمانە، ئەم قانونە قانونێكی عامە قانونی میزانیە، قانونی ئیستیسمار قانونی خاصە بەگوێرەی (قانون خاص یقید عام)ە، بە واتا بە وجودی ئەم ماددەیە لێرە زیادە، ئەمە لە لایەك.

لە لایەكی دیكە وەكو كاك سەردار باسی لەسەر كرد، ئەگەر ئەم یاسایە بمێنێتەوە لەنگ دەبێت بە چی؟ بەوەی مەسائیلی گومرگی، رسومی گومرگ و زەرائیب، ئەمە لە سەلاحیەتە حەصریەكانە، حكومەتی ئیقلیم ئەگەر بیەوێت ئیعفایان بكات، وەكو جەنابت باست لەسەر كرد، دەبێت یاسایەكی تایبەتی بۆ دەربكات، نابێت لێرە بە ماددەیەك باسی لەسەر ئەوە بكات لە رسومی گومرگی لە رووی زەرائیب ئیعفا ببن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆر كەمال پرسیارێكی هەیە.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم بۆ ئەو وەزیرە بەڕێزانە هەیە، کە شەریکەیەك دێت عەقد دەکات لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەوانەیە مەشروعەکەی بە ساڵێك تەواو نابێت، بەلاّم ئێمە لێرە حەقمان هەیە لێرە ئەگەر قەبولیشی بکەین ساڵێك تەصدیقی موازەنەی ساڵی داهاتوو کە پەرلەمانێکی دەیکات، لەوانەیە قەبولی نەکات، ئینجا ئەو شەریکەیە تووشی تەناقوز دەبێت، بۆیە ئەمە نازانم یان جێگای لێرە نییە، یان حەلێکی تری بۆ بدۆزنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من پرسیارەکە تازە دەکەمەوە، بۆ ئەوەی زیاتر روون بێت، ئەگەر مەقصەدتان ئەو مەشاریعانەی کە حکومەت خۆی تەنفیزی دەکات بە رێی مقاول، عەقدەکە لەگەڵ مقاولە ئەوە راستە لێرە بێتن، ئەگەرنا وەکو کاك سەردارو کاك عومەریش گوتیان ئەوە لێرە جێی نییە، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە قەناعەتی من مەنهاجی ئیستیسماری شتێکە، مەشاریعی ئیستیسماری شتێکی ترە، مەنهاجی ئیستیسماری ئەو مەشاریعەیە لە زیمنی موازەنە هاتووە، ئەو بڕگەیەی کە ئێستا لێرە هاتووە بۆ مەنهاجی مەشاریعی ئیستیسماری هاتووە، ئەوەی دووەم، بەنیسبەت قانونی ئیستیسمار ئەوە بەنیسبەت مەشاریعی ئیستیسماری هاتووە کە ئیعفامان دەداتێ چ بەنیسبەت زەریبەی دەخل، چ بەنیسبەت ئەو مەوادانەی کە لە دەرەوە دەیهێنێ، بۆیە بە قەناعەتی من نەصەکە لە جێگای خۆی هاتووە شمولی مەشاریعی مەنهاجی ئیستیسماری دەکات و ساڵ بە ساڵیش تەجدید دەکرێتەوە، شەریکاتەکەش مەقصود ئەوەیە شەریکەی ناوەوەو دەرەوەیە، ئەوانەی ئەو مەشاریعانە تەنفیز دەکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تەوزیحەی کاك شێروان 100٪ راستە، ئێمە باسی مەنهاجی ئیستیسماری دەکەین کە لێرە هاتووە، ئەو ئیشەش لە رێگای قانونێك دەکرێت، لە رێگای شروتی عامی مقاولی عێراقی دەکرێت، شروتی عامی مقاولاتی عێراقیە کە عەقد لەگەڵ مقاول دەکات بەپێی ئەوە ئیشی لەگەڵ دەکرێتن، ئەویتریان قانونی ئیستیسمارە، قانونی ئیستیسمار جیاوازە، بۆ ئەو کەسەیە کە دێت پارەی خۆی ئیستیسمار دەکات لەولاّتدا، بەپێی قانون دەکات، ئەوەی ئێستامان قۆنتراتە، لەگەڵ هەر کەسێك کە مەشروعێك جێ بەجێ دەکات بۆ

هەرێمی کوردستان لەسەر بودجەی دەوڵەت، لەسەر بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەوەیە ئێمە بە موحەددەدی، بۆیە پێمانوایە زۆر لە شوێنی خۆی هاتووە ئەو داواکارییە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڤیان دزەیی فەرموو.

بەڕێز ڤیان احمد خضر پاشا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ڕەئیەکەی کاک سەردارو کاک عومەر بووم، بەڵام پاشان کە کاک شێروان ڕوونی کردەوە، مەسەلەکە تێگەیشتم کە چیە، ئەوە یەک.

بەڵام من پێشنیازێکم هەیە نووسیمە بۆ لیژنەی یاسایی بۆ دانانی باج و ڕسومیات، ئەگەر بێتو گومرگ لە سەڵاحیاتی مەرکەز بێت کەوا حەصری بێت، بەڵام ئێمە ئالیەتێك بدۆزینەوە بۆ دانانی سیاسەتی ڕسومات بکەین لەسەر هەموو کاڵاو بەروبوومێکی کەوا هەمان کواڵێتی هەیە، بەڵام هەرزانترە لە کوردستان، پێداچوونەوە بە ڕسوماتمان بکەین، چونکە ڕسومات بەپێی ماددەی (110)ی لە حەقی هەرێمە دەتوانین پێداچوونەوە بە ڕسوماتمان بکەین و بیخەینە ناو بەرنامەمان، بۆ ئەوەی ڕسومی نوێ دابنێین، بەتایبەتی ئەو دائیرەو فەرمانگانەی کەوا خەدەماتیان هەیە، دەتوانێت داهاتەکانیان بە ڕێکوپێکی بێتە ناو بودجەی هەرێمی کوردستان وەرگرین، لێرە داهاتی زیاترمان دەبێت غەیرە نەوت، کەوا زیاتر بەو شێوەیە بە هەمان ئاست بتوانین بەهێزتر بین و بەهێزتر بچینە ناو بودجەی گشتی مەترسیمان نەبێت ئەوەندە لە بودجەی عێراق، کە هەمیشە چاومان لە بەغدایە، لێرە من پێشنیار دەکەم کەوا ئالیەتێك بدۆزرێتەوە بۆ دانانی باجی خزمەتگوزاری کەوا پرۆژە یاسایەك پێشکەشی لیژنەی یاساییم کرد دانانی ڕسومی خەدەماتی پزیشکی لەسەر بەروبوومی تووتن، کە ئەو پرۆژە یاسایە لە نیهایەتی مانگی نۆی 2008وە پێشکەشی لیژنەی یاساییم کردووە، ئێستاکە پێشنیاز دەکەم ئایا دەتوانین ئەو پارەیەی کەوا دەستی دەکەوێت بخرێتە سندوقێك، بخرێتە ژێر چاودێری وەزارەتی تەندروستی، بەتایبەتی بەناوی ڕسمی خزمەتگوزاری پزیشکی بەرامبەر ئەو خزمەتگوزارییە تەندروستیانەی کەوا هەرێم دەیگرێتە ئەستۆی لەو خەرجیە پزیشکیانەی کە بۆ چارەسەری هەزاران نەخۆشی و تووشبوانی نەخۆشی کەوا لە ئەنجامی ئەوە دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د. رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرۆژەیە کە دابین دەکرێت لە حکومەتەوە دیراسە دەکرێت تەکلیفەکەی لەسەر ئەسعاری بازاڕی خۆماڵییە، سعری بازاڕی خۆماڵیش هەموو ئەو مەوادانە ڕسومات و گومرگی لێ دراوەو ئەو پرۆژانە، ئینجا تەندەری بکرێت بۆ مقاولەکان حیساب دەکرێت، کاتێك کە ئەم لە دەرەوەش شتەکان دەهێنێت ئەم قانونەی

ئێمە وەکو ئەوە بێت، بەس بمانەوێت بەڵێندەر کۆمپانیاکان قازانج بکەن، ئەی چ حیسابێك بۆ دەوڵەت و بۆ میللەت بکەین؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

راستیەکەی یەك شت دائیمەن لە لای هەندێك ئەندامی پەرلەمان، نەك هەر لە لایەن پەرلەمان، بەڵکو لە لایەن هەندێك کەس کە پسپۆڕن لە تەلەفزیۆن رەئی خۆیان دەڵێن و وتار دەنووسن، خاڵێك هەیە یەعنی زۆر جار لە تەفصیلات بێت، یان بێ ئاگایی بن لە تەفصیلات دەکەونە هەڵەوە، هەتا لێرەش کە ئێستا باسی ئەوە دەکەین دەڵێن ئیعفا نەکرێتن، یان ئیعفا بکرێتن، یەعنی ئەگەر بێتو ئیعفا نەکرێت، ئەو پارەیە دەچێتە سەر عەقد، تەئسیری هەیە، ئەو عەقدەی کە حکومەتی هەرێم دەیکات لەگەڵ ئەو جیهەتەی، ئەگەر ئەو ئیعفایەی تێدا بێت پارەکە کەمترە، ئەگەر ئەو ئیعفایەی تێدا نەبێت، داوێتە سەر عەقدەکە، دواتر زەریبەکەش مەحسوب دەبێتن لەسەر ئێمە، دەچێتە سەر میزانیەی عێراق، لەوێوە حیساب دەکرێتن لە بڕی پارەی بودجەمان دەبڕن، یەعنی من خۆشم نەمدەزانی بۆ ئەوەی هین نەکەم، واریداتەکان لە وەزارەتی دارایی بۆی ناردوون و ئەوانە، زەریبەی دەخل، زەریبەی عەقار، گومرگ، ئەوانە هەمووی حیساب دەکرێتن لە موازەنە لەو 17٪ی ئێمە دەبڕن، لەبەر ئەوە لە مەقالەیەك نووسراوە دەڵێتن ئەو داهاتانەو گومرگ و زەریبانە بۆ کوێ چوو؟ پێش ئەوە بنووسێتن لە لیژنەی دارایی خۆمان بپرسێتن، بچێت لە وەزارەتی دارایی بپرسێتن، بەڕاستی من خۆشم نەمدەزانی، ئەو مەسەلەیان چۆن حەل کردووە؟ چونکە بەغدا داوای دەکردو چوونە سەر ئیبراهیم خەلیل، چوونە سەر نوقاتی گومرگییەکان، حیسابیان کرد، کەشفیان کردو فەرمانبەری خۆیان نارد، ئەمە تاکو ئێستاکە هەمووی دیارە کەباسێك دەکرێت لەو بابەتانە، ئێمە ئەگەر دەسەلاتمان هەبێتن ئەو ئیعفایە بدەین بەپێی دەستوورو ئەوانە، کارێکی زۆر باشە تەئسیر دەکاتن لەسەر بڕی عەقدەکەی کردووە لەگەڵ ئەو شەریکەیەی کە دەیکات بۆ حکومەتی هەرێم، حەز دەکەم جەنابی وەزیریش، یان کاك رەشید دەیەوێت تەوزیحێك بدات، پێش ئەوە کاك رەشاد نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هێنانی مەواد لە دەرەوە بەناوی وەزارەتەکان بێت، بەناوی حکومەت بێت، ئەوە مەعفییە، لێرە باس باسی مقاول و شەریکاتە، ئەوانە ئەگەر زەرائیب نەدەن، قانون زەریبە لە 15٪یان لێ وەردەگرێت مەقتوعە، مەساریفیان کە میزانیە تەقدیم دەکات، ئەمە لێرە موداخەلەك دەبێتن لە قانونی زەریبەش، خۆی دوو شەقە، شەقی یەکەم بەناوی حکومەت هەر شتێك لە دەرێ بێت، ئەوە مەعفیە دەوائیری گومرگی هیچی لێ وەرناگرێتن، زەرائیبیان لێ وەرناگیرێت، بەلام ئەوەی مقاول پێی هەڵدەستێت مەفروز نییە لێرە ئیعفا بکرێتن، مولاحەزەکە ئەوەیەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك رەشید فەرموو.

بەڕێز رشید طاهر/ بریكاری وەزارەتی دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو قانونە لە قانونی موازەنەی عێراقیش ژی هاتیە، مەعقول نییە ئەو مادده هاتووە بە سەراحەت، نەفسی نەصمان نەقلی ئەو قانونە كردووە، مەعقول نییە ئەو مەشاریع ئیستیسنا بكات لە رسوم و زەرائیب، ئێمە ناحیەكی قانونیمان نەبێتن ئیستیسنا بكەین، لەبەر ئەوە كردیتمان، ئینجا جوابێكی زۆر تەوزیحتدا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە مەعلومەیەكی تازەیە، تەئسیر دەكاتن لەوەی كە هین بكەین، حكومەتی عێراقی لە موازەنەی خۆی ئەو شەریكاتانە لەگەڵ حكومەتی ئیتیحادی تەعاقود دەكاتن لەو زەریبەو رسومانە عەفویانی كردووە، باشە ئێمە بۆ عەفوی نەكەین و پارەكە بگەڕێتەوە ئەویٚ، هەمان شتە ئەو حەقەی ئەوان داویانەتە خۆیان، كەواتە قوەی قانونی ئەو قەرارە بەقوەتترە، بەڵێ كاك شێخ بایز فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە زۆر جار هەر باسی ئەوە دەكرێت وەكو جەنابیشت باست كرد لە رۆژنامەكاندا راست كراوە بەنیسبەتی داهاتەكان، من دەمەوێت هەندێك روون كردنەوە بدەم، جارێك لیژنەیەك هات لیژنەیەكی زۆر بالاٚ بوو لە زەرائیب و مودیر عامی زەریبە، مودیر عامی گومرگ، مەجموعەیەكی زۆر زۆری مەسئوولین لە بەغداوە هاتن و چوون لە ئیبراهیم خەلیل مانەوەو دیراسەتی هەموو شتەكانیان كرد، یەعنی زۆر بە وردی ئەو شتانەی ئەوێیان بینی، دوایێ هاتنە باشماغیش وەكو مەنفەزێكی رەسمی، بە هەمان شێوە بە حاجی ئۆمەران وەكو مەنفەزێكی رەسمی، ئەمانە هەمووی گەڕان بەنیسبەت داهات و تەرحیلی وسولاٚت و ئیخراجی موستەنەداتی سەرف و ئەوانەیان هەموو بینی، بەڕاستی ئەوە راپۆرتەكەیان مەعلومەو ئێستاكە هەیە، ئەسڵەن زۆر رازی بوون لەو وەزعەی كە هەیە ئێستاكە لە مەنفەزەكانی ئێمە لەو رووەوەو، بەنیسبەتی داهاتەوە بۆ وەلاٚمدانەوە من دەمەوێت ئەمانە بەوردی هەندێك شت هەیە راستی بكەم، ئێمە ساڵی 2004 (64447888) پارەیان لێمان بریوە، ساڵی 2005 (85936680) پارە، ساڵی 2006 (57819199) پارە، ساڵی 2007 (204712500) پارە، ساڵی 2008 (212440337) پارە، تا ئێستا كۆی (625356604) پارەیان لێمان بڕیوە، بەنیسبەتی داهاتەوەو تەفاصیلەكانی لێرەیە لە زیمنی میزانیەی موراجەعاتدا دەركەوتووە، كە چووە بۆ بەغدا مەقاصەیان پێ كردووە بە یەك وەجبە ئەمانەیان

له بودجەی ئێمە بڕیوە، ئەو رسوماتانەی کە ئێستا باس دەکرێت، هەندێك شت هەیە کە گوایە داخیلی میزانیە نەناردراوە بۆ بەغدا، ئەوانە رسوماتی بەلەدییە، ئێمە دوێنێ تەوزیحماندا بەلەدییە خۆی قانونێکی تایبەتی خۆی هەیە، ئێمە لەسەرمانە دەعمیان بکەین، هەتا رسومات دەگەڕێتەوە بۆ خۆیان، ئوجوری خەدەمات و غەرامات، ئەمانەش بەنیسبە دابەش دەکرێت، مەسەلەن لە صحەدا هەیە، هەتا لە مروریشدا هەندێك هەیە لەو بابەتانە، ئەمە نیسبەتێکی دەگەڕێتەوەو دەچێتەوە ناو میزانیەی وەزارەتی دارایی حکومەتەوەو، نیسبەتێکی بۆ خۆیان سەرف دەکرێت بۆ ئاگاداری جەنابتان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەگەر سورن لەسەر ئەو موقتەرەحەی کە ئەوە جیا بکرێت، کاك رەشادو کاك سەردار، کاك عومەریش تەئیدی کردەوە، موقتەرەحێك هەیە دەڵێت ئەو ماددەیە زیادە ئیلغا بکرێت، جەنابی وەزیر شەرحی کرد هۆکارەکانی، بەوەشەوە کە لە موازەنەی عامەشدا هاتووە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ تەئیدی موقتەرەحی ئەو سێ ئەندامی پەرلەمان دەکات، کە دەڵێت ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ (21) دەنگ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (30) دەنگ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەکو خۆی دەمێنێتەوە، جارێکی تر دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە ماددەی بیست.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیازێکمان هەیە بۆ ماددەیەکی نوێ بەو پێیە تەسەلسولی ماددەکان تێك دەچێت، ئەگەر رێگامان بدەن بیخوێنینەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جارێ ئەوەلەن بیخەنە ماددەیەك 20٪ەکەی کە دەنگمان بۆدا کەمکردنەوەی بودجەی مەنافیعی ئیجتیماعی لە هەرسێ سەرۆکایەتیەکە، ئەوە ماددەیەکە لە شوێنی خۆیدا جێگای دەبێتەوەو صیاغە بکرێتن، بەڵێ ئێستا موقتەرەحی تازەت چیە؟

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووری پێشنیاز دەکات، کە لە دوای ماددەی (19) ماددەیەك زیاد بکرێت بەناوی ماددەی (20) بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

(وەزارەتی دارایی پێشینەی خانووبەرە (سلفة عقار) بۆ هاووڵاتیان دابین دەکات بەپێی رێنماییەکان).

بەم پێیەش ماددەی (21) بە هەمان زنجیرە ئەمێنێتەوەو ماددەی (20) دەبێت بە ماددەی (22) و، زنجیرەی ماددەکانی دوای ئەوە بەو پێیە دەگۆڕێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پارەکەش ئەوەمان هەبوو، بەڵام موفتەرەحەکە ئەوە نەبوو، موفتەرەحەکە ئەوە بوو کە لەسەر وەحدەی سەد مەتریش ئەو سولفەیە بدرێت و لە دێهاتیش، یەعنی لە دەرەوەی ئەو موفتەرەحە وا هاتووە، ئەگەرنا بۆ داخیل پارەکە کرا بوو، دەڵێت ئەگەر ئیزافەی ئەوەش بکەین بە رەچاو کردنی شمولی ئەوانەش بکاتن لە سەد مەتر دەکەن و لە لادێش، یەعنی رەچاوی ئەوە بکرێت، هینەکە بدرێت، کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد عثمان/ بریکاری وەزارەتی دارایی/سلێمانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کاک بەڕێز دکتۆر دلێر دەڵێت بەپێی رێنماییەکان، ئێمە پار پێشینەکەمان بە قانونی موازەنە دەرچووە، هی ساڵی 2008 و، رێنماییشمان بۆ دەرکردووە، لەبەر ئەوە بە رەئی من تەحصیل حاصلە، مەسەلەی گوندەکان، ئێمە گوتمان و شەرحمان کرد لە توانای حکومەتی هەرێمدا هەیە ئەمساڵ پێشینەی خانووبەرە بۆ گوندەکان خەرج بکات، ئێستا تەنانەت کێشەمان لە هەڵەبجە هەیە ئیفرازی زەوییەکانی ناو هەڵەبجە تەواو نەبووە، چونکە تۆ مەسەرەفی عەقاری دەدەیتێ، دەبێت زەویەکەی حجز بکەیت، خانووەکەی حجز بکەیت لەپێناوی خەرج کردنی پێشینەکە، لەبەر ئەوە لەم قۆناغە بە رەئی من نەتوانای داراییمان هەیە، نە وەسائیلی قانونیش فەراهەم کراوە بۆ ئەوەی ئەوە جێ بەجێ بکرێت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر وا بێت کە توانای دارایی نەبێت، ناتوانیت تۆ شتێك بکەیت و ئەوانە، بەڵام ئەگەر ناکرێتن بخرێتە تەوصیات باشە، کاک دلێر.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووری پێشنیازەکەی تەنها سەبارەت بە تەسبیت کردنی پێشینەی خانووبەرەیە وەکو پار، بۆ ئەوەی ئیلزامێکی قانونی هەبێت بەڕاستی بەنیسبەت حکومەتەوە بیدات، ئیتر رێنماییەکان هەیەو بەردەوامە ئەمە باشتر، دەڵێین ئیلزامێکی قانونی هەبێت، وەکو تەوصیات سەبارەت بە شتی تر ئێمە تەوصیاتمان هەیە لەگەڵ لیژنەی یاسایی هەندێك تەوصیاتمان هەیە ئامادەمان کردو، دوایێ دەخەینە بەردەمی بەڕێزتان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئەو ماددەیە وەکو خۆی لەناو یاساکەدا دەبێتن، مادام خۆیان هەیانەو رێنمایی باشە، ئەویتر هی سەد مەتریەکەو دەرەوەی هین ببێتە تەوصیات بەپێی ئیمکانیاتی حکومەتی هەرێم بخرێتە بەرنامەی ئەگەر پارە بوو ئەوە هین و ئەوانە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ

ئەو موفتەرەحەی لیژنەی دارایی و ئابووری دەڵێت ئەو ماددەیە ئیزافە بکرێتن حکومەت خانووبەرە دابین بکاتن بەپێی ڕێنماییەکان، قسەتان هەیە، کاك کەریمیش وەکو لیژنەی یاسایی رەئی هەیە لەسەری فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی یاسای موازەنەی ساڵی پار کۆتایی پێهاتووە، ئەوە یاسایەکی نوێیە، پێمان باشە هەمان ئەو پێشنیارەی کە لیژنەی دارایی کردوویەتی، ئێمەش وەکو لیژنەی یاسایی پشتیوانیان لێ دەکەین کە دووبارە بکرێتەوە لەو یاسایەداو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئەوانەی کە داوای قسەیان کردووە خیلافی ئەو قسەیان هەیە، ئێستا بووە موفتەرەحی هەردوو لیژنە، ئەوانەی کە قسەیان کردووە خیلافی ئەوەیان هەیە، جەنابی وەزیر رەئیت چیە؟

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێوە باسی لێوە دەکەن ئێمە بە تەما نەبووین لە 2010شەوە ئەوە رابگرین بەڕاستی، بەنیسبەت ئەوە قەرار دراو ئێمە ئێستا دەتوانین لەسەری بەردەوام بین و هەر بەردەوامیش دەبین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر چاکە، کەواتە حکومەتیش تەئیدی دەکات، سۆزان خان دەڵێی رەئیەکی ترت هەیە، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەو رۆژە کە تەرحیشم کرد، من دەزانم حکومەت ئەو بەرنامەی هەیە هەتا 2010، بەڵام ئیقتیراحەکەی من ئەوە بوو ڕێنماییەکان یەك نییە، لە هەولێر بەهۆی ئەوەی شارەوانی ئیفرازی ناکات هی سەد مەتری، ئێمە کێشەی سەد مەتریەکانمان هەیە، یەعنی ئەگەر لەناو ڕێنماییەکان، یاخود ئێستا لەناو ئەو ماددە یاساییە، یەعنی ئەو خەڵکە فەقیرو هەژارە بەو شێوەیە کە بیەوێت خانوو بکات، کێشەیەکی نیشتەجێ بوون چارەسەر بکەیت، دەتوانیت لەناو ئەم یاسایە ئیجبار بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رەئیتان هەیە لەسەر ئەو قسەیە، فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره حاڵەتی فەنی لە وەزارەتی شارەوانی لێرە جیاوازە، بەنیسبەتی سلێمانیەوە، لێرە ئەو پارچە زەویانەی ئیفرازی بۆ ناکرێت، من پێموایە ئەوە مەوزوعێکی فەنییەو عیلاقەی بە وەزارەتی شارەوانییەوە هەیە، هەر کاتێك ئەوانە کرا، ئێمە لە لای خۆمانەوە سلفەی عەقارییان بۆ سەرف دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئیسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من لەسەر ئەوەیە، ئەو قەزاو ناحیانەی کە تاپۆیان نییە، ئەوە بیگرێتەوە، بەتایبەتی ئەوەی کە من مەعلوماتم لەسەر هەیە قەزای چۆمان بەگشتی بە هەر چوار ناحیە، جەنابت باسی گوندەکان دەکەیت، با بڵێین من باسی ناحیەکان دەکەم، قەزای چۆمان بە هەر چوار ناحیەوە سیدەکانیشی لەگەڵ بێت، ئەوەی کە من مەعلوماتم لەسەر هەبێت هیچ تاپۆی لەسەر نییە، کە تاپۆی نییە ساڵی پار کە یاسای پێ دەرچوو، دەبوایە بەڕاستی حکومەت هەوڵیدا بوایە زوو ئەو مەسەلەیە چارەسەر بکات، خەڵك ئەو پارچە زەویانەی کە هەیانە تاپۆ بکرێن و ببنە خاوەن تاپۆی خۆیان، سلفەی عەقار ئەگەر ئەو ناوچانە نەگرێتەوە، بە رەئی من گوناحێکی گەورەیە لەو مەنتیقانە دەکرێت، چونکە ئەو مەنتیقانە هەمووی راگوێزرایە، گوندەکانی خاپور بووە هیچی نەماوە، دەبوایە لە جیاتی ئەوەی کە حکومەت ئاوەدانی بکاتەوە، من پێموایە ئەگەر حکومەت دەعمی ئەو مەسەلەیە بکات و سلفەی عەقار بدرێتە ئەو قەزاو ناحیانە، خەڵك لە ئۆردوگایەکانیش دەگەڕێتەوە، دەتوانن دەعمێکی گەورە بۆ ئاوەدانکردنی ئەو مەنتیقانە بکات، داوا دەکەم ئەو مەسەلانە چارەسەر بکرێت، بەڕاستی چونکە خەڵکی ئێمە زۆر مەغدورە لەو مەسەلەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان شوانی وەزیری پلاندانان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، پێشنیارەکەی کاك عوسمان زۆر بەجێیەو، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لە کۆبوونەوەی رابردوو بڕیاریدا کە لیژنەیەکی پێکهێناوە لە وەزارەتی شارەوانی و کشتوکاڵ و دارایی و کۆمەڵێك جیهاتی تر وەکو وەزارەتی عەدل و ئەمانە، بۆ ئەوەی زۆر لە قەزاو ناحیەکانی کە کێشەی تاپۆ نەکردنی سنووری شارەوانیان هەیە هەموویان بۆ چارەسەر بکرێت، وەزارەتی شارەوانی تەبەنای ئەم ئیشەی کردووەو حەقێکی قانونی خەڵکە، زۆر لە ناحیەکانی کوردستان، بگرە قەزا هەیە زۆر کۆنیشە، ئەم کێشەیە کێشەیەکی موتەراکیمی ساڵانی پێشوو، هی زەمانی رژێمیش بووە، ئێستا هەوڵ دراوە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی چارەسەر بکرێت، چونکە بەبێ چارەسەر کردنی ئەمانە، ناکرێت تۆ تاپۆ بۆ خەڵك

بکەیت، کە تاپۆش نـەبێت سـولفەی نـادرێتێ، بۆیـە ئـەم بڕیـارە جـێ بـەجێ دەکرێـت و پێشـنیارەکەی کـاک ئیسماعیل لە جێیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر ئەوە بوو، پشتگیری بوو بۆ بوونی ئەو ماددەیە چۆن لـە یاسـای پارسـاڵ لـە موازەنـە هـاتووە، بـا ئەمسالێش هەبێت لە یاساکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەبارەت بەوەی سۆزان خان قسەی لـێ کـرد، مـن پێموایـە ئـەو کێشـەیە هەیـە، پـێش کـەمێکیش ئێمـە هەنـدێك خەڵكمان بینی بەڕاستی لە هەولێر لەبەر ئەوەی مەساحەی زەویەکان کەمە، لێرە بە سیسـتەمێکی تایبەتی زەوی تەوزیع کراوە، بەڵام لـە سـلێمانی و گـەرمیان و ئـەوە، یـەعنی کـەمترین مەسـاحەش عـەقاری پێدراوە، یەکێك لەو شـتانەی تـر کـە بەڕاسـتی ئامـانجی دابـین کردنـی شـوێنی نیشـتەجێ بـوون نایەتـە دی ئەوەیە کە بڕی پارەکە کەمە بەڕاستی، یەعنی زۆر لە پارێزگا پێموایە دوازدە ملیۆنە، لە قەزاو ئەوانیش نۆ ملیۆن، یەعنی بەڕاستی ئەو بڕە حەق وایە ئێمە لێرە شتێك بنووسین، کە وەزارەتی مالیـە بتوانێـت چـۆنی ئەوەی بۆ پەیدا دەکات، یەعنی زیاد بکرێت، بەلای کەمەوە پازدە ملیۆن تەقریبەن باشە.

سەبارەت بە لادێ و ئاواییەکان، کە کاک دڵشاد ئیشارەتی پێدا، من نازانم لە سـاڵی 1992ەوە تـاوەکو ئێسـتا، بۆ نموونە بۆتان دەهێنمەوە، گەرمیان (1010)دێی هەیە، لە 2٪ی دێهاتی گەرمیان ئاوەدانەو ئەویش یەك دێ نییە حکومەتی هـەرێم جگـە لەوانـەی لـە قـەراری (986) ئەگـەر سـێ، چـوار دێ کـرا بێـت و، لەلایـەن رێکخراوەکانەوە، یەعنی با حکومەتی هەرێم لە ساڵێك لە ساڵەکاندا بە نموونە سی دێ ئـاوەدان بکاتـەوە بـە نموزەج، بە مەراحیل، یەعنی بەڕاستی ئەوە مەوزوعێکە دوای حەڤدە، هەژدە ساڵ تا ئێستا حکومـەت بـیری لەوە نەکردۆتەوە دێهات کە بڕبڕەی پشتی ئابووری کوردسـتان بـووە، ئێسـتا دێهـات چـۆڵ بـووە، بـە نموونـە بۆت دەهێنمەوە، لە وشکەساڵی پار لە گەرمیان لە نزیکەی هەشت هەزار سەر خێزان لـە گـەرمیان، نزیکـەی شەش هەزار خێزانی بەهۆی وشکەساڵییەوە کۆچی کرد، یەعنی جگە لەوەی ئەو شتانەی نەکراوە رێگاوبـان، قوتابخانـە، ئەوانـە هـەموو رێکخراوەکـان کردوویـەتی، یـەعنی حکومـەت زۆر بـە رێژەیـەکی کـەم، یـەعنی بەڕاستی من ئەوەی کە دەیڵێم مەیدانیەن، یەعنی من لەو فەترەیە لە پانتایی گەرمیانـەوە رۆیشـتووم دێـی

وا هەیە خێزانێك، یان دێی وا هەیە كەسی لێ نەماوە، یەعنی بەڕاستی حەقە حكومەت كیانەكی هەبێت بۆ ئەو ئاوەدانكردنەوەیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك غەفور فەرمووی.

بەڕێز غفور طاهر سعید مەخموری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیەی كە پێشنیار كراوە، منیش لەگەڵ ئەوەدام كە ئیزافە بكرێت، بەڵام بەنیسبەت ئەو مەسەلەیەی رێكخستنی رێنماییەكان، ئەگەر ئێمە تێبینی بكەین یەعنی ئامانج چیە لەو مەسەلەیە؟ ئامانج ئەوەیە كە ئێمە ئەزمەی سەكەن چارەسەر بكەین، یەعنی قەیرانی نیشتەجێ بوون چارەسەر بكەین لەو وڵاتە، كەواتە ئەگەر كەسێك لە سەد مەتریشی كەمتر بوو، دەبێت تۆ هاوكاری بكەیت كە شوێنی نیشتەجێ بوون بۆ خۆی دابین بكات، ئەوە یەك.

دوو/ ئێمە هەر لەو پەرلەمانە یاسای دابین كردنی شوێنی نیشتەجێ بوونمان دەركردووە، لەو ماددانەی كە تێدایە كۆمەڵێك تەوصیاتیشمان دا بە وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە كە شوقەی سەكەنی دروست بكرێت و بدرێت بە هاووڵاتیان بە ئەقسات، یاخود بە نرخێكی رەمزی، بۆ ئەوەی بتوانین ئێمە بەشێك لە كێشەكان چارەسەر بكەین، وەزیری پلاندانان كە بەڕێزیان لێرەیە، ناكرێت، ئایا ئێمە لە گوندەكان، لە ناحیەكان، لە قەزاكانیش ئەو كۆمەڵگای نیشتەجێ بوون دروست بكەین بەشێوەی شوقە بێت، یان بەشێوەیەكی تر بێت؟ ئەوە خاڵێك.

خاڵێكی تر، بەڕاستی مەسەلەی ئاوەدانكردنەوەی گوندەكان، یەعنی جگە لەوەی گوندەكان ئاوەدان دەكرێنەوە، ئێمە بۆ ژێرخانی ئابووری خۆشمان سوودێكی زۆر وەردەگرین، لە هەمان كاتدا جوولەی كشتوكاڵ كردنیش بەهێزتر دەبێت، مەسەلەن جوولەی بەخێو كردنی ئاژەڵ و پەلەوەریش بەهێزتر دەبێت لە وڵاتی ئێمە، ئێمە دەتوانین پشت بەخۆمان ببەستین لە رووی ئاوەدانكردنەوەی ئەو گوندانە، لە رووی ئابوورییەوە، خۆی پێشتر كە حكومەتی عێراقی ئەو گوندانەی تێكدا ئامانج ئەوە بوو، یەك لە ئامانجەكان ئەوە بوو كە ژێرخانی ئابووری كوردستان تەدمیر بكات، تاكی كورد ئیعتیماد نەكاتە سەر خۆی بۆ ژیان و چاوی لە دەست ئەو بێت، بۆیە ئێمە دەبێت حكومەتی كوردستان مولزەم بكەین كە لە بەرنامەی دادێت گوندەكان ئاوەدان بكاتەوەو هەموو هاوكاری و ئاسانكارییەكیش پێشكەش بكات، بۆ ئەوەی لە داهاتوویەكی نزیكدا ئێمە بتوانین لە زۆر شت كە ئێستا خۆمان، هەتا بەداخەوە ئێستا سەوزەو میوەش لە وڵاتانی دەوروبەر دێتە كوردستان، یەعنی مەعقول نییە لە كوردستان هەتا تەماتەو خیار لە سوریاو ئێران دێتە ئێرە، ئێمە دەبێت بە خۆمان هەندێك پرۆژەمان هەبێت بۆ چارەسەر كردنی ئەو گرفتانە، لەگەڵ رێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عەونی فەرمووو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە پێشنیارەكەی لیژنەی دارایی و یاسایی دەكەم، سەبارەت بە دانانی ماددەیەك وەكو پارساڵ بۆ دانەوەی سولفەی عەقاری، بەڵام كێشەكە لێرە لەوەدا نییە، ئێمە لە راپۆرتی ئەمساڵیشمان لە لیژنەی یاسایی لە بڕگەی دە ئەوەمان داوا كردووە، كێشەكە لێرەیە، جەنابی وەزیر دەڵێت ڕێنماییەكان یەكن، بەڵام ڕێنماییەكان یەك نییە، لە هەولێرو سلێمانی سەبارەت بە سەرف كردنی سولفەی عەقاری بۆ ئەو پارچە عەرەسانە (200) مەترە، لێرە مەوزوعی ئیفراز نییە، ئێمە نامانەوێت پارچەی سەد مەتری ئیفراز بكرێت بۆ دوو بەش، بەڵام ئەو كەسانەی كە شریكن لە پارچەیەكی (200) مەتری هەردووكیان سولفەی وەربگرن، كێشەكە لێرەیە، لە هەولێر سولفە سەرف ناكرێت بۆ ئەو پارچە زەویانەی كە دوو كەس هاوبەشن لە عەرەسەیەك یەكەمیان وەریگرتووە، ئەوی دووەم وەری نەگرتووە لە سلێمانی ئەوە سەرف دەكرێت، پێشنیار دەكەم ماددەیەك ئیزافە بكرێت بەو شێوەیە كە ئێستا دەیخوێنمەوە (المادة المضافة:

1- تصرف السلفة العقارية لكلا الشريكين بصورة مستقلة في العرصات المشاعة التي لاتزيد مساحتها على 200م مربع.

2- زيادة مبلغ السلفة المصروفة من 12 مليون دينار الى 18 مليون دينار لمركز المحافظة، ومن 9 ملايين دينار الى 12 مليون دينار للاقضية والنواحي) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

گوڵناز خان فەرمووو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لەو برادەرانە دەكەم، كە داوای یەكخستنی ڕێنماییەكان دەكەن، چونكە نابێت جیاوازی هەبێت بەو جۆرە كە ببێتە گرفت بۆ هاووڵاتیەك لە شارێكەوە بۆ شارێكی تر، ئەمە یەك.

دووەم/ بڕی ڕێژەكە بۆ قەزاو ناحیەو پارێزگاكان وەكو یەك بێت، لەگەڵ ڕێزم بۆ ڕەئیەكەی كاك عەونی، لە قەزاو ناحیەكانیش كەرەستە وەكو هەمان پارێزگاكان گرانە، شتێكی تر لێرە كە كاك عوسمان جەنابی وەزیر ئاماژەی پێدا، بەڕاستی گرفتی تاپۆیەكان بۆتە گرفتێكی گەورە، شوێنێكە كە ناوی ناحیەیە، قەزایە، هەیە سیفەتی شاری وەرگرتووە، ئەگەر حكومەت بێتو دەست پێشخەری بكات، یان پەلە بكات لە تاپۆ كردنی، دەبێتە داهاتێكیش بۆ حكومەت.

دووەم شت، لە وەرگرتنەوەی قەرزی هاتنەوەی ئەو مەبلەغەی كە دەدرێتە عەقار، ڕێنماییەك دەربكرێت، كە هیچ نەبێت ئەگەر بڕێكی كەمیش لەسەر هاووڵاتیش ڕێژەكە زیاد بكرێت لە وەرگرتنەوە، بەڵام ئەو مەبلەغێكی ئەوتۆی دەست بكەوێت، كە خانووەكەی لە ماوەیەكی دیاریكراو تەواو بكات، ئەوە هەم دەبێتە

ئیرادێك بۆ حكومەت، هەم هاوولاَتیەكی تریش دەتوانێت لە دوای ئەوە سوودی لێ وەربگرێت، ماددەی ئیزافیشم هەیە ئەگەر بكرێت دوای ئەوە رێگەم پێ بدەن و سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەش بەحاڵی خۆم زۆر بە تەواوەتی پشتگیری لەو پێشنیارەی لیژنەی دارایی دەكەم، حەز دەكەم شتێك بخەمەوە یادی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، ئێمە ساڵی پار لە كاتی موناقەشە كردنی بودجەی 2008 ئێمە یەكێك لە داوایەكانی ئەندامانی پەرلەمان بوو، كە وەكو تەوصیە جێی كرایەوەو خۆشبەختانە ئەمجارەش وەكو یاسا جێی دەكرێتەوە، كە ئەویش پێشینەی خانووبەرە بدرێت بە هاوولاَتیان، ئێمە وەكو لیژنەی ئاوەدانكردنەوە لە ماوەی رابردوو سەردانی سەرجەم قەزاكانی هەرێمی كوردستانمان كردووە، ئەو خاڵەی كە كاك ئیسماعیل ئیشارەتی پێدا سەبارەت بە چەند قەزاو ناحیەیەك، كە تاكو ئێستا تاپۆیان نییە، بەڕاستی ئەوە داواكارییەك بوو لە زۆربەی ئەو شوێنانەی كە ئێمە چووین و رووبەڕووی لیژنەكەمان كرایەوەو وەكو راپۆرتێكیش ئێمە ئاراستەی سەرۆكایەتیمان كردووە، بۆیە داواكارین كە چارەسەری ئەو كێشەیە هەرچی زووتر بكرێت، ئەوەی كە من پێم خۆشە لێرە ئیشارەتی پێ بدەم، كاك عەونی تا رادەیەك باسی كرد، پار ئێمە لە موازەنەی 2008 پێشینەی خانووبەرەمان تەسبیت كرد، داواكارم ئەمساڵ هەوڵ بدەین ئەو بڕە پارەیەی كە دەدرێت چ لە پارێزگاو چ لە قەزاكان و ناحیەكان زیاد بكرێت بەشێوەیەك لەگەڵ باری ئابووری ئەمڕۆی بازاڕی كوردستان بگونجێت، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەكەم كە ئەو مەبلەغەی كاك عەونی ئیشارەتی پێدا، ئێمە بتوانین تەسبیت بكەین، كە ئەمساڵ توانی بێتمان شتێكی باشتر بكەین، پار ئەم پێشینەیە جێگیر كراوە، ئەمساڵ بتوانین مەبلەغەكەی زیاتر بكەین، بۆ ئەوەی كە هاوولاَتیان زیاتر بتوانن ئیستیفادەی لێ بكەن، ئەمە یەكەم.

سەبارەت بە یەكخستنی رێنماییەكان، سەرۆكی پەرلەمان، ئاشكرایە هەر شارێكی هەرێمی كوردستان لە رووی جوگرافیەوە تایبەتمەندی خۆی هەیە، گرنگ ئەوەیە جەنابی وەزیری دارایی ئیشارەتی پێدا كە رێنماییەكان بەنیسبەت پێدانی پێشینەی خانووبەرە لە پارێزگاكانی كوردستان وەكو یەكە، بەلاَم زۆر تەبیعییە ئێمە تایبەتمەندی شارەكان و پارێزگاكان بپارێزین لەوەی كە ئەگەر لە سنووری پارێزگایەك لە رووی شارەوانییەوە تایبەتمەندییەك هەبێت و تەعلیماتی خاصی خۆی پێ دەربچێت، من لەگەڵ ئەوەدام پێشینەی خانووبەرە بدرێت بە زەوی سەد مەتری، بەلاَم ئەویش پێویستە لە چوارچێوەی رەچاو كردنی پێكهاتەی جوگرافیەی ئەو شارە بێت، یان ئەو موحافەزەیە بێت، لەگەڵ تەعلیمات و بەرنامەی شارەوانی یەك دەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک ڕەمەزان فەرموو.

بەڕێز د.رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانج لەم یاسایە کەم کردنەوەی کێشەی نیشتەجێ بوونە، بەتایبەتیش تەئکیدی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان لەسەر خەڵکانی هەژارو کەم دەرامەت بوو، لەسەر خەڵکانی کرێچی بوو، ئێستا ئەوەی کە هەیە لە کوردستاندا، ئەو خەڵکانەی کە لەسەر سەد مەتری بینایەك دەکەن، وەنەبێت لە خۆشیان بێت، لە ناچاریدایە، کە بەشێکی فرۆشتووەو دەتوانێت ئەو بەشە بکرێتەوەو بینایەکەشی مەحدودە.

دووەم/ شتێکی تر هەیە، کە ئەویش قەرزی بانکی خانووبەرەیە بۆ کۆمپانیاکان کە خانوو دروست دەکەن، بۆ بڕی ئەو سێ دەفتەرو نیوە لە کاتێکدا تۆ دوازدە ملیۆن دەدەیت بە قەرزی عەقاری، ئەو قازانجانەی کە دێتە سەریشی نیسبەتەن بە قەرزی سندوقی ئیسکان زۆر زیاترە، ئەمە ئەخیر مەعلوماتە کە ئێمە ئێستا لە بانك وەرمانگرتووە، لەکاتێکدا ئێمە تەشجیعی ئیستیسمارمان کردووە، بەڵام دەبێت لەگەڵ ئەو کۆمپانیایانەشدا هەماهەنگیمان هەبێت دەربارەی تێچوونی خانووبەرەکەیان، تا بە سعرێکی گونجاو بدرێتەوە هاووڵاتی، چونکە مەبەستی ئێمە خزمەتکردنی هاووڵاتییە، خزمەتکردنی خەڵکانی بێ جێگاو ڕێگایە، بڕی قەرزەکە کە دەدرێت زۆرە، ئێمە زەویمان بە بەلاش داوەو هاوکاری تری ئەو کۆمپانیایانەمان کردووە، کەواتە لە کاتی دیاری کردنی نرخی فرۆشتنی ئەو یەکانە ئەوەیە دەبێت حکومەت ئاگادار بێت و قازانجێکی ئەوتۆ نەچێتە سەر هاووڵاتی، کە نەتوانێت سوود لەو یەکانە وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخیر کەس کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە من دەمویست باسی بکەم کاك عەونی باسی کرد، کێشەی سەد مەتریەکە چارەسەر بکرێت، ئەوەی کە پێشنیاری کرد، پێشنیاری دووەمیش هەر ئەوەی کاك عەونی بوو بەڕاستی، ئەو بڕە پارەیە زیاد بکرێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان وەزیری پلاندانان فەرموو.

بەڕێز عثمان شوانی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، من تەنها وەڵامم بۆ کاك عادلە، کە پێموایە ئەو ژمارانەی کاك عادل گوتی ڕاست نەبوو، دەڵێن لە هەموو گەرمیاندا هەژدە دێ ئاوەدانە، من داوا دەکەم لیژنەی دارایی و ئابووری دوای موناقەشاتی میزانیە کە تەواو دەکات سەردانی وەزارەتی ئێمە بکات بە ژمارەی گوند، بە ژمارەی خێزان، بە ژمارەی ئەو خەدەماتانەی کە پێشکەشیش کراوە، حەق نییە ئێمە ڕێگا بگریتن، چونکە لە ماددەیەکدا باسی سولفەی عەقار دەکرێتن، باسی ئاوەدانکرادنەوەی دێ و هیچ خەدەمات پێشکەشی گەرمیان نەکراوە، یەعنی ئەمە لە مەوزوعە ئەساسیەکە لادرا، بۆیە من ئەمە ڕەد دەکەمەوە بە قسەی جەنابی کە فەرمووی، کە هیچ خەدەماتێك پێشکەش بە گەرمیان نەکراوەو گەرمیان وایەو وایە، دەتوانن نوێنەری گەرمیان هەیە لێرە دوو لە ئەندامەکانی گەرمیان بێن لەگەڵ لیژنەی دارایی سەردانی وەزارەتەکەی ئێمە بکەن، سەردانی ئیدارەی گەرمیان بکەن، کە ئەو خەدەماتەی تەقدیم کراوە، ناکرێت بەم شێوەیە بە کەم بگیرێت خزمەتەکانی حکومەتی کوردستان لە هەموو سنووری کوردستاندا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ بایز وەزیری دارایی فەرموو.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی خەدەمات دەکرێت بۆ گوندەکان، من هەندێك ئیزافەم هەیە، بەڕاستی ئەو ڕەقەمانەی کە لەلای ئێمە دەرچووە لە وەزارەتی دارایی زۆر زۆر زۆر زیاترە لەوەی ئێستاکە کە دەڵێن سێ و چوار دێ، هەر بۆ وشکەساڵی، بزانە ئێمە پارساڵ چەندمان سەرف کردووە لە حدودی سی ملیار دینارمان بەس بۆ وشکەساڵی، ئەگەر گوندەکان نەبێت و وجودی نەبێت ئەم ملیاراتانە بەس بۆ ئاو سەرف کراوە، دوای ئەوە هەندێك مەعلوماتی ترم هەیە حەز دەکەم پەرلەمان ئاگایان لێ بێت.

برایان، خوشکانی ئازیزم.

ئێوە دەزانن لە میزانیەی کوردستان چی بۆ مەنتیقەی کوردستان دەردەچێت، هەر هەندێك مەعلوماتتان بدەمێ، لە (60) گوند زیاتر بە پارەی حکومەتی هەرێم، لە میزانیەی حکومەتی هەرێم، هەر یەکێك لەوانە (7500) حەوت هەزار پێنج سەد دۆلاریان وەرگرتووە، بۆ ئەوەی گوندەکانیان ئاوەدان بکەنەوە، زیاتر لە (60) گوند، ناحیەکانی قەرەهەنجیرو شوان و تەکیەی جەباری و قادرکەرەم و تۆپزاوەو هەر هەموو ئەو ناحیانە بە میزانیەی ئەم حکومەتەی ئێرە ئێستاکە جارێکی تر بینات نراونەتەوە، ئایا ئەو شوێن و گەڕەکە هەژارانەی کەرکوك دەبینن هەمووی چیمەنتۆ و قیر کراوە، هەمووی بە میزانیەی حکومەتی هەرێم کراوە، ئایا لە خانەقیندا ئەو هەموو مەساریفە کە بۆیان دەکرێت و نەفەقاتیان هەیە؟ هەمووی بە میزانیەی حکومەتی هەرێم کراوە، ئایا ئەو فەرمانبەرو مامۆستایانەی ئێستا لە کەرکوك و خانەقین دەوام دەکەن، حکومەتی عێراقی هەتاکو ئێستاش مووچەیان ناداتێ، ئێمە لێرە مووچەکانیان بۆ

دابین دەکەین و لەوێ خزمەت تەقدیم دەکەین، ئێمە بێجگە لە سنجارو هەموو شوێنەکانی تر، بەڕاستی حکومەتی هەرێم بارێکی قورسی خستۆتە سەر ئەستۆی خۆی، ئەویش بۆ ئەو ناوچانەی کە لە دەرەوەی هەرێمی کوردستانە، بۆ تەوزیحەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عادل قسەت کردو وەڵامیش درایەوە، کەس گومانی لە قسەکانی بێتن، دەتوانێت بچێتە وەزارەتی پلاندانان، بۆ ئەوەی تەماشا بکاتن و قسەکان چەندی راستن و روونی بکاتەوە، ئەمە موناقەشەی لابەلایە، ناکرێتن قسەی خۆتان کردو ئەویش وەڵامی دانەوە، مەوزوع ئەوە نییە لێرە موناقەشەی هین بکەین، ئەوە میزانیەیە، ئەو موقتەرەحەی لیژنەی دارایی کە لیژنەی یاسایی پشتگیری لێ کردو موداخەلەکان دەوڵەمەندیان کردو وەزیری داراییش موافیقە دەڵێت هەر هەیە، دەیخەمە دەنگدانەوە بە سولفەی عەقارەوە بەردەوام بوون لە دانی سولفەی عەقار بەپێی رێنماییەکانی وەزارەتی دارایی، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ماددەکە وەرگیرا، بەنیسبەت ئەوەی تر کە خەڵکی لادێ بگرێتەوەو سەد مەتری بگرێتەوە، دەتوانێت ئەوە بە تەوصیە بنووسرێت، بەڵام من ئیزاحێکم هەیە، بەنیسبەت قسەکانی کاك ئیسماعیل و برادەرانی تر کە گوتیان، ئەو ناوچانەی کە تاپۆی نییە، لێرە کەسیش ئاماژەی بەوە نەکرد، لێرە لە یاسایەکدا قەرارێکماندا، داوامان لە وەزارەتی شارەوانی کرد، لە وەزارەتی کشتوکاڵ کرد، کە ئەو کێشەیە چارەسەر بکەن و تاپۆی بکەن، دوایێش لەبەر رۆشنایی زیارەتی لیژنەی ئاوەدانکردنەوەو لیژنەی کشتوکاڵ بۆ ئەو ناوچانە، لیژنەی شارەوانی، جارێکی تر ئەو داوایانەمان ئاراستەی حکومەت کردو گوتمان پەلەی بکەن و ئاخیر محاوەلەمان قسەمان لەگەڵ کرد گوتیان لیژنەیان داناوەو دەرچووینە لە هەندێك شوێن تەواویان کردووە، لە هەندێك شوێن بەردەوامن، مەسەلەیەکی گرنگە، دەبێت ئەو ناوچانە هەمووی چارەسەر بکرێن تاپۆیان هەبێت، لەگەڵ حکومەتیش چەندین جار دانیشتووین باسمان کردۆتەوەو کە ئەوانیش پەلەی بکەن و زەخت بکەن لەسەر وەزارەتی شارەوانی بەتایبەتی ئەو ئیشە تەواو بکات، بەنیسبەت ئەو تەفسیلاتەی کە کاك عەونی باسی کرد، ئەوە تەبعەن ئێمە ناتوانین، حکومەت خۆی ئەگەر پارەی زۆر بێت پێشینەکەی زیاد دەکاتن، من ئەو رۆژە باسم لەوە کرد کە گوتم بانکی هەرێم ببەسترێتەوە بە بانکی مەرکەزی، ئومێد دەکەم بانکەکانی تریش پەیوەندییەکانیان باش بێت، سیولە لێرە زیاد بێت، ئەگەر سیولە لە بانکەکاندا هەبوو، دەتوانین قەرز لێیان وەربگرین لەکاری وادا بەکاری بێنین، بەڵام تۆ سیولەت نییە، ئەوەی هەتە نیتە داهاتی میزانیەتێکە لە بەغداوە دێت، بەڵام لە بەغدا شتێکی تر هەیە، لە هەموو بانکەکاندا ئیحتیاتی هەیە، پارەیەکی زۆریان لەبن دەستە، رەئیسی حکومەت دەتوانێت لەوەدا قەرزی پێشینەی خانووبەرە بدات بۆ چەند ساڵێکیش، مادام دەگەڕێتەوە دەتوانێت دەستکاری بکاتن، بەڵام

ئێمە ئەو سیولەمان نییە، ئومێد دەکەم ئەو پەیوەندیەی بەینی بانکەکانی تریش و بانکەکانی عێراق بگەڕێتەوە، ئەو سیولەی لە بانکەکانی بەغدادا هەیە لێرەش هەبێتن زۆر کێشەی لەو بابەتە حەل دەبێتن، زۆر کێشەی کە دەڵێین بۆ ئاوەدانکردنەوەی دێهاتەکان، پشتگیری کردن لە کەرتی تایبەت، چارەسەر کردنی هەتا بێ کاری، ئەوانەی خەریجی صناعەو ئەوانەنە، ئەگەر حکومەت ئیمکانیەتی هەبێت یەکەو بیست هەزار، سی هەزار دۆلار بداتە ئەو خەڵکانە بچن کارێکی تایبەت بکەن، بۆ ئینتاجی زراعی، بۆ پیشەسازی چارەیە، بەڵام کێشەکەمان لەوەدایە لەگەڵ بەغدادا ئەو جۆرە پەیوەندییە نییە، ئومێد دەکەین هەبێتن، ماددەی دواتر تکایە، چیە کاک بەڵێن.

بەڕێز حمد عبدالله محمود(بەڵێن):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە سێ، چوار ئەندام پەرلەمان داوای چارەسەر کردنی کێشەی سەد مەتریەکانمان کرد، بەڕاستی خەڵکێکی یەکجار زۆر.........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە باسمان کرد، گوتمان ئەوە بە قەرارێك وەردەگری پارەی تێدا بێت، ئەگەر حکومەت نەتوانێت جێ بەجێی بکاتن، ناکرێتن، جەنابی وەزیر دەڵێ ئەوە هین نییە، بەڵام لە تەوصیاتدا دەنووسین حکومەت هەوڵ بداتن بۆ دابین کردنی سولفەی عەقار، نەك تەنیا بۆ ئەوانەی هینە، بۆ ئەوانەی سەد مەتریشیان هەیە، بۆ لادێش، ئەوە وەکو تەوصیات دەنووسین، ئەگەر حکومەت ئیمکانی هەبوو دەیکات، دوازدە تەوصیاتمان هەیە، ئەوەش یەکێکە لەو تەوصیاتانە، ماددەی بیست دەبێتە ماددەی بیست و دوو، ئێمە ئەو ماددەیەمان زیاد کرد 20٪ەکەی کە کەممان کردۆتەوە، ئەویش ماددەیەکە، دوو ماددە ئیزافە کراوە، فەرموو کاك کەریم قسەی هەیە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ دەنگمان بۆ ئەوەدا کە ڕێژەی 20٪ لە موازەنەی موخەصەص بۆ مەنافیعی ئیجتیماعی هەرسێ سەرۆکایەتی دەنگمان بۆدا، پێم باشە لێرە وەکو ماددەیەك بەر لەوەی بچینە ماددەکانی تر، لێرە ئیزافە بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کەریم دەنگمان بۆدا، بووە ڕەقەم بیست، دەنگمان بۆدا صیاغەکەی ئێوە لێی مەسئوول دەبن، بەڵام دەنگمان بۆ داوەو تەواو بووە، صیاغەکەی مەسئوولیەتی ئێوەیە، ئێمە دەنگمان بۆداو بڕاوەتەوە، ئێستا دەبێتە ماددەی بیست و دوو، کە لە ئەسڵدا ماددەی بیستە، فەرموو کاکە بۆ خوێندنەوەی.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی بیستەم دەبێتە ماددەی بیست و دووەم:

کار بە هیچ بڕیارێك ناکرێ کە ناکۆك بێ لەگەڵ ئەم یاسایەو گەنجینە هیچ بارگراناییەکی دارایی ئەم بڕیارە ناگرێتە ئەستۆ، ئەگەر شەرعیەتی یاسایی وەرنەگرتبێ و لەپەرلەمان پەسند نەکرابێ.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة العشرون والتي اصبحت المادة الثانية والعشرون:

لايعمل بأي قرار مخالف لهذا القانون ولا تتحمل الخزينة اي اعباء مالية لهذا القرار مالم يكتسب الشرعية القانونية ويصادق عليه من قبل البرلمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەو ماددەیەش نییە، سوپاس.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی داراییش ئەو ماددەیەی لەلا پەسندە، هیچ تێبینیەکی لەسەر نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەردار.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەو صیاغەیە زۆر مەوەفەق نییە، ئەگەر وەکو یاساکانی دیکە بیگۆڕین بڵێین (لا يعمل بأي نص قانوني او قرار يخالف احكام هذا القانون)، هەمان ئەو حوکمەی دەدات کە لەناو ئەو قانونەیە، لەبەر ئەوە لێرە دەڵێت (ولا تتحمل الخزينة اي اعباء مالية لهذا القرار مالم يكتسب الشرعية القانونية)، کەی شەرعیەتی قانونی دەبێت؟ کە موخالف نەبێت لەگەڵ قانونەکەی (ويصادق في المجلس الوطني) واتا پەرلەمان، بکرێتە پەرلەمان، واتا بە قەرار، یان بە قانون دەردەچێت، بۆیە ئەو صیاغەی لە هەموو یاساکانی ترمان بەکارهێنا، پێشنیار دەکەم هەمان صیاغە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من هەرچەندە قانونی نیم، بەلأم پێموایە زۆر بە دیقەت هاتووە، ئەمە قانونێکە تایبەتە بە بودجە، مەقصەدی ئەوەیە قەرارێك فەوقی ئەوە نەیەت، قەرارێك نەدرێتن لەسەر ئەو قانونە تەجاوز بکاتن، مەقصەد لەوەدایە، ئەگینا تەبیعییە لەئاخیریدا نووسراوە (لا يعمل بأي نص قانوني ....)، ئەوە دەبوایە بنووسرێتن، ئەوە ئەگەر نەنووسرایە، ئەوە دەتوانرێت لێرە ئیزافە بکرێت، بەڵێ کاك شێخ بایز.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەوە لە قانونی عێراقیشدا لە ماددەی چلدا هاتووە (لايعمل بأي قرار مخالف لهذا القانون ولا تتحمل الخزينة العامة الاتحادية اي اعباء مالية لهذا القرار مالم يكتسب الشرعية القانونية ويصادق عليه في مجلس النواب العراقي).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

وازیحە، بەلاَم ئەو نەصەی تۆ دەڵێی ڕۆتینە دەبێت بگوترێت، بەس ئەوە دەڵێت لێرەدا، لە نەصەكەی عێراقەوە هێناویانە، بۆ ئەوەی قەرارێك دەرنەچێتن، مەقصەدی لە چ دایە، ئەو عەجزەی كە هەیە، با بەدیقەت بڵێین سبەینێ مەشروعێك نێتە پێشەوە مەسەلەن عەجزمان چوار سەد ملیۆنە ئێستا، سبەینێ بە قەرارێك سەد ملیۆنی تر سەرف نەكرێتن، ئەو عەجزەی بكاتە پێنج سەد ملیۆن، ئیلا بە موافەقەتی پەرلەمان نەبێتن، ئەو نەصە مەقصەدی ئەوەیە، بەڵێ كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر مەجالم بدەیت یەك تەوزیحم هەیە بەنیسبەت ئەوە، من پێموایە ئەو نەصەی كە هاتووە عادەتەن ئەگەر میزانیە موصادەقە نەكرێت یەك لەسەر دوازدەی مانگانە سەرف دەبێت، بەلاَم ئەگەر موصادەقەی لەسەر كرا میزانیەی ئیتلاَق دەبێت، ئەو وەختە بەگوێرەی ئەو ئیعتیماداتەی كە موصەدەقە، ئینجا سەرف دەبێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو نەصە وەكو خۆی دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ماددەی بیست و سێ كە لە ئەسڵدا بیست و یەكە.

بەڕێز كریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی بیست و یەك كە دەبێتە ماددەی بیست و سێ:

پێویستە وەزارەتی دارایی ڕاپۆرتێكی دەوری هەر شەش مانگ جارێك لە بارەی باری دارایی هەرێم پێشكەش بە پەرلەمانی كوردستان - عێراق بكات.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الحادية والعشرون والتي اصبحت المادة الثالثة والعشرون:

على وزارة المالية تقديم تقرير دوري كل ستة اشهر عن الوضع المالي للاقليم الى برلمان كوردستان - العراق.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەو ماددەیەش نییە.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاوەیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووریش هیچ تێبینیەکی نییە، جگە لەوەی کە پاش و پێش بکەوێت لەگەڵ ماددەکانی پێشووتردا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس فەزیلە خان قسەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فضيلة رمضان سعدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی ئەو ماددەیە وەزارەتی مالیە ئیلزام کریە کو راپۆرتەکە لە شەش مانگ دی ئامادە بکات، ئەوە ئومێدی هەموومانە، بەلاّم من یەك پرسیارم هەیە، حەزم لێیە وەلاّمی هەبێت، ئەگەر تاخیر بوو، لە کاتی خۆی نەهات، چ ئیجرائاتی هەیە کو زەخت بکات لەسەر وەزیرەکە، ئەو راپۆرتە لە کاتی خۆی بێت و تاخیر نەبێت؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

داوای لێ دەکەین بێت لێرە روون کردنەوەمان بۆ بدات، بۆچی دواکەوتووە؟ ئەگەر پێویستی کرد موحاسەبەی دەکەین، سنگی فراوانە، ئەو ماددەیە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرموو بۆ ماددەی بیست و چوار کە لە ئەسڵدا بیست و دووە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی بیست و دوو کە دەبێتە ماددەی بیست و چوار:

وەزیری دارایی بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە لەماوەی دوو هەفتە لەمێژووی دەرچوونیەوە دەربکات.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية والعشرون والتي اصبحت المادة الرابعة والعشرون:

لوزير المالية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون خلال اسبوعين من تاريخ اصداره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەیەکی رۆتینیە، دەیخەمە دەنگدانەوە، مامۆستا کاکە قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەفهومی ئەو ماددەیە مانای وایە ئەگەر پاش دوو هەفتە نەیکرد ناتوانێت، ئەوە نابێت ئەوە بێت، دەبێت یان بڵێی (على وزير المالية اصدار التعليمات خلال اسبوعين)، ئەگەرنا (خلال اسبوعين)ی ناوێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو مولاحەزەیەی مامۆستا کاکە راستە، کەواتە دەبێتە (على وزير المالية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون) دەیخەمە دەنگدانەوە بەو گۆڕانکارییە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، مومکینە دوو رۆژ تاخیر بێتن، دوایێ کێشە دەبێتن سێ رۆژ تاخیر بێتن، دوایێ بە پەلە دەریدەخاتن، مەبدەئی کارکردن حوسن نیەتە، لەبەر ئەوە بە سوئی نیەت نابێت قەرار بدەین، فەرموو بۆ ماددەی بیست و پێنج کە لە ئەسڵدا بیست و سێیە.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی بیست و سێ کە دەبێتە ماددەی بیست و پێنج:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنی پەیوەندیدار حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة والعشرون والتي اصبحت المادة الخامسة والعشرون:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی بیست و چوار کە دەبێتە ماددەی بیست و شەش: